

היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מה שלמד
בעולם הזה
(שיחת הר"ן כח)

עַל יְהוָה
לִי מוֹד
שִׁיעוּרִים אֱלוֹ
אֲנִי נוֹתֵן
אֶת הַחֹמֶשׁ
וְאֶת הַזְּמֵשׁ
לְהַקְדֹּשׁ
בְּרוּךְ הוּא
(עצתו אמונה)

פרשת תצוה תשפ"ו

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

כארא פארק

1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

היכל הקודש

קרית יואל

8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.467.5299

היכל הקודש

מאנסי

34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

היכל הקודש

כני ברק

רחוב ירושלים 2
052.760.5715

היכל הקודש

וויליאמסבורג

27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

היכל הקודש

קרית יואל

8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.662.4888

היכל הקודש

בלומינגראוו

24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

היכל הקודש

ירושלים

רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

צו הערן די

הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

גורפס ע"י

קרון הדפסה היכל הקודש

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

ואביב לחו מיבב - נראה לי שלא היה מעביר דרך נקב האבק אלא שבעה חוטין לכל חיתור, וחשמיו מניח וקושר בו. דאם לא כן היה יכול להעביר הציצית מן הסלית דרך האבק אחר עשייתו, ולא משכחת כלאים בציצית. **תמניא** בגלגלם - דרש "גדילים" ארבעה, וכן מתכלת, שבעת נתינתן בטלית ידו שמונה. רבי ירמיה מפרטי סוכר כן, ואם כן הוה לחו שיתסר, דלית ליה אבק. **מנין** לציצית בניו שהיא פסולה - משמע: הא אשה שבידה, ולא אמר: כל שאינו בלבישה אינו בעשייה, דהא לא תיביב בנפשה לבישה אלא בגלגלם, ומלאת אחריתי דא. וגבי תפלין דרשי כי האי גונא.

בישרא אינו צריך לברך - דמשמע: צינור - ולא **אחרים**. **ואל** ימול כותי - לאחר שהמדי דתו, דסתמייהו לשם דרבי גריזים, אף על גב דגריזי אמת הן, וגוי, אף על גב דפרק "המביא תנין" (נטיק כג, א) קא אמר רבי גוי: גוי אדעתא דנפשיה בעיד - שאני התם דסתם אשה לא גיירינן קיימא, שכלה מילה לשמה קיימא, והכי אמר רב: גבי זבחים (ב, ב), ומתוך כך נידח בסמוך דמכשר ציצית בגוי מדכתיב "ועשו להם", דמשמע: אחרים יעשו להם, ובתר הכי מכשר רב טייהי שלא לשמה, ומייתיב ונאי תפליהו, משמע דציצית גוי בעי לשמה אף על גב דגוי כשר. ותימה: כיון דסתמא לשמו קאי, אמאי איצטריך לרבות גוי? ויש לומר: כי היכי דלא מינעטי מביני ישראל, לי תימה; וגבי ספרים ותפילין, מוחות, למא לי למעוטי גוי מיוקשרתם ובתבתם? תיפוק לי דסתמא לאו לשמו קאי דפרק "התקופ" (גיטין נה, ב) פסל אכורות שלא כתב לשמו, דאמרינן דהם, ו"ספר תורה שכתבתי, אכורות שלא כתבתי לשמן", משמע: אלא סתמן כתבן, דיאבעי למיזר "שכתבתם עליו לשמן!" ויש לומר: דאיצטריך משום עבד ואשה מין ומסור ומשומד אף על גב דהני גוי, הכי נמי חתיבין אף על גב דסתמייהו לשם הר גריזים ולא איצטריך ליה קרא. אי נמי: לא דק, ובני למימרי: "שלא לשמן", דפרק "כל הגט" (סו, א) תנן: כל הגט שנכתב שלא לשם אשה פסול, ואף על גב דסתמא נמי פסול, אלמא לא דייק. אי נמי, נרא דאדוכותי לבד כתיב כלי האי, ואיצטריך למעוטי אי כתב בלא אוכרה, ואילו

אין לה שיעור למעלה - דכמה דבעי להיות ארוך. ויש לה שיעור למטה - דמשולשת ארבע בעינן, אבל ביצר מדכיב לא. והקניג "משוהו" - דבמשוהו נמי מתכשרי גרודימו. וצריך לפורוה כי **צוצית** ארומא - כבלרית יש גוים, דבוקות מלמטה ופרודות מלמעלה. על שפת חודה של קרן, גידל - חוט עבה חזוק בבגד תחילה כדי

שלא יהא נוח ליקרע. לשון אחר: גידל - אלו הן חוטין שבעתני שני הגרודים, וקורין אורליש. **1**
ו שהיא נופשת על הקרן - ושהיא תולה ומכה **2**
על הקרן. כלומר: שביגודתה למעלה מן **3**
השפה, כדי שהיא תולה ונוגעת התלויה בקרן. **4**
ו שירחק מלא קשר גודל - צריך שיגודתה מן **5**
השפה מלא קשר גודל, שיעור הציצית עם בשר **6**
עד פרק ראשון. **על שפת חודה של קרן, גידל** - דאמר **7**
לעיל: ארבעה בתוך שלשה, דמשמע שלא **8**
יבידהו יותר משלש אצבעות. וכמה קדימ **9**
לשפה שפי מעלי - ואפילו בחודה של שפה **10**
ליתכשר. דהתר וצבר משה קשר גודל - **11**
דנסתר ונרחב והתקב, וירד (והגדיל) למטה עד **12**
שעמד ביצו ממלא קשר. אי נמי, נסתר הבגד **13**
מלמטה שקרין אנפילייר, עד שנפחת מן **14**
השפה עד התקב ממלא קשר גודל. **בשעת** **15**
עשייה (איחרת) - והא דרבי יעקב. ואנא נמי **16**
בשעת עשייה (הוחזו מלא קשר גודל. **איכסף** - **17**
רב סמא. אמר ליה - לרב סמא. חד מינייהו - **18**
מניב ארץ ישראל, ורבינא מארץ הכפל. הוה. **19**
ועיף לחו - כופל לה קודם שיתלם בציצית. **20**
ומעיל לחו בגליטא - מכניס הכפל בנקב **21**
הסלית. **ואביב** לחו מיבב - ענבן, שחזר **22**
ומכניס שתיים הראשונות בתוך הכפל, ותלויין **23**
בעניבה בטלית. דהכי דרש: "גידל" - שנים, **24**
"גדילים" - תרתי נוספה. שקו ארבעה חוטין. **25**
ואחר כך כופלן לשמונה. רמי תמניא - חוטין. **26**
דכתוב "תמניא" - לרבות עוד שנים גדילים, **27**
דהוה תמניא חוטין. כך כפלה מרבינו יעקב חוקן **28**
דמסכת יבמות. ואינו שיתסר - לאחד **29**
שהכניסן בטלית כופלן חוה שיתסר. כירין - **30**
מכניס ארבעה חוטין ואחר כך כופלן לשמונה. **31**
רמי חוסי - היה מטיל ציצית לטליתו. ציצית **32**
לגילה. אין צריכה ברבה - בשעת עשייה. מאי **33**
רומא - מאי קישא. כל מצוה שכשרה בניו **34**
בישרא אינו צריך ברבה - דאין יכול למזר **35**
"אשר קדשנו", דהיי גוי נמי כתיב לה. **36**
המורה. רופא = מודה. ואל ימול כותי - לפי **37**
שמן לשם הר גריזים. כדפרש ר' הלל דמסכת **38**
עבודת זרה (כז, א) מדיה חותם בהשקט **39**
רב חסדא. אלא לרב רב מיפסל פסיל - מילה **40**
בגוי. הלכך איכא למיזר דרב חסדא לא קשיא **41**
אלא לרב. ואיתא א"ר בריהי תשמו - לניגול **42**
במתוך אני מוסר. המול ימול - רביה הקל **43**
ימול. סוכה פסיע לית - לרב חסדא. סוכה מבל **44**
מקום - מפרש בפרק קמא דמסכת סוכה. **45**
מפשרניא **46**

אין לה שיעור למעלה - דכמה דבעי להיות ארוך. ויש לה שיעור למטה - דמשולשת ארבע בעינן, אבל ביצר מדכיב לא. והקניג "משוהו" - דבמשוהו נמי מתכשרי גרודימו. וצריך לפורוה כי צוצית ארומא - כבלרית יש גוים, דבוקות מלמטה ופרודות מלמעלה. על שפת חודה של קרן, גידל - חוט עבה חזוק בבגד תחילה כדי שלא יהא נוח ליקרע. לשון אחר: גידל - אלו הן חוטין שבעתני שני הגרודים, וקורין אורליש. **1**
ו שהיא נופשת על הקרן - ושהיא תולה ומכה **2**
על הקרן. כלומר: שביגודתה למעלה מן **3**
השפה, כדי שהיא תולה ונוגעת התלויה בקרן. **4**
ו שירחק מלא קשר גודל - צריך שיגודתה מן **5**
השפה מלא קשר גודל, שיעור הציצית עם בשר **6**
עד פרק ראשון. **על שפת חודה של קרן, גידל** - דאמר **7**
לעיל: ארבעה בתוך שלשה, דמשמע שלא **8**
יבידהו יותר משלש אצבעות. וכמה קדימ **9**
לשפה שפי מעלי - ואפילו בחודה של שפה **10**
ליתכשר. דהתר וצבר משה קשר גודל - **11**
דנסתר ונרחב והתקב, וירד (והגדיל) למטה עד **12**
שעמד ביצו ממלא קשר. אי נמי, נסתר הבגד **13**
מלמטה שקרין אנפילייר, עד שנפחת מן **14**
השפה עד התקב ממלא קשר גודל. **בשעת** **15**
עשייה (איחרת) - והא דרבי יעקב. ואנא נמי **16**
בשעת עשייה (הוחזו מלא קשר גודל. **איכסף** - **17**
רב סמא. אמר ליה - לרב סמא. חד מינייהו - **18**
מניב ארץ ישראל, ורבינא מארץ הכפל. הוה. **19**
ועיף לחו - כופל לה קודם שיתלם בציצית. **20**
ומעיל לחו בגליטא - מכניס הכפל בנקב **21**
הסלית. **ואביב** לחו מיבב - ענבן, שחזר **22**
ומכניס שתיים הראשונות בתוך הכפל, ותלויין **23**
בעניבה בטלית. דהכי דרש: "גידל" - שנים, **24**
"גדילים" - תרתי נוספה. שקו ארבעה חוטין. **25**
ואחר כך כופלן לשמונה. רמי תמניא - חוטין. **26**
דכתוב "תמניא" - לרבות עוד שנים גדילים, **27**
דהוה תמניא חוטין. כך כפלה מרבינו יעקב חוקן **28**
דמסכת יבמות. ואינו שיתסר - לאחד **29**
שהכניסן בטלית כופלן חוה שיתסר. כירין - **30**
מכניס ארבעה חוטין ואחר כך כופלן לשמונה. **31**
רמי חוסי - היה מטיל ציצית לטליתו. ציצית **32**
לגילה. אין צריכה ברבה - בשעת עשייה. מאי **33**
רומא - מאי קישא. כל מצוה שכשרה בניו **34**
בישרא אינו צריך ברבה - דאין יכול למזר **35**
"אשר קדשנו", דהיי גוי נמי כתיב לה. **36**
המורה. רופא = מודה. ואל ימול כותי - לפי **37**
שמן לשם הר גריזים. כדפרש ר' הלל דמסכת **38**
עבודת זרה (כז, א) מדיה חותם בהשקט **39**
רב חסדא. אלא לרב רב מיפסל פסיל - מילה **40**
בגוי. הלכך איכא למיזר דרב חסדא לא קשיא **41**
אלא לרב. ואיתא א"ר בריהי תשמו - לניגול **42**
במתוך אני מוסר. המול ימול - רביה הקל **43**
ימול. סוכה פסיע לית - לרב חסדא. סוכה מבל **44**
מקום - מפרש בפרק קמא דמסכת סוכה. **45**
מפשרניא **46**

רבי מאיר, רבי יהודה אומר: פותי ולא ארמאי; ובישראל צריך לברך, דאמר מר: המול אומר: "ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה!" - מידי הוא טעמא אלא לרב, רב מיפסיל פסיל, דאיחמר: מנין למילה בגוי שפסולה? דרו בר פפא משמיה דרב אמר: "ואתה את בריתו תשמור", רבי יוחנן אומר: "המול ימול" - המול ימול. סוכה פסיע ליה, תפילין היו תיובתיה. הרי סוכה דכשירה בגוי, דתניא: סוכת גוים, סוכת נשים, סוכת בהמה, סוכת פותיים, סוכה מפל מקום - כשירה, ובלבד שתהא מסופקת פהליכתא; ובישראל אין צריך לברך, דתניא: העושה סוכה לעצמו אומר: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה", בא לישב בה, אומר: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה", ואילו "לעשות סוכה" לא מברך. תפילין תיובתיה; והרי תפילין דפסולות בגוי, דתני רב חיננא בריה דרבא מפשרניא:

מנחות – פרק רביעי – התכלת דף מג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) תוספות

בן ארבעים יום – מתינוק בן ארבעים. לשון אחר: שעברו ארבעים יום משיצאו מנוף האדם (נתקלקל). ונפרד חוותא – נתקלקל הנראה פסולה, דקלא אילן הוא. המירא ארכבא – שאור קשה. וסימניך – איזה שינוי כשר ואיזה שינוי פסול, שינוי שקר – המשנה דברו לרעה חבב ורדיען שרע הוא. ושינוי מנהג – המשנה דברו להוסיף עליו ולקיימו הכל

יודעין שטוב הוא. מאי אין לה בדיקה דקאמר נמי אטעימה – אין אדם יכול לבדוק הנמר אם לשם תכלת נצבע אל טעימה לשם ניסיון, ואומר לעיל דטעימה פסולה. לשון אחר: אטעימה – והכי קאמר. אין בודקין יורה של תכלת טבעימה, שלא יפסל כל היורה, אלא שקיל בביעית כדמרש' לעיל. מר – שם חכם. ממשכי – שם חכם. יאמר תכלת הוא – דהא איפרד חוותא ברבב יצחק, ולא קלא אילן – דהא אישטני למעלותא כדרבי אענור. שמועתא – דרב יצחק דרב ארא אהרדי איתמר. כלומר, בשותקין יחד בדיקין, ולא מליגי. אלא היבא בדבדקא כו', דהא דרב ארא מוספת על דרב יצחק ומפרש אותה. דייק וזבין – מן הממוחה. כחומר מתינייתא – דלעיל, דקנתי טעימה פסולה. הלכך בעי ממוחה. מן הגוי – אם תגר הוא כשרה, דלא מרע נפשיה, וזבין לה מישראל וכשרה. פסולה – דשמנא הוא צבעה. ושלא לשמה נעשית. ואף על פי שאמרי בו. אפילו הכי מתינייתא (גבין) תגר ישראל מברכה לו. מאי טעמא – אין מוכרין מצויצת לגוי. משום זונה – דלמנא הואיל להו זונה ישראלית, וסבירה ישראל הוא ותבעל ליה, ועברין משום "לא תתחתן בן" (דברים ז). לא לשון אחר: משום זונה גריד. דלמנא היב לה הווא גוי באתנה, ואמנה כי ישראל נתנה לי, ואתי למחשדתי. שמא יתלוה – ישראל עש הגוי זה, וסביר ישראל הוא, דהא יש ליה ציצית, ויהרגרבר יהודה רמי ליה תבילתא לפורומיא ויהייתא – ביהמה – מטיל ציצית לבגד שמתכסה בו אשתו. ומכרך כל צפרא – ועוד עשה דבר זה, שמתעטף בתליתו בכל בוקר ויהי מברך. מרדימי – תבילתא לבסות אשתו, קסבר גשים חייבות בה – אלמנא קסבר מצות עשה שלא הזמן גרמא היא. דומנא בין ביום ובין בלילה, דאי זמן גרמא – גשים פטרות. אם בן דלילה זמנא אמאי מברך – אלא פלך ארשן כשתעטף בשתייה – חדשה הוה ליה לברך, הא מכאן ואילך יומא ארכיבא דמי, דהא אין לילה מוספק. ולא הוה שרי לי כל יומא – אלא בלילה, והלכך לא מברך אלא בצפרא. ולעולם כרבי. ומאי שמא מצפרא – לברך כשהוא עומד ומתעטף בה באשמות קודם היום לגרסיהו ומשני: כי משני במסות לילה לבסות יום – שני לטילות מוצאי שבת היה, אחת ליום ואחת ללילה. שהיומן גרמא היא – דלילה לרבי שמעון לאו זמן ציצית, והוי יום זמנא. כהנים אישתריי כלאים לבנייהו – אבנט, כדכתיב חוב (שמות לט): "שש ותכלת". כפות סומא – דחייב רובנן – דאית להו לילה זמן ציצית, והוי מצות (עשה) שלא הזמן גרמא, ונשים חייבות.

בן ארבעים יום, ותרי לה בגווייהו מאורתא ועד לצפרא, איפרד חוותיה – פסולה, לא איפרד חוותיה בשורה, ורב אדא קמיה דרבא משמיה דרב עירא אמר: מיייתא קמירא ארפסא דשערי ואפאי לה בגווייה, אישתנאי למעלותא – בשרה, לגרעותא – פסולה, וסימניך: שינוי שקר, שינוי אמת! – מאי אין לה בדיקה נמי דקאמר? אטעימה. מר ממשכי איתתי תכלתא בשני רב אחאי, דפקוה דרבב אצקא בריה דרב יהודה ואיפרד חוותיה, דברב דרב ואישתנאי למעלותא; סבר לתפוסלה, אמר להו רב אחאי: אלא הא לא תבילתא היא ולא קלא אילן היא! אלא שמע מינה שמועתא אהרדי איתמר; היבא דרבקנא דרבב יצחק בריה דרב יהודה, לא איפרד חוותיה – בשרה, איפרד חוותיה – דבקינן לה דרבב אדא בקמירא ארפסא; אישתנאי למעלותא – בשרה, לגרעותא – פסולה. שלחו מתם: שמועתא אהרדי איתמר. רבי מני דייק וזבין כחומרי מתינייתא, אמר ליה ההוא סבא: הכי עבוד קמאי דקמך ואצלח עסיקניהו. תנו רבנן: הלוזקן מלית מצויצת מן השוק מישראל – הרי היא בחוקתה. מן הגוי; מן התגר – בשרה, מן ההרדיט – פסולה, ואף על פי שאמרו: אין אדם רשאי למכור מלית מצויצת לגוי עד שיתיר ציציתיה. מאי טעמא? הךא תרמינו: משום זונה. רב יהודה אמר: שמא ותלזה עמו דברך ויהרגנו. רב יהודה רמי תבילתא לפרוקא דאיושי ביתיה, ומכרך כל צפרא: "להתעטף בציצית" מדרמי – קסבר: מצות עשה שלא הזמן גרמא הוא, אמאי מכרך כל צפרא וצפרא? – ברבי, דתניא: תפילין, כל זמן שמינתן ביה יהודה דברי רבי. – אי הכי, כל שעתא נמי!

רב יהודה איניש צניעא תהו, ולא שרי ליה לגלמיהו פוליה יומא. – ומאי שנא מצפרא? – פי משני במסות לילה לבסות יום. תנו רבנן: הפל תיבין בציצית, כהנים, ביהמים, וישראלים, גרים, נשים ועבדים. רבי שמעון פוטר גנשים, מפני שמוצות עשה שהזמן גרמא הוא, וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות. אמר מר: הפל תיבין בציצית, כהנים, לזים וישראלים. פשיטא, דאי כהנים לזים וישראלים פטורי, מאן ליתיבי? – כהנים איצטריקא ליה, סלקא דעתך אמינא, הואיל וכתבי: "לא תלבש שעטנן צמר ופשתים יחדו, גזילים תעשה לדך", מאן דלא אישתרי פלאים לגביה בלבוישה – הוא דמיתייב בציצית, הני כהנים הואיל ואישתרי פלאים לגביהו – לא ליתייבו, קא משמע לן, נתי דאישתרי בעידן עבודה, בלא עידן עבודה לא אישתרי. רבי שמעון פוטר גנשים. מאי טעמא דרבי שמעון? דתניא: "וראותם אותו" – פרט לבסות לילה. אהא אומר: פרט לבסות לילה, או אינו אלא פרט לבסות סומא? פשהוא אומר: "אשר תכסה בה" – הרי כסות סומא אמור, הא מה אני מקיים "וראותם אותו" – פרט לבסות לילה. ומה ראות לרבות כסות סומא ולהוציא כסות לילה? מרבה אני כסות סומא ששנה בראיה אצל אחרים, ומוציא אני כסות לילה שאינה בראיה אצל אחרים. ורבנן

היא

הוא

ורבי שמעון מאשר ונפקא - רבינו ע"ל לא גריס ליה, דאם כן כולוהו מרוב בעלת חמש ופרק ש' דרובים (ה, ב): תניא: "ארבע" ולא שלש, "ארבע" ולא חמש, ומוקף לה כרבי שמעון, וינהי, על כרחין תראה לי דתלת תמידי הוו, ואלכא דרבי שמעון פליגי החם, דהא קיימא לן הלכה כרבי שמעון בבסות ליתא כמי שדוחקתי למעלה (ב, ג), וקיימא לן נמי

דבעלת חמש חיבת, לעיל (לו, ב) גבי האי מאן דחיישה לגלמיה לא עבד כרחי שדיה בעלת חמש, ואגן כמאן אביל על כרחין גיסא כנונה היא, דהא דפרק י"א (יבוסים מ, א) לא דריש רבי שמעון "אשר" - היינו להדיא דרשא, וכי האי גונא הווי טובא.

ואיזו זו זו קרית שמעון - אסמכתא בעלמא, דקרית שמעון דרבנן.

בין תכלת לבגן - בברכות (ט, ב) אמרין: בין תכלת ושבוהו לבגן שבה, פירש בקצות: בין צמר שקלט צבע תכלת לצמר לא קלט, וליחא, דאם כן מאי ראיא זו? ויברוך פירש: בין חוליא של תכלת לחוליא של לבן, ופרק קמא דברכות ירושלמי, כיני מתניתין: בין תכלת שבציצית ללבן שבה, "וראיאם אתו" - מן הסמוך, רבי אליעזר דאמר כרי שיכיר בין תכלת לכתנא, "וראיאם אתו" - שיהא ניכר בין הצבועים.

הכי גרסין: רקיע דומה לספיר - הדבי כתיב קרא, והכי נמי גרסין פרק

"כסאי הדם" (חולין פט, א), ולא פספסו דרבי: רקיע דומה לכסא הכבוד, חותם של טיש - מה שמדמה חותם של טיש לציצית - שכן עשין

לבעדים, הציצית מעיד על ישראל שהם עבדי הקדוש וכוונתו הוא, כדרייתא מ"ק "ממה אשר"

(שבת נו, ב) כבלא דעבדא תנן, שואל מעמך - פירש רבינו ע"ל: הדיו מלא, וש מאה אותיות

בפסוק, ויש מפרשים "דמה" עולה בא"ת ב"ש מאה, ובקונטרס פירש א"ת תרי"ו "מה" אלא

"מאה", כלומר שחייב מאה ברכות, ויש מפרשים: כדי להשלים מאה באותיותיה, וכי קרית "מאה" הרי כולן.

דל

שמעון בר יוחאי אומר: כל הורין במצוה זו - וזכה ומקבל פני שכניה, פתיב הכא: "וראיאם אתו", וכתיב חתם: "א"ת ה' אלהיך תירא ואתו תעבד". תנו רבנן: חביבין ישראל שסיבגן הקדוש ברוך הוא במצות, תפילין בראשיהן ותפילין בנורעותיהן וציצית בבגדיהן ומזוזה לפתחיהן, ועליהן אמר דוד: "שבע ביום הללתיך על משפמי צדקך". ובשעה שנגבס דוד לביב המרחץ וראה עצמו עומד ערום, אמר: אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה! וכוון שנגבס במילה שבבשרו ותישבע דעתו, לאחר שצא, אמר עליה שירה, שאמרו: ל"ממצח על היטביות מזמור לדוד" - על מילה שניתנה בשמיני. רבי אליעזר בן עקיבא אומר: כל שיש לו תפילין בראשו ותפילין בנורו וציצית כנגדו ומזוזה בפתחו - הכל בחיזוק שלא יחמא, שאמרו: "החוטא המשלש לא ביהרהר יצחק", ואומר: "תנה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם". תניא, היה רבי מאיר אומר: מה גשנתה תכלת מפל מיני צבעונין? מפני שהתכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע לכסא הכבוד, שאמרו: "ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר ובעצם השמים לטהר", וכתיב: "כמראה אבן ספיר דמות כסא". תניא, היה רבי מאיר אומר: גדול עונשו של לבן יותר מעונשו של תכלת; משל למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שאמר לשני עבדיו, לאחד אמר: הבא לי חותם של טיש, ולאחד אמר: הבא לי חותם של זהב, ופשעו שניהם ולא הביאו, איזה מהן עונשו מרובה? הוי אומר: זה שאמר לו הבא לי חותם של טיש ולא הביא, תניא, היה רבי מאיר אומר: חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שאמרו: "ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך". רב חייא בריה דרב אובי בשבחה וביומי מבי טרח וממילי להו באיספרמקי ומגרי, תניא, היה רבי מאיר אומר: חייב אדם לברך שלש ברכות בכל יום, אלו הן: "שלא עשאני גוי", "שלא עשאני אשה", "שלא עשאני בור". רב אחא בר עקיבא שמעיה לבריה דר'ה קא מברך "שלא עשאני בור", אמר ליה: אמר ליה: פולי האי נמי? אמר ליה: ואלא מאי מברך, "שלא עשאני עבד"? היינו אשתי - עבד

היא אשר הכסה בה מאי עבדי ליה - לרבות כסות סומא לא איצטריך, הדשחא ומה כסות לילה מיחייבי - כל שכן כסות סומא, ורישה בראייה אצל אחרים, ולא שלש - דשילת בעלת שלש פטורה, מאשר - וירבוהו, זו קריאת שמעון - דכתיב (מנוח) גונתין של ציצית קרא את קריאת שמעון, כיון דנתייב במצוה זו - שהאריז (הגין) נתייב

בכל המצות, דרוב מצות נהגות כיום, ורבי שמעון היא, לשון אחי, כיון שנתייב אדם - שהגיע לכלל מצוה, היינו נשאל עשרה שנה - נתייב בכל המצות, ולכתיב אתא עיקר מילתא.

ורבי שמעון היא - דפטרש בנשם, דאי רבנן - דהא איכא נשים ביה חיות, ופטורות ממכה מצות, שקולה מצוה זו - מדכתיב: "את כל

מצות", ועוד, "רציצית" בגימטריא של מצות, ותמשה קשרים ושמונה חוטין - הוי שש מאות ושלוש עשרה, ראיא - ציצית מביאה לידי זכירת מצות, כתיב הכא וריאיתם אותו וכתיב

חתם (דברים ו) ואותו תעבד - מה דלול שכתבה אף כאן שכתבה, שבע ביום - תפילין בראש ובורעו - הרי שחיים, וארבע ציציות ומזוזה - הרי שבע, הכל בחיזוק - מכל וכל עומד בחוקה שלא יחטא, המשוול - תפילין וציצית ומזוזה, כפי ליראיו - העושים מצוה, ויחלצם

מחטא אדם (הצדיקים), מה גשנתה תכלת - שיהיו קדושי קראת הויא למצוה זו, וימה לים - ששעשו בו ניסים ומוצאות, ורקיע לכסא הכבוד - ומכח התכלת מוכיז הדישע על כסא.

ועוד, נאה לירשאה שיהא כסאו עליהם, שאמרו ונתבט רגליו וגו' היינו רקיע, וכתיב ספיר וכתבתי כתיב ספיר, בלתי אלא רקיע במצוה

כסא, ותכלת לים וים לרקיע, ואגן חזיון, גדול עונשו של לבן - למי שאינו מטיל ציצית ותכלת, חותם - היו עושים לבדמה ולעבד כשקנין, איתון לים טעם בעדות, זה שאמר לו המלך הבא חותם של טיש - שמצוי הוא ולא הביא, עונשו מרובה, מה ה' אלהיך וגו' - קרי ביה "מאה". מכתבות וימים טובים - דלא מצוה שמונה עשרה, פרת ומפלא להו -

למאה ברכות, באיספרמקי ומגרי - אספרמקי בשמים, ומגרי = מיני מגדים, ששעונים ברכה, כולי האי נמי - דמשבחת נפשך דאינך עם הארץ, לשון אחי: כולי האי נמי - דשלמא

גוי ואשה, הואיל ולא בני מצוה ניהו - שפיר מברכת, אלא הוי בר מצות הוא, אלא מאי מברך - להשלים שלש ברכות הרבי מאיר, היינו

אשה - דאששו כל שפחה לבעל עבד לרבו, לשון אחי: היינו אשה - דלענן מצות אשה ועבד שוק, דגמרינן "לה" (חגיגה ד, א), ויל

ותחת רגליו וגו' היינו רקיע, וכתיב ספיר וכתבתי כתיב ספיר, בלתי אלא רקיע במצוה

כסא, ותכלת לים וים לרקיע, ואגן חזיון, גדול עונשו של לבן - למי שאינו מטיל ציצית ותכלת, חותם - היו עושים לבדמה ולעבד כשקנין, איתון לים טעם בעדות, זה שאמר לו המלך הבא חותם של טיש - שמצוי הוא ולא הביא, עונשו מרובה, מה ה' אלהיך וגו' - קרי ביה "מאה". מכתבות וימים טובים - דלא מצוה שמונה עשרה, פרת ומפלא להו -

למאה ברכות, באיספרמקי ומגרי - אספרמקי בשמים, ומגרי = מיני מגדים, ששעונים ברכה, כולי האי נמי - דמשבחת נפשך דאינך עם הארץ, לשון אחי: כולי האי נמי - דשלמא

גוי ואשה, הואיל ולא בני מצוה ניהו - שפיר מברכת, אלא הוי בר מצות הוא, אלא מאי מברך - להשלים שלש ברכות הרבי מאיר, היינו

אשה - דאששו כל שפחה לבעל עבד לרבו, לשון אחי: היינו אשה - דלענן מצות אשה ועבד שוק, דגמרינן "לה" (חגיגה ד, א), ויל

ותחת רגליו וגו' היינו רקיע, וכתיב ספיר וכתבתי כתיב ספיר, בלתי אלא רקיע במצוה

כסא, ותכלת לים וים לרקיע, ואגן חזיון, גדול עונשו של לבן - למי שאינו מטיל ציצית ותכלת, חותם - היו עושים לבדמה ולעבד כשקנין, איתון לים טעם בעדות, זה שאמר לו המלך הבא חותם של טיש - שמצוי הוא ולא הביא, עונשו מרובה, מה ה' אלהיך וגו' - קרי ביה "מאה". מכתבות וימים טובים - דלא מצוה שמונה עשרה, פרת ומפלא להו -

למאה ברכות, באיספרמקי ומגרי - אספרמקי בשמים, ומגרי = מיני מגדים, ששעונים ברכה, כולי האי נמי - דמשבחת נפשך דאינך עם הארץ, לשון אחי: כולי האי נמי - דשלמא

גוי ואשה, הואיל ולא בני מצוה ניהו - שפיר מברכת, אלא הוי בר מצות הוא, אלא מאי מברך - להשלים שלש ברכות הרבי מאיר, היינו

אשה - דאששו כל שפחה לבעל עבד לרבו, לשון אחי: היינו אשה - דלענן מצות אשה ועבד שוק, דגמרינן "לה" (חגיגה ד, א), ויל

ותחת רגליו וגו' היינו רקיע, וכתיב ספיר וכתבתי כתיב ספיר, בלתי אלא רקיע במצוה

כסא, ותכלת לים וים לרקיע, ואגן חזיון, גדול עונשו של לבן - למי שאינו מטיל ציצית ותכלת, חותם - היו עושים לבדמה ולעבד כשקנין, איתון לים טעם בעדות, זה שאמר לו המלך הבא חותם של טיש - שמצוי הוא ולא הביא, עונשו מרובה, מה ה' אלהיך וגו' - קרי ביה "מאה". מכתבות וימים טובים - דלא מצוה שמונה עשרה, פרת ומפלא להו -

למאה ברכות, באיספרמקי ומגרי - אספרמקי בשמים, ומגרי = מיני מגדים, ששעונים ברכה, כולי האי נמי - דמשבחת נפשך דאינך עם הארץ, לשון אחי: כולי האי נמי - דשלמא

גוי ואשה, הואיל ולא בני מצוה ניהו - שפיר מברכת, אלא הוי בר מצות הוא, אלא מאי מברך - להשלים שלש ברכות הרבי מאיר, היינו

אשה - דאששו כל שפחה לבעל עבד לרבו, לשון אחי: היינו אשה - דלענן מצות אשה ועבד שוק, דגמרינן "לה" (חגיגה ד, א), ויל

ותחת רגליו וגו' היינו רקיע, וכתיב ספיר וכתבתי כתיב ספיר, בלתי אלא רקיע במצוה

כסא, ותכלת לים וים לרקיע, ואגן חזיון, גדול עונשו של לבן - למי שאינו מטיל ציצית ותכלת, חותם - היו עושים לבדמה ולעבד כשקנין, איתון לים טעם בעדות, זה שאמר לו המלך הבא חותם של טיש - שמצוי הוא ולא הביא, עונשו מרובה, מה ה' אלהיך וגו' - קרי ביה "מאה". מכתבות וימים טובים - דלא מצוה שמונה עשרה, פרת ומפלא להו -

למאה ברכות, באיספרמקי ומגרי - אספרמקי בשמים, ומגרי = מיני מגדים, ששעונים ברכה, כולי האי נמי - דמשבחת נפשך דאינך עם הארץ, לשון אחי: כולי האי נמי - דשלמא

גוי ואשה, הואיל ולא בני מצוה ניהו - שפיר מברכת, אלא הוי בר מצות הוא, אלא מאי מברך - להשלים שלש ברכות הרבי מאיר, היינו

אשה - דאששו כל שפחה לבעל עבד לרבו, לשון אחי: היינו אשה - דלענן מצות אשה ועבד שוק, דגמרינן "לה" (חגיגה ד, א), ויל

ותחת רגליו וגו' היינו רקיע, וכתיב ספיר וכתבתי כתיב ספיר, בלתי אלא רקיע במצוה

כסא, ותכלת לים וים לרקיע, ואגן חזיון, גדול עונשו של לבן - למי שאינו מטיל ציצית ותכלת, חותם - היו עושים לבדמה ולעבד כשקנין, איתון לים טעם בעדות, זה שאמר לו המלך הבא חותם של טיש - שמצוי הוא ולא הביא, עונשו מרובה, מה ה' אלהיך וגו' - קרי ביה "מאה". מכתבות וימים טובים - דלא מצוה שמונה עשרה, פרת ומפלא להו -

למאה ברכות, באיספרמקי ומגרי - אספרמקי בשמים, ומגרי = מיני מגדים, ששעונים ברכה, כולי האי נמי - דמשבחת נפשך דאינך עם הארץ, לשון אחי: כולי האי נמי - דשלמא

גוי ואשה, הואיל ולא בני מצוה ניהו - שפיר מברכת, אלא הוי בר מצות הוא, אלא מאי מברך - להשלים שלש ברכות הרבי מאיר, היינו

אלא פרים דאפילו אהדרו לא מעכבו - הוא דלא מוקי ליה בראש השנה ויום הכיפורים דשמיני עצרת - משום דבכל דא ליכא אלא חד פר חדי. והא דלא מטיני בפרים ואילים דעלמא, כדמשני פרק קמא דיומא (א, ב) גבי פר עובדה ודה ואילו של אהרן, וקמינה יהיה מקריב מנחת פרים ואילים" - לא עמי (א, ב) ומעכבין זו את זו - פירושו: כשיש להם כל הוצרך. (וכי) וכואי גוונא דרשי דפרי שהבאתי לעיל, ואי נמי: קא משמע לן ברבנן דלפניו עיקר הדין שבמנין ומנחתין. שקריב פרים ולא קא דרביס מאחז מוקי. אי נמי: אם יש לו כבשים ואין לו לתמיד של בין הערבים - מקריב כולן שלש סומף, ומיזו לקמן (מט, א) - משמע דמתדיין דיומיה קרומין דלמדין דיומיה, משום הוצרי דמקדש, וצריך לין.

מילואים הקריבו בימי עזרא כדרך שקריבו - בגלל משה - ולא עמד הני להני: דשל משה - עבד, ובאן - פר. וגם מנחתיו חלוקות, כמפורש ביוקאל (מח): אל מנחת הבית ואל ארבע פיתות העודה למזבח ועל מזוחת שער החצר הפנימית, ופירש שם רש"י: שהוא אל האמור של מלך המזבח ביום העששת... פר בן בקר לחטאת, אבל שם כתיב: ולקחת מדמו ונתתה על ארבע קרנותיו ועל ארבע פיתות העודה ועל הגבול כתיב, וצריך לדרוך קמחא שיהיו שוים. ועוד לפי מה שמפרש יצחק העששת בשבעה בחודש, ואיידי בשבעה שבטים דאיתו פר בהוראה. וצריך ליישב שיהיו אתון מנחתן כאותן המנחתין גבי פר בהוראה ב"ויקרא, ואי אפשר ליישוב. ושמו: יצחק העששת - דקרא - לענין שמיני פר בששוק, ולא כתיב המתנות. ודבר תימה הוא: מי דחקו להתלמד להנמיך הפסוק בשבעה שבטים, ופשיטא דקרא קאי אחא כדתיב לעיל גבי 'חוקת המזבח ביום העששת' שמבאין פר בן בקר לחטאת, ולא כתיב השני שעיר עזים ופר ואיל, ואחר כך 'שבעת ימים תעשה שיער חטאת ליום רפר בן בקר ואיל מן הצאן תמנימי גשעה'. לפיכך אומר כאן 'יבן תעשה בשבעה בחודש'.

הואיל ואישתרי מליקה - אף על גב דלעיל וכלאים נמי אסרינן להו ביטל קרא, מכל מקום אתא לארוויי קר, דלא נטיל מלמיה. ולמאן דקאמר דאין שחיטה לעוף וכן התורה - פירשתי בחולין (ב, א).

בשבעה שבטים שחטאו - השתא דרשי: "בחודש" - מובא בדברים שהודשו בית דין, והוא של שבעה שבטים, שחלב מותר. ועשו פיהם. חזינו 'שחלב שוהה' - ששגנו בהוראתם. ומפני שחלבו ציבור תעשו פתאום על פיהם. והא ליה כרבי יהודה (תרויתו א, א) ובעי פר ל כלל שבט. ונראה דאפילו לרבי יהודה ניתא, דמיייר במיעוט שבט. **וב** מדת פרים ואילים אחת היא - תימא: דלפירוק, וכי יש שם איפה? ורש"י פירש שחולקא: דאיפה קמח היה מניא, להוציא סולת עשרון מן הסאה. והאיפה - שלש סאין. והנינו שלשה עשרונים לפר. 'ואיפה אילי' - כמו ששנו ב'שתי הלחם' (מנחות ע, ב): שש עשרונים משלש סאין. ועל פיהם, שלשה משלש סאין, למדך: שאם לא מצא סולת מנופה כל כך, יביא משל עשרון לסאה. 'ושמן הדן' - ולא שקריב הדין כולו אלא שנתת הדין בדין, וכי האי גוונא שפירש רש"י בשמן, יש לפרש באיפה: שהיה שם איפה גדולה וקטנה. ומה שמדקדק, משום דנקט בכולה חד לישנא, משמע שניהם שוין. וכן דרש

לאו יניחו דהך דחומש הפקודים, כדלקמן. הויה כתיב ביה - "יזו עולה" (ויקרא כג, וכל הויה - עיובא. כל תורות כהנים - הבאים בגלל שתי הלחם, שאומר 'ואיליהם על הלחם' - מעכבי לאל דחומש הפקודים - הבא בגלל מוסף, ולא אילי דלחם קאי. וקפריה התלמוד: היבא פלגא לתנא הכי, גבי אילים - מוקמת דאילי מעכבין זו את זה. וגבי פרים וכבשים - אפילו הדרדי לא מעכבין דהך דחומש הפקודים זה את זה? מילי מילי - וכדפרישנא. וביום החדש - פסוק הוא ביוקאל. פר מה תלמוד לומר - כלומר: הרי כתובה בתורה להביא פר בראש חודש? לפי שנאמר בתורה - בראש חודש בכבשים בני שנה שבעה (מבדר כח). ומנין שמעכבין זה את זה - אם יש להם פרים שנים או כולשם שבעה, דאין יכולין להקריב זה בלא זה? תלמוד לומר יהיו - "יששת בכשים ואילים" (מנחות ה"ד) ויוקאל (מח. הפאת - בתמימה. אמאי כתיב 'וחטאת' דמשמע חטאת, הא עולה הוה פרים דראש חודש, כדכתיב (מבדר כח) 'ובראשי חודשים תקריבו עולה' וגו'. פרש"י - ו'דיוקאל, איתו עתיד לדרושה - דעד שיבא אליהו ויפרשנה לנו, אין אנו יודעים לדרושה. רב אשי אמר: אני אפרשה מילואים הקריבו. ודך נבואה דיוקאל - על בית שני תתבאר. שהקריבו מילואים. וכי היכי דהקריבו מילואים דמשה בשמיני דיהודא, הוה ראש חודש, כדאמרין במבסכת שבת (פז, א): 'בראש באחד לחודש', ותנא: אתון הויתם טל עשר עשרות בו, והקריבו עגל בן בקר לחטאת. הבא נמי הקריבו פר בראש חודש. אלו שבטע כבשים - והכי משמע 'יבן תעשה' (וגבי פר) כי היכי דכתיב לעיל 'וחטאת' תקח פר בן בקר, כי תעשה בשבעה" - שבטים, פר העלם דבר, אם חדשו שום הוראת אסור ואמרו: וקבל מותר. 'מאיש שוהה' - ששגגו על פיהם, וקבל חלב בשווג. מבאיין פר. ואף על פי שאין - בשבעה שבטים הללו רובן של ישראל, ואיכא למימר כידושים דמי, וביאי כל אחד כשבה או שערה - אפילו כפי, הואיל ורוב שבטים הם, חשיבי רובא. וביאי פר, העלם דבר - שנעלם דבר מסנהדרין, הוורו שחלב מותר. עם שנת מעשה - שאכלו ציבור חלב שווג על פיהם. דבריו סותרין דברי תורה - כגון כל הני דאמרין לעיל, דקרי לפר דראש חודש 'וחטאת', וכן אתון דלעיל. שלש פאות נביי שמן - לנרות, להחליק מליחה לדרושה. וכי מרת פרים ואילים אחת - והלא מנחת פרים עשורונים. ומנחת אילים שני עשורונים (מבדר טז) - ובהא כתוב אלא לחודש? עשורונים משטוב להביא איל אחד עם איתנו, מדה הראיה לה, מלכבאי. שאם חלב מותר. 'מאיש שגה ומפתי' - מלמוד, שאין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה. אמר רב יהודה, אמר רב: זכור אותו האיש לטוב, והנינא בן חזקיה שמו, שאמלמלא הוא גננו ספר יחוקאל, שהיו דבריו סותרין דברי תורה. מה עשה? העלה שלש מאות גרבי שמן, וישב בעליה ודרשו. 'אמר רבי שמעון: אם היו להם פרים מרובין' [וכו']. תנו רבנן: 'ואיפה לפר ואיפה לאלו יעשה מנחה ולכבשים פאשר תשיג ידו וישמן הין לאיפה' - אמר רבי שמעון: וכי מדת פרים ואילים אחת היא? אלא, שאם היו להם פרים מרובין ולא היו נסקים, וביאי פר אחד ונסכיו, ואל יקרבו פוקין בלא נסקים. ואם היו להם אילים

תורת פניהם - הויה כתיב בהו! - לעולם דעצרת **תורת פניהם**, והכי קאמר: לא אילים תורת פניהם **מעכבי ליה** לאל דחומש הפקודים, ולא איל דחומש הפקודים מעכב להו לאילים תורת פניהם. **אלא פרים דאפילו אהדרו לא מעכבין, ואילים דהיבא ודהיבא הוא דלא מעכבין, אינהו מעכבין** - תנא מילי מילי קתני. **"וביום ההוא תקח פר בן בקר תמים וששה כבשים ואל תמנימי יהיו"**. **"פר" מה תלמוד לומר?** לפי שנאמר בתורה **"פרים"**, ומנין שאם לא מצא שנים מביא אחד? **תלמוד לומר: "פר"**. **"ששה כבשים" מה תלמוד לומר?** לפי שכתב בתורה **"שבעה"**. ומנין שאם לא מצא שבעה יביא ששה? **תלמוד לומר: "ששה"**. ומנין שאם לא מצא ששה יביא חמשה, חמשה - יביא ארבעה, ארבעה - יביא שלשה, שלשה - יביא שנים, ואפילו אחד? **תלמוד לומר: "ולכבשים פאשר תשיג ידו"**. ומאחר דכתיב הכי, **"ששה כבשים" למה ליה** - דכמה דאפאשר להוירו מהדרין. ומנין לאילים שבתורת פניהם שמעכבין זה את זה? **תלמוד לומר: "יהיו"**. **"בה אמר ה' אליהם בראשון באחד לחודש תקח עולה היא! אמר רבי יוחנן:** פרשה זו אליהו עתיד לדורשה, רב אשי אמר: מילואים הקריבו בימי עזרא, פדרך שהקריבו בימי משה. תניא נמי הכי, רבי יהודה אמר: פרשה זו אליהו עתיד לדורשה. אמר לו רבי יוסי: מילואים הקריבו בימי עזרא, פדרך שהקריבו בימי משה. אמר לו: הנהו דעתך שהנהו דעתך. **"וכל גדלה וטרפה מן העוף ומן הבהמה לא יאכלו חיהניים"**, כהנים הוא דלא יאכלו, הא ישראל אכלי? אמר רבי יוחנן: פרשה זו אליהו עתיד לדורשה. רבינא אמר: כהנים איצטריך ליה, סלקא דעתך אמינא: הואיל ואשתי מלקה לגבייהו תשתי נמי נבילה וטרפה, קא משמע לן. **"וכן תעשה בשבעה בחודש מאיש שגה ומפתי וכפרתם את הבית"**. **"שבעה" - אמר רבי יוחנן:** אלו שבעה שבטים שחטאו, ואף על פי שאין רובה של קהל, **"חדש" - אם חדשו ואמרו:** מלמוד, שאין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה. אמר רב יהודה, אמר רב: זכור אותו האיש לטוב, והנינא בן חזקיה שמו, שאמלמלא הוא גננו ספר יחוקאל, שהיו דבריו סותרין דברי תורה. מה עשה? העלה שלש מאות גרבי שמן, וישב בעליה ודרשו. **"אמר רבי שמעון:** אם היו להם פרים מרובין' [וכו']. תנו רבנן: **"ואיפה לפר ואיפה לאלו יעשה מנחה ולכבשים פאשר תשיג ידו וישמן הין לאיפה"** - אמר רבי שמעון: וכי מדת פרים ואילים אחת היא? אלא, שאם היו להם פרים מרובין ולא היו נסקים, וביאי פר אחד ונסכיו, ואל יקרבו פוקין בלא נסקים. ואם היו להם אילים

אילים שנים: 'והקריבה על הלחם שבעה כבשים... ואילים שנים' הך תורת כהנים לאו יניחו דהך דחומש הפקודים, כדלקמן. הויה כתיב ביה - "יזו עולה" (ויקרא כג, וכל הויה - עיובא. כל תורות כהנים - הבאים בגלל שתי הלחם, שאומר 'ואיליהם על הלחם' - מעכבי לאל דחומש הפקודים - הבא בגלל מוסף, ולא אילי דלחם קאי. וקפריה התלמוד: היבא פלגא לתנא הכי, גבי אילים - מוקמת דאילי מעכבין זו את זה. וגבי פרים וכבשים - אפילו הדרדי לא מעכבין דהך דחומש הפקודים זה את זה? מילי מילי - וכדפרישנא. וביום החדש - פסוק הוא ביוקאל. פר מה תלמוד לומר - כלומר: הרי כתובה בתורה להביא פר בראש חודש? לפי שנאמר בתורה - בראש חודש בכבשים בני שנה שבעה (מבדר כח). ומנין שמעכבין זה את זה - אם יש להם פרים שנים או כולשם שבעה, דאין יכולין להקריב זה בלא זה? תלמוד לומר יהיו - "יששת בכשים ואילים" (מנחות ה"ד) ויוקאל (מח. הפאת - בתמימה. אמאי כתיב 'וחטאת' דמשמע חטאת, הא עולה הוה פרים דראש חודש, כדכתיב (מבדר כח) 'ובראשי חודשים תקריבו עולה' וגו'. פרש"י - ו'דיוקאל, איתו עתיד לדרושה - דעד שיבא אליהו ויפרשנה לנו, אין אנו יודעים לדרושה. רב אשי אמר: אני אפרשה מילואים הקריבו. ודך נבואה דיוקאל - על בית שני תתבאר. שהקריבו מילואים. וכי היכי דהקריבו מילואים דמשה בשמיני דיהודא, הוה ראש חודש, כדאמרין במבסכת שבת (פז, א): 'בראש באחד לחודש', ותנא: אתון הויתם טל עשר עשרות בו, והקריבו עגל בן בקר לחטאת. הבא נמי הקריבו פר בראש חודש. אלו שבטע כבשים - והכי משמע 'יבן תעשה' (וגבי פר) כי היכי דכתיב לעיל 'וחטאת' תקח פר בן בקר, כי תעשה בשבעה" - שבטים, פר העלם דבר, אם חדשו שום הוראת אסור ואמרו: וקבל מותר. 'מאיש שוהה' - ששגגו על פיהם, וקבל חלב בשווג. מבאיין פר. ואף על פי שאין - בשבעה שבטים הללו רובן של ישראל, ואיכא למימר כידושים דמי, וביאי כל אחד כשבה או שערה - אפילו כפי, הואיל ורוב שבטים הם, חשיבי רובא. וביאי פר, העלם דבר - שנעלם דבר מסנהדרין, הוורו שחלב מותר. עם שנת מעשה - שאכלו ציבור חלב שווג על פיהם. דבריו סותרין דברי תורה - כגון כל הני דאמרין לעיל, דקרי לפר דראש חודש 'וחטאת', וכן אתון דלעיל. שלש פאות נביי שמן - לנרות, להחליק מליחה לדרושה. וכי מרת פרים ואילים אחת - והלא מנחת פרים עשורונים. ומנחת אילים שני עשורונים (מבדר טז) - ובהא כתוב אלא לחודש? עשורונים משטוב להביא איל אחד עם איתנו, מדה הראיה לה, מלכבאי. שאם חלב מותר. 'מאיש שגה ומפתי' - מלמוד, שאין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה. אמר רב יהודה, אמר רב: זכור אותו האיש לטוב, והנינא בן חזקיה שמו, שאמלמלא הוא גננו ספר יחוקאל, שהיו דבריו סותרין דברי תורה. מה עשה? העלה שלש מאות גרבי שמן, וישב בעליה ודרשו. 'אמר רבי שמעון: אם היו להם פרים מרובין' [וכו']. תנו רבנן: 'ואיפה לפר ואיפה לאלו יעשה מנחה ולכבשים פאשר תשיג ידו וישמן הין לאיפה' - אמר רבי שמעון: וכי מדת פרים ואילים אחת היא? אלא, שאם היו להם פרים מרובין ולא היו נסקים, וביאי פר אחד ונסכיו, ואל יקרבו פוקין בלא נסקים. ואם היו להם אילים

ודרש בספרי בפרשת "כי תצא", דאמר רבי תינא בן חזקיה בן גרזון וכי מרת פרים אילים ובכשים אחת היא! והלא כבר נאמר "שלושה עשרונים לפיר" וגו'! אלא מלמד שאיפה גדולה ואיפה קטנה קרויה "איפה".

קרבן בכשים בלא להם - פירש בקרבן צרכים, שלא היה להם אלא מה שיקחו. ובפרק בתרא

דימאז (ע"ה, ב) מוכח דאמות העולם היו מביאין להם מניין מאכל, ובפרק שתי הלחם (מנחות ע"ה, א) נמי מוכח שחיה עומדת לרם הפנים במדבר, ורוב מקורבין מנחות ועומדו ורוממו רבני תם: דהיינו טעמא, דכתיב "כי תבואו אל הארץ", ורבי עקיבא לטעמיה, ד"כי תבואו" - לאו דהוקא, אבל רבי שמעון - כרבי ישמעאל סוף פרק קמא דקדושין (לו, ב) דביאח אבא ר' שיהב, מרזו קשה: דאם כן, אף קרבניהם לא יקריבו; ויש לחלק (וגרסא לפיש): מימש שתי הלחם איקרו "כחבורים" כדלוקמ (ע"ה, ב) ומה בכורים בארץ, אף שתי הלחם בן ידו דרשין; בהדיא פרק "רבי ישמעאל" (מנחות ס"ט, ב): "ממושבותיהם" - למעוטי חוצה לארץ. **הלכה** כרבי שמעון בן ננס - תימא: הליכתא למיפחא? כדפרין פרק "בית שמי" (נזחים ט"ו, א) ורבי אבהו: "אבשי מיתות" (סנהדרין נ"א, ב), ובפרק "עשרה יוחסין" (קדושין ע"ב, א) גבי ממוזים פירשתי. **שבעת** בכשים אף על פי שאין להם - מדלא כתיב "והקרבן על הלחם" שבעת בכשים.

מראשתי סידרן - משמע: אי לא אשתנו - היה אמנא דחד ניהוה, וקשה: דפרק "בלו" (יזמא ע, ע) מדרין (אחד אחד) לאשמעינן "אילו האמור בתורת חכמים היה האמור בחכמי הפקודים, ואיכא דרדשי התם מ"אחד" מיהוהו ויש לומר: דבמדהא כתיב פרים ושני אילים, והבא כתיב אלו ושני פרים - שמע מינה: אי בעי קאמר, מדלא כתיב שלשה פרים ושלושה אילים, ודיעוהו כדרשא דהתם: "אחד" - ולא שנים.

גמר יהיו מתחיה - ואם על גב דקאי אלחם לכב דאבכשי לבב, כדאיכא ב"היקו" (רבה) (מנחות כו, א), מיהו מסתבר ליה דלא ניקום איכנוב בכשים בלחם, ותימא הוא.

ובן ננס ליה יהיו מתחיה - דאז דמו אהדי טעמי, דהיינו מיררו בענין לחם, ואף על גב דאמר טעמי מנותיק, "שכן זמניו במדבר ארבעים שנה" כו', "דיחיו מיהו" לא דמו להדי - דהיא דאשכח בשבים, וחדא שני בכשים, וכתב דאשכח שבעה מיהו" ע"ה, אף פריך לרבי עקיבא, כיון דעיקר אף על גב דלא דמו, ובתוספתא (פרק ו) ובתורת חכמים משמע דאמר רבי עקיבא, דבר שקול מי מביע: ואמר בן ננס: מאי אכרעי, **וז** היה שבה זו היא ביאה - צריך עיון, אי מציני למלך מתרויהו, אמאי לא ילפינן?

דנין דבר משנתה לכתב - תימא: אדרבה, דנין דבר שמננו קרבן למנחם דרבי שמעון קרב למנחוהו ב"ה סתמי: דהיא ד'ה' מסתבר ליה טפי, כיון דאדידי ואדידי אלחם קימא.

דאמר רב הונא קפאו השם ותנו לכתב - פירש בקדושת: ק"ה "הגזל קמא" (בבא קמא קט, ב) קאמר הכי, ולימא, דהתם קאמר רבא קפאו קפאו השם ותנו לכתב שבאותו משמר, והבא לא מצית אמרת הכי - דקרבנות הרגל שנין לכל, כדדרשין פרק בתרא דסוכה (ב, ו): והוה דנתניה דהתם הוי לקדש בו את האשה וכו'.

שאם היו להם פרים מרובים - כלומר, דמיס לקנות פרים ואילים כדי זרכון, ולא היו להם נסכים - כלומר, אם יקנו מן הדמים אילים ופרים - בלא יהיו בידם דמים לקנות נסכים. יביאו - פר אחד ונסכים כו'. (אילים מרובין - בלא מנחתם). **משנה** הפר האילים והכבשים - דכתיב: בהאי קרא "והקרבן על הלחם שבעת בכשים ומנמים בני שנה ופר בן בקר" וגו' (ויקרא כג). את הלחם - שתי הלחם ועצרת. הלחם מעכב את הכבשים - הך נש בכשים דשלמים. במדבר קרבן בכשים בלא להם - כלומר, בלא שתי הלחם הבאים עם שני בכשים. שהרי עומר ושתי הלחם אינן באין אלא מן הארץ (מנחות פג, ב). הלכה כדברי בן ננס - דבכשים מעבבי להם. אין הפנים כדבריו - דהוא אומר: במדבר קרבן נסכים ושלמים, ולא היא. שכל האמור בשפירת פסח - כגון וקר דמוסף קרבן במדבר. והאמור בתורת חכמים - כגון וקר שבעת בכשים ופר ואילים לעולה דעל הלחם, ושני בכשים דשלמים - לא קרב במדבר, כדאמר בגמרא. **גמרא** תובה על הלחם - דמשמע: דאיני קריבין בלא להם ולא להם קרב בלא בכשים, וחדו כתיב "שבעת בכשים" - ומשמע: אף על פי שאין להם, אם כן מה תלמוד לומר על הלחם מ' קודם שנתחייבו בלחם - כל זמן שהיו במדבר. כשאתה מניע כו' - דבבית חכמים (ויקרא כג) כתיב: ופר ושני אילים, ודוממש הפקודים (במדבר כ"ח) כתיב: "פרים בני בקר שנים ואיל אחד", אלא אלו דוממש הפקודים באין בגזל עמון, דמסופין לה, ואיני טעונין להם. והוא בתורת חכמים לא קרב במדבר - כדאמרן, שלא נתחייבו בכשים קודם שנתחייבו בלחם. מרתי אשתנו - פר ואילם. דאחרי - ואף על גב דפיו. **מראשתי** סידרן - דבבית חכמים: בכשים ופר ואילים, ובפנתו: אחרים פרים ואילים בכשים וכו'. נמר יהיו מתחיה - דכתיב בלחם (ויקרא כג) "ושני בכשים... והקפן הכהן אותם על לחם הכבורים תנפה וגו' יהיו לה' יחיה" - יחיה, ולא יענין אחר.

אילים מרובין, ולא יהיה להן איפתן - יביאו איל אחד ואיפתו, ולא יקרבו פולם בלא איפות. **משנה** הפר והאילים והכבשים והשעיר אין מעבדין את הלחם, ולא הלחם מעבדין את הכבשים, ואין הכבשים מעבדין את הלחם, דברי רבי עקיבא. אמר רבי שמעון בן ננס: לא פי, אלא הכבשים מעבדין את הלחם, והלחם אינו מעבד הכבשים. שכן מצינו פשוהו ישראל במדבר ארבעים שנה קרבן בכשים בלא להם, אף פאן יקרבו בכשים בלא להם. אמר רבי שמעון: הלכה כדברי בן ננס, אבל לא הטעם כדברי, שכל האמור בחופוש הפקודים קרב במדבר, וכל האמור בתורת חכמים אין קרב במדבר. משאבו לארץ - קרבן אלו ואלו. מפני מה אני אומר יקרבו בכשים בלא להם? מפני שהכבשים מתירין את עצמן, ולא הלחם בלא בכשים? שאין לו מי יתירנו. **גמרא** תנו רבנן: "והקרבנתם על הלחם" - חובה על הלחם, "שבעת בכשים תמימים" - אף על פי שאין להם, אם בן מה תלמוד לומר "על הלחם"? מלמד שלא נתחייבו בפכשים קודם שנתחייבו בלחם, דברי רבי מרזון. רבי עקיבא אומר: יכול הן הן בכשים האמורים פאן הן הן בכשים האמורים בחופוש הפקודים? אמר, כשאתה מניע אצל פרים ואילים אין הן, אלא הללו פאן בגלל עצמן והללו פאן בגלל להם. נמצא מה שאמור בחופוש הפקודים - קרב במדבר, ומה שאמור בתורת חכמים - לא קרב במדבר. ודלמא פרים ואילים לאו אינהו, הא פכשים אינהו ניהוהו - מדהני אישתנו, הני נמי דאחריני. ופרים ואילים קמאי דאישתנו? דלמא הכי קאמר רחמנא: אי פני פרו ושני אילים - יקרב, אי פני שני פרים ואל אחד - ליקרב! מ' דאישתי סדרן, שמע מינה אחרני ניהוהו. הלחם מעבד את הכבשים, מאי טעמא דרבי עקיבא? - גמר. "יהיו" מ'תחיה", מה להלן להם, אף פאן אלה. וכן ננס? - גמר "יהיו" "יהיו", מה להלן פכשים, אף פאן בכשים. וכן ננס נמי ילף מ'תחיה", מה להלן להם, אף פאן להם? - דנין "יהיו" מ'תחיה", ואין דנין

"יהיו" מ'תחיה". - מאי נפקא מינה? התנא דבי רבי ישמעאל: "ושב הפה" "קבא הפה", והו שיהו, והו ביאה! - הני מילי היכא דלפא דדמי ליה, אבל היכא דאיפא דדמי ליה - מ'דמי ליה ילפינו. ורבי עקיבא נמי ילף "יהיו" מ'יהיו! - דנין דבר שפנתה לפהו מדבר שפנתה לפהו, לאפוקי הני, דעולות ניהוהו. ואיפיעית אימא: בקרא גופיה קא מיפלגי, קדש יהיו לה' לפהו" - רבי עקיבא סבר: אי יהו דבר שפולו לפהו? הוי אומר: זה להם. וכן ננס? מי פתיב "קדש יהיו לפהו"? "קדש יהיו לה' לפהו" פתיב, איהו דבר שפומצו לה' ומוקצו לפהו? הוי אומר: אלו בכשים. - ורבי עקיבא? מי פתיב "קדש יהיו לה' ולפהו"? "לה' לפהו" פתיב, דקרב הונא, דאמר רב הונא: קנאו השם ונתנו לפהו. אמר רבי יוחנן: הכל מודים

מנחות, פרק רביעי - התכלת דף מז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ)
רש"י

שאם הווקעו זה לזה - שהיו ביחד, ואחר כך אבד להם או כבשים - שמעבכין זה לזה, והנותר לפניו יצא לבית השיריפה, הנדחה באבדו הנדחה. ואיוז יקה - שלחן הקובענות יחד? שהיה - שאם היה להם בשעת שחיטה, ואחר כך אבד או להם או כבשים - אבד הכל. **תנופה** - כבשים היו שמינין עם הלחם מזמים, בפרק "כל שנתהוה אותו מצד" (מנחות טא, א). ופליגי בן גנם ורבי עקיבא - ושמע מיהא דאין תנופה עושה ויקה. ולא בתר שחיטה - בתמימה. הא רואי דלכתה לא הוי אלא לאור שחיטה. מעיקרא - קודם שחיטה. עד שלא שחמה - לתורה, לחם תורה אין מתקשר אלא בשחיטה, בפרק "התורה" (מנחות עג, ב), דכתיב "קרבנו ועזב" (התורה) וגו' (ויקרא ו) - מלמד שאין הלחם קדוש אלא בשחיטה הובח. נפרס לחמה - לא ידענא מנלן דמיפסול לכולהו מנין דנפרסה אחת מנת. ונראה היינו דמלחם המים גמור, שהיא מתוק תורה. ותוכיח בו "חאי" (קדש קדשים הוא) (שם כד). שאם נפרסה אחד מלחתי - וכולן פסולות. הים יוקח - ולשם שלמים, ולא עשה תורה. נורת חדם - עד שלא נפרס הלחם. תורם - כדכתיב "והקריב ממנו אחד מכל קרבן" (שם ו). דארבעים חלות היה. וזהו תורם אחד ממשע לבתך, והשאר לבעלים. בריש פרק "התורה" (מנחות עו, ב). מן השלם - ולא מן הפרוס. דתיבא ב"התורה" (מנחות עו, ב): "אחת" - שלא טיול פרוס. יצא לחמה - חוץ לתורתם וירושלים. מכניסה ושוחט - דכל זמן שאינו קדוש בשחיטה, תורם נפסל ביצוא. הים יוקח - עד ששלימים. אינו מנפסל בשנים על שבחיון - ולא שאיכל אותו שיצא, אלא חושב במנין לחיות תרומותו תרומה ולהכשיר את הפנימינות. כיון יוצא תורה - לא ארץ חוץ לעושה קמיה. אלא ארץ לעיר, הוא התורה ולחמה נאכלין בכל העיר. ממשחטה נטמא לחמה הים יוקח - ויהי שם תודה, והבשר יאכל בתורת תודה. ויהי נדרו יצא - והציץ מרצה על אבדתן ענין טומאה. ותיפסל מן תודה - ולא תורק אפילו שלא לשמה? והמנא קרייה שלימים - "תודה שלמה" - משמע דאף על פי שהיתה תודה בשעת לחמה. חזרת להיות שלימים בלא לחם. אבל כבשי עצרת עם לחמה נקרוי "שלימים". אבד הלחם - אחר תנופה. בעו

ואיוז היא זיקה של זו שחיטה - דאם אבד הלחם - אבדו הכבשים, ואם אבדו הכבשים - אבד הלחם. והיינו כרבי, דאמר לקמן (מז, א): כבשי עצרת אין מקדשין הלחם אלא בשחיטה. ולרבי אלעזר רבי שמעון (קשה), נתי דאם אבד הלחם - אבדו הכבשים, כדאמר רבי יוחנן לקמן (שם, א) הלכך שחיטה אבדה לחם בשעת שחיטה, מכל מקום אבדו כבשים - אמאי אבד הלחם? הא אית ליה פריוק. (בפריש, בקנטרס) בפרק קמא דפסחים (יג, ב) גבי "לחמי תודה ונפרקיהו ונפסקיהו לחולין, במאן רבי דאמר" וכו' - משמע דלרבי אלעזר רבי שמעון נפקי לחולין. ולא מסתבר לחלק דשאני הכא דאיבא תנופה מחיים - דהא מספקא לן אי עושה ויקה. כל שכן דלא מסייענא לקדשו ותו - דאמרין לקמן (מז, ב): שחט שני כבשים על ארבעה חלות - מוקף שתיים מן ומנחין, והשאר נאכלות בפריוק. אף על גב דאיבא תנופה כבדולה. וצריך עיון. ומשמע דהם דלרבי אלעזר רבי שמעון פרוק בחוץ ונאכלין בחוץ. והא דאפילונו אביי ורבא לקמן (שם, א) במלתייה דרבי דאמר "קדשו ואינו קדוש", אביי נפדה, קדשו ואינו ניתר. רבא אמר. קדשו ואינו נפדה, וצריך עיון. תפיס פריוק דרבא - לא תפיס. אלמא לאביי רבי נמי נפקי לחולין. ואם כן, מאי "אבד הלחם" דרבא? ואין לומר: "אבד מליקרא", דפשיטא, דבתיב חוץ לרבי אחר. רבי מלחם אחר, ושמע מיהא חוץ לרבי נפרדו - פקעה קדושת תורה. ורבי דסבידא ליה גמור מקדש, אי אפי' לה בתנור הדול - לא מקדשו. ותימה דהוה, ונראה לומר: דלאביי תפיס פריוק, ואין נפק לחולין. והשאר נאכל נאכל "תפיס", דהוה ליה למימר "נפרדה", ותרע, הוא רבי הוא דאמר גמור מקדש סוף "רבי ישמעאל" (מנחות עב, ב). ותנן (מנחות ק, א) דמנחתו והנסכים אין להם פריוק ומנחתן בבלי. ושתי הלחם נמי אבדו "מנחות" לקמן (עב, ב). מידו יש לחלק בין מנחה דבדתי ובכ למנחה לתורה, כדתיבא בפרק קמא (מנחות ו, א). והא דלא קאמר: "אביי בניעתי אלא דאביי, ולרבי אלעזר רבי שמעון - יכול לפדות את הלחם. ולרבי - אינו יכול ויש לומר: הא דרבי אלעזר רבי שמעון נמי אביי אית ליה, אי סבידא ליה דתנור מקדש, ולא משמעיה דהא דפליגי עליה. אבל דאמר, דמפרשי, איבא בניעתי אלא אפסולו בפרק קמא (שם ו, א). וטוביא דפסחים (יג, ב) דסבידא דלרבי לא נפקי לחולין - כרבא אתיא. דלחמי תויהו: דמשמע הכא דאי תנופה עושה זיקה -

שֵׁאם הוֹקְקוּ זֶה לָזֶה - שְׂמֻעַעְבִּין זֶה אֶת זֶה, וְאִיזוּ הוּא זִיקָה שְׂלֵחָן? שְׁחִיטָה. אִמְר עוֹלָא, פְּעוּ בְּמַעְרָבָא: תְּנוּפָה עוֹשֶׂה זִיקָה אוֹ אִינוּ עוֹשֶׂה זִיקָה? פְּשׁוּט לִיה מִדְּרָבִי יוֹחָנָן, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁחִיטָה עוֹשֶׂה זִיקָה, מִפְּקָל דְּתְנוּפָה אִינוּ עוֹשֶׂה זִיקָה! - דְּרָבִי יוֹחָנָן גִּנְפָא קָא מִיבְעִינָא לִיה: מִיפְּשׁוּט שְׂחִיטָה לִיה לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּשְׁחִיטָה עוֹשֶׂה זִיקָה וְהַנְּפָשָׂה אִינוּ עוֹשֶׂה זִיקָה, אוֹ דְּלָמָּא שְׁחִיטָה פְּשִׁטָא לִיה וְתְנוּפָה מִסְפָּקָא לִיה? תִּיקוּן. אִמְר לִיה רַבִּי הוֹדִיָה בַר חִינְיָא לְרַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: וְהָא פִי כְּתוּב "קִדְשׁ יְהוּי לְה' לִפְנֵי", בְּתַר תְּנוּפָה כְּתוּב, וּפְלִיגִי בְּן גֵּנָם וְרַבִּי עֲקִיבָא! - וְלִשְׂמֻעַיָד, בְּתַר תְּנוּפָה וְלֹא בְּתַר שְׁחִיטָה?! אֵלָּא יְהוּי לְה' לִפְנֵי" - דְּבַר שְׁסוּפּוֹ לִפְנֵי, הֲכָא גַּמִּי - דְּבַר שְׁסוּפּוֹ לִפְנֵי. וְשְׁחִיטָה עוֹשֶׂה זִיקָה? וְרַמִּינֵיהּ: עַד שְׁלֹא שְׁחִטָה נִפְרָם לְחֻמָּה - בְּיָא לְחָם אַחַר וְשׁוּחַט. מִשְׁשַׁחְטָה נִפְרָם לְחֻמָּה - הֵדָם יוֹרֵק, וְהַבְּשָׂר יֵאָכַל, וְיָדֵי נִדְרוּ לֹא יֵצֵא, וְהַלְחָם פְּסוּל. נִוְרַק הֵדָם תּוֹרֵם מִן הַשְּׁלֵם עַל הַפְּרוּס. עַד שְׁלֹא שְׁחִטָה יֵצֵא לְחֻמָּה - מִכְּנִסָּה וְשׁוּחַט. מִשְׁשַׁחְטָה יֵצֵא לְחֻמָּה - הֵדָם יוֹרֵק, וְהַבְּשָׂר יֵאָכַל, וְיָדֵי נִדְרוּ לֹא יֵצֵא, וְהַלְחָם פְּסוּל. נִוְרַק הֵדָם - תּוֹרֵם מִמָּה שְׂבֻבְנִים עַל שְׂבֻחוּיָן. עַד שְׁלֹא שְׁחִטָה נִמְמָא לְחֻמָּה - מִבְּיָא לְחָם אַחַר וְשׁוּחַט. מִשְׁשַׁחְטָה נִמְמָא לְחֻמָּה - הֵדָם יוֹרֵק, וְהַבְּשָׂר יֵאָכַל, וְיָדֵי נִדְרוּ יֵצֵא, שְׂהַצִּיץ מִרְצָה עַל הַטְּמָא, וְהַלְחָם פְּסוּל. נִוְרַק הֵדָם - תּוֹרֵם מִן הַטְּהוֹר עַל הַטְּמָא. וְאִי סִלְקָא דְעִתְמָד שְׁחִיטָה עוֹשֶׂה זִיקָה, בִּין דְּהוֹקְקוּ זֶה לָזֶה בְּשְׁחִיטָה אִיפְסוּל לִיה לְחָם, תִּיפְסַל גַּמִּי תוֹדָה! - שְׁאֵנִי תוֹדָה, דְּרַחֲמָנָא קְרִייה שְׁלָמִים, מַה שְּׁלָמִים קְרִיבִים בְּלֹא זִיקָה, אֵף תוֹדָה אִם הַמְצָא לִזְמִיר: תְּנוּפָה עוֹשֶׂה זִיקָה, אֲבָד הַלְחָם אֲבָדוּ

אבד הלחם, אבדו הכבשים. אמאי? הא מדרבי אלעזר רבי שמעון נפרדו קדשם שחיטה להם, כקודם וריקה לרבי אלעזר רבי שמעון דמי, ואין להם פריוק לכוליה לעומא. כדתיבא לקמן (מז, א) גבי "שחט כבשים על ארבעה חלות", דלרבי אלעזר רבי שמעון פרוק בחוץ ויהי לומר: דהבא קסבר תנור מקדש, ולקמן קא סבר אין תנור מקדש. והלכך שבעתין אותה שפיר איך כרבי אלעזר רבי שמעון אי קסבר תנור מקדש. ולקמן קמיה, אי נמי: אית פסולו אפסא בבת אחת - אין תנורן מקדשן, כיון ורלאו תו כוליהו. כי דהתיי אית "ועבדתי" (סוכה מט, א) דאין שיעור למים - מצי למלותא בחבתי מקדשת, ולא איפסלי בלינה. אי נמי: שאני הכא דאיבא תנופה שחיבא, אבל התם כיון שאינה ראויה אלא לשתי חלות - לא אלימא דהוא תנופה לאקבועי. ואפילו רבי אלעזר רבי שמעון מודה הכא דרשוחתי קבעה. הוא דמיבעיא לקמן (מז, א): כבשי עצרת ששחטן לשמן ורק שחט שלא לשמן, אותו הלחם הוזה באבילות פריוק; למאן? אי לרבי אלעזר רבי שמעון - האמר: ויקה הוא דמקדש. כלומר, וכל שכן שאסרוין באבילות. דהא התם הוה תנופה. ובדפרישטין פירש לקמן (מז, א) גבי "פרוך בחוץ" לרבי אלעזר רבי שמעון דפריק ליה קודם וריקה, ויגיה דחזו לרבי שמעון דאי בעי מנתק אלימני למיתאם פסות אחת, והא בדסוף "רבי ישמעאל" (מנחות עב, ב) משמע דאפילו רבי ורבי אלעזר רבי שמעון אי הוקבעו בשחיטה אי לא הוקבעו, ופירש בקנטרס: לשנתן לשם זבח אחר - הא ליתא, דאפילו בתנופה הווקעו זה לזה אם תנופה עושה זיקה. ועוד קשה: דמשמע דלרבי אלעזר יכול לשנתן לשם זבח אחר - והכלובי לעומא אינו יכול לשנתן לשם זבח אחר, לפירוש דפרישטן. אלא התם מיירי לאפסולי רביצוא. **נפרס** - לחמה - תלת זוגין קתני: "נפרס", "יצא", "נטמא". וכולהו צריכי. וצריך עיון: שלא יקשה מאן אבד דאמר בפרק קמא (מנחות יב, ב) דלמאן דאמר וריקה מועלת ליצוא, דבחסות מודה. **מששחטה** נטמא לחמה דהוה יוקח והבשר יאכל ויהי נדרו יצא והלחם פסול - לא קרינא אחר בספרים. ותימה: דמוקתיני "יצא" - אלמא קסבר: איהו מרצה על אבילות, והדר קאתי "והלחם פסול" - נטמא לשלם משמע דאפילו נטמא מקצתו - פסול כולו. ועוד: דהוה ליה למיתני "תורם מן הטהור על הטמא", כדקתני סיפא גבי נורק הדרם! לכך נראה דגרסינן "וידי נדרו לא יצא". ותימה לדלעיל (כה, א) דיקי: מאן שבעת ליה דאמר אין וריקה מועלת ליצוא? רבי אלעזר, וקסבר: הציץ מרצה על אבילות. הוא התם קתני "מששחטה יצא לחמה" - ידי נדרו לא יצא", וסבידא דאין הציץ מרצה על אבילות. **דרחמנא** קרייה שלימים - אף על גב דכבשי עצרת נמי אקרוי "שלימים" - לא דמי. שהרי הם קדשי קדשים, ולא ליפנין מקדשים קלים. ואי נמי: לא ליפנין שלימי ציבור משלמי יחיד. אבדו

אכרו בכשים לא תיבעי לך דרדיא בעי תנופה - בהדי בכשים אחרוני. ולא דמי לזיו תודה וזו לחמה, דאי אבדה התודה - אינו מביא אחרת. ו**מאי** שנא שבעה בכשים ופרים ואילים דלא מקדשי ולא מעכבי - אגב "מקדשי" נקט "מעכבי", דהא דרשנין לעיל (מהו ב) "שבעת בכשים" - אף על פי שאין להם, והכי נמי "לחם" - אף על פי שאין שבעה בכשים. ומידו בקונטרס פירש דמביעיא ליה בחר

והחוקקן זה לזה בשחיטה. **לפיכך** שחטן שלא לשמן לא קדש הלחם - טפי הוא נחא למיתני שחטן לשמן דקדש הלחם. אלא אשמועני: אף על גב דאחרניי לשמן נשחטו - לא קדש הלחם. **שתי** הלחם הבאות בפני עצמן - כמאן דאמר: לחם עיקר. **לשרפינהו** לאלתר - ואפילו למאן דאמר (פסחים לר, ב) אפילו פיגול טעון צורה - הכא שאני, דמנחות בכך. **לפי** שאין שורפין קדשים ביום טוב - הוה מצי למיפרך: למנצאי יום טוב לאלתר לשרפינהו, ומתור לא יליק, מדמיסוק צורת הקרבנות. **צורת** הקרבנות - פירש בקונטרס: עד תמיד של בין הערבים. מידו בשמעתא ד"נתחלקלו הלחים בשיר" (ראש השנה ל, ב) מפרש: דקרבנות ציבור קרבי אחר התמיד, והיו עשה והשלמה, לכך נראה לפרש: עד הלילה. **מה** ביכורים בפני עצמן - ואפילו הכי אינטריך לרבי עקיבא "היה" משחיטה" ללחם דעכב בכשים.

בעי תנופה - בכשים האחרים ובעי תנופה לדברי הכל, דמתירין הן, ועוד: דבהו כתיב תנופה - "והניף אותם הכהן". **מאי** שנא שני בכשים - דשלמים מקדשי לחם, כדחתיב לקמן בשמעתא (מו, א), אין מקדשי הלחם אלא בשחיטה. ו**מעכבי** - אם החוקקן זה לזה בשחיטה, כדאמר רבי יוחנן לעיל, ו**אפילו** לא החוקקן - מעכבי לבן גנס. **הואיל** והחוקקן - שני בכשים ולחם. **והא** תודה לא חוקקן - היא ולחמה לתנופה ביהוה. ומקדשא

ללחם בשחיטה? והיינו דאמרין "קרבנו על זבח" - מלמד שאין הלחם קדוש אלא בשחיטת חובה, בפרק "התודה" (מנחות עה, ב). ו**מעכבא** דאם אין תודה - אין לחם, דהא אין קדושין אלא בשחיטה. ובשני שני בכשי עצירת שלמים - אבל שבעה בכשים ופרים ואילים - עלה גינהו, כמו אלו נזיר שלמים הוא ומקדש הלחם, כדמרש לקמיה. **לפיכך** - מדשחטת איל מקדשן, שחתיב לזכור שלמים על כל המצות: "ואי יביתו לשם שלמים - מקדש את הסל, ואי לא - לא". **עלה** הבאות בפני עצמן - אליבא דרבי עקיבא, דאמר: בכשים אין מעכבין את הלחם. תעובר צורתן - יפילו בניהו. **אי** לאבילה אתיון - לא בעי מתירין - ליכלניהו ואי לשריפה אתיון לשרפינהו לאלתר - והאילו זהו עיקר מנחות. **השחט** ודאיכא בכשים גו' - הלכך הואיל וקדשים מגילאי גינהו, ומשום כוונה הוא דשרפינין להו - לא מצי למשרפינהו עד דליפסלו בלינה. **מנא** אמינא לה - דלאבילה אתיון, אפילו באן בפני עצמן? **אין חוטא** - ואף על גב דכתיב (שמות ל) "כל העובר על הפקודים", וכוונתם לא נפקדו - אינו חוטא, כדפרשינא בפרק שלישי (מנחות כא, ב) ומייתו ומסיר להו לציבור. שאינו שוקף חוטא - דכל הראוי ליפקד קאמר, דהיינו מבן עשרים שנה ומעלה. **לעצמן** - להנאתן. שלנו חן - אנו עונתים שקלים ללשכה - נמצאו באין אף משלנו. שהיי כל הקרבנות מן הלשכה באין. ורובן יוחנן בן זכאי אי דריש "וכל מנחת כהן אלא וטעלה". **לעצמן** - להנאתן. שלנו חן - חוטא. **אליבא** בבאין שתי הלחם עם חובה - אמאי קתני "היאך הן נאכלין?" הא לחמינו תודה דמי, ותודה ולחמה מי לא מנדבי כהנים אבילין? **החם** - גבי קדשים הנשרפין - לא מצותן בכך, דבשחיטה לאבילה אתו, אלא שאירע בהן פסול כגון נותר או טמא, הלכך שנקבנו עד לחלו ושרפינהו להו. **שמא** יודמנו לחם בכשים אחרת כמאן - לאתר שריפת הלחם. הילכך משחיטין להו, שאם יבאו הכבשים - ניפסו עמהם ואוכלו. **זמן** הקרבנות - עד תמיד של בין הערבים. **לבתר** הכי לשרפינהו - אמאי משחיטין להו כל הילה? **ניירת** משום דרבה - דאמר רבנן, גידיה שמא יודמנו לחם בכשים לשנה הבאה. ולא מטעמיה, דהוא אומר לעיל: **מנא** אמינא לה? **מדחתיב** "העיד בן בכורי" כו', כפשוטו: **כתיב** ונז' בכורים לה' - הקישן לכבורים. **אף** שתי הלחם - יכלוין לבא בפני עצמן.

אָבְרוּ כְּבָשִׂים, אָבְרוּ כְּבָשִׂים - אָבְדוּ הַלֶּחֶם. וְאִם הַמִּצְוָה לומר: תְּנוּפָה אֵינָה עוֹשֶׂה יִזְקָה, הֵבִיאוּ לָחֶם וּכְבָשִׂים וְהוֹנֵפוּ, וְאָבְדוּ הַלֶּחֶם וְהֵבִיאוּ לָחֶם אַחֵר - אוֹתוֹ הַלֶּחֶם טַעֲוֵן תְּנוּפָה אוֹ אֵינֹו טַעֲוֵן תְּנוּפָה? אָבְרוּ כְּבָשִׂים לֹא תִיבְעֵי לָךְ - וְדוֹדֵי אֲנִי תְּנוּפָה. כִּי תִיבְעֵי לָךְ - אָבְדוּ הַלֶּחֶם. וְאֵלִיבָא דְרַבְּנָן גַּם לֹא תִיבְעֵי לָךְ, דְּאָמַר: כְּבָשִׂים עִיקַר. כִּי תִיבְעֵי לָךְ - אֵלִיבָא דְרַבִּי עֲקִיבָא דְאָמַר: לָחֶם עִיקַר, תִּיקוּ. מֵאֵי פִּינֵן דְּלָחֶם עִיקַר - בְּעֵי תְּנוּפָה, אוֹ דְלִמָּא פִּינֵן דְּמִתְרִינֵן דִּירֵיהּ כְּבָשִׂים נִינְהוּ - לֹא צְרִיךְ תְּנוּפָה? תִּיקוּ. אָמַר לִיה אַבְי רַבְּבָא: מֵאֵי שְׁנָא שְׁנֵי כְּבָשִׂים דְּמִקְדָּשֵׁי לָחֶם וּמַעֲכָבֵי, וּמֵאֵי שְׁנָא שְׁבַעֵה כְּבָשִׂים וּפְר וְאֵילִים - דְּלֹא מִקְדָּשֵׁי לָחֶם וְלֹא מַעֲכָבֵי? אָמַר לִיה: הוּאִיל וְהוֹזַקְנוּ זֶה לָזֶה בְּתְנוּפָה. - וְהִי תוֹדָה דְּלֹא הוֹזַקְנוּ זֶה לָזֶה בְּתְנוּפָה, וּמִקְדָּשָׁא וּמַעֲכָבָא! - אֵלֶּא בְּתוֹדָה, מַה תוֹדָה - שְׁלָמוֹם, אִף הֵכָא נְמִי - שְׁלָמוֹם. - מִי דְמִי? הֵחֶם לִיפָא זְבָחִים אַחֲרֵינֵי בְּהַרְיָה, הֵכָא דְאִיפָא זְבָחִים אַחֲרֵינֵי בְּהַרְיָה, לִיקְדָּשׁוּ הֵי וְהֵי! - אֵלֶּא פֶּאִיל נְזִיר, מַה אִיל נְזִיר אִף עַל גַּב דְּאִיפָא זְבָחִים אַחֲרֵינֵי - שְׁלָמוֹם הוּא דְּמִקְדָּשֵׁי, מִיֵּד אַחֲרֵינָא - לֹא, הֵכָא נְמִי לֹא שְׁנָא. וְהֵחֶם מְנַלְן? דְּתַנָּא: "וְאֵת הָאִיל יַעֲשֶׂה זְבַח שְׁלָמוֹם לַה' עַל סֵל הַמִּצְוֹת" - מִלְּמַד, שְׁתַּפֵּל כַּא הוֹכֵה לְאִיל וְשָׁחִיטת אִיל מִקְדָּשֵׁי, לִפְיֵךְ שְׁחָמוּ שְׁלֹא שְׁלָמוֹ - לֹא קְדָשׁ הַלֶּחֶם. תַּנּוּ רַבְּנָן: שְׁתֵּי הַלֶּחֶם הַבָּאוֹת בְּפָנֵי עֲצָמָן - יוֹנֵפוּ, וְתַעֲוֹבַר צוּרְתָהּ, וְיִצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרִיפָה. מַה נִּפְשָׁר? אִי לְאִכִּילָה אֲתִינּוּ - לִיכְלִינְהוּ! אִי לְשַׂרְיָפָה אֲתִינּוּ - לְשַׂרְפִּינְהוּ לְאַלְתֵּר, לְמַה לְהוּ עֵיבּוֹר צוּרְתָהּ? אָמַר רַבְּהִי: לְעוֹלָם לְאִכִּילָה אֲתִינּוּ, וְגִידָה שְׁמָא יוֹדְמֵנוּ לְהוֹן כְּבָשִׂים לְשִׁנְהַ הַבָּאָה, וְיִאמְרוּ: אֲשַׁתְּקַד לֹא אֲכַלְנוּ לָחֶם בְּלֹא כְּבָשִׂים? עֲקָשׁוּ נְמִי גִיבּוֹל. וְאֵינְהוּ לֹא יִרְעֵי דְאֲשַׁתְּקַד לֹא הוּוּ כְּבָשִׂים - אֵינְהוּ שְׂרִינֵן נִפְשִׁיחֵהוּ, הִשְׁמַת דְּאִיפָא כְּבָשִׂים - כְּבָשִׂים הוּא יִשְׂרֹו לְהוּ. אָמַר רַבְּהִי: מֵנָּא אֲמִינָא לְהָ? דְּתַנּוּ: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הַעִיד בֶּן בּוֹכְרִי בִּיבְנֵיהּ: כֹּל בְּהוֹן שְׁשׁוּקֶל - אֵינֹו חוּטָא. אָמַר לוֹ רַבִּן יוֹחָנָן בֶּן זְבַדִּי: לֹא כִי, אֵלֶּא כִּל בְּהוֹן שְׁאִינֹו שׁוּקֶל חוּטָא. אֵלֶּא שְׁתַּכְּתִּינִים דּוֹרְשִׁין מִקְרָא זֶה לְעֲצָמָן "וְכֹל מִנְחַת בְּהוֹן כִּלִּיל תְּהִיָה לֹא תֵאכְלֶי" - הוּאִיל וְעוֹמֵר וְשָׁחִי הַלֶּחֶם וְלָחֶם תִּפְגִּים שְׁלֵנוּ הֵן, הֵיאָךְ מְנַלְנֵן וְאִכְלִין? הֵינִי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם הֵיכִי דְמִי? אֵלִיבָא בְּבָאוֹת עִם הַזְבָּח - אֲמַנּוּ תוֹדָה וְלַחְמָה מִי לֹא מְנַדְבִי בְּתִינִים וְאִכְלִי לְהוּ? אֵלֶּא לֹא בְּבָאוֹת בְּפָנֵי עֲצָמָן, וְרַקָּא קִשְׁיָא לָךְ מִתּוֹדָה וְלַחְמָה - לְחַמֵי תוֹדָה לֹא אִיקְרוּ אֲבִינֵי "מְנַחָה", שְׁתֵּי הַלֶּחֶם אִיקְרוּ "מְנַחָה", שְׁאֲמַר "בְּהַקְרִיבְכֶם מְנַחָה תִרְשָׁה לַה'". רַב יוֹסֵף אָמַר: לְעוֹלָם לְשַׂרְיָפָה אֲתִינּוּ, וְהֵינֹו מַעֲמָא דְלֹא שְׂרַפִּינוּ - לְפִי שְׁאִין שׁוֹרְפִין קְדָשִׁים בְּיוֹם טוֹב. אָמַר לִיה אַבְי: מִי דְמִי? הֵחֶם - לֹא מוֹצְתָה בְּקוֹד, הֵכָא דְמִצְוֹתָה בְּקֹד - לִישַׂרְפִּינְהוּ, מִיֵּד דְהוּה אֲפֹר וְשַׁעִיר שֵׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים! אֵלֶּא אָמַר רַב יוֹסֵף: גִּידָה שְׁמָא יוֹדְמֵנוּ לָחֶם כְּבָשִׂים לְאַחַר מִכְּאֵן. אָמַר לִיה אַבְי: תִּינַח כֹּל יְמֵן הַקְרַבְתֶּם, לְבַתַר כִּי - לְשַׂרְפִּינְהוּ! - מֵאֵי "תַעֲוֹבַר צוּרְתָהּ" נְמִי דְקַתְנִי? צוּרַת הַקְרַבְתֶּם. רַבָּא אָמַר: לְאִכִּילָה אֲתִינּוּ, וְגִידָה מְשׁוֹם דְרַבְּהּ, וְלֹא מִטְּעַמְיָה אֵלֶּא מִקְרָא. וְאָמַר רַבָּא: מֵנָּא אֲמִינָא לְהָ? דְכַתִּיב "מִמּוֹשְׁבֵיכֶם תִּבְיֹאוּ לָחֶם תְּנוּפָה וְגו' בְּפוּרִים לַה'". מַה בְּפוּרִים - בְּפָנֵי עֲצָמָן, אִף שְׁתֵּי הַלֶּחֶם - לְאִכִּילָה, אִף שְׁתֵּי הַלֶּחֶם - נְמִי לְאִכִּילָה.

הע

עד

מנחות, פרק רביעי - התכלת דף מז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ)

תוספות

עד שיחטו לשמן ויורקו דמן לשמן - תימה: למה לי זריקה, הא פרק קמא דפסחים (ג. ב.) מסקינן דרבי אלעזר רבי שמעון סבר לה באבדה, דאמר, כל העומד לירוק - כורוק דמי? ותיירי רבינו ירמיהו בן אבהו: זריקה שלא לשמנה פריעה משופך דם, וקשה ללמקן פרק 'המנחות והנסכים' (קב, א) מוכח דאיהו דהוה לא בגדעשה גמול בוריקה, וקשה לה מנת לאבול חוץ לזמנן - אמרו: כל העומד לירוק - כורוק דמי וזכי איתא בגמרא הנה: לא, דפיגול בשחיטה, ומקשה: איתא פגול בוריקה - מאי הכי נמי דבשטמא טומאת אבובין ב? ש' להחיק דשלא לשמנה עוקר הקרבן ועושהו קרבן אחר, אי נמי: הבא נמי בעי למימר, יהיה ראוי לזריקה, ואתא האיל יעשה זבח שלמים - אן לפרש דליף הכא מדאיתקוש לחמי תורה לשלמי נזיר, כדילפינן פרק 'התודה' (מנחות עה, א); 'שלמי' - לרבות שלמי נזיר לעשרה קבין וירושלמיות, ושתי הלחם נמי איתקוש לתורה, כדריש נמי הנהם מביבאי" - שכל מה שאתה מביא, כזה, הא ליתא, דאם כן הוה ליה למן מזן הלמד, ואף על גב דהוה ליה הימנו דרב אחא - איכא למאן דלא ליתנין, בסוף 'איחודו מקומן' (בבבסין גו, א) ופרק 'התודה' (מנחות עה, א) אלא ליה נזיר, מילתא בעלמא הוי, וילפינן שפיר, ומיהו קשה דאם חמיץ אינטיקור קרא בתורה 'על תלות לחם חמיץ קריב קרבנו על זבח' - לא מלמד שאין הלחם קדוש אלא בשחיטת בתייהו חלוי, ורבי אלעזר רבי שמעון דריש 'כל עשיות' - גבי התודה לא כתב 'עשית', וגבי תורה נמי פליג באיתא פרק קמא דפסחים (ג. ב.) ובתוספתא 'המנחות' (לומר: הוהא איתקוש בקרייתא רומאנא 'בשחיטת דלא מקדשי בראח' כ'י שלמים, ונזיר נמי לא סגי בלא קרא נמו גבי תורה, משום דקרייה רומאנא 'שלמים', ולרבי אלעזר רבי שמעון נמי, כיון דהוה קרא נמו דרבי שמעון דרבי חלוי, האו דהוה בכולהו, במה יעשה מביחה - תימה: דבפרק קמא דבבבסין (ג. ב.) דרש מכאן שני בעלים, דריש לכל עשיות: נימא דלא כרבי אלעזר רבי שמעון? ויש לומר: דהאי שמינןן שפיר תרתי, ותיירי עיין לרבי: מנא ליה שנינו בעלים? ותיירי עיין, **שניה** לחם בשעת שחיטה - תימה: הא משנת תנופה עילי לחם, ואף על גב דהא מעבב, ראי מידא בעינן לשמנא אפילו ראי לא בעינן, ועוד: שמה אראו לשמנא בדשעת שחיטה בעינן שיחה בפנים, אף על גב דבפרק ביוצא, **בקינבטרים** גרס - ומרוב הכשרים נמי גרס הכי: 'לאביי אלא תפיס פרינו, לרבא תפיס פרינו', ופירוש: לאביי לא אלימא קדושתא כליה אי רביה נפדה, ובכאני נונא איכא קצת פרק שני דבבבירות (טו, ב) וליה עילי עומין: כונסן בפייה, היכי ליגבד ליקרבינו - אמר כדפרשה דיהוי אתיין, וליפרקינו: לא לאלימא קדושתא פרינו, והשתא בעי לאביי מאי בנייהו, כיון דלרבי לא אלימא קדושתא - לא שכן לרבי שמעון רבי שמעון, וקשה: דלאביי נמי ליבעי אליבא דרבי: מהו שן חוטמן לשחוטן שלא לשמן, דכל שכן דלא אלימא למיתפס פרינו, דהא לרבי אלעזר רבי שמעון לא מהני שחיטה מיד, ומשום הכי לא תפיס פרינו והו: דבבבסין (ג. ב.) משמע אפבא, דלרבי - לא תפיס, ולרבי אלעזר רבי שמעון, ואין לוקמן (מה, א) נמי, לרבי אלעזר רבי שמעון, פרן בחיורו ושמו ודאי כי אין תנופה, וקדושת תנור לא קריש, אלא קדושת פה, ומפיקין, אלא דהא ודאיכא שחיטה ותנופה ותנור - הלא כי לא מפייקין, ובדברישית לעיל, ופירוש הקונטרס דפריש: לאביי - נפדה, ולרבא - אינו נפדה, עירי עיין, דתחילה פירש לרבי אלעזר רבי שמעון לפרש דהוה לרבי אלעזר רבי שמעון, וכל שכן לרבי אלעזר רבי שמעון, וליפרשו (לד) ולפיכא קדוש טפי, דאלימא דלא גרסינן לחלוץ לרבי אלעזר רבי שמעון נפק לחלוץ, ותיירי רבא גירסא אחרית: ומיהו גירסא הקונטרס נבונה: 'לאביי' - תפיס, ולרבא - לא תפיס', והשתא איכא בנייהו במקומות אחרים, ודחיקין לאשכחיה הכא מאי בנייהו - דתנן:

אין מקדישין את הלחם אלא בשחיטה - עמאמי פרינו בקדושת שפיר הלחם אלא בקדושת שאר קדושת באבילה, לא קדש הלחם - ולא תפיס פרינו בקדושת שפיר הלחם אלא בקדושת שאר קדושת הלשכה, ובתורת הבנים יוכיח לנו מ'קרבנו על זבח תודה' - מגיד שאם נזבח שלא לשם תודה, לא קדש לחמה, ובעינן ערצת מדיקדש' לחם, מתודה ואיל נזיר גמירין, קדוש ואינו קדוש - מפרש לקמן, ואת האיל - איל נזיר, יעשה וזכה שלמים לח' על ב' המצות - לאבא וביהו! איל מקדשה לסל, ומיניה גמירין לכבש ערצה, אי כתיב זבח יעשה - משמעו אף על גב דזבח בעי עשייה אחרית, הכל מודים - אפילו לרבי אלעזר דאמר זריקה עיקר, מויד דערך שיחה לחם בשעת שחיטה, ואי לא הוה בשעת שחיטה - לא מקדשה אלא זריקה, ואינו מויד - מפרש לקמן, ואינו נותר - לכהנים, מאי בנייהו - כלומר, כיון דאמר אביי אינו גמור - כל שכן דאנו נותר, דהא ממעות תרומת הלשכה בא, וזריקת דם לא הואי לשמה דהשחיטה באבילה, 'ואינו גמור' דאמר אביי, למאי הלכתא? לאביי לא תפיס פרינו - בקדושת שני זולתם, ואם רבא - בשעת הקדושת לשאר קרבנות צבור, לרבא - דאמר קדוש גמור - תופס פרינו, ויוצא לחלוץ, אלא דאמר לקמן (ק, ב) מנחות אין להם פדיון - לאחר שקדשו בכל, אלא לאביי - דאמר לא תפיס פרינו, מאי איכא בין רבי לרבי אלעזר? דאמר רבי למאי הלכתא? הא לא תפיס פרינו, ולתירושו אסור באבילה, לאיפסולי ביוצא - לרבי דאמר קדוש קצת שחיטה, ואם יצא - נפסל, שאפילו זרקו לשמנומי אסור באבילה, כל רבי אלעזר דאמר שחיטה לא מקדשה - אלא לפלי ביוצא, דאנו קדוש אם יצא בנו שחיטה לזריקה, ואם אחר כך זרק לשמן - כשר, בשור גמור הוא זה, וכל שכן לרבא כיון דקדושת שחיטה קדושת הגוף גמורה - לא נפיקו חוץ לחולין, ובפרק קמא דפסחים (ג. ב.) נמי אמר הכי: לרבי דאמר שני בדרים המתירים מעלים' הוא בלא זה - לא נפיק לחולין, ורבי אלעזר דאמר אין קדוש - פריך ליה, ונפק לחולין, וכיון דנפק לחולין על ידי פרייה - על כרחך פרינו נתפס, לפיכך נראה לרבי דהכי רסינן, ולשון הגון הוא: לאביי - תפיס פרינו ולרבא - לא תפיס פרינו, ולרבי דאמר אין גמור - עדיין לא אכלה עליו קדושת הגוף גמורה, ואתכי שרי ביה פדיון, ונהו דקדישתיה שחיטה במקצת, דלא נפיק לחולין, ומיהו דאמר חוטמן גמור קדושה, ותיירי ביה קדושת דמים לחתפס פרינו בקדושה, לרבא דאמר קדוש גמור קדושת הגוף - לא שרי ביה פדיון, ואם התפיס מעות בפדיונו - אין נתפסין, כיון דפרינו יוצא מקדושת ללל, איזו קדושה תחול בפדיונו? כשלא לרבא - דאמר לרבי לאו בני פדיון ניתוהו דאקדישוהו שחיטה, היינו דאיכא בין רבי לרבי אלעזר - דלרבי אלעזר אינו קדוש כלל קדושת הגוף אלא קדושת דמים שניקח מקדושת הלשכה, ונפק לחולין, ותפיס פדיונו ככל קדושת דמים, אלא לאביי - דאמר לרבי נמי תפיס פדיונו, וכל שכן לרבי אלעזר, מאי איכא בין רבי לרבי אלעזר? איכא בנייהו לאיפסולי ביוצא - לרבי - מפסל ביוצא, אם יצא - לא יתא כשר לשחוט עליו בכשים אחרים, לרבי אלעזר - לא מפסיל ביוצא, כל ידיר, ולא קדושת הגוף אלא קדושת דמים, ואין יוצא פוסל בה, וכשרין לשחוט עליו בכשים אחרים, אחר שפירתי תחילה בשור גמור הוא, כדפרישנא לעיל, האמר זריקה מקדשה - דהאי, אפילו קדוש לא הוה, כל שכן דאסור באבילה, מן לאביי בין לרבא קדוש ואינו נותר - דכיון דאמר אביי אינו גמור, כל שכן דאנו נותר, חוץ לזמנן - כלומר, על מנת לאכול מן הכוס יוצא, הני תנאי - רבי אלעזר רבי עקיבא, שחיטה מקדשה - ואתה בניו כפסול יוצא, אין זריקה מועלת ליוצא, הלא כן קבועה להם בפיוגל, דהא כהן פסול הוא, ואמר פריק מנחות (י, א) אין גיגול במוקדו סתם, וזריקה מועלת ליוצא - דפסול מנחת דבר אחר הוא, כדמפרש בשילהי פרק קמא (סו.)

תנו רבנן: ככשי עצרת אין מקדישין את הלחם אלא בשחיטה. ביוצא? שחטן לשמן וזרק דמן לשמן - קדש הלחם, שחטן שלא לשמן וזרק דמן שלא לשמן - לא קדש הלחם. שחטן לשמן וזרק דמן שלא לשמן - לשמן - הלחם קדוש ואינו קדוש, רבי, רבי אלעזר רבי שמעון אומר: לעולם אינו קדוש, עד שישחוטו לשמן ויזרקו דמן לשמן. מאי מעמא דרבי? דכתיב "ואת האיל יעשה זבח שלמים לח' על סל המצות" - למימרא דשחיטה מקדשה, ורבי אלעזר רבי שמעון? - "ועשה" - עד שיעשה כל עשיותיו. ורבי נמי הכתיב "ועשה"? - אי כתיב "זבח ועשה" פדקאמרת, השתא דכתיב "ועשה זבח" - במה יעשה? - בזביחה, ורבי אלעזר רבי שמעון הכתיב "זבח"? - ההוא מביע ליה לכדרכי יוחנן, דאמר רבי יוחנן: הכל מודים שצריך שיחה לחם בשעת שחיטה. מאי "קדוש ואינו קדוש"? אביי אמר: קדוש ואינו גמור, רבא אמר: קדוש ואינו נותר. מאי בנייהו? איכא בנייהו למיתפס פדיונו. לא תפיס פדיונו, לרבא - תפיס פדיונו, בשלמא לרבא, היינו דאיכא בין רבי לרבי אלעזר רבי שמעון, אלא לאביי מאי איכא בין רבי לרבי אלעזר רבי שמעון? איכא בנייהו? לאיפסולי ביוצא. עמא מינא רבי שמואל בר רב יצחק מרבי תימא בר אבא: ככשי עצרת שחטן לשמן וזרק דמן שלא לשמן, אותו הלחם מהו באבילה? אליבא דרמאן? אי אליבא דרבי אלעזר רבי שמעון? האמר: זריקה היא דמקדשה! אי אליבא דרבי - בין לאביי בין לרבא קדוש ואינו נותר הוא! אלא אליבא דהאי תנא, דתני אבהו דרבי יוחנן בר אבא: שתי הלחם שצאו מן שחיטה לזריקה, וזרק דמן של ככשים חוץ לזמנן - רבי אלעזר אומר: אין בלחם משום פיוגול, רבי עקיבא אומר: יש בלחם משום פיוגול, אמר רב בששת: הני תנאי כרבי סבורא להו, דאמר: שחיטה מקדשה, מהו רבי אלעזר לשעמיה, דאמר: אין זריקה מועלת ליוצא, ורבי עקיבא לשעמיה, דאמר: זריקה מועלת ליוצא.

תנו רבנן: ככשי עצרת אין מקדישין את הלחם אלא בשחיטה. ביוצא? שחטן לשמן וזרק דמן לשמן - קדש הלחם, שחטן שלא לשמן וזרק דמן שלא לשמן - לא קדש הלחם. שחטן לשמן וזרק דמן שלא לשמן - לשמן - הלחם קדוש ואינו קדוש, רבי, רבי אלעזר רבי שמעון אומר: לעולם אינו קדוש, עד שישחוטו לשמן ויזרקו דמן לשמן. מאי מעמא דרבי? דכתיב "ואת האיל יעשה זבח שלמים לח' על סל המצות" - למימרא דשחיטה מקדשה, ורבי אלעזר רבי שמעון? - "ועשה" - עד שיעשה כל עשיותיו. ורבי נמי הכתיב "ועשה"? - אי כתיב "זבח ועשה" פדקאמרת, השתא דכתיב "ועשה זבח" - במה יעשה? - בזביחה, ורבי אלעזר רבי שמעון הכתיב "זבח"? - ההוא מביע ליה לכדרכי יוחנן, דאמר רבי יוחנן: הכל מודים שצריך שיחה לחם בשעת שחיטה. מאי "קדוש ואינו קדוש"? אביי אמר: קדוש ואינו גמור, רבא אמר: קדוש ואינו נותר. מאי בנייהו? איכא בנייהו למיתפס פדיונו. לא תפיס פדיונו, לרבא - תפיס פדיונו, בשלמא לרבא, היינו דאיכא בין רבי לרבי אלעזר רבי שמעון, אלא לאביי מאי איכא בין רבי לרבי אלעזר רבי שמעון? איכא בנייהו? לאיפסולי ביוצא. עמא מינא רבי שמואל בר רב יצחק מרבי תימא בר אבא: ככשי עצרת שחטן לשמן וזרק דמן שלא לשמן, אותו הלחם מהו באבילה? אליבא דרמאן? אי אליבא דרבי אלעזר רבי שמעון? האמר: זריקה היא דמקדשה! אי אליבא דרבי - בין לאביי בין לרבא קדוש ואינו נותר הוא! אלא אליבא דהאי תנא, דתני אבהו דרבי יוחנן בר אבא: שתי הלחם שצאו מן שחיטה לזריקה, וזרק דמן של ככשים חוץ לזמנן - רבי אלעזר אומר: אין בלחם משום פיוגול, רבי עקיבא אומר: יש בלחם משום פיוגול, אמר רב בששת: הני תנאי כרבי סבורא להו, דאמר: שחיטה מקדשה, מהו רבי אלעזר לשעמיה, דאמר: אין זריקה מועלת ליוצא, ורבי עקיבא לשעמיה, דאמר: זריקה מועלת ליוצא.

וקשה: דלאביי נמי ליבעי אליבא דרבי: מהו שן חוטמן לשחוטן שלא לשמן, דכל שכן דלא אלימא למיתפס פרינו, דהא לרבי אלעזר רבי שמעון לא מהני שחיטה מיד, ומשום הכי לא תפיס פרינו והו: דבבבסין (ג. ב.) משמע אפבא, דלרבי - לא תפיס, ולרבי אלעזר רבי שמעון, ואין לוקמן (מה, א) נמי, לרבי אלעזר רבי שמעון, פרן בחיורו ושמו ודאי כי אין תנופה, וקדושת תנור לא קריש, אלא קדושת פה, ומפיקין, אלא דהא ודאיכא שחיטה ותנופה ותנור - הלא כי לא מפייקין, ובדברישית לעיל, ופירוש הקונטרס דפריש: לאביי - נפדה, ולרבא - אינו נפדה, עירי עיין, דתחילה פירש לרבי אלעזר רבי שמעון לפרש דהוה לרבי אלעזר רבי שמעון, וכל שכן לרבי אלעזר רבי שמעון, וליפרשו (לד) ולפיכא קדוש טפי, דאלימא דלא גרסינן לחלוץ לרבי אלעזר רבי שמעון נפק לחלוץ, ותיירי רבא גירסא אחרית: ומיהו גירסא הקונטרס נבונה: 'לאביי' - תפיס, ולרבא - לא תפיס', והשתא איכא בנייהו במקומות אחרים, ודחיקין לאשכחיה הכא מאי בנייהו - דתנן:

תנו רבנן: ככשי עצרת אין מקדישין את הלחם אלא בשחיטה. ביוצא? שחטן לשמן וזרק דמן לשמן - קדש הלחם, שחטן שלא לשמן וזרק דמן שלא לשמן - לא קדש הלחם. שחטן לשמן וזרק דמן שלא לשמן - לשמן - הלחם קדוש ואינו קדוש, רבי, רבי אלעזר רבי שמעון אומר: לעולם אינו קדוש, עד שישחוטו לשמן ויזרקו דמן לשמן. מאי מעמא דרבי? דכתיב "ואת האיל יעשה זבח שלמים לח' על סל המצות" - למימרא דשחיטה מקדשה, ורבי אלעזר רבי שמעון? - "ועשה" - עד שיעשה כל עשיותיו. ורבי נמי הכתיב "ועשה"? - אי כתיב "זבח ועשה" פדקאמרת, השתא דכתיב "ועשה זבח" - במה יעשה? - בזביחה, ורבי אלעזר רבי שמעון הכתיב "זבח"? - ההוא מביע ליה לכדרכי יוחנן, דאמר רבי יוחנן: הכל מודים שצריך שיחה לחם בשעת שחיטה. מאי "קדוש ואינו קדוש"? אביי אמר: קדוש ואינו גמור, רבא אמר: קדוש ואינו נותר. מאי בנייהו? איכא בנייהו למיתפס פדיונו. לא תפיס פדיונו, לרבא - תפיס פדיונו, בשלמא לרבא, היינו דאיכא בין רבי לרבי אלעזר רבי שמעון, אלא לאביי מאי איכא בין רבי לרבי אלעזר רבי שמעון? איכא בנייהו? לאיפסולי ביוצא. עמא מינא רבי שמואל בר רב יצחק מרבי תימא בר אבא: ככשי עצרת שחטן לשמן וזרק דמן שלא לשמן, אותו הלחם מהו באבילה? אליבא דרמאן? אי אליבא דרבי אלעזר רבי שמעון? האמר: זריקה היא דמקדשה! אי אליבא דרבי - בין לאביי בין לרבא קדוש ואינו נותר הוא! אלא אליבא דהאי תנא, דתני אבהו דרבי יוחנן בר אבא: שתי הלחם שצאו מן שחיטה לזריקה, וזרק דמן של ככשים חוץ לזמנן - רבי אלעזר אומר: אין בלחם משום פיוגול, רבי עקיבא אומר: יש בלחם משום פיוגול, אמר רב בששת: הני תנאי כרבי סבורא להו, דאמר: שחיטה מקדשה, מהו רבי אלעזר לשעמיה, דאמר: אין זריקה מועלת ליוצא, ורבי עקיבא לשעמיה, דאמר: זריקה מועלת ליוצא.

דתנן אימורי קדשים קלים בו - תימה: דלא מייתי רשא, דתנן: בשך קדש קדשים שיצא לפני זריקת זמים רבי אליעזר אמר וכו'.

פיגול - מפרש החכם: בהוצאת כשר, כך הוצאת פסול. ומה הוצאת כשר - עד שקרבו כל מתירין וכו'. וטמא וניתר לטהורים - חייבין עליהם משום טמאה, שאינו ניתר לא - וניתר ליקף "חילול" טמא.

קבעה לחם בפיגול - מי הכא נמי כיון דובח ניתר דליבחה, דמי הכא נמי כיון דובח ניתר בוריקה שלמא, לחם נמי כיון דבכופיה דובח דמי, ולא דמי: לחומרא - אמרין, לקולא - לא אמרין שיחא כי גופיה דובח.

ובהדר עיילינדו פליגי - אלאם קאי, אבל אמרין - (אפילו) כל הדר

עיילינדו, פליגי. וכן מוכח פרק "החזיר" (ובחס) צ, א) **ואינה** מוציאה מידו מעילה - בבשר קדש

קדשים, תימה: דהא תנן פרק ראשון מעילה (ב), א) איזו היה שלא היה לה שעת היתר לבכתיב

שנשטח חוץ לזמנה, משמע: דכי שנשטח בהיתר לא מצי משבח, ולא קושיא היא, **ולא**

איתובח רב גידל - ולא חשיב שינויא דהתם דדיש מעילה - דרב פפא דמקשה לה התם,

ולא סבירא ליה ההוא שינויא, מיהו תימה: דהתם בכוף ששחט (שם) מייתי ליה סינע, ואת גורסי

"ולא איתובח רב גידל" בניתוחא, ואינו נראה, **מהו** שירוק דמן של - לרבי ירמיה

דאמר: תנפה עושה זיקה, אבר לחי - אבדו הכבשים, וקודם שחטה - לא שרינן לשנויי,

אבל היכא דכבר נשטח - שרינן לשנויי, כדי לתקוני ובחא.

והרי פסח אחר חצות - מצי לשנויי כדמשני פרק בתרא דבוכים (קט), א) שאני פסח בדשאר

ימות השנה שלמים היה, **והרי** - דאם נפטר הלחם או שאבר ונזרק הים לשמה -

פסולה, דהא אבד הלחם אבדה התורה, דלית ליה סוגיא לדלעי (מו, ב) אלא קסבר דשלא לשמן

ובעי לשמן, וכי זריק שלא לשמה - כשר, ומשני: שאמר תורה דקרייה רחמנא "שלמים"

הלכך לכתחלה יכול לזרוק לשם שלמים כי אבד הלחם, והמקשה היה יכול להקשות, כמו שהקשה מעילה: דהא כיון דשחטה עושה זיקה, אפיסיל

לחם - ופיסיל נמי תורה, וקשה: מהו שני שאני תורה, דקרייה רחמנא "שלמים", והיה ליה למינר -

לאו מילתא היא, דלשמו נמי כשרו אלא נראה לפרש: דהיא שלם תורה - פסולה, ומפרך שפיר,

ומשני דשלם שלמים נמי לשמן מקרי, והלכך לא מפיסיל הכי, אבל לשם תורה - פסול, דלא

הוי בלא לחם, ואפילו בפסח דלא בעי עקירה, הכא שאני - דכבר נשטח ולשם תורה, משום

דכי בעי עקירה.

מושך שתיים מן ומניפן - למואי דמוקי כלו, כרבי, צריך לומר שמניף כולם, דהא לא

דיענין די אקיש, ותימה: דכיון דבדנפשה שאר שחיטה איירי, אם כי לימא "זוורק אתה הם

עליך", כדמכריז תנפה ללא צירין ועוד: דלישנא לא משמע שניף הארבע! ונראה לפרש: נוטל אחת, ומניף השלש אחרות עמיהן זו אחר זו, וכן בשניה, וכן בשלישית, וכן ברביעית.

והשאת אורי לן שצריך שלא ינף הארבע בבת אחת, כדי שיהא ניכר, שלא זרק הם רק על השתים.

קדשים קלים - ממון בעלים הן, ואין בהן מעילה אלא באימורים, כדאמרין בפרק "כל הבשר" בסופו (חולין קז, א) "כל חלב לה" - לרבות אימורי קדשים קלים למעילה, אין מועלין בהם - דלא מעליא בהו דזריקה לברר אותם חלק גבוה, דאין זריקה מועלת ליצוא, ופיגול נמי לית בהו - דהא פסולין הן כבר, **מאי** - כלומר, אליבא דרבי עקיבא מיבעיא ליה לרבי

שמואל דבי רב יצחק: מאי? מדזריקת פיגולא קבע עליה ללחם בפיגול, ואף על גב דזריקה פסולה היא, דהא יוצא הוא - עקבת ללחם בפיגול, כי בשר - כשאר בשר שלא יצא,

אלמא לחם כנוף הכבשים, דכי הכיזי דגוף הכבשים - מפוגלים, לחם נמי - מפוגל, זריקה

שלא לשמן נמי דפסולה היא - שרי להו, דהא קיימא לן (ובחים ב, א) כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן - כשרים, ולחם נמי כנוף הכבשים

דמו, ומדכבשים נאכלין - לחם נמי נאכל, **אם** דלמא לכתובתא אבטלין לקולא - דליתיה לחם נאכל - לא אמרין, לענין זריקה שאינה הוגנת

כנון שלא לשמן ליהוי לחם כנוף הכבשים, דליתיה לחם נאכל כבשים, **ומאי** דכתיבתו

לשתי הלחם אבראי בשעת זריקה פליגי רבי עקיבא, דהימא: אפילו בוריקה

שאינה הוגנת ממני רבי עקיבא לחם כנוף הכבשים, דילמא דכתיבתו אבראי, והיא זריקה שאינה הוגנת - דכדילי עלמא לא

מקבע לחם בפיגול, דאין זריקה מועלת ליצוא, ואף על גב דפליגי באימורי קדשים קלים -

דהתם כי גופיה דובח בשר, ומודה רבי עקיבא דלחם לא הוי כנוף של דבש, ובוריקה שלא

לשמן - נמי לא משתריי בכשים ללחם, אלא רבי עקיבא סבר כרבי אלעזר רבי שמעון

דאמר: קדשיתויהו שחיטה, ולא אפיסול ביצא, הלכך, הוי זריקה הוגנת שאני בה

פסול אחר, הוי מקבע לחם בפיגול, ודכוותה היכא דליבא פסול, ואיזרק ליה זריקה הוגנת,

כנון לשמן - משתריי לחם כבושים, אבל בוריקה שלא לשמן - לא, **אלא** אי אמת

בדיש **אלעזר** וכו' - אבתי איבא למיפרך, וזיקת פיגול מי מקדשא - למיקבע בפיגול,

אי לא קודש מעיקרא בשחיטה? **דאמר** רבי נידל וזיקת פיגול אינה כמנא ליה מעילה

באימורי קדשים קלים, דמנא בעלים הוא, דלית בהו מעילה, דלא קרינא ביה "מקדש"

"ה" עד לאור זריקה, דהובר ביה לחיטוי וחקל לגבוה, דקרינא ביה חלב "קדש ה",

שם זריקה פיגול לא מקבע בקודשה למעול בהן, דלא זריקה כשרה היא, **ואינה יוצאה**

מיד מעילה בשך קדשים, דממון גבוה הם מחיים, ויש בהן מעילה קודם זריקת גבו

וזריקת גבו הוציאה חבשר מיד מעילה, שרי מתיריהו לבתנים, ואמר במסכת מעילה (ב, א)

כלל אמר רבי יוחנן: כל שיש לו שעת היתר לבתנים - אין מועלין בהן, וכל שאין לו שעת

היתר לבתנים - מועלין בהן. הך זריקת פיגול לא מפקע להו מיד מעילה - אלמא לאו זריקה היא, וגבי כבש עצרת נמי, כיון דלאו זריקה היא, היכי מוקדשא להו,

היכי מקבעי להו בפיגול? לאו איתובח רב גידל - בתמימה, בפרק קמא דמעילה, (ג, ב), מהו שירוק דמן שלא לשמן - אלא לשם שלמים, דהתירי בשר באבילה,

דדאורייתא לשמן - לא הו זריקה, כדאמרין לעיל (מו, א) הכל מודים שאם הזריק

הוא - פסח קודם חצות היום - של ארבעה עשר - אינו כשר לשמו עד בין הערבים, וכשר לשלמים, שניאה לשמו - כנון הך כבשים אבדת הלחם, וניתהו פלטיטו - לאורז אבדת הלחם, פסח אחר חצות - נראה לשמו,

וכשעבר היום - נדחה מלשמו, וכשר לשלמים, והרי תורה - דאמרין בהאי פירוקן (מו, א) משחטת נפרס לחמה - דהים זרקת לשלמים, והבשר שחט, יאכל, וירי נדרו לא יצא, **הא** - כשרה מלשמו, ונדחת מלשמו, וכשרה שלא לשמו, תורה רחמנא קרייה שלמים - "תורת שלמים", כדאמרין לעיל (שם) מה שלמים - קרבי בלא

לחם, אף תורה - קרבה בלא לחם, ומעולם לא נדחה מלשמו, ומניפן - עם הכבשים, דכבשי עצרת טעונין תנופה חיים ושחטין, לקמן בפרק "כל המנחות" (סא, א)

כבשי יצרת ששחטן שלא במצותן פסולין - פירש בקונטרס: שלא לשמן. והא דהתן ובהים ב, אל כל הבהים שנבחרו שלא לשמן - כשרין, חוץ מן הפסח החטאת, ולא מפיק כבשי יצרת - ולא פסיק ליה לאפקודן שלמים. אי נמי: כי קתני - באין בגלגל עצמן, באין בגלגל - לא קתני. והא דלא ממצעטין להו מ"אתת לחטאת" כי דומי דממצעטין אשם

כיון דאיתקוש לחטאת, ואתו בהדיה, דכתיב (ויקרא כג) ויעשהם שני עדים אחד לחטאת ושני כבשים. ותימה: שמד ליה דרענא משום הדיקשא? דלמא הויאל ובאים לתריד חודש במקדש, ולא התיירו, ואמאי איתותב רב בפרק קמא (מנחות ד, א) ושי לומר: דאם כן, ליחשוב (נמי) רב כבשי יצרת, והוא גמי ליחשוב מנחת העומר. והא שני דלא נקט לשון הבהים, אי נמי: הלחם הוא המתיר, וכבשים דמתירין להם - לא איקור מתיר. אי נמי: לחם נמי דלא מיקרי מתיר (היא), כיון קודמם לחם. ושי הלחם אף הויא - כשר. ומיחו קשה לפי זה: דכי פריך בסמוך, דאיתקוש דאיתירין לעיל. כבשי יצרת ששחטן שלא לשמן - הדרם זירק והבשר יאכלו ובלשונא אחרינא שפירש בקונטרס נראה, "שלא במצותן" - כן שנה, והביאו בן שנים. והא שני דלא נקט לשון הבהים ושייבא בני בן שנה הויא בן שנים - משום הדיו שלא בזמנו ומחוסר זמן בכלל. ובתוספתא גזיר קתני בידך בדסמוך "שהביאן שלא במצותן".

תעובר - צורתן - דאי תנא - דכרבה בר אבהו. הוא, דאפילו פיגול בעינן צורה. בדפרק קמא דבוחים (ה, א) קרינן לשנינו קודש "פסולו בנפשו", ואיכא דאמרי: כל שפסולו בגופו - ישרף מיד. **ותנא** דא בידו - דאי תנא - דמקש ליה לחטאת לאת מילתא. אבל כולי עלמא אית להו לענן זכרי כהונה, פרק "איחוד קוממן" (בבבבס נה, א) לגבי כבשי יצרת. אבל לענן אף, לית ליה, דהא שלמי נזיר אייתקוש לחטאת, ואפילו הכי כשרי. דכשרין.

איתביה אשם בן שנה - הא דלא פריך ממתניתין דפרק בתרא דבוחים (קכ, ב). דקתני ביה - עולת נזיר ועולת מצורע קודם זמנו ששחטן בחוץ - חיבין, והיינו טעמא: משום דהויא לעולת נדבה בפנים, וקודם זמנו לא חיי לנזיר מצורע - לא דמי כלל לחבא. והתם איננה נופיה חוץ לעולתו, אלא - כבשי - מיתנין דגמר חובה מנדה. ותימה: דפרק "אלה קודשים" (תמורה יט, ב) תנן: אשם בן שנה, והביאו בן שנים: בן שנים, והביאו בן שנה - כ"מ. והיינו: כל עלו לבעלים שלמי חובה. רבי משעון איתיה. ועצמן אינם קודשים. והשתא, האי קתניא הבא "פסולין" - לא כרבי משעון ולא כרבנן? ויש לומר: כדמנצינו פרק בתרא דבוחים (קטו, א) דפריך מהא דתני ליה: אשם נזיר ואשם מצורע ששחטן מחוסר זמן בבעלים, שחטן בחוץ - חיב. ומשני: כאן - לשמן, כאן - שלא לשמן. פירושו: שלא לשמן - כשרין, לשמן - פסולין, ומיחו קשה: לרב הונא. דאית ליה התם לדיכא מיד דפסול לשמו, וכשר שלא לשמו. ומאי משני מהא? ואין לתרין: בהיריש של אשמות לאחריות, כדמשני ארב דימי - דמדקתני "לא עליו" משמע דאין מצוה בכך ותו: אמאי איצטרין למיתני "לא עלו לבעלים שלמי חובה" - פשיטא דלא עלו, כיון דשלא לשמן איתעביד?

אשם נזיר ואשם מצורע ששחטן שלא לשמן כשרין - מהכא ולא מצי לאוכוחי דילפינן אשם משלמים, מדמכשר בהו שלא לשמן - ד"איתיה" דגבי חטאת הוא דממעט ליה, ולא דמי לשלמי ציבור - דלא ממשנינן "מאתת" אלא קרבנות יחיד. והא דלא עלו לבעלים שלמי חובה - מסבא ורוא, ולא מטעם מילף. ואי "שלא במצותן" דלעיל לאו היינו שלא לשמן - נחא שפי. והא דכי אמרי לעיל "ואי תנא דבי ליה חוה", אבל מלוי אלוי פריך שפיר - דשלמי נזיר נמי לא חוץ לנדבה, דטובא איתפליגו. - דחיי לנדבה, אבל אשם דלא חיי לנדבה - מיפסל, ותנא אחרינא הוא. אבל מלוי אלוי פריך שפיר - דשלמי נזיר נמי לא חוץ לנדבה, דטובא איתפליגו. עקידה

תיר ותפמא - אף עב גב דמיפסדא לחולין, דעד השתא הוה חוץ ליה בימי טומאה, והשתא לא חוץ למידר. ולא יפמאנה ביד - לקבלה בכלים טמאים, כדי להוציל החולין. אף יפמאנה ביד - אלמא "חטא בתרומה", חטא שיתוכו בחולין? וליקפמאנה אולא - אם תפול בחולין נמי אבדה - לאו חוטא הוא. כי **חאמר רב יצחק תנא שלא במצותן** - שלא לשמן. לשנא אחרינא: שריתן בני שנה, והביא בני שנים. ומפי המורה שבעתיהו, ומפי רוב הגאונים, ולשון אחרון אינו כלום - דאם כן, מאי "ששחטו"? "שהביאן" מביע ליה ויתעובר צורתן - לפי שאין שורפין קדשים עד שיפסלו בלימה, משום ביוון קדשים. אלא אם כן פסולו בגופו, כגון פיגול ושעיר עזים. דמקשי - דכתיב גבי חטאת "ועשהם שני עדים אחד לחטאת ואשם כבשים בני שנה לזבח שלמים". תני פסולין - בחטאת, דהתן: כל הבהים שנבחרו שלא לשמן כשרין, חוץ מפסח החטאת, ולאידך לשנא ממזמי ליה לחטאת שבערה שנתה דפסולה, בדרתנן: חמש חטאת מותר, במסכת תמורה (ט, א), שלמי חובה משלמי נדבה - דכשרין שלא לשמן, דבכלל כל החובות, חיי לאידך לשנא: אם נדר טלה לשלמים, והביא איל - כשר. כדאמרינן בפרק "הרי עלי ועשרין" (מנחות כג, ב) "קטן" והביא גדול - יצא. רבי אומר: לא יצא. ואפילו רבי מודה חובה כשר. ושאר שלמי נזיר - ללעיל לעיל קאי אצטובות נזיר, ובהתפמא נזיר בפרק "נזיר שאכל אחד מכל האיסורין". וקתני: דראיין לבוא בן שנה, והביאו בן שנים, שנים, והביאו בן שנה - דגמירינן פסולה, ודחויא לא עלו לו, ושאר שלמים, כגון שלמי נזיר, חובה כן ששחטן שלא במצותן, שלא לשמן. ולאידך, לישנא: בן שנה, דשלמי נזיר "איל" כתיב בהו, ואיל - בן שתי שנים. כשרין - כשלמי נדבה, ונאכלו ליהם ולזמנה כחומר שלמי נזיר, דדיני כדן דהדר. ותנא מר: "שלמי" - לרבות שלמי נזיר. ואין מעונין לא להם ולא ידוע - הואיל ואין נזיר יתיר בהו, קתני מיהא "כבש", ואף על גב דאיתקוש לחטאת, דכתיב "וכבש" אחת בן שנתה תמימה לחטאת ואיל אחד תמים שלמים" (בבבבבב 1) - אלמא, מנגר שלמים משלמים, חובה מנדה, עדיף ליה. אשם בן שנה - כגון נזיר טמא ומצורע, דכתיב "כבש". בן שנים - בנין גזילת ומצורע, דכתיב "איל". עולת נזיר וזולת ומוצוץ - דכתיב בהו "כבש". בן שתי שנים ב" כשרין - דגמירינן מעולת נדבה דאם נדר קטן, והביא גדול - חובה כשר. חוין

הנדר והתפמא, ואל יטמאנה ביד. ורבי יהושע אומר: אף יטמאנה ביד! - שאני התם, דלטמאנה קא אולא. כי אחא רב יצחק תני: כבשי יצרת ששחטן שלא במצותן - פסולין, ויתעובר צורתן ויצאו לבית השרפה. אמר רב נחמן: מר דמקשי ליהו לחטאת - תני "פסולין", תנא דבי לוי דגמר שלמי חובה משלמי נדבה - תני "כשרים". דתני לוי: וישאר שלמי נזיר ששחטן שלא במצותן - כשרין, ולא עלו לבעלים לשם חובה, ונאכלין ליהם ולילה, ואין מעונין לא להם ולא ידוע. מיתבי: אשם בן שנה והביא בן שנים, בן שנים והביא בן שנה - פסולין, ויתעובר צורתן ויצאו לבית השרפה. אבל עולת נזיר ועולת זולת ועולת מצורע שהיו בני שתי שנים ושחטן - כשרין. כלל של דבר: כל הכשר בעולת נדבה - כשר בעולת חובה, וכל הפסול בחטאת - פסול באשם, חוין משלא לשמו! - האי תנא, תנא דבי לוי הוא. תא שמע, דתני לוי: אשם נזיר ואשם מצורע ששחטן שלא לשמן - כשרים, ולא עלו לבעלים לשום חובה. שחטן מחוסר זמן בבעלים, או שהיו בני שתי שנים ושחטן - פסולין, ואם איתא, לזיגמר משלמים! - שלמים משלמים - גמר, אשם משלמים - לא גמר. ואי גמר שלמים משלמים, לזיגמר נמי אשם מאשם, אשם נזיר ואשם מצורע מאשם גזילות ואשם מעילות, או אשם גזילות ואשם מעילות מאשם נזיר ואשם מצורע! אמר רב שימי בר אשי: דנין דבר שלא בהכשרו מדבר שלא בהכשרו, ואין דנין דבר שלא בהכשרו שאם עלה, לא ירד? שפירי ויצא כשר בכמה! תנא

משלא לשמו - דפסול בחטאת וכשר באשם. וקאשי לרבי יצחק, דהתם בהדיא דגמר עולת חובה מעולת נדבה. ואף על גב דגבי חטאת כתיבי עולת מצורע ועולת נזיר - לא מקשי ליה לחטאת למיפסלינהו בני שתי שנים. דגמירינן חובה מנדה עדיף. ורבי יצחק נמי לזיגמר שלמי חובה משלמי נדבה, בין שלמי חובה ללשתי שנים או קסאי: מאי שנא אשם שלא במצותו פסול יותר מעולתו? תריץ: משום דלא אשכחן אשם נדבה למנרג מניה. תנא דבי לוי - דגמירינן חובה מנדה, ולא גמר חובה מחובה. מחוסר זמן בבעלים קודם שיכלו שבעת ימי פסירתן, דאין אשם אלא בנזיר טמא. ואי איתא - דגמירינן דבי לוי חובה מנדה, לגמרא אשם בן שתי שנים משלמים דנדה בן שתי שנים! דנין דבר שלא בהכשרו - כגון שלמי נדבה שלא בהכשרו, כגון שלמי חובה שאין קטן והביא גדול. ואין דנין דבר שלא בהכשרו - כגון אשם נזיר בן שנים, מדבר שבחכשן - מאשם גזילות בן שנים, שהרי הכשירו בכך. ויצא בכמה - הכשירו בכך, דהא ליכא קלעים. תנא

לא בעי למיפך מגופה: אמאי פסולין? דלמא האי דמכשר עולה משלמי חובה מעולת נדבה, והא דכי אמרי לעיל "ואי תנא דבי ליה חוה", אבל מלוי אלוי פריך שפיר - דשלמי נזיר נמי לא חוץ לנדבה, דטובא איתפליגו. עקידה

על דעתיה דרבנן דתמן – ניהא. תמן אמרין בשם רב נחמן בר יעקב: כל שנחתנין לו אגוז ומשליכו, צרור ונטלו – המוציא בידו כמוציא לאישפה. אגוז ונטלו, צרור וזרקו – גזילו גזל מפני דרכי שלום. אגוז וצרור נוטלן ומצניען ומביאן לאחר זמן – גזילו גזל גמור. זוכה לעצמו, אבל לא לאחרים. רב הונא אמר: בשם שזוכה לעצמו, זוכה לאחרים.

הכל מודין, שאין מתנתו מתנה. שנגמר: (שמות כב) כי יתן איש. מתנת איש – מתנה. ואין מתנת קמן מתנה. דברי חכמים. רבי יודה בן פזי בשם רבי יוחנן: לעולם אין גזילו מהוור עד שביא שתי שערות.

רבי אבהו בשם רבי יוחנן:

[דף ל"ג ע"א]

הדא דאת אמרת – להוציא מפניו בדין. אבל לקרבן ולשבועה – כל עמא מודה עד שתביא שתי שערות.

ברם ברבנן דהכא. רבי יוסי בעי: מעתה, אף לעצמו לא יזכה? שנגמר (שמות כב) איש אל רעהו – עד שיהא ברעהו. רבי יוסי בי רבי בון בשם רבי שמואל בר רב יצחק: וירדו לה בשימת הפעוטות. דתנינן תמן: הפעוטות – מקהון מקה ומקברן מקבר במטלטלין. והא תנינן תמן: אבל אינו מוזכה להן לא על ידי בנו ובתו הקטנים ולא על ידי עבדו ושפחתו הכנענים, מפני שידן כידו! רבנן דקיסרין אמרין: כאן – בתינוק שיש בו דעת. כאן – בתינוק שאין בו דעת.

מצודות הנה ועופות כו'. הדא דאת אמר – באילין רברבתא, אבל באילין דיקתא – פמאן דאינון בגו בייתה.

העני המנקף בראש היות מה שתחתיו גזל מפני דרכי שלום. רבי יוסי אמר: גזל גמור. הדא דאת אמר – בדארעא, אבל הלוקח ביד – זכתה לו ידו.

אין ממהין ביד עניי גוים לקט שכחה ופיאה, מפני דרכי שלום. תני: עיר שיש בה גוים וישראל – מעמידין גבאי גוים וגבאי ישראל. וגובין משל גוים ומשל ישראל. ומפרנסין עניי גוים ועניי ישראל. ומקריין חולי גוים וחולי ישראל. וקוברין מתי גוים ומתי ישראל. ומנתמין אבילי גוים ואבילי ישראל. ומכבסין פלי גוים וכלי ישראל – מפני דרכי שלום.

גירדאי שאל לרבי אימי, יום משתה של גוים מהו? וסבר מישרי לון מן תדא: מפני דרכי שלום! אמר ליה רבי אבא: והתני רבי הויה: יום משתה של גוים – אסור! אמר רבי אימי: אילמלא רבי אבא, בבר הוינו באין להתיר עבודה זרה שלקח, וברוד שהכדילנו מהן.

הלכה י' מתני' משאלת אשה לחכירתה החשודה על השביעית, נפה וכברה ריחיים ותנור. אבל לא תבור ולא תטחן עמה. אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ נפה וכברה, ובוררת וטוחנת ומרקדת עמה. אבל משתטיל מים – לא תגע בה, שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה. וכו' לא אמרו אלא מפני דרכי שלום. ומחזיקים ידי גוים בשביעית אבל לא ידי ישראל. ושואלים בשלומן מפני דרכי שלום.

גמרא רבי זעירא בעי קומי רבי מנא: מתניתא בסתם, הא בפרושא – לא. אמר ליה, וסתמו לאו בפירוש היא? אמר ליה: אני אומר: נפה – לספור בה מעות. כברה – לכבור בה חול. ריחיים – לטחון בה סממנין. תנור – להטמין בו אונין של פשתן.

רבי פינחס בעי: כמה קנסו? במקום שזורעין

[דף ל"ג ע"ב]

ואוכלין, או במקום שזורעין ולא אוכלין? מה נפיק מביניהון? ראו אותו לוקח מן הסירקי אין תימר במקום שזורעין ואוכלין, ראו אותו לוקח מן הסירקי – אסור. ואין תימר במקום שולא זורעין אוכלין, ראו אותו לוקח מן הסירקי – מותר.

רבי יוסי בי רבי חנינה בעי: על כל פירקא איתמר, או על תדא הילקתא איתמר? רבני דקיסרין בשם רבי יהודה בן טיטוס: מן מה דלא תנינו בגיטין אלא תדא הילקתא, תדא אמרה על תדא הילקתא איתמר.

תמן תנינן: נחתום שהיא עושה בטומאה, לא לשין ואין עורכין עמו. ותני עלה: לא בוררין ולא טוחנין עמו, והכא הוא אומר אכן! אמר רבי אילא: באן לחזילין באן לתרומה.

והתנינן: נחתום, אית למימר נחתום בתרומה! חבריא אמרי: באן – בלוחת, באן – בשאינו לוחת. מתניתא כסיעא לחבריא, אבל משתטיל את המים לא תגע אצלה.

רבי הויה ורבי אימי. חד אמר: חרוש בה טבאות ואנא נסיב לה מינך בתר שמיטתא. והרנה אמר: יישר! מאן דאמר חרוש בה טבאות ואנא נסיב לה מינך בתר שמיטתא, מה שואלין בשלומן אישר. ומאן דאמר לגוי יישר, מה שואלין בשלומן של ישראל? שלום עליכם.

דלמא , רבי היננא בר פפא ורבי שמואל בר נחמן עברין על חד מחורשי שביעית. אמר ליה רבי שמואל בר נחמן: אישר. אמר ליה רבי היננא בר פפא: לא בן אלפן רבי (תהלים קכט) ולא אמרו העברים ברבת ה' אליכם, שאסור לומר לחורשי שביעית אישר! אמר ליה: לקרות אתה יודע, לדרוש אין אתה יודע. ולא אמרו העברים – אילו עובדי בוכבים ומזלות שהן פלים ועוברים מן העולם, לא אמרו לישראל ברבת ה' אליכם. מה ישראל אומרים להן? ברכנו אתכם בשם ה', לא דייכם שכל ברכות שבאות לעולם – בזכותינו הן באות, ואין אתם אומרים לנו: בואו וטלו מן הפרכות הללו, ולא עוד, אלא שאתם מנגלגלין עלינו פיסים וזימיונות ונגולגליות וארנוניות .

הדרן עלה הניזקין

פרק ששי

הלכה א' מתני' האומר: "התקבל גט זה לאשתי", או "הולך גט זה לאשתי", אם רצה לחזור – יחזור. האשה שאמרה: התקבל לי גיטי, אם רצה להחזור –

[דף ל"ד ע"א]

לא יחזור. לפיכך אם אמר הבעל: "אי אפשי שתקבל לה, אלא הולך ונתן לה", אם רצה להחזור – יחזור. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף האומרת "טול לי גיטי", אם רצה להחזור לא יחזור.

גמרא בכל אתר אתר אמר: התקבל – בזכה, הכא אתר אמר: התקבל – בהולך! שנייה היא, שזכין לו לאדם שלא בפניו.

התיב רבי שמאי: הגע עצמך, שהיתה צווחת להתגרש! אני אומר שמא חזרה בה. הא תנינן: היא עצמה מביאה את גיטה, חיש לומר שמא חזרה בה! תמן – היא חבה לעצמה. גרם הכא – חוב לה.

רב נחמן בר יעקב אמר: אמרה הבא לי גיטי, והלך ואמר לו: "אשתך אמרה התקבל לי גיטי". אף על פי שהגיע לידה – אינו גט, שהיא סבור מדעת השליח מתגרשת, והיא אינה מתגרשת אלא מדעתה!

התיב רב הונא בר חייה: והא דתנינן האשה שאמרה התקבל לי גיטי, אינו גט עד שיגיע גט לידה. מעתה, אפילו הגיע גט לידה אינו גט, שהיא סבורה שהיא מתגרשת מדעת השליח, והיא אינה מתגרשת אלא מדעתה!

ביודע הלכה לומר, התקבל (וזכה בהולך) בהולך ולא בזכה.

והתנינו: קטנה שאמרה התקבל לי גיטי – אינו גט עד שיגיע גט לידה. מעתה, אפילו הגיע גט לידה אינו גט, שהיא סבורה שגט לא יגיע לה. והיא אינה מתגרשת, אלא מדעתה! ביודע שאין קטן עושה שליח.

רבי זעירא בעי:

[דף ל"ד ע"ב]

עד בדין בשאמרה הבא לי, ואמר לו התקבל לי. אמרה התקבל לי, והוא אמר לו הבא לי? אשבח תני על תרויהו: הרי זה גט. ואם רצה לתחזיר – יחזיר.

רב הונא בשם רב: אין האשה עושה שליח לקבל גיטה משלוחה של בעלה. שמואל שמעה מיניה, ולעתה בתריה ארבעים זימני.

והא תנינו: ונתן בידה (דברים כד) – אין לי אלא בידה, מניין ביד שלוחו, ביד שלוחה, משלוחו לשלוחה, משלוחה לשלוחו, מניין? תלמוד לומר ונתן ונתן.

מה תני: אי אפשי – רבי. דתני: אמרה: "התקבל לי גיטי", והלך ואמר לו: אשתך אמרה, "התקבל לי גיטי" (הילך), הולכו לה, ונתנו לה, זכה לה, ונתקבל לה. אם רצה לתחזיר לא יחזיר; דברי רבי. רבי נתן אומר: הולכו לה, ונתנו לה, אם רצה לתחזיר – יחזיר. התקבל וזכה לה, אם רצה לתחזיר – לא יחזיר. רבי אומר: בכולן לא יחזיר עד שיאמר לו אי אפשי שתקבלו לה, אלא שתולכו לה.

וקשיא על דרבי הילך מן דיבורי אם רצה לתחזיר יחזיר; וקשיא על דרבי נתן, הילך לדיבורה, אם רצה לתחזיר יחזיר!

רב הונא אומר: נעשה שלוחו ושלוחה. אסי אומר: כל היכא דאמר שלוחו ושלוחה – מגורשת ואינה מגורשת.

אמר רבי חגי קומי רבי יוסי: ואתיין אילין פלוגתא באילין פלוגתא. דתנינו תמן: הנה מדבר עם האשה על עיסקי גיטה וקידושיה, ונתן לה גיטה וקידושיה ולא פירש, רבי יוסי אומר: דיין. רבי יהודה אומר: צריך לפרש. ואתיין דרבי פירוש יוסי. ודרבי נתן פירוש יודה. אומר ליה, ואת מה בידך? דאמר רבי זעירא אומר רבי תייה בר אבין, אדא בר תחליפא בשם רבי הושעיה:

[דף ל"ה ע"א]

מה פליגינן? בשהפליגו עצמן לעניינות אחרים, אבל אם היה עוסק באתו עניין – גט הוא. והכא, אפילו בעוסקין באתו עניין – היא מחלוקת.

רבי זעירא בעי קומי רבי מנא: אף לעניין מתנה בן? אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו? אמר ליה: תמן – התורה זיבת אותה בגיטה, והיא עושה שליח לקבל דבר שהוא שלה. אית לך מימר במתנה: אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו?

ועוד מן תדא, דאמר רבי יוסה ורבי יעקב בר זבדי, רבי אבהו בשם רבי יוחנן: אמר ליתן מתנה לחבירו, וביקש לחזור בו – חוזר בו. קם רבי יוסי עם רבי יעקב בר זבדי, אמר ליה: והן הוא הין צדק! אמר לו: בשעה שאמרו – הין צדק היה.

אמר לו: הולך גט אשתי, גט בתי, גט אחותה, והלך ונתנו לה – אינו גט. תבעו השליח ואמר לו: תן גט לאשתו. אמר לו הילך גט אשתי, גט בתי, גט אחותה, והלך ונתנו לה – תרי זה גט.

רבי יוסי בי רבי בון ורבי אבין בשם רבי שמו: זו דברי רבי. אבל חכמים אומרים: באומרת: יהא לי בידך.

אמר רבי חנינה: הלכה כרבן גמליאל. והוא שאמרה לו היא: מול לי יהא (לי) בידך.

חד בר גש שלח גט לאיתתיה, אמרה ליה, יהא לי בידך. אתא עובדא קומי רב, אמר: אם בא להחזיר – לא יחזיר. מה, ופליג? שנייא הוא יהא בידך. שנייא הוא יהא לי בידך.

אמר רבי חזקיה: אנא ידע רישא וסיפא. אשה אחת עשת שליח לקבל גיטא משלוחי בעלה. אתא עובדא קומי רב, אמר, אם רצה להחזיר – לא יחזיר.

מחלפה שיטתיה דרב! תמן אמר רבי הונא בשם רב: אין האשה עושה שליח לקבל גיטא משלוחי בעלה. והכא הוא אמר הכין!

[דף ל"ה ע"ב]

אני אומר אחר הדלת היה עומד ושמע את קולת!

הלכה ב' מתני' האשה שאמרה: התקבל לי גיטי, צריכה שתי כיתי עדים, שנים שיאמרו בפנינו אמרה, ושנים שיאמרו בפנינו קיבל וקרע. אפילו הן הראשונים והן האחרונים, או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים ואחד מצטרף עמהן.

נערה מאורסה – היא ואביה מקבלין את גיטה. רבי יהודה אומר: אין שתי ידנים זכות פאחת. אלא אביה מקבל גיטה בלבד.

וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה – אינה יכולה להתגרש.

קטנה שאמרה: התקבל לי גיטי – אינו גט עד שיגיע גט לידה. לפיכך אם רצה הפעל להתזיר – יחזיר, שאין תקמן עושה שליח. ואם אמר לו אביה: צא וקבל לבתי גיטה – אם רצה להתזיר לא יחזיר.

גמרא שנים שאמרו: בפנינו אמרה. ושנים שאמרו: בפנינו קיבל וקרע. הוא מודה, יצטרף השליח! תיפתר: שהיה קרוב. תדא אמרה: שתקרוב נעשה שליח.

נערה מאורסה – היא ואביה מקבלין גיטה. ריש לקיש אומר: כמחלוקת בגיטין.

[דף ל"ו ע"א]

כך מחלוקת בקידושין. אומר רבי יוחנן: הכל מודין בקידושין שאביה מקדשה ולא היא. מודה ריש לקיש בגיטין – לא הכל מודה להשיא את עצמה ולהפסיד מעשה ידה לאביה.

על דעתיה דרבי יוחנן – אין לה דעת אצל אביה. ואינה עושה שליח. על דעתיה דריש לקיש – יש לה דעת אצל אביה והיא עושה שליח.

מתניתא פליגא על רבי יוחנן, האיך מקדש בו ובשלוהו, והאשה מתקדשת בה ובשלוהו! פתר לה בגדולה. והתנינן: קטנה שאמרה התקבל לי גטי – אינו גט עד שיגיע גט לידה! פתר ביתומה. והא תנינן: אם אמר לו אביה צא והתקבל לבתי גיטה, אם רצה להתזיר – לא יחזיר! פתר לה: לצדדין היא מתניתא, רישא – ביתומה, וסיפא – בשיש לה אב.

מתניתא פליגא על ריש לקיש. האיך מקדש את בתו בשהיא נערה, בו ובשלוהו! פתר לה פרבי יהודה, דרבי יהודה אומר: אין שתי ידנים זכות פאחת.

דאמר רבי יוסי: חד רב נפק מבית וועדא, אומר, נפק עובדא פרבי יוחנן. וסמכין עלוי? לא תוה צריכה מיסמוך עליו, אלא דתות מן ימא למיגני.

הכרייא אמרין בהצור ובארבע אמות פליגין, רבי יוחנן אמר: יש לה הצור ויש להן ארבע אמות. ריש לקיש אמר: אין לה הצור ואין להן ארבע אמות. רבי אלעזר אמר: בהצור פליגין ואין לה ארבע אמות.

[דף ל"ז ע"ב]

מי אמר רבי יוחנן בפישוט ידים? רבי אלעזר שאל: הצירו של שליח מהו שתיעשה בידו?

נישאת – היא, לא אביה. קמנה – אביה, לא היא. ניסית – בין היא בין אביה. אם יש בה דעת – היא לא אביה. אי זו היא קמנה שהיא צריכה להתגרש? אמר רבי יוחנן: כל שנותרין לה גיטה ודבר אחר עמו והיא מוציאה אותו לאחר זמן.

הלכה ג' מתני' האומר: "תן גט לאשתי במקום פלוני", ונתנו לה במקום אחר – פסול. "הרי היא במקום פלוני", ונתנו לה במקום אחר – פשר. האשה שאמרה: "התקבל לי גיטי במקום פלוני", וקיבלו לה במקום אחר – פסול, ורבי אלעזר מכשיר. "הבא לי גיטי במקום פלוני", והביאו לה במקום אחר – פשר.

גמרא מתניתא דלא פריי אלעזר. ברם פריי אלעזר – לעולם אינה מגורשת עד שיאמר לו אל תגרשנה לי אלא במקום פלוני. "הרי היא במקום פלוני", והלך וגירשה במקום אחר – הרי זו אוף רבי לעזר מודה שאינו אלא כמראה לה מקום.

אוף רבנין מודיי, שאינו אלא כמראה לה מקום.

הלכה ד' מתני' "הבא לי גיטי" – אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה. "התקבל לי גיטי" – אסורה לוכל בתרומה מיד. "התקבל לי גיטי במקום פלוני" – אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לאותו מקום. רבי אלעזר אוסר מיד.

גמרא מה טעמא דרבי לעזר? אני אומר אחר הדלת מצאו.

תמן תנינן: האומר למי שאינו נאמן על הפעשרות: קח לי ממי שהוא נאמן, ממי שהוא מעשר – אינו נאמן. תני, רבי יוסי אומר: אפילו אומר לו: "מפלוני" – אינו נאמן, עד שיאמר לו: "קח ואני נתן מעות". מאי טעמא דרבי יוסי? אני אומר: אחד קרוב מצאו ולקח ממונו.

אתי'א דרבי אלעזר ברבי יוסי ודרבי יוסי ברבי אלעזר, דרבי יוסי ריבה מן דרבי אלעזר, ולא מודה רבי אלעזר שאם אמרה לו אל תקבלהו לי אלא במקום פלוני – שהיא אוכלת בתרומה עד שיגיע הגט לאותו מקום.

[דף ל"ז ע"א]

והכא אפילו אמר לו מפלוני אינו נאמן, עד שיאמר לו קח ואני נותן מעות. מאי טעמא דרבי יוסי? אני אומר אחד קרוב מצא וקח ממנו.

הלכה ה' מתני' האומר כתבו גט ותנו לאשתי. גרשוה, כתבו איגרת ותנו לה – הרי אילו יכתבו ויתנו. פטרוה. פרנסוה. עשו לה בנימוס, עשו לה כראוי – לא אמר כלום. בראשונה היו אומרים: היצא בקולר ואמר כתבו גט לאשתי – הרי אילו יכתבו ויתנו. תורו לומר: אף המפרש והיוצא בשוירא. רבי שמעון שזורי אומר: אף המסובן.

גמרא האומר תרכוה – באומר גירשוה. פטרוה, פרנסוה, עשו לה בנימוס, עשו לה כראוי – לא אמר כלום, אני אומר למזונות.

אמר רבי מנא: ולא סוף דבר בקולר של סכנה, אלא אפילו בקולר של מומן, שכל הקולר בהזקת של סכנה.

רבי אלעזר שאל: מתנתו כמתנת שכיב מרע? רב נחמן בשם רבי יעקב ארמניא: מה דהיא צריכה לרבי אלעזר, פשיטא לרבי יוסי בר חנינה. דתנינן תמן: האשה שנהרגה – נהנין בשערה. בהמה שנהרגה – אסורה בהנייה. אמר רבי יוסי בר חנינה:

[דף ל"ז ע"ב]

באמרת: תינתן כבינתי לבתי.

בהדא גניבה אתאפק למקטלא, אמר: יבון לרבי אבונא וזו מן חמרא דכפר פנייא. ולא יבון ליה, חשין להא דרבי, דרב אמר: היורש – כמשועבד, בשם שאין מלוה בעדים נגיבית מן המשועבד, כד אינה נגיבית מן היורשין. ולא יתנון ליה משום חוב, יתנון ליה משום מתנה! חשין להא דרבי אלעזר, דרבי אלעזר שאל, מתנתו כמתנת שכיב מרע?

איייתי דרבי זעירא לרבי יצחק עמושיא, ותנזן ליה, כגייטין – פן מתנה. אמר ליה רבי בא: או מה גיטין אם לא נתן בחייו – לא נותן, אף מתנה אם לא נתן בחייו – לאו שמה מתנה? אמר ליה: הכא אתא רבי מפקה חכמתה, ומפסדה לרבי אבונא זוני. לית יכיל, דתנינן תפון: תנו מנה לאיש פלוני ומת – ותנו לאחר מיתה, כרבי שמעון.

דרבי יוחנן פליג ביון ליה. דמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן: מלוה בעדים נגבית מן היורשין, ובלבד יורשין קרקע.

אמר רבי יוסה: הדיא דתימר – בהן דהוה קאים גביה עד שעה דמית, ברם אם עליל ונפק – אגא אמר בכר וחיב ליה.

מילתיה דרבי חנינה אמר: דלא יחיב ליה. רבי חנינה הוה מישתעי אהן עובדא: לוי פריסה הוה עבר מן אתר לאתר נפקין קריביה דגניבה מיכול עימיה אמר: ייבון לרבי אבונא זוני, והיתגרונן לחמא.

תני: אף תהולתה. רבי יעקב בר אידי בשם רבי יונתן: הלכה כרבי שמעון השזורי במסופן. מה בין מסופן מה בין חולת? חולת – בדרד הארץ. ומסופן – כל שקפיץ עליו תחולי. דרד הארץ, תקרובים – נכנסין אצלו מיד, ותרהוקין – לאחר שלשה ימים. ואם קפיץ עליו תחולי – אילו ואילו נכנסין אצלו מיד.

דלמא, רבי הונא רבי פינחס רבי הונקיה, סלקון מבקרא לרבי יוסי בתר תלתא יומין. אמר לון: בי בעיתון מקימה מתניתא?

הלכה ו' מתני' מי שהיה מושלף בבור, ואמר: "כל השומע את קולי יכתוב גט לאשתי" – הרי אילו יכתבו ויתנו. תפריא שאמר: "כתבו גט לאשתי" – רצה לשחק בה. מעשה כפריא שאמר: "כתבו גט לאשתי", ועלה לראש הגג ונפל ומת, אמר רבן שמעון בן גמליאל: אמרו חכמים: אם מעצמו נפל – הרי זה גט, ואם הרוח דחאתו – אינו גט.

גמרא אמר רבי חנינה: לימדנו רבי יונתן והוה שראו בוכייה של אדם. תמן תנינן: מעידין לאור הנה ולאור הלכה. ומשיאין על פי בת קול. ומר רבי יונתן: והוה שראו בוכייה של אדם. רבי אחא בר חנינה בשם רבי חנינה:

[דף ל"ח ע"א]

הדא דתימר בשדה, אכל בעיר – אפילו לא ראו בוכייה של אדם, והתנינן: מי שהיה מושלך בבור, ואמר רבי יונתן: והוון שראו בוכייה של אדם! אמר רבי אבין: המזיקין היו מצויין בבורות כדרך שהן מצויין בשדות.

ספק מעצמו נפל, ספק הרוח דחתו? נישמענה מן הדא: רבן שמעון בן גמליאל אמר: אם על אתר נפל – הרי זה גט, ואם לאחר זמן נפל – אינו גט. וההון על אתר, ולא ספק הוא? הדא אמרה: ספק מעצמו נפל, ספק הרוח דחתו – הרי זה גט.

שחטה לזרוק דמה לעבודה זרה, ולקטיר חלבה לעבודה זרה – רבי יוחנן אמר: המחשבה פוסלת. ריש לקיש אמר: אין המחשבה פוסלת. התיב רבי יעקב בר אידי קומי ריש לקיש: והתנינן: רבי יוסי אמר: קל והומר הדברים. מה אם במקום שהמחשבה פוסלת במוקדשין כו'. ופיגול ונותר, המחשבה פוסלת.

אמר ליה: פיגול ונותר אין, המחשבה פוסלת. אכל אם שחטה לזרוק את דמה לעבודה זרה ולקטור חלבה לעבודה זרה – אין המחשבה פוסלת.

שחטה וזרק דמה וקטיר חלבה לעבודה זרה, זה היה מעשה בקיסרין, ולא אמרו לא לאיסור ולא להיתר. רבי חנינא בשם רב הסדא: זאת אומרת לא חשו, אין תימר חשו היה להם להורות איסור! רבי יוסי בשם רב הסדא: זאת אומרת שחשו, אין תימר לא חשו, לא היה להן להורות?

הלכה ז' מתני' אמר לשנים: "תנו גט לאשתי". או לשלשה: "כתבו גט ותנו לאשתי" – הרי אילו יכתבו ויתנו. אמר לשלשה: "תנו גט לאשתי" – יאמרו לאחרים כתבו, מפני שעשאן בית דין, דברי רבי מאיר. וזו הלכה שלח חנניה איש אונו מבית האסורין, מקובל אני, באומר לשלשה: "תנו גט לאשתי" – שיאמרו לאחרים כתבו, מפני שעשאן בית דין. אמר רבי יוסי: נומינו לשליה, אף אנו מקובלין, שאפילו אמר לבית דין הגדול שבירושלים: "תנו גט לאשתי" – צריך שילמדו ויכתבו ויתנו לה. אמר לעשרה: "תנו גט לאשתי" – אחד פותב ושנים הותמין. "פולכם כתובו" – אחד פותב וכולן הותמין, לפיכך אם מת אחד מהן – הרי הגט בטל.

גמרא מתניתא דרבי מאיר,

[דף ל"ח ע"ב]

מן דבתרה, אמר לשלשה.

ואמר רב הסדא: טעמא דרבי מאיר, מה מציינו בכל מקום, אחרים בותבין ובית דין חותמין, והכא, אחרים בותבין ובית דין מותמין. רבי הילל בר וולס בעא קומי רבי: מה ראו לומר הלכה כרבי יוסי? אמר ליה, שלא ראיתיו.

רבי, פד תנה בעי מקשייה על דרבי יוסי, אמר: אנן עליבייה, מקשייא על דרבי יוסי! שקשם לבין קדשי תקדשים לבין חולי הולין, כך בין דורינו לדורו של רבי יוסי! אמר רבי ישמעאל בי רבי יוסי: בשם שבין זהב לעפר, כך בין דורינו לדורו של אבא.

אמר לעשרה: "הוליכו את הגט הזה" – אחד מוליך על ידי פולן. "כולכם הוליכו" – פולם מוליכין ואחד נותן על ידי פולן. לפיכך, אם מת אחד מהן – הרי הגט בטל. רבי יוחנן בשם רבי אלעזר דמן רומא: המונה – באומר פולכם.

הדרן עלה האומר התקבל

פרק שביעי

הלכה א' מתני' מי שאחזו קורדייקום, ואמר: "כתבו גט לאשתי" – לא אמר פלוס. אמר: "כתבו גט לאשתי" ואחזו קורדייקום וחזר ואמר "אל תכתבו" – אין דבריו האחרונים פלוס. נשתתק, אמרו לו: "נכתוב גט לאשתך?" והרבין בראשו. בודקין אותו לשלשה פעמים, אם אמר על לאו לאו, ועל חין חין – הרי אילו יכתבו ויתנו.

גמרא סימן שוטה – היוצא בלילה. וחלן בבית הקברות. והמקרא בסותו. והמאבד מה שנותנין לו. רבי חונה אמר: והן שיהו פולחם בו. דל כן, היוצא בלילה – קינורופים. וחלן בבית הקברות – המקטור לשדים. והמקרא את בסותו, והמאבד מה שנותנין לו – קינורופים.

רבי יוחנן אמר: אפילו אחד מהן. אמר רבי אבין: מסתברא כמה דאמר רבי יוחנן אפילו אחד מהן, ובלבד במאבד מה שנותנין לו, שאפילו שוטה שבשומין אין מאבד מה שנותנין לו. קורדייקום אין בו אחד מכל אלו.

מהו קורדייקום? אמר רבי יוסי: הקים. אתא עובדא קומי רבי יוסי בחד טרסיי דהוון יהבין ליה סמיק גז אפים, ויהוה לעי. אפים גז סמיק, ויהוה לעי. זהו קורדייקום שאמרו חכמים, פעמים שוטה פעמים חלום. בשעה שהוא שוטה – הרי הוא בשוטה לכל דבר. ובשעה שהוא חלום – הרי הוא כפיקח לכל דבר.

אתא עובדא קומי שמואל, אמר: בד דהוא חלים – יתן גט. מה שמואל? פריש לקיש, דריש לקיש אמר: לכשישתפת. רובה דשמואל מריש לקיש, דו אמר: חלום יתן גט.

[דף ל"ט ע"א]

ותחלימני ותחיני (ישעיה לח).

רבי יעקב בר אחא אמר: איתפלגון רבי יוחנן וריש לקיש. רבי יוחנן אמר: עודה קורדייקום עליו – בותבין גט ונותנין לאשתו. ריש לקיש אמר: לכשישתפת.

מחלפה שיטתיה דריש לקיש, דאיתפלגון, נתהרש או נשתטה או נשתמד, או שהורו בית דין לאכול חלב – רבי יוחנן אמר: נדחית הטאתו. ריש לקיש אמר: לא נדחית הטאתו!

רבי יוסי בי רבי בון אמר רבי יוחנן, מיהליף שמועתא, דלא תהא מילתיה דרבי יוחנן פליגא על מילתיה. דמר רבי שמואל בר אבא בשם רבי יוחנן: הגוסס – זורקין עליו מדם הטאתו ומדם אשמו.

רבנין דקיסרין אמרין: רבי הויה רבי יסא, חד בחדין וחד בחדין. מתניתא פליגא על ריש לקיש. אמר: כתבו גט לאשתו, ואהוז קורדייקום, וחזר ואמר אל תכתבו – אין דבריו האחרונים כלום; פתר לה: לכשישתפת – אין דבריו האחרונים כלום.

נתן לה את גיטה ואמר לא יהא גט אלא למחר, ונעשה קורדייקום – תפלוגתא דרבי יוחנן ודריש לקיש. זרק לה את גיטה, ואמר: "לא יהא גט אלא למחר" – תפלוגתא דרבי יוחנן ודריש לקיש.

רבי אלעזר אמר רבי אבין בעי: תרם את כירייו ואמר "לא יהא תרומה אלא למחר", ונעשה קורדייקום – תפלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש?

אמר רבי זעירא: מתניתא פליגא על ריש לקיש, ולית לה קיום. הרי שהיה צלוב או מגוייד, ורמו ואמר כתבו גט לאשתו, בותבין ונותנין בהזקת שהנשמה תלויה בו. ואיפשר שלא נטרפה דעתו שעה אחת?! הדיא פליגא על ריש לקיש, ולית לה קיום.

תני: חרש שתגרם – אין תרומתו תרומה. אמר רבן שמעון בן גמליאל: בפה דכרים אמורים? שתיה חרש מתהחילתו, אכל אם היה פיקח ונתהרש – בכתב ואחרים מקיימין כתב ידו.

רבי יעקב בר אחא רבי חייה בשם רבי יוחנן

[דף ל"ט ע"ב]

חלוקין על השוניה הזה. אמרין: והא מתניתא פליגא, נתהרש הוא או נשתטה – אינו מוציא עולמית. ויכתוב, ויקיימו אחרים כתב ידו! קיימניה: בשאינו יודע לכתוב.

התיב רבי בא בר ממל: והא מתניתא פליגא, הרי שכתב בכתב ידו, אמר לסופר וכתב, לעדים וחתמו – אף על פי שכתבוהו וחתמוהו ונתנהו לו, וחזר ונתנו לה – אינו גמט!

אמר רבי יוסי: אמור דבתרא, ולית תדא פליגא, אינו גמט עד שישמענו קולו אמר לסופר כתוב ולעדים חתמו. סוף דבר עד שישמענו את קולו? ולא אפילו הרבין בראשו ואת אמר ליה בן, אופי הקא לית בן. אמר רבי מנא: אית בן, היא שמיעת הקול, היא הרבנת הראש.

רבי זעירא בעא מיניה דרבי מנא: כמה דתימר עד שירבין בראשו שלש פעמים, ודכוותה עד שישמענו את קולו שלשה פעמים? אמר ליה: לשמיעת הקול – פעם אחת. להרבנת הראש – שלשה פעמים.

אמר רבי יודן: תמן – באומר בך וכו' עשיתי. ברם הקא – באומר בך וכו' עשו. רבי בנימין בר לוי בעי: מה אנן קיימין? אם יש בו דעת לבא – יש בו דעת לשעבר! אין בו דעת לבא – אין בו דעת לשעבר!

אמר רבי אבא מרי: בהרש אנן קיימין ואין שליחות להרש. רבי יוסי בי רבי בון אמר: בכריא אנן קיימין.

למה אינו גמט? אני אומר מתעסק בשטרותיו. ותני בן, בפה דכרים אמורים? בזמן שנשתתק מתוך בוריו, אכל אם נשתתק מתוך חוליו, דיוו פעם אחת. ובלבד, במסרגין לו.

[דף מ' ע"א]

נכתוב גמט לאשתד? והוא אומר חין. לאפד? והוא אומר לאו. לאשתד? והוא אומר חין. לכתד? והוא אומר לאו. לאשתד? והוא אומר חין. לאחתיד? והוא אומר לאו.

מִסְכַּת תְּרוּמוֹת פָּרָק שְׁנִי

א. המוכר פרות לחברו, ואמר לו: 'פרות שמכרתי לך טבלים הן'; 'בשר בכור הוא'; 'יין נסוף הוא' - שורת הדין אין נאמן. רבי יהודה אומר: לא נחשדו ישראל על כן, אלא הכל לפי מה שהוא איש:

ב. היה מקריב עמו זבחים, ואמר לו: 'נתפגלו'. היה עושה עמו טהרות, ואמר לו: 'נטמאו' - נאמן, לא נחשדו ישראל על כן. אבל אמר לו: 'זבחים שהקרבתי עמך באותו היום נטמאו' - שורת הדין אין נאמן. רבי יהודה אומר: לא נחשדו ישראל על כן, אלא הכל לפי מה שהוא איש:

ג. השוחט את הפסח על בני החבורה, ואמר: 'שלא לשמו שחטתיו' - שורת הדין אין נאמן. רבי יהודה אומר: עד שלא התחיל בו - נאמן, משהתחיל בו - אינו נאמן:

ד. אין תורמין ממין על שאינו מינו! אבל אמרו: כל מיני חטין אחד. כל מין אופילין ואגוזים ושקדים ורמונים אחד. תורמין ומעשרין מזה על זה. היו לו תאנים שחורות ולבנות בתוך ביתו, וכן שני מיני חטין - תורמין ומעשרין מזה על זה. רבי יצחק אומר משום רבי אליעזר, בית שמאי אומרים: אין תורמין, ובית הלל אומרים: תורמין:

ה. כיצד אין תורמין מן החדש על הישן? אין תורמין מפרות שנה זו על פרות שנה שעברה. ולא מפרות שנה שעברה על פרות שנה זו. אבל שדה שנעשה שתי ברכות בשנה, וכן שדה בית השלחין - תורמין ומעשרין מזה על זה. לקט ירק בערב ראש השנה עד שלא בא השמש, וחזר ולקט משבא השמש - אין תורמין ומעשרין מזה על זה, מפני שזה חדש וזה ישן:

ו. היתה שניה ונכנסה לשלישית, הראשון - מתעשר מעשר שני, והשני - מתעשר

מעשר עני. לקט אתרוג בערב חמשה עשר בשבט עד שלא בא השמש, וחזר ולקט אחר משבא השמש - אין תורמין ומעשרין מזה על זה, מפני שזה חדש וזה ישן. היתה שלישית ונכנסה לרביעית, הראשון - מתעשר מעשר עני, והשני - מתעשר מעשר שני:

ז. כיצד אין תורמין מן התלוש על המקבר? אמר: 'פרות תלושין אלו עשויין תרומה ומעשרות על פרות מחברין אלו'. או 'פרות מחברין אלו עשויין תרומה ומעשרות על פרות תלושין אלו' - לא אמר כלום. אבל 'פרות תלושין אלו עשויין תרומה ומעשרות על פרות מחברין אלו לכשיתלשו' - הרי זה אוכל מהן עראי, ועושה אותן תרומה ומעשרות על מקום אחר עד שיתלשו. נתלשו - דבריו קיימים:

ח. כיוצא בו: מי שהיה בא בדרך, והיתה בידו כלכלה של פרות שאינן מתקנין, אומר: 'הרי זה עשוייה תרומה ומעשר על פרות שיש לי בתוך ביתי לכשיגיע לעיר' - הרי זה אוכל ממנה עראי, ועושה אותה תרומה ומעשר על מקום אחר עד שיגיע לעיר. הגיע לעיר - דבריו קיימין. נאכלו פרות או נגנבו או שאבדו, עד שלא הגיע לעיר - כלכלה בטבלה, משהגיע לעיר - דבריו קיימין. יתר על כן אמר רבי אליעזר בן יעקב: 'ערוגה תלושין יהיה תרומה על פרות ערוגה זו מחברין לכשיביאו שליש ויתלשו, והביאו שליש ונתלשו - דבריו קיימין:

ט. כיצד אין תורמין מפרות הארץ על פרות חוץ לארץ? אין תורמין מפרות ארץ ישראל על פרות סוריא. ולא מפרות סוריא על פרות הארץ. ישראל שקנה שדה

בסוריא - הרי הוא כקונה בפרוד' שבירושלים, תורם ומעשר עליה:

י. ישראל ונכרי שקנו שדה בסוריא - הרי הוא כטבל וכחלין שנתערבו זה בזה; דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר: חלקו של ישראל - חיב, חלקו של נכרי - פטור. ישראל שקנה שדה בסוריא עד שלא הביא, והביא שלישי, אף על פי שחזר ומכרה לנכרי - חיבת במעשר ובשביעית, שכבר נתחייבה. אבל האריסין והחכירות ובתי אבות, נכרי שמשכן שדהו לישראל, אף על פי שעשה לו ישראל נימוסות² עליה - פטורה מן המעשרות ופטורה מן השמטה:

יא. איזו היא הארץ ואיזו היא חוצה לארץ? כל ששופע מטור אמנון ואילך - ארץ ישראל. מטור אמנון ולפנים - חוצה לארץ. נסין שבים³ - רואין אותן כאלו חוט מתוח מטור אמנון עד נחלי מצרים, מחוט ולפנים - ארץ ישראל, מחוט ולחוץ - חוצה לארץ. רבי יהודה אומר: כל שהוא כנגד ארץ ישראל - הרי הוא כארץ ישראל, שנאמר (במדבר לד, ו): "ווגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול". נסין שבצדדין - רואין אותן כאלו חוט מתוח מקפלקיא עד אוקינוס, מנחל מצרים עד אוקינוס, מחוט ולפנים - ארץ ישראל, מחוט ולחוץ - חוצה לארץ:

יב. ספינה הבאה מחוצה לארץ והיו בה פרות, מחוט ולפנים, אם היא גוששת - חיבת לפי חשבון. והיוצאת לחוץ לארץ - אין חיבת לפי חשבון. רבי אליעזר אומר: עפר ארץ ישראל, כל מקום שהוא - חיב:

יג. אבל עולה וכלאי הכרם - שוין לנכרים בארץ ישראל בסוריא ובחוצה לארץ. אלא שרבי יהודה אומר: אין לנכרי כרם רבעי בסוריא. וחכמים אומרים: יש לו. אמר רבי יהודה: מעשה בשביון ראש בית הכנסת של כזיב, שלקח מן נכרי רבעי בסוריא ונתן לו דמיו, ובא ושאל את רבן גמליאל שהיה עובר ממקום למקום, ואמר לו: 'המתן עד שנהיה בהלכה', והתירו. אמר לו: משם ראיה? אף הוא שלח לו ביד שליח חרש: מה שעשית עשית אבל לא תשנה⁴ לעשות כן:

יד. אין תרמין מן התבואה שלא הביאה שלישי. כיצד יודע אם הביאה שלישי אם לאו? אם זורעה ומצמחת - הדבר ידוע שהביאה שלישי. אם זורעה ואינה מצמחת - הדבר ידוע שלא הביאה שלישי:

מסכת תרומות פרק שלישי

א. מפני מה אמרו: אלם לא יתרום? מפני שאין יכול לברך. מפני מה אמרו 'סומא לא יתרום'? מפני שאין יכול לבור את היפה מן הרע. מפני מה אמרו 'שכור לא יתרום'? מפני שאין בו דעת. אף על פי שאמרו: שכור - מקחו מקח, וממכרו ממכר, מתנתו מתנה, ונדרו נדר, הקדשו הקדש, עבר עברה שחיב עליה חטאת - מחיבין אותו. סקילה - מחיבין אותו. פללו של דבר: שכור - הרי הוא כפקח לכל דבר, אלא שפטור מתפלה. מפני מה אמרו: בעל קרי לא יתרום? מפני שאינו יכול לברך. מפני מה אמרו 'ערם לא יתרום'? מפני שאינו יכול לברך. אבל מכסה את עצמו בתבן ובקש ובכל דבר, ומכרו:

ב. היה הולך להפריש תרומה ומעשר ראשון ומעשר עני, מאימתי מכרו עליהן? משהפרישן. הפרישן, אם עתיד לקרות להם שם - אין בהן קדשה עד שיקרא להם

1 פרוד של ירושלים - מגרשי ירושלים וכפריה.
תרנום מגרשה - פרוודה (רמב"ם פרוש המשניות - מסכת חלה פרק ד משנה יא).

2 שטר.

3 איי הים.

4 לעשות כד שוב.

שם. ואם אין עתיד לקרות להם שם, כיון שהפרישן - נתקדשו:

ג. רבי יהודה אומר: מודד אדם את טבלו ומכניסו לתוך ביתו, ובלבד שלא יתרום במדה ובמשקל. שוקל אדם את טבלו ומכניסו לתוך ביתו, ובלבד שלא יתרום במשקל. רבי יוסי בר יהודה אומר: לא במדה, ולא במדוד, ולא במשקל, ולא בשקול, ולא במנין, ולא במנוי. אמרו לו: מעשה שהיינו מלקטים תאנים אחר אביך, ואמר לנו: היו מונין. אמר רבי שמעון בן אלעזר: מעשה בזקן אחד בערדסקית שהיה שוקל את כלכלתו מלאה, וחוזר ושוקלה ריקנית, והיה רבי מאיר משבחו:

ד. התורם את הפלפלה, ונמצאו פרות בצדי פלפלה - הרי אלו תרומה, מפני שבלבו לתרום על הכל:

ה. היה לפניו תאנים ורמונים - אין מחיבין אותו להיות יושב ומעשר בין בדקה בין בגסה, אלא: תורם כדרךכו בכינוני:

ו. התורם את הגרן - צריך שיכונן את לבו על מה שבקשין, על מה שבתבן, על מה שבצדין. התורם את הגת - צריך שיכונן את לבו על מה שבחרצנין ועל מה שבזגין. התורם את הבור - צריך שיכונן את לבו על מה שבגפת. אם לא כן - תנאי בית דין הוא שתרום על הכל:

ז. רבי יוסי אומר: כל בית הגרנות תפוסה אחת. כיצד? גת אחד לשתי בורות, שתי גתות לבור אחת, שתי גתות לשתי בורות, בזמן שכלם תפוסה אחת - תורמין ומעשרין מן זה על זה. נטמא אחד מהן - תורם מן הטהור שבו על הטמא שבו. אין כלם תפוסה אחת - אין תורמין ומעשרין מזה על זה. נטמא אחד מהם - לא יתרום מן הטהור שבו על הטמא שבו. וכן היה רבי יהודה אומר: כל בית הפד קורה אחת. כיצד? קורה אחת לשתי בורות, שתי קורות לבור אחת, שתי קורות לשתי

בורות, בזמן שכלם תפוסה אחת - תורמין ומעשרין מזה על זה. נטמא אחד מהם - תורם מן הטהור שבו על הטמא שבו. אין כלם תפוסה אחת - אין תורמין ומעשרין מזה על זה. נטמא אחד מהם - לא יתרום מן הטהור שבו על הטמא שבו:

ח. היה מלקט כפי ירק ומניח בגנה - תורם מאחת על הכל. הביא מין אחר ביניהם - תורם מכל אחד ואחד. הביא ממינים הרבה בקפה, כרוב מלמעלה וכרוב מלמטה ומין אחד באמצע - לא יתרום מן העליון לתחתון אלא אם כן הקף:

ט. חמשה צבורין בגרן - תורם מאחד על הכל. אמר רבי יהודה: אימתי? בזמן שעקר הגרן קים, אין עקר הגרן קים - תורם מכל אחד ואחד. הכניס פרותיו לתוך ביתו, אף על פי שהן מפזרין - תורם מאחד על הכל. שתי מגורות בעליה אחת - תורם מאחד על הכל. שקי תבואה ועגולי דבלה ודוגיות של גרוגרות, כלם בהקפה אחת - תורמין ומעשרין מזה על זה:

י. מאימתי תורמין את הגרן? משתעקר האלה. צבר מקצת הגרן - תורם מן הצבור על שאינו צבור:

יא. מאימתי תורמין את הגת? משיהלכו בה שתי וערב. מאימתי מטמאין? בית שמאי אומרים: משנטל מעשר ראשון, בית הלל אומרים: משנטל מעשר שני. אמר רבי יהודה: הלכה כדברי בית שמאי, אלא שנהגו הרבים כדברי בית הלל. וחקמים אומרים: מוציאין תרומה ומעשרות ומטמאין את הגת מיד:

⁵ חביות

⁶ משתעקר התבואה שמהפכים אותה עם הרחת כדי לצוברת בפרי. תרגום תבואה - עללא (חסדי דוד). ב'מנחת בפורים' פרש: מוץ.

בית הלל: הרי הוא אומר (ויקרא כז, ל): "וכל מעשר" וגו'. אם אומר אתה: 'צריך לתרם שניה' - אף הוא לא קים קדש לה':

טז. תורמין מן הערמה על הכרי, אבל לא מן הכרי על הערמה:

יז. המכניס שבלין לתוך ביתו לעשותם מלילות - הרי זה תורם שבלין. בן לוי שנתמנו לו שבלין - עושה אותן גרן. ענבים עושה אותן יין. זיתים עושה אותן שמן. כשם שתרומת ראשית מן הגרן ומן היקב - כך תרומת מעשר מן הגרן ומן היקב:

יח. רבי אליעזר אומר: תורמין מן הטהור על הטמא. אמר רבי אליעזר: מעשה שנפלה דלקה בכפר טוונא, ותרמו מן הטהור על הטמא. אמרו לו: משם ראיה? אלא שתרמו מהן עליהן. רבי אלעזר אמר משום רבי אליעזר: תורמין מן הטהור על הטמא אף בלח. כיצד? מי שכבש זיתים בטמאה ומבקש לתרמן בטהרה - מביא משפך שאין בפיו כביצה, ומניחו על פי חבית, ומביא זיתים ונותן לתוכו ותורם, ונמצא תורם מן הטהור על הטמא ומן המקף. אמרו לו: אין קרוי לח אלא יין ושמן בלבד. רבי יוסי אומר: התורם מן הטמא על הטהור, בין בשוגג בין במזיד - תרומתו תרומה. אמר רבי יוסי: מה נשתנה זה מן התורם מן הרע על היפה?!

יט. מפרישין תרומת מעשר מן הטמא על הטמא, ומן הטהור על הטהור, ומן הטהור על הטמא. אבל לא מן הטמא על הטהור. רבי נחמיה אומר: אין מפרישין מן הטמא על הטמא אלא בדמאי בלבד. אמרו לו: הרי אומר (במדבר יח, כח): "ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן":

מסכת תרומות פרק רביעי

א. התורם והמעשר בשבת, בין בשוגג בין במזיד - מעשרותיו מעשרות. והמטביל

יב. מאימת תורמין את הזיתים? משיטענינו. ורבי שמעון אומר: משיטחנו. רבי יוסי בר יהודה אומר: מביא זיתים בקפה ונותן לתוך הממל, ומהלך בהן שתי וערב. אמרו לו: אינו דומה ענבים לזיתים! ענבים - רכות ונותקות את יינן, זיתים - קשים ואינן נותקין את שמנן:

יג. אין תורמין שמן על הזיתים הנכתשין, ולא יין על ענבים הנדרכות. אם תרם - תרומתו תרומה. ויחזור ויתרם. הראשונה - מדמעת בפני עצמה, וחיבין עליה חמש. אבל לא שניה. וצריך להוציא עליהן תרומה ומעשרות. חזר ועשה זיתים ראשונים שמן, וענבים ראשונים יין - תרומה, ואין צריך לתרם שניה, וצריך לקרות לה שם. רבי יוסי אומר: בית שמאי אומרים: תורמין, ובית הלל אומרים אין תורמין. ומודים: שאם תרם - שצריך לתרם שניה:

יד. התורם זיתים על זיתים העתידין להפתש, ענבים על ענבים העתידים לדרוך - תרומה ויחזור ויתרם. הראשונה - מדמעת, שניה - אין מדמעת. הראשונה - חיבין עליה חמש, שניה - אין חיבין עליה חמש. התורם זיתים שמן על זיתים לאכילה - הרי זה תורם לפי השמן הראוין לעשות; דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר: תורמין לפי האוכלין הראוין לעשות חוץ מגרעיניהן. מודים בקלקין - שתורמין לפי אוכלין חוץ מגרעיניהן:

טו. התורם ענבים לעשותן צמוקין, תאנים לעשותן גרוגרות, רמונים ועתיד לעשותן כרי - תרומה ואין צריך לתרם שניה. רבי אליעזר אומר, בית הלל אומרים: אין צריך לתרם שניה, ובית שמאי אומרים: צריך לתרם שניה. אמרו בית שמאי לבית הלל: הרי הוא אומר (במדבר יח, כז): "וכמלאה מן היקב". לא תרם זה מן היקב! אמרו להם

7 מין זיתים שאינם עושים שמן.

כלים בשבת, בין בשוגג בין במזיד - עלו לו ידי טבילה:

ב. תּוֹרְמִין חָטִין על הפת לפי החשבון, אבל לא הפת על חטין. תּוֹרְמִין תּאָנִים על הגרוגרות במנין, וגרוגרות על תּאָנִים במדה, אבל לא תּאָנִים על הגרוגרות במדה, ולא גרוגרות על תּאָנִים במנין. רבן שמעון בן גמליאל אומר: סלי תּאָנִים וסלי גרוגרות כלן שוין - תּוֹרְמִין ומעשרין מזה על זה. אומר רבי ישמעאל ברבי יוסי: אבא היה נוטל עשרה גרוגרות מן המקצה על תשעים תּאָנִים שבכלכלה:

ג. תּוֹרְמִין גְלוֹפְסִין⁸ על זיתי שמן, ולא זיתי שמן על הגלופסין. [רבי יהודה אומר: אף זיתי שמן על הגלופסין]. תּוֹרְמִין יין צלול על שאינו צלול, ולא שאינו צלול על הצלול. רבי יהודה אומר: אף שאינו צלול על הצלול, ובלבד שיתרום מן היפה:

ד. תּוֹרְמִין יין שאינו מבשל על המבשל, ולא המבשל על שאינו מבשל. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף המבשל על שאינו מבשל. וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר: יין מבשל - אין בו משום גלוי ואין בו משום יין נסוף:

ה. ירק שדרבן להשתמר יום אחד - תּוֹרְמִין עליו יום אחד. שני ימים - תּוֹרְמִין עליו שני ימים. שלשה ימים - תּוֹרְמִין עליו שלשה ימים. הקשואין, והדלועין, והטרפסמין, ותרדין שדרבן להשתמר יום אחד - תּוֹרְמִין עליהן יום אחד. החזרין, והקרישין, והלפת, והכרוב, שדרבן להשתמר שני ימים - תּוֹרְמִין עליהן שני ימים. הקפלוטות והמלפפות שדרבן להשתמר שלשה ימים - תּוֹרְמִין עליהן שלשה ימים. זה הכלל: כל

שנשמר - תּוֹרְמִין עליו. רבי נחמיה אומר: לא יתרום מן התותים שלקט בשחרית על תותים שלקט בין הערבים. וכן היה רבי יוסי אומר: אין לה מר בקשות אלא הפנימי שבה, הרי זה מוסיף על חיצון שבה ותורם:

ו. התורם את הבור ונמצא מגלה, אבטיח ונמצא נקור - תּרוּמָה ויחזור ויתרום. רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו: תּוֹרְמִין יין על חמץ, ואין תּוֹרְמִין חמץ על יין אלא לפי חשבון:

ז. התורם חבית של יין ונמצאת של חמץ, אם ידוע שהיתה של חמץ עד שלא תרמה - אינה תּרוּמָה. ואם משתרמה החמיצה - הרי זו תּרוּמָה. ספק - תּרוּמָה ויחזור ויתרום; דברי רבי יוסי. שרבי יוסי אומר: יין וחמץ - שני מינין. וחכמים אומרים: מין אחד:

ח. היה בלבו לתרום חמץ על חמץ, ומה שבדודו יין - היין תּרוּמָה. ויחזור ויתרום את החמץ. היה בודק את החבית להיות מפריש עליה והולך, ונמצאת של חמץ, עד שלשה ימים - ודאי, מכאן ואילך - ספק. אבל יין מגתו - מפרישין עליה בחזקת שהוא יין כל ארבעים יום:

ט. האומר תּרוּמַת הכרי הזה בצפוניו - מחציו כלפי צפון מדמע; דברי רבי. וחכמים אומרים: עושה אותו כמין קו. רבן שמעון בן גמליאל אומר: נוטל את התּרוּמָה בצפון צפוניו:

י. המקדים תּרוּמָה לכפורים, מעשר ראשון לתּרוּמָה, ומעשר שני לראשון, אף על פי שעובר בלא תעשה - מה שעשה עשוי. ראשון - לא יאכל עד שיצא שם שני עליו. שני - לא יאכל עד שיצא עליו ראשון. ואין בכורים מעכבת את התּרוּמָה. כיוצא בו: העושה עסה מן הטבל, בין שהקדים חלה לתּרוּמָה, בין שהקדים תּרוּמָה לחלה - מה שעשה עשוי. חלה - לא תאכל עד שיוציא

⁸ זיתים גדולות הטובות לאכילה אבל אינן

עושות שמן.

⁹ הגר"א מוחק זאת.

עֲלֶיהָ תְרוּמָה. וּתְרוּמָה - לֹא תֹאכַל עַד שִׁיּוּצִיא עֲלֶיהָ חֻלָּה:

יא. הִיָּה הוֹלֵךְ לְהַפְרִישׁ תְרוּמָה, בְּשַׁעַת הַפְּרִשְׁתּוֹ אָמַר: 'הֲרִי זֶה מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן' - הֲרִי זֶה מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן. הִיָּה הוֹלֵךְ לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן, בְּשַׁעַת הַפְּרִשְׁתּוֹ אָמַר: 'הֲרִי זֶה מַעֲשֵׂר שְׁנִי' - הֲרִי זֶה מַעֲשֵׂר שְׁנִי. הִיָּה הוֹלֵךְ לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר¹⁰, בְּשַׁעַת הַפְּרִשְׁתּוֹ אָמַר: 'הֲרִי זֶה מַעֲשֵׂר עֲנִי' - הֲרִי זֶה מַעֲשֵׂר עֲנִי. נִתְכַּוֵּן לומר מַעֲשֵׂר שְׁנִי, וְאוֹמַר: 'מַעֲשֵׂר עֲנִי'. מַעֲשֵׂר עֲנִי, וְאוֹמַר: 'מַעֲשֵׂר שְׁנִי' - לֹא אָמַר כְּלוּם. מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן, וְאוֹמַר: 'מַעֲשֵׂר שְׁנִי' - לֹא אָמַר כְּלוּם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר: אִם לְשׁוּם מַעֲשֵׂר עֲנִי מִתְכַּוֵּן - לֹא אָמַר כְּלוּם, אִי מִשֵּׁם שְׁנִי - דְּבָרָיו קִיּוּמִין:

יב. גוֹי שִׁתְּרָם - תְרוּמָתוֹ תְרוּמָה. גוֹי שֶׁהַפְּרִישׁ בְּכֹר, פֶּטֶר חֲמור וְחֻלָּה - מוֹדִיעִין אוֹתוֹ שֶׁאֵינוֹ חֵיב. עוֹבְדִין בּוֹ וְגוֹזְזִין אוֹתוֹ, וְאַחַר כֵּךְ מְקַבְּלִין הֵימָנוּ. פֶּטֶר חֲמור וְחֻלָּה - נֹאכְלֵת לְזָרִים. בְּמָה דְּבָרִים אָמורים? עַל הַגֵּרָן. אֲבָל הַכְּנִיס פְּרוּתָיו לְתוֹךְ בֵּיתוֹ - פְּרוּתָיו מְקַלְקְלִין. [יִשְׂרָאֵל הַחֲשׂוֹד שֶׁמְכַנִּיס פְּרוּתָיו לְתוֹךְ בֵּיתוֹ - פְּרוּתָיו מְקַלְקְלִין. הַכּוֹתִי - כְּנֻכְרִי; דְּבָרֵי רַבִּי. רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמַר: הַכּוֹתִי - כִּיִּשְׂרָאֵל¹²]:

יג. הוֹצִיא תְרוּמָה מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ - נוֹהֵג בְּהֵן טָבֵל וּתְרוּמָה; דְּבָרֵי רַבִּי. רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמַר: אֵין נוֹהֵג בֵּה אֲלֹא תְרוּמָה בְּלִבְד. הוֹצִיא מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ - נוֹהֵג בּוֹ טָבֵל וּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן; דְּבָרֵי רַבִּי.

¹⁰ מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן.

¹¹ מוֹדִיעִין אוֹתוֹ שֶׁאֵינוֹ חֵיב וְאַחַר כֵּךְ מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ פֶּטֶר חֲמור עוֹבְדִין בּוֹ וְגוֹזְזִין אוֹתוֹ וְחֻלָּתוֹ נֹאכְלֵת.

¹² הַגֵּרָא לֹא גָרָם לָהּ.

רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמַר: אֵין צְרִיךְ לְהַפְרִישׁ אֲלֹא תְרוּמָה בְּלִבְד. הוֹצִיא לָהֶם מַעֲשֵׂר שְׁנִי מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ - נוֹהֵגִין בּוֹ טָבֵל וּבְמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן; דְּבָרֵי רַבִּי. רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמַר: אֵין צְרִיךְ לְהַפְרִישׁ אֲלֹא תְרוּמָה וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי. יִשְׂרָאֵל הַחֲשׂוֹד וְהוֹצִיא מַעֲשֵׂר שְׁנִי מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ וְאוֹמַר: 'פְּדוּי הוּא' - נֶאֱמַן. 'פְּדוּי הוּא וּפְדוּ לָכֶם' - אֵינוֹ נֶאֱמַן. 'פְּדָאוּהוּ לִי, וּפְדָאוּהוּ לָכֶם' - דְּבָרָיו קִיּוּמִין. וְהַכּוֹתִי - כְּגוּי; דְּבָרֵי רַבִּי. רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמַר: כּוֹתִי - כִּיִּשְׂרָאֵל.

יד. כּוֹתִי שִׁתְּרָם וּנְתַנָּה לְכַהֵן - תְרוּמָתוֹ תְרוּמָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמַר: תְרוּמָה וְיִחְזוֹר וְיִתְרָם. אָמְרוּ לוֹ: מַה נִּשְׁתַּנָּה זֶה מִנְּכַרֵּי שִׁתְּרָם וּנְתַנָּה לְפָנָי בְּהִתְמוֹ? אָמַר לָהֶם: הַפְּרִשָּׁה הִיא זֶה, שְׂזוּ - נִתְרַמָּה בְּקַדְשָׁה, וְזוּ - לֹא נִתְרַמָּה בְּקַדְשָׁה:

טו. הִיָּתָה לוֹ עֲרָמָה מוֹרַחַת, רָצָה לַעֲשׂוֹתָהּ תְרוּמָה עַל מְקוֹם אַחַר - עוֹשָׂה. נִטְלָה תְרוּמָתָהּ, אִם רָצָה לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן עַל מְקוֹם אַחַר - עוֹשָׂה. נִטְלָה מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן, רָצָה לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ מַעֲשֵׂר שְׁנִי עַל מְקוֹם אַחַר - עוֹשָׂה. נִטְלָה מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן, רָצָה לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ מַעֲשֵׂר עֲנִי עַל מְקוֹם אַחַר - עוֹשָׂה. וְאִם אָמַר: 'הֲרִינִי תוֹרֵם וּמַחֲשֵׁב אִם תַּעֲלֶה בְּיָדִי אֶחָד מִשְׁשִׁים - תְרוּמָתוֹ תְרוּמָה. וְאִם לֹאוּ - אֵין תְרוּמָתוֹ תְרוּמָה', תָּרַם וְעָלָה בְּיָדוֹ אֶחָד מִשְׁשִׁים - תְרוּמָתוֹ תְרוּמָה, אֲלֹא שִׁתְּרוֹם בְּמִדָּה:

מִסְכַּת תְרוּמוֹת פְּרָק חֲמִישִׁי

א. הִיָּה לֹקֵט דְּלַעַת לְהִיּוֹת מַפְרִישׁ עֲלֶיהָ וְהוֹלֵךְ, וְהִיָּה רוּשֵׁם וְאוֹמַר: 'עַד כָּאן תְרוּמָה'; דְּבָרֵי רַבִּי. רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמַר: תוֹרֵם וּמַחֲשֵׁב כְּמוֹ שְׁלֵמוֹד:

ב. הִיָּה צְרִיךְ לְהַפְרִישׁ כְּעֵשֶׂר וּכְחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה חֲבִיּוֹת שֶׁל יֵיִן - מַעֲלָה אֶת הָרֵאשׁוֹנָה, וְאוֹמַר: 'זֶה תְרוּמָה'. אֶת הַשְּׁנִיָּה, וְאוֹמַר: 'הֲרִי זֶה תְרוּמָה'; דְּבָרֵי רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן

גמליאל. רבי אומר: מעלה בלן לגב הבור, ואומר: 'הרי זו תרומה':

ג. מי שהיו פרותיו במגורה, ונותן סאה לכן לוי וסאה לעני - מפריש שמונה סאין ואוכל, בין שהיתה אותה שעה קימת, בין שלא היתה אותה שעה קימת - מפריש עליה ואוכל; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: אם היתה אותה שעה קימת - מפריש עליהן תרומה והולך, ואם לאו - אין מפריש אלא לפי חשבון:

ד. שעור תרומה - בית שמאי אומרים: עין יפה - משלשים, והבינונית - מארבעים, והרעה - מחמשים. בית הלל אומרים: עין יפה - אחד מארבעים, בינונית - מחמשים, והרעה - מששים.

ה. האומר לשלוחו: 'צא תרום' - תרום בכינונית, אחד מחמשים. פחת עשרה או הוסיף עשרה - תרומתו תרומה. ואם נתפון להוסיף אחד - אין תרומתו תרומה:

ו. נתפון לתרום אחד מעשרה, ועלה בידו מעשרים, משלשים, ומארבעים, ומחמשים, ומששים - תרומתו תרומה. נתפון לתרום אחד מששים, ועלה בידו מחמשים, מארבעים, משלשים, מעשרים, מעשרה - אין תרומתו תרומה. ואם אמר: 'הריני תרום' - תרום ומחשב ותרום. תרום ועלה בידו אחד מששים - תרומתו תרומה ואין צריך להוסיף. מששים ואחד - צריך להוסיף. רבי אומר: רבו של אחד כמוהו. עד כמה מוסיף? אפלו אחד על אחד. רבן שמעון בן גמליאל אומר: כמו שלמוד. רבי יהודה אומר: תוספת תרומה - נטלת מן הטהור על הטמא, ואינה מדמעת, ואין חיבין עליה חמש. במה דברים אמורים? בזמן שנתפון לתרום אחד מששים, ועלה בידו מששים ואחד. אבל אם אמר: 'הריני תרום' - זו היא תרומה ודאית:

ז. רבי שמעון אומר: כל תרומה שאין מקפידין עליה, כגון תרומת הכריסין,

והכליטין, והחרובין, ותרומה טמאה - אין צריך להוסיף, ונטלת אחד מששים. אלו נטלין אחד מששים: גדולי תרומה, וערובי תרומה, ותרומה שנטמאת בשגגה ובאנס, ותרומת הקדש, ותרומת חוצה לארץ, הקצח, והכליטין, והחרובין, וגמזיות, ותורמסין, ושעורין אדומיות, ותרומת עצין, ותרומת אפוטרופוס:

ח. אמר רבי יוסי: מנין לתרומה שהיא אחד מחמשים? שנאמר (במדבר לא, ל): "ומפחצת בני ישראל תקח אחד אחז מן החמשים וגו'. אחוז אחוז; אף ממה שאחזתי לך מקום אחר - הרי הוא כזו, מה זו - אחד מחמשים, אף זו - אחד מחמשים. מנין שאם תרום ועלה בידו אחד מששים - שתרומתו תרומה? שנאמר (יחזקאל מה, יג): "זאת התרומה אשר תרימו ששית האפה מחמר החטים וששיתם האיפה מחמר השעורים". רבי ישמעאל אומר: מקצה חלין ומקצה תרומה, ובלבד שהיה חלין מרבה על התרומה. בית שמאי אומרים: אחד משלשים מערי הלויים:

ט. רבי יוסי אומר: תשלומי תרומה, חמשה, וחמש חמשה - הרי הן כתרומה לחיב עליהן מיתה, קרן וחמש, לאוסרן בפחות ממאה, לעלותו במאה ואחד. תרומה - עולה במאה ואחד. רבי שמעון אומר: במאה מקל וחמר, מה תחלתה במאה ואחד - קל וחמר בסופה. ומה מצינו תרומת מעשר - באחד ומאה, אף תרומה - באחד ומאה. אמרו לו: לא, אם אמרת בתרומת מעשר - שנטלה קדש מקדש ולא נקרא שם אסור עליה, תאמר בזו - שנטלה קדש מחול ונקרא שם אסור עליה?!

י. ערלה וכלאי הכרם - עולין באחד ומאתים. רבי שמעון אומר: מאתים. תרומה, ערלה וכלאי הכרם, ספקן - מתר. ספק נאכלו, ספק נגנבו, ספק אבדו, ספק נפלו לחלין - ספקן מתר. ואם היה טבל

ומעשר ראשון ומעשר שני - הרי זה אסור, שלא התירו ספק מדמע - אלא לדבר שאין לו מתירין:

יא. רבי יהודה אומר: רמונין מתוקין - אסורין כל שהן. כיצד? נפל אחד מהן לתוך הרבוא - בלן אסורין. נפל מרבוא לתוך רבוא אחרת - בלן אסורין. רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון: נפל אחד מהן לתוך הרבוא - בלן אסורין. נפל מרבוא לתוך שלשה, משלשה למקום אחר - מתר, מפני שהן ספק דמוע. אמר רבי יהודה בן בבא: אני אחד מן בעלי הוראה, שאם יבאו לידי חליפות תרדין, אומר אני: שיעלה באחד ומאה. ולא עוד: אלא שבית דין צריכין למנות על בלן, שיעלו באחד ומאה:

יב. נתפצעו אגוזים, נתפרדו רמונין, נתפתחו חביות, נתחתכו דלועין, נתפרסו כפרות - יעלו באחד ומאתים. נפלו ואחר כך נתחתכו, בין בשוגג בין במזיד - הרי אלו לא יעלו; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: בין בשוגג בין במזיד - יעלו. רבי יוסי אומר: בשוגג - יעלו. במזיד - לא יעלו. וכן היה רבי יוסי אומר: תרומה סתומה שנתערבה בפתוחות, ופתוחה בסתומות -- הרי אלו יעלו. שלא אמרו אלא סתומה שבסתומות. נמצאת אומר, שרבי אליעזר אומר: בידוע - לא תעלה, בשאין ידוע - תעלה. רבי יהושע אומר: בין בידוע בין בשאין ידוע - לא תעלה. רבי עקיבה אומר: בידוע - לא תעלה. שאין ידוע - תעלה:

יג. ליטרא קציעות שדרסה על פי חבית, ואין ידוע באיזה חבית דרסה. דרסה על פי כורת, ואין ידוע באיזו כורת דרסה. דרסה בעגול דבלה, ואין ידוע באיזה עגול דרסה - רבי אליעזר אומר: רואין את העליונות כאלו הן פרודות, אם יש שם מאה ואחד לטרות - תעלה. ואם לאו - לא תעלה. רבי יהושע אומר: אם יש שם מאה פומין -

יעלו. ואם לאו, הפומין - אסורין, והשולים - מתרין; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, רבי אליעזר אומר: אם יש שם מאה פומין - תעלה, ואם לאו, הפומין - אסורין, והשולים - מתרין. רבי יהושע אומר: אף על פי שיש שם שלש מאות פומין - לא תעלה. דרסה בעגול ואין ידוע היכן דרסה - הכל מודים שתעלה:

יד. סאה תרומה שנפלה על פי המגורה - רואין אותה כאלו היא חטין על פי שעורין לקפאה¹³. רבן שמעון בן גמליאל אומר: במשתמר - תעלה באחד ומאה:

טו. תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה - מדמעת. למקום אחר - אינה מדמעת; דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: בין למקומה בין למקום אחר - מדמעת. רבי שמעון אומר: בין למקומה בין למקום אחר - אינה מדמעת:

טז. כשם שהתרומות עולות מתוך החלין באחד ומאה, בין בלול בין שאינו בלול, כך טמאה תעלה מתוך הטהורה בין בלול בין שאינו בלול. רבי יוסי אומר: בבלול - לא תעלה, בשאינו בלול - תעלה. נפלה לתוך החלין טמאים - הכל מודים שתעלה:

יז. קשות של תרומה טמאה שנתערבה במאה קשות של חלין טהורין, וכן פרוסות של לחם הפנים טמאה שנתערבו במאה פרוסות של חלין טהורין - הרי אלו יעלו. רבי יהודה אומר: לא יעלו. אם נגעו פרוסות זו בזו - טמאו זו בזו. ואם היה אכל פסול שנפסל בטבול יום - הכל מודים שיעלו:

יח. הטבל שנתערב בחלין - הרי זה אוסר כל שהוא. אם יש לו פרנסה ממקום אחר - מוציא לפי חשבון. ואם לאו - רבי אלעזר בן ערף אומר: קורא שם לתרומת מעשר

¹³ ובנסחת הספרים: לקולפה.

ג. סָאָה תְרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לְפָחוֹת מִמָּאָה וְנִדְמָעוּ, אִם הָיָו שֶׁל טָבֵל - מִפְּרִישׁ עָלֶיהָ תְרוּמָה מִמְקוֹם אַחֵר, אוֹ קוֹרָא שֶׁם לְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שְׁבָהּ. [הִיתָה שֶׁל מַעֲשֵׂר טָבֵל - עוֹשֶׂה תְרוּמָה וּמַעֲשֵׂרוֹת עַל מְקוֹם אַחֵר, אוֹ קוֹרָא שֶׁם לְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שְׁבָהּ¹⁵]. וְאִם הָיָו שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי - מְחַלְלֵן עַל הַמַּעֲוֹת בְּדַמֵּי תְרוּמָה חוּץ מִדְּמֵי תְרוּמָה שְׁבָהּ. אִם הָיָו שֶׁל חֲדָשׁ - יִמְתִּין עַד שְׂבִיבָא הַפְּסַח וַיִּתְּנֻוּ לְכַהֵן:

ד. סָאָה תְרוּמָה טְמֵאָה שֶׁנִּפְלָה לְמָאָה שְׂבִיעִית - הָרִי אֵלָיו יַעֲלוּ. פָּחוֹת מִכֵּן - יִקְבֹּוּ¹⁶:

ה. סָאָה תְרוּמָה טְמֵאָה שֶׁנִּפְלָה לְמָאָה סָאָה תְרוּמָה טְהוֹרָה - בֵּית שְׁמַאי אוֹסְרִין, וּבֵית הַלֵּל מִתִּירִין. אָמְרוּ בֵּית הַלֵּל לְבֵית שְׁמַאי: טְהוֹרָה - אֲסוּרָה לְזָרִים, וּטְמֵאָה - אֲסוּרָה לְכַהֲנִים. מַה טְהוֹרָה - עוֹלָה, אָף טְמֵאָה - תַּעֲלֶה. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שְׁמַאי: לֹא, אִם אִמְרַת בְּטְהוֹרָה - שֶׁהִיא עוֹלָה מִתּוֹךְ הַחֲלִין לְהֶאֱכִיל לְזָרִים, תֹּאמְרוּ בְּטְמֵאָה שְׂאִין עוֹלָה מִתּוֹךְ הַחֲלִין לְאֶכֶל לְכַהֲנִים [אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הַלֵּל: הָרִי טְמֵאָה שֶׁנִּפְלָה לְתוֹךְ הַחֲלִין תּוֹכִיחַ, שְׂאִין עוֹלָה מִתּוֹךְ הַחֲלִין לְהֶאֱכִיל לְזָרִים, וְהָרִי הִיא עוֹלָה¹⁷], אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שְׁמַאי: אִם אִמְרַתֶּם בְּחֲלִין שֶׁהִתְרוּ הֵתֵר מְרַבָּה, תֹּאמְרוּ בְּתְרוּמָה שֶׁהִתְרָה הֵתֵר מְעוֹט? ! אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הַלֵּל: וְכִי בְמַה הִחְמִירָה תּוֹרָה, בְּאוֹכְלֵי תְרוּמָה לְזָרִים אוֹ בְּאוֹכְלֵי תְרוּמָה לְכַהֲנִים? בְּאוֹכְלֵי תְרוּמָה לְזָרִים. טְהוֹר שְׂאֶכֶל אֶת הַטְּהוֹר, וְטְהוֹר שְׂאֶכֶל אֶת הַטְּמֵא, וְטְמֵא שְׂאֶכֶל אֶת הַטְּהוֹר, וְטְמֵא שְׂאֶכֶל אֶת הַטְּמֵא - כָּלֶם בְּמִיתָהּ. וּבְאוֹכְלֵי תְרוּמָה לְכַהֲנִים, טְהוֹר

שָׁבוּ וְעוֹלָה בְּאֶחָד וּמָאָה. וְכֵן מַעֲשֵׂר טָבֵל שֶׁנִּתְעַרַב בְּחֲלִין - הָרִי הוּא אוֹסֵר כָּל שֶׁהוּא, אִם יֵשׁ לוֹ פְּרֻנְסָה מִמְקוֹם אַחֵר - מוֹצִיא לְפִי חֲשׁוֹן. וְאִם לֹא - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֶרְוָה אוֹמֵר: קוֹרָא שֶׁם לְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שָׁבוּ וְעוֹלָה בְּאֶחָד וּמָאָה¹⁴. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: כָּל דְּבַר שֵׁישׁ לוֹ מִתִּירִין, כְּגוֹן: טָבֵל וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי, וְהַקֹּדֶשׁ, וְהַחֲדָשׁ - לֹא נִתְּנוּ חֲכָמִים שְׁעוֹר. וְכָל דְּבַר שְׂאִין לוֹ מִתִּירִין, כְּגוֹן: עֲרֵלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם - נִתְּנוּ חֲכָמִים לָהֶם שְׁעוֹר. אָמְרוּ לוֹ: וְהֵלֵא שְׂבִיעִית אִין לָהּ מִתִּירִין, וְלֹא נִתְּנוּ לָהּ חֲכָמִים שְׁעוֹר! אָמַר לָהֶם: שְׂבִיעִית - אֵינָה אוֹסֵרַת כָּל שֶׁהוּא אֵלָא לְבַעוֹר, אָבֵל לְאֶכִילָה אֵינָה אוֹסֵרַת אֵלָא בְּנוֹתָן טַעַם:

מִסְכַּת תְרוּמוֹת פָּרָק שִׁישִׁי

א. סָאָה תְרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לְפָחוֹת מִמָּאָה חֲלִין - הָרִי אֵלָיו מְדַמְעִין. אִין חִיבִין עָלֶיהֶן קָרְן וְחֲמִשׁ מִמְקוֹם אַחֵר אֵלָא לְפִי חֲשׁוֹן:

ב. סָאָה תְרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לְמָאָה וְהִגְבִּיחָהּ, אִם הָיָו שֶׁל טָבֵל - עוֹשִׂים אוֹתָן תְרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל מְקוֹם אַחֵר, אוֹ קוֹרָא שֶׁם לְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שְׁבָהּ. אִם הָיָו שֶׁל מַעֲשֵׂר טָבֵל - עוֹשֶׂה אוֹתָן תְרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל מְקוֹם אַחֵר. אוֹ קוֹרָא שֶׁם לְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שְׁבָהּ, אִם הָיָו שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי - מְחַלְלֵן עַל הַמַּעֲוֹת בְּדַמֵּי תְרוּמָה חוּץ מִדְּמֵי תְרוּמָה שְׁבָהּ. אִם הָיָו שֶׁל חֲדָשׁ - יִמְתִּין עַד שְׂבִיבָא הַפְּסַח וַיִּתְּנֻוּ לְכַהֵן:

¹⁴ גִּסְחַת הַסְּפָרִים כְּאֵן: וְאִם הָיָה טָבֵל מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי - חָרִי זֶה אֲסוּר, שְׁלֹא חִתִּירוּ סַפֵּק מִדְּמַע אֵלָא לְדַבַּר שֵׁישׁ לוֹ מִתִּירִין. אֲבֵל הַגֵּרָא מִחֵק אֶת גִּסְחַת הַסְּפָרִים מִכְּאֵן, מִפְּנֵי שֶׁמְקוֹמָהּ לְמַעֲלָה.

¹⁵ הַגֵּרָא מִחֵק אָבֵל בְּכַתֵּב יוֹד נִמְצָא עִם הַגֵּהָה שֶׁהַכֹּהֵן בְּפָנָיו.
¹⁶ כַּנ"ל.
¹⁷ הַגֵּרָא ל"ג.

י. שאור שבלל לו בשאור אחר והחמיץ בו את העסה, אם אין באסור נותן טעם - מתר. הקמחין והסלתות - מעלין זה את זה; דברי רבי נחמיה. וחכמים אומרים: אין מעלין זה את זה. לוג מים שנפל לתוך תשעים ותשעה זין, ואחר כך נפל לוג שמן - מעלין זה את זה; דברי רבי נחמיה. וחכמים אומרים: אין מעלין זה את זה. חטין בשעורים - יבור. טחנן - בנותן טעם. רבי יוסי אומר: גרים של פול וגרים של טפיח - הרי אלו מין אחד. וכן היה רבי יוסי אומר: שתי קפות אחת של חליץ ואחת של תרומה, ונפלה סאה של תרומה לתוך אחת מהן, ואין ידוע לאיזה מהן נפלה - שתייהן מתרות:

יא. שתי קפות בשתי עליות, שתי מגורות בעליה אחת - הרי אלו יעלו. ושתי מגורות בשתי עליות - לא יעלו. רבי שמעון אומר: אפלו הן בשתי עירות - מעלות זו את זו. בזו מאה, ובזו אין מאה - הריני אומר: לתוך מאה נפלה. אחת מדומעת ואחת שאינה מדומעת - הריני אומר: לתוך מדומעת נפלה:

יב. שתי קפות, בזו ארבעים סאה, ובזו אין ארבעים סאה, נפלה סאה לתוך אחת מהן וידוע לאיזה מהן נפלה, ואחר כך נפלה שניה ואין ידוע לאיזה מקום נפלה - הריני יכול לתלות ולומר: 'למקום שנפלה הראשונה - שם נפלה שניה'. נפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזהו מהן נפלה, ואחר כך נפלה שניה ואין ידוע לאיזהו מהן נפלה - אינו יכול לתלות ולומר: 'למקום שנפלה שניה - שם נפלה ראשונה':

יג. שתי סאין, אחת של חליץ ואחת של תרומה, אבדה אחת מהן ונפלה אחת מהן - הרי זו מתרת.

יד. שתי קפות, אחת של תרומה טמאה ואחת של תרומה טהורה, נפלה סאה תרומה טמאה לתוך אחת מהן, ואין ידוע

שאכל את הטהור - כמצותיו, טהור שאכל את הטמא - בעשה, וטמא שאכל את הטהור וטמא שאכל את הטמא - בלא תעשה. והלא דברים קל וחמר: ומה אם במקום שהחמירה תורה באוכלי תרומה לזרים - הרי הוא עולה מתוך החליץ להאכל לזרים, מקום שהקלה תורה באוכלי תרומה לכהנים - אינו דין שתעלה מתוך החליץ להאכיל לכהנים?! לאחר שהודו, רבי אליעזר אומר: תרום ותרקב. וחכמים אומרים: אבדה במעוטה:

ו. סאה תרומה שנפלה למאה, ולא הספיק להגביה עד שנפלה אחרת - הרי זו אסורה. אמר רבי שמעון: במה דברים אמורים? בזמן שלא ידע בה ויבדק ויבדק, אבל אם ידע בה ואחר כך נפלה אחרת - הרי זו מתרת שכבר היה לה להעלות:

ז. הקמחין והסלתות - מעלין זה את זה; דברי רבי נחמיה. וחכמים אומרים: אין מעלין זה את זה. לוג מים שנפל לתוך תשעים ותשעה זין, ואחר כך נפל לוג שמן - מעלין זה את זה; דברי רבי נחמיה. וחכמים אומרים: אין מעלין זה את זה¹⁸:

ח. סאה ערלה שנפלה למאתים, ידע בה, ואחר כך נפלה אחרת - הרי זו מתרת. עד שיירבה אסור על המתר:

ט. סאה תרומה שנפלה למאה, ואחר כך נפלו לתוכה חליץ כל שהן - הרי זו מתרת. סאה תרומה שנפלה למאה והגביה - אין מוציאין זונין שבה. לוג זין צלול שנפלו לתוך מאה לגין עכורין - אין מוציאין שמרים שבהן. לוג זין עכור שנפל לפחות ממאה לגין צלולין - אין מוציאין שמרים שבו:

¹⁸ הגר"א לא גרס לה באו, והביאה לקפו, והכנסנהו במקום שצין.

אם יש מתחלת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה כדי אכילת פרס - מצטרפין, ואם לאו - אין מצטרפין. אכילה ושתיה - אין מצטרפין. כשם שאכילה בכזית - כך שתיה ברכיעית. אכל כזית אפלו מחמשת המינין - הרי אלו מצטרפין. אכל כחצי זית, ונודע לו, וחזר ואכל כחצי זית אחר ממין אחר - הרי אלו אין מצטרפין:

ד. כשם שאין נותנין תרומה אלא לכהן חב - כך אין משלמין קרן וחמש אלא לכהן חב. האוכל תרומת עם הארץ - משלם קרן וחמש לכהן חב, וחבירו נוטל דמים ומפיס את עם הארץ:

ה. תרומת חביר ותרומת עם הארץ שנתערבו - כופין את עם הארץ למכור את חלקו:

ו. האוכל תרומה טמאה - משלם מן החלין הטהורים. שלם מן החלין הטמאין, סומכוס אומר: בשוגג - תשלומיו תשלומין. במזיד - אין תשלומיו תשלומין. וחכמים אומרים: בין בשוגג בין במזיד - תשלומיו תשלומין, ויחזר וישלם מן הטהורין:

ז. ישראל שנפלו לו תרומה מבית אבי אמו ואכלה, וכן בעל הבית שגבה בחובו, וכן לאשה בכתבתה - משלם קרן וחמש לכהן חביר, וחביר נותן להם דמים:

ח. הגונב תרומת הקדש ולא אכלה - משלם את הקרן ואין משלם את החמש, וכפל אין בה, שנאמר (שמות כב, ח): "ישלם שנים לרעהו" - ולא להקדש. אבל אכלה - משלם שני חומשים וקרן אחד, קרן וחמש מן החלין והן נעשין תרומה, קרן - לגזבר, וחמש - לבעלים. בקרן - מועלין בו, בחמש זה - אין מועלין. חמש שני - מדמי תרומה ונותן לגזבר. רבי מאיר מחיב בקפה שניה בחלה, רבי יוסי פוטר. וחכמים אומרים: מדמע - פטור מן החלה.

לאיזו מהן נפלה - הריני אומר: לתוך תרומה טמאה נפלה. וחלין טהורין לא יאכלו בטרה, עד שיתחשבו שאין בכל עסה ועסה כביצה. אחת של תרומה טהורה ואחת של חלין טהורין, נפלה סאה תרומה טמאה לתוך אחת מהן, ואין ידוע לאיזו מהן נפלה - שתיקה אסורות. אם יש בהם לעלות זו את זו - מעלות זו את זו, ולא יאכלום בטרה, עד שיתחשבו שאין בכל עסה ועסה כביצה:

טו. היו לפניו שתי קפות אחת של תרומה ואחת של חלין, ולפניהן שתי סאין, אחת של תרומה ואחת של חלין, ונפלו משתיקה לתוך שתיקה, ואין ידוע אם מזו לתוך זו ואם מזו לתוך זו, הריני אומר: תרומה לתוך תרומה נפלה, חלין לתוך חלין נפלו. אם היה טבל מעשר ראשון ומעשר שני - הרי זה אסור, שלא התירו ספק מדמע אלא שאין לו מתירין:

טז. הפריש תרומה ומעשר ראשון ומעשר שני, ואין ידוע איזהו - הרי זה מודד את התרומה, את הראשונה ואת השניה:

מסכת תרומות פרק שביעי

א. אחד האוכל, ואחד השותה, ואחד הסך. רבי שמעון אומר: הסך שמן של תרומה, שוגג - משלם את הקרן ואינו משלם את החמש. האוכל תרומה נקורה, והשותה יין מגלה - משלם קרן וחמש. נזיר ששתה יין של תרומה, שוגג - משלם קרן וחמש. אכל תרומה ביום הכפורים - משלם קרן וחמש. יין וחמץ - משלם קרן וחמש:

ב. האוכל תרומה טמאה במזיד - משלם דמי עצים לכהן. אבא שאול אומר: כל דבר שיש בו שנה פרוטה - חיב. אמרו לו: לא אמרו שנה פרוטה אלא בהקדש בלבד:

ג. אכל וחזר ואכל, אם יש מתחלת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת פרס - מצטרפין, ואם לאו - אין מצטרפין. שתה, חזר ושתה, חזר ושתה,

ספּק מְדַמַע - נֶאֱכַל מְשׁוּם דְּמַע וְחֵיב
בְּחֵלָה:

מִפְנֵי שְׂאָרְס שֶׁל נֶחֱשׁ דּוֹמָה לְסִפּוּג וְעוֹמֵד
בְּמִקּוּמוֹ:

טו. עֶסֶה שְׁלֹשָׁה בְּמִים מְגַלִּין, אֶפְלוּ הִיא
שֶׁל תְּרוּמָה - תְּשַׁרְף, וְאִין צְרִיף לּוֹמֵר שֶׁל
חֵלִין. רַבִּי נַחֲמִיָּה אֹמֵר: אֶפְאָה - הָרִי זֶה
מִתְּרַת, מִפְּנֵי שְׂאָרְס שֶׁל נֶחֱשׁ כָּלָה בְּאוּר:

טז. מִי כְּבוֹשִׁין, וּמִי שְׁלֻקוֹת, מִי תוֹרְמוֹסִין -
אִין בְּהֵם מְשׁוּם גְּלוּי. מִים שְׁשָׂרָה בְּהֵן
כְּבוֹשִׁין, שְׁלֻקוֹת וְתוֹרְמוֹסִין, אִם יֵשׁ בְּהֵם
נוֹתֵן טַעַם - מִתְּרִים, וְאִם לֹא - אֲסוּרִים.
מִים שְׁהַדִּיחַ בְּהֵן עוֹבְטִין וְדוֹרְמִסְקָנִיּוֹת
לְחוּלָה - אִין בְּהֵם מְשׁוּם גְּלוּי. מִים
שְׁנַתְּגָלוּ וְחִמְזֵן - אֲסוּרִין מְשׁוּם גְּלוּי. מִים
חִמְזִין, כָּל זְמַן שְׁמַעְלִין הֶבֶל - אִין בְּהֵם
מְשׁוּם גְּלוּי:

יז. מִים מְגַלִּין - לֹא יִשְׁפְּכֶם בְּרִשׁוֹת הַרְּבִים,
וְלֹא יִגְבַּל בְּהֵן אֶת הַטֵּיט, וְלֹא יִשְׁקָה מֵהֵן
נְכָרִי, וְלֹא בְּהֵמַת אַחֲרִים. אֲבָל מִשְׁקָה הוּא
בְּהֵמַת עֲצָמוֹ. מִים מְגַלִּין - לֹא יִרְבֹּץ בְּהֵן
אֶת הַבֵּית, וְלֹא יִרְחֵץ בְּהֵן פְּנֵיו וְיָדָיו וְרַגְלָיו.
אַחֲרִים אֹמְרִים: לֹא אֲמָרוּ אֲלֵא בְּזִמְן שֵׁישׁ
בּוֹ סְרִיטָה. וְכַמָּה הֵן בְּקַרְקָעוֹת? אַרְבַּעִים
סָאָה. אַחֲרִים אֹמְרִים: מְאַתִּים, בֵּין מְכַנְסִין
בֵּין מְפֹרְזִין. רַבִּי נַחֲמִיָּה אֹמֵר: כְּדִי שְׁתֵּהָ
חֵבִית שֶׁל שֵׁיטִין מִתְּמַלָּא:

יח. מַעֲזֵן, כָּל זְמַן שֶׁהוּא מוֹשֵׁף - אִין בּוֹ
מְשׁוּם גְּלוּי. אֹמֵר רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בְּרַבִּי יוֹחָנָן
בֶּן בְּרוּקָה: מַעֲשֵׂה שְׁהַלֵּף רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן
בְּרוּקָה אֲצֵל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי לְבֵית
שְׁעָרִים, וּמִצָּא גְּבִי שְׂאִין בּוֹ שְׁלֹשָׁה לוֹגִין,
וְשָׁחָה וְשָׁתָה מִמֶּנּוּ. יֵין, בֵּין בְּכָלִים בֵּין
בְּקַרְקָע - אֲסוּר. יֵין תּוֹסֵס, כָּל זְמַן שֶׁהוּא
תּוֹסֵס - אִין בּוֹ מְשׁוּם גְּלוּי. וְכַמָּה תּוֹסֵס?
שְׁלֹשָׁה יָמִים:

יט. מַעֲשֵׂה וְנִמְצָא נֶחֱשׁ מֵת בְּבוּר יֵין, וּבִאוּ
וְשָׂאוּ אֶת רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּבָא, וְהַתִּיר לָהֶם
אֶת הַבוּר:

כ. לָגִין שֶׁהֵנִיחוּ בְּשִׂדָה תְּבָה - הָרִי זֶה
אֲסוּר. בְּדָקֵן וְהֵנִיחוּ - הָרִי זֶה מִתְּרַת. לָגִין

ט. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר: מְשַׁלְּמִין מִמִּין עַל
שְׂאִינוּ מֵינוּ, וּבִלְבָד שֵׁישְׁלָם מִן הַיִּפָּה עַל
הָרַע. כִּיצַד? אֲכַל שְׁעוּרִים וְשֵׁלָם חֲטִים,
גְּרוּגְרוֹת וְשֵׁלָם תְּמָרִים - תְּבֵא לוֹ בְּרֻכָּה.
רַבִּי עֲקִיבָה אֹמֵר: אִין מְשַׁלְּמִים רַק מִמִּין
עַל מֵינוּ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר: כִּשְׁם
שְׁמַשְׁלָמִין מִן הַחֲדָשׁ עַל הַיֵּשֶׁן - כֶּף
מְשַׁלְּמִין מִמִּין עַל שְׂאִינוּ מֵינוּ:

י. הָאוֹכֵל אֶת הַטָּבֵל - מְשַׁלָּם מִן הַלֶּקֶט וּמִן
הַשִּׁכְחָה וּמִן הַפֶּאֶה, מִן הַתְּבוּאָה שְׁלֹא
הִבִּיאָה שְׁלִישׁ; דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי
עֲקִיבָא אֹמֵר: אִין מְשַׁלְּמִין דְּבָר שְׁלֹא בָּא
לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת. אֹמֵר רַבִּי נֶחֱמִי: הִיָּה רַבִּי
אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר: יִתֵּינן עַד שֵׁיצַא שְׁבֵת, וְיִצַּא
חוּץ לְחֻצֵר וְיִגְמַר:

יא. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר: דָּם שֶׁעַל הַכֶּפֶר -
גּוֹרֵר אֶת מְקוּמוֹ וְאוֹכֵל אֶת הַשָּׂאָר. נִמְצָא
בֵּין שְׁנָיו - מִפְּסָפְסֵי וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ:

יב. הָאוֹכֵל אֶת הַנֶּמְלָה וְאֶת הַכֹּנֶה
שְׁבִתְבוּאָה - חֵיב. אֶת הַזֵּיז שְׁבַעֲדָשִׁים, וְאֶת
הַיִּתוּשִׁין שְׁבַכְלִיסִין, וְאֶת הַתּוֹלְעִים
שְׁבִתְמָרִים וְשְׁבַגְרוּגְרוֹת - פְּטוּר. פֶּרְשׁוּ
וְחֻזְרוּ - חֵיב. אֶת הַתּוֹלְעִים שְׁבַעֲעָרִי
אֵילָנוֹת, וְאֶת הַקֶּפֶה שְׁבַיֶּרֶק - חֵיב.
יְבַחוּשִׁין שְׁבִיִין וְשְׁבַחֲמֵץ - הָרִי אֵלוֹ מִתְּרִין.
רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: הַמְּסַנְנִים אֶת הַיֵּין וְאֶת
הַחֲמֵץ, הַמְּבָרֵף עַל הַחֲמָה - הָרִי זֶה דְּרִף
אַחֲרָת:

יג. הַצִּיר, וְהַחֲמֵץ, וְהַמוֹרִיס, וְהַשֶּׁמֶן,
וְהַדְּבֵשׁ - מִתְּרִין מְשׁוּם גְּלוּי. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן
אוֹסֵר. אֹמֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן: אֲנִי רְאִיתִי שְׁשָׁתָה
נֶחֱשׁ צִיר בְּצִידוֹן. אֹמְרוּ: נֶחֱשׁ שׁוֹטֵה הִיָּה,
וְאִין מְבִיאִין רְאִיָּה מִן הַשׁוֹטִים:

יד. מְשַׁמְרַת - אֲסוּרָה מְשׁוּם גְּלוּי. רַבִּי
נַחֲמִיָּה אֹמֵר: אִם הִיָּתָה תַּחְתּוֹנָה מְכֻסָּה,
אִף עַל פִּי שְׁעָלוֹנָה מְגַלָּה - הָרִי זֶה מִתְּרַת,

מבפנים והם מבפנים, הואיל והוא נהרג והן נהרגין - תנוהו להן ואל יהרגו כלן. וכן הוא אומר (שמואל ב כ, כב): "ותבוא האשה אל כל העם בתחמתה" וגו', אמרה להם: הואיל והוא נהרג ואתם נהרגין, תנוהו להם ואל תהרגו בלכם. רבי שמעון אומר: כך אמרה להם: כל המורד במלכות בית דוד - חייב מיתה:

מסכת תרומות פָּרָק שְׁמִינִי

א. הזורע חטים של תרומה, עד שלא הביא שלישי - יופך, משהביא שלישי - יקים; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: בשוגג, עד שלא הביא - יופך, משהביא שלישי - יקים. במזיד, זה וזה - יקים:

ב. הזורע תוספת של תרומה, וסאה עולה מתוך מאה, גדוליהן - חלין. גדולי תרומה - אין חיבין עליהן קרן וחמש, ואין משלמין מהן. הקדש - חיבין עליהן קרן וחמש על מקום אחר אלא לפי חשבון, וחיבין בחלה. הידים והטבול יום - אין פוסלין בהן, ואין פוסלין בחלין. הדש, כיצד יעשה? מביא קפיפה ותולה בצואר בהמה, ונותן לתוכה חלין מאותו המין. רבי שמעון אומר: נותן לתוכה פרושינין והן יפות לה מהכל:

ג. מאה לגינין של תרומה ואחד של חלין - כלן מתריין. בדבר שזרעו כלה. אבל בדבר שאין זרעו כלה - לא יעלה. אפלו אחד של תרומה ומאה של חלין - לא יעלה, שאין קרקע עולה באחד ומאה. תלש - יעלה, ובלבד שלא יתפון ויתלש. רבי שמעון אומר: אף יתפון ויתלש ויעלה באחד ומאה:

ד. בצלים של ליטרא, מעשר ראשון שנטעה, והרי בה כעשר לטרין - חיבת בתרומה, במעשר ראשון, ובמעשר שני, ומפריש ממקום אחר תרומות ומעשרות, ובמעשר ראשון שבה - עושה אותה תרומה ומעשרות על מעשר ראשון שנטע.

ותיקן - הרי זה אסור. בדיק והניח - הרי זה מתר. נתנו בבור, אפלו עמוק מאה אמה - הרי זה אסור. נתנו במגדל אפלו גבוה מאה אמה - הרי זה אסור. בטרקלין אפלו מציר מסיד - הרי זה אסור. מכסין ולא פוקקין. ואם היה פקק, אמן - אסור, ואם לאו - מתר. כמה היא בנקב? כדי שתפנס בו אצבע קטנה של קטן. נקורי רטב, וקלח של כרוב, וכל דבר שיש בו לחה - אסור. רבי שמעון בן מנסיא אומר: יזק את הנקור ואוכל את השאר. פטריות - אסורות מפני סכנת נפשות. נקר בתאנה ונעשית גרוגרת, בתמרה ונעשית יבשה - שתיהן מתרות. ראה צפור שנקרה בתאנה, ועכבר מנקר באבטיח - שניהן אסורין, שאני אומר: שמא נקורין היו. אבטיח שנקר ואכלו ממנו עשרה בני אדם, השאר - הרי זה אסור. וכן חבית שנתגלתה ושתו הימנה עשרה בני אדם, השאר - הרי זה אסור:

כא. אין מרבין תרומות טהורות תלויות זו בזו. אבל מרבין תרומה שנטמאת בולד הטמאה, עם תרומה שנטמאת באב הטמאה, אף על פי שמוסיפין טמאה על טמאה. תלויה שאמר: 'טהורה היא'; 'טמאה היא' - הרי זה טמאה. אם אמר: 'הריני מניחה עד שאשאל עליה' - הרי זה טהורה. נולד לו ספק טמאה, וביין בידו וביין על גבי שלחן - נוטלה ומניחה במקום המצנע:

כב. חבית שנשברה בגת העליונה והתחתונה - טמאה. הכל מודים: שתירד ותטמא, ואל יטמאנה ביד:

כג. סיעה של בני אדם, שאמרו להם נכרים: 'תנו לנו אחד מכם ונהרגהו, ואם לאו, הרי אנו הורגין את כלן' - יהרגו כלן ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל. אבל אם יחדוהו להם כגון שיחדו לשבע בן בכרי - יתנוהו להם ואל יהרגו. אמר רבי יהודה: כמה דברים אמורים? בזמן שהוא מבחוץ והן מבפנים, אבל בזמן שהוא

ליטרא מעשר שני שנטעצה, והרי בה כעשר לטריז - חייבת בתרומה ובמעשר ראשון. ובמעשר שני - חוזר ופודה את מעשר שני שנטע:

ה. המנכש עם הגוי בחסית, אף על פי שפרותיו טבל - אוכל מהן עראי. עם הכותי - לא יאכל. רבי שמעון בן אלעזר אומר: במוצאי שביעית עם ישראל - מתר:

ו. רבי נתן בר יוסף אומר: שתילי בצלים, עד שלש שנים - אסורין, מכאן ואילך - מתריז:

ז. המפריש חבילי תלתן של מעשר - הרי זה פודה את העץ ואת הזרע. תלתן שנפלה בבור של מים - רבי מאיר אוסר, ורבי יהודה מתיר. אמר רבי שמעון: במה דברים אמורים? בזמן ששקעה, אבל לא שקעה - הרי זו מתרת:

ח. תפוח שרסקו ונתנו תוף העסה וחמצה - רבי יוסי אומר: אין חמוצו חמץ. אחד נותן טעם לשבח ואחד נותן טעם לפגם - זה וזה אסור; דברי רבי מאיר. רבי שמעון אומר: לשבח - אסור, לפגם - מתר, כגון החמץ שנפל לגריסין, וגריסין שנפלו לתוף הבור של מים. תמרים שנפל על גביהן יין, גרוגרות שנפל על גביהן שמן - הרי זה אסור, ורבי שמעון מתיר:

ט. שאור שנפל לתוף עסה ואין בה כדי לחמץ, והגביה, ואחר כך נפלה אחרת ואין בה כדי לחמץ, ונתחמץ - מתר. שאור של תרומה ושל שביעית שנפל לתוף העסה, לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ, ונצטרפו וחמצו - אסור לזרים. רבי אלעזר ברבי שמעון מתיר לזרים. היתה בזה כדי לחמץ ובזה כדי לחמץ, ונצטרפו וחמצו - אסור לכהנים. רבי אלעזר ברבי שמעון מתיר לכהנים:

י. יין של תרומה שנפל על גבי פרות. וכן שמן של תרומה שנפל על הפרות - ידיחן והן מתריז. שמן על גבי יין - יקפה אותו,

והיין מתר. נפל על גבי ציר - יקפנו כדי שיבטל טעם שמן שבו:

יא. כלים שסכן בשמן טמא, וחזר וסכן בשמן טהור. או שסכן בשמן טהור, וחזר וסכן בשמן טמא - רבי אליעזר אומר: אחר הראשון אני בא. וחכמים אומרים: אחר האחרון. שרבי אליעזר אומר: לא יהא אדם סף את כליו שמן טמא, וחזר וסכן בשמן טהור. כשהן מוציאין - אין מוציאין אלא מן הראשון. וחכמים אומרים: לא יהא אדם סף את כליו שמן טהור, וחזר וסך שמן טמא. כשהן מוציאין - אין מוציאין אלא מן האחרון. כלים שסכן שמן טמא ונגבם - משתמש בהן בטהרה. חזרו ויצאו מהן משקין - טמאין:

יב. קדרה שבשל בה בשר - לא יבשל בה חלב. תרומה - לא יבשל בה חלין. ואם בשלך - הרי זה בנותן טעם:

יג. היו לפניו שתי קדרות אחת של תרומה ואחת של חלין, ולפניו מדוכה אחת של תרומה, נתן לתוף אחת מהן ואין ידוע לאיזה מהן נתן. היו לפניו שתי מדוכות, אחת של חלין ואחת של תרומה, ולפניו קדרה אחת של חלין, נתן מאחת מהן ואין ידוע מאיזה מהן נתן - הריני אומר: מתוף של חלין נתן. היו לפניו שתי קדרות, אחת של חלין ואחת של תרומה, ולפניהן שתי מדוכות, אחת של חלין ואחת של תרומה, נתן משתיהן ואינו יודע אם מזו לתוף זה, ואם זו לתוף זה - הריני אומר: תרומה לתוף תרומה נתן, וחלין לתוף חלין נתן. ואם היתה טבל מעשר ראשון ומעשר שני - הרי זה אסור, שלא התירו ספק מדמע אלא בדבר שיש לו מתירין:

יד. חתיכה אסורה שנתערבה בחתיכות, אפלו הן אלף - כלן אסורות. הרטב - בנותן טעם. אם נמחה - הרי זה בנותן טעם. חתיכה של חטאת שנתערבה במאה חתיכות של חלין, וכן פרוסה של לחם הפנים שנתערבה במאה פרוסות של חלין

– הָרִי אֱלוֹ יַעֲלוּ. חֲתִיכָה שֶׁל חֲטָאת טְמֵאָה שְׁנַתְעַרְבָה בְּמֵאָה חֲתִיכוֹת שֶׁל חֲטָאת טְהוֹרָה, וְכֵן פְּרוֹסָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים טְמֵא שְׁנַתְעַרְבָה בְּמֵאָה פְּרוֹסוֹת שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים טְהוֹר – הָרִי אֱלוֹ יַעֲלוּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא יַעֲלוּ. וְכֵן בְּחִלּוֹת תּוֹדָה. טָבֵל וַיֵּין נֶסֶךְ, מִיֵּן בְּמִינּוֹ – כָּל שֶׁהוּא, וְשֵׁלָא בְּמִינּוֹ – בְּנוֹתֵן טַעַם. וְשֵׁאֵר כָּל הָאֶסוּרִין, בֵּין בְּמִינָן בֵּין שֵׁלָא בְּמִינָן – בְּנוֹתֵן טַעַם:

וְאַתָּה תִּצְנֶה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שְׁמֹן וְנִית נָךְ כְּתִית לְמֵאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:	וְאַתָּה תִּפְקִיד יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְבוּן לָךְ מִשַּׁח זִיתָא דְכִינָא כְּתִישָׂא לְאַנְהָרָא לְאַדְלָקָא בּוֹצִינָיָא תְּדִירָא:
---	---

וְאַתָּה תִּצְנֶה. נָךְ – בְּלֵי שְׁמָרִים, כְּמוֹ שֶׁשְּׁנִינוּ בְּמִנְחֹת: מְגַרְגְרוּ בְּרֹאשׁ הַזֵּית וְכִלְהוּ. כְּתִית – הַזֵּיתִים הָיָה כּוֹתֵשׁ בְּמִכְתָּשֵׁת, וְאִינוּ טוֹחֲנִין בְּרַחֲסִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ שְׁמָרִים. וְאַחַר שֶׁהוֹצִיא טֶפֶה רֵאשׁוֹנָה, מְכַנְסִין לְרַחֲסִים וְטוֹחֲנִין. וְהַשְּׁמֹן הַשֵּׁנִי פְּסוּל לְמִנְחָה וְכֹשֶׁר לְמִנְחֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: כְּתִית לְמֵאֹר, וְלֹא כְּתִית לְמִנְחֹת. לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד – מְדַלֵּיק עַד שֶׁתֵּהָא שְׁלֵהֶבֶת עוֹלָה מֵאֲלֵיָהּ. תָּמִיד – כָּל לַיְלָה וְלַיְלָה קְרוֹי תָּמִיד, כְּמוֹ שֶׁאַתָּה אוֹמֵר: "עוֹלֹת תָּמִיד", וְאִינָה אֵלֶּא מִיּוֹם לַיּוֹם. וְכֵן בְּמִנְחַת חֲבַתִּין נֶאֱמַר "תָּמִיד", וְאִינָה אֵלֶּא "מִחֲצִיתָהּ בְּבֹקֶר וּמִחֲצִיתָהּ בְּעֶרֶב". אֲבָל "תָּמִיד" הָאֵמֹר בְּלֶחֶם הַפָּנִים, מִשְׁבֶּת לְשִׁבֶּת הוּא.

בְּאַהֲלֵ מוֹעֵד מְחוּץ לְפָרְכַת אֲשֶׁר עַל־הַעֲזָת יַעֲרֹף אֹתוֹ אֲהָרוֹן וּבְנָיו מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְיָ הַיּוֹה תִּקֶּת עוֹלָם לְדוֹרָתָם מֵאַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	בְּמִשְׁכַּן זְמַנָּא מִבְּרָא לְפָרוּכְתָּא דְעַל סְהַדוּתָא יִסְדֵּר יְתִיָּה אֲהָרוֹן וּבְנָוְהִי מִרְמִשָּׂא עַד צַפְרָא קָדָם יְיָ קִיָּם עוֹלָם לְדַרְיָהוֹן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
---	---

מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר – תֵּן לָהּ מִדְּתָהּ, שֶׁתֵּהָא דוֹלְקֶת מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר. וְשַׁעֲרוֹ חֲכָמִים חֲצִי לַג, לַלַּיְלָה טַבַּת הָאֲרָפָיו, וְכֵן לְכָל הַלַּיְלוֹת; וְאִם יוֹמֵר, אִין בְּכַךְ כְּלוּם.

פְּרִשְׁת בְּגָדֵי הַכֹּהֵנָה

וְאַתָּה הִקְרַב אֵלֶיךָ אֶת־אֲהָרֹן אֶחֱיֶךָ וְאֶת־בְּנָיו אִתּוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ־לִי אֲהָרֹן נָדָב וְאַבְיָהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֲהָרֹן:	וְאַתָּה קָרִיב לְוִתָּךְ יָת אֲהָרֹן אֲחִיךָ וְיָת בְּנָוְהִי עִמָּיָה מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְשִׁמְשָׂא קְדָמַי אֲהָרֹן נָדָב וְאַבְיָהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֲהָרֹן:
---	--

וְאַתָּה הִקְרַב אֵלֶיךָ – לְאַחַר שֶׁתִּגְמַר מְלָאכַת הַמִּשְׁכָּן.

וְעֵשִׂיתָ בְּגָדֵי־קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֶחֱיֶךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרַת:	וְתַעֲבִיד לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֲחִיךָ לִיקָר וּלְתוֹשָׁבָה:
---	--

וְאַתָּה תִּזְכָּר אֶל־כָּל־חֲכָמֵי־לֵב אֲשֶׁר מְלֹאתִיו רוּחַ חֲכָמָה וְעָשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי אֲהָרֹן לְקֹדֶשׁוֹ לְכַהֲנוֹ־לִי:	וְאַתָּה תִּמְלִיל עִם כָּל חֲכָמֵי לֵבָא דְאַשְׁלִימִית עִמָּהוֹן רוּחַ חֲכָמָא וְיַעֲבִדוּן יָת לְבוּשֵׁי אֲהָרֹן לְקֹדֶשׁוֹתֵיָהּ לְשִׁמְשָׂא קְדָמַי:
--	---

לְקֹדֶשׁוֹ לְכַהֲנוֹ לִי – לְקֹדֶשׁוֹ, לְהַכְנִיסוֹ בְּכַהֲנָה עַל יְדֵי הַבְּגָדִים, שֶׁיֵּהָא פֶּהֶן לִי. וְלִשׁוֹן כַּהֲנָה – שְׁרוֹת הוּא, שִׁירֵינְטֵרִיא"ה בְּלַעֲז.

וְאַלְהֵ הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאַפֹּדֶ וּמַעֲלִיל וְכַתְּנֹת תִּשְׁבָּץ מִצְנֶפֶת וְאַבְנֵט וְעָשׂוּ בְּגָדֵי־קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֶחֱיֶךָ וּלְבְנָיו לְכַהֲנוֹ־לִי:	וְאַלִּין לְבוּשֵׁיָא דִּינְעִבְדוּן חוּשָׁנָא וְאַיְפוּדָא וּמַעֲלִילָא וְכַתְּנִין מִרְמִצָּן מִצְנֶפֶת וְהַמְּיָנִין וְיַעֲבִדוּן לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֲחִיךָ וּלְבְנָוְהִי לְשִׁמְשָׂא קְדָמַי:
--	---

חֹשֶׁן – תְּכָשִׁיט כְּנָגֵד הַלֵּב. וְאַפֹּדֶ – לֹא שֶׁמְעַתִּי וְלֹא מִצְּאֵתִי בְּכַרְיָתָא פְּרוּשׁ תְּכַנִּיתוּ. וְלִבִּי אוֹמֵר לִי שֶׁהוּא חֲגוּר לוֹ מֵאַחֲרָיו, רַחֲבּוֹ כְּרַחֲב גַב אִישׁ, כְּמִין סִינֵר שְׁקוּרִין פּוֹרְצִינִי"ט, שְׁחוּגְרוֹת הַשְּׁרוֹת כְּשֶׁרוֹכְבוֹת עַל הַסּוּסִים. כֶּךָ מַעֲשֶׂהוּ מִלְמֶטָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנָדָד חֲגוּר אֶפֹּד בֶּד", לְמַדְּנָו שֶׁהָאֶפֹּד חֲגוּרָה הִיא. וְאִי אֶפְשֶׁר לוֹמַר שֶׁאִין בּוֹ אֵלֶּא חֲגוּרָה לְבַדָּה, שֶׁהִרִי נֶאֱמַר: "וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֶפֹּד", וְאַחַר כֶּךָ – "וַיַּחְגֵּר אֹתוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֶפֹּד"; וְתַרְגָּם אוֹנְקֵלוֹס: "בְּהַמֵּן אִיְפוּדָא". לְמַדְּנָו שֶׁהַחֹשֶׁב הוּא הַחֲגוּר, וְהָאֶפֹּד שֵׁם תְּכָשִׁיט לְבַדוֹ. וְאִי אֶפְשֶׁר לוֹמַר שֶׁעַל שֵׁם שְׁתֵּי הַכְּתָפוֹת שָׁבוּ הוּא קְרוֹי אֶפֹּד, שֶׁהִרִי נֶאֱמַר: "שְׁתֵּי כְּתָפוֹת הָאֶפֹּד"; לְמַדְּנָו שֶׁהָאֶפֹּד שֵׁם לְבַד, וְהַכְּתָפוֹת שֵׁם לְבַד. לְכַךָ אֲנִי אוֹמֵר, שֶׁעַל שֵׁם הַסִּינֵר שֶׁל מֶטָה קְרוֹי אֶפֹּד, עַל שֵׁם שְׁאוּפְדוֹ וּמְקַשְׁטוֹ בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֶּאֱפֹד לוֹ בּוֹ". וְהַחֹשֶׁב הוּא חֲגוּר שֶׁלְמַעַלָּה הֵימְנוֹ, וְהַכְּתָפוֹת קְבוּעוֹת בּוֹ. וְעוֹד אוֹמֵר לִי לִבִּי, שֶׁיֵּשׁ רְאִיָּה שֶׁהוּא מִין לְבוּשׁ, שֶׁתַּרְגָּם יוֹנְתָן: "וְנָדָד חֲגוּר אֶפֹּד בֶּד", "כְּרֹדוּט דְבוּץ"; וְתַרְגָּם כְּמוֹ כֵּן "מַעֲלִילִים" – "כְּרֹדוּטִין", בְּמַעֲשֶׂה תִּמְרָא אַחַת אֲבִשְׁלוּם: "כִּי כֵּן תִּלְבָּשֶׁן בְּנוֹת הַמְּלָךְ הַכְּתוּלֹת מַעֲלִילִים". וּמַעֲלִיל – הוּא כְּמִין חֲלוּק, וְכֵן הַכְּתָנֹת; אֵלֶּא שֶׁהַכְּתָנֹת סוּמוֹ לְבָשׁוֹ, וּמַעֲלִיל קְרוֹי חֲלוּק הַעֲלִיוֹן. תִּשְׁבָּץ – עֲשׂוּיִין מִשְׁבָּצוֹת לְגוּי. וְהַמִּשְׁבָּצוֹת הֵם כְּמִין גְּמוּת, הַעֲשׂוּיוֹת בְּתַכְשִׁיטֵי זֶהָב לְמוֹשֶׁב קְבִיעַת אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּאֲבָנֵי הָאֶפֹּד: "מוֹסְבוֹת מִשְׁבָּצוֹת זֶהָב"; וְכַלְעֲזוֹ קוֹרְאִין אוֹתוֹ קֶשֶׁטוּנ"ש. מִצְנֶפֶת – כְּמִין כְּפַת כּוֹבַע שְׁקוּרִין קוּיפ"א, שֶׁהִרִי בְּמָקוֹם אַחַר קוֹרָא לְהֵם "מַגְבְּעוֹת", וּמְתַרְגְּמִין "כּוֹבְעִין". וְאַבְנֵט – הוּא חֲגוּרָה עַל הַכְּתָנֹת. וְהָאֶפֹּד חֲגוּרָה עַל הַמַּעֲלִיל, כְּמוֹ שֶׁמִּצְוֵנוּ בְּסֹדֶר לְבִישׁוֹתָן: "וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הַכְּתָנֹת וַיַּחְגֵּר אֹתוֹ בְּאֲבָנֵט וַיִּלְבָּשׁ אֹתוֹ אֶת הַמַּעֲלִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֶפֹּד". בְּגָדֵי קֹדֶשׁ – מִתְרוּמָה הַמְּקֻדָּשֵׁת לְשִׁמִּי יַעֲשׂוּ אוֹתָם.

והם יקחו את־הזהב ואת־התכלת ואת־הארגמן ואנון יסבון ית דהבא וית תכלא וית ארגונא וית צבע ואת־תולעת השני ואת־השש:

והם יקחו – אותם סכמי לב שיעשו הבגדים יקבלו מן המתנדבים את הזהב ואת התכלת, לעשות מהן את הבגדים.

פּרִשֵׁת הָאֵפוֹד

פ

ועשו את־האפוד זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר מעשה חשב:

ועשו את האפוד – אם באתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר המקראות, הרי פרושן פרקים, וישגה הקורא בצרופן. לכה אני כותב מעשיהם כמות שהיא, למען ירוץ הקורא בו, ואחר כך אפרש על סדר המקראות. האפוד עשוי כמין סינר של נשים רוכבות סוסים, וחוגר אותו מאחוריו כנגד לבו למטה מאציליו, רחבו כמדת רחב גבו של אדם ויותר, ומגיע עד עקביו. והחשב מחבר בראשו על פני רחבו מעשה אורג, ומאריך לכהן ולכהן כדי להקיף ולחגור בו. והתפוחות מחברות בחשב אחת לימין ואחת לשמאל, מרחקות זו מזו שעור הבדלת כתפיים מאחורי הכהן לשני קצות רחבו של סינר, וכשזוקפן עומדות לו על שני כתפיו. והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד, ארכות כדי שעור לזקפן אצל צוארו מכאן ומכאן, ונקפלות לפניו למטה מכתפיו מעט. ואבני השם קבועות בהם, אחת על פתח ימין ואחת על פתח שמאל, והמשבצות נתונות בראשיהם לפני כתפיו. ושתי עבותות הזהב תחובות בשתי טבעות שבחשן, בשני קצות רחבו העליון, אחת לימין ואחת לשמאל. ושני ראשי השרשרת תקועין במשבצות לימין, וכן שני ראשי השרשרת השמאלית תקועין במשבצות שבכתף שמאל, נמצא החשן תלוי במשבצות האפוד על לבו מלפניו. ועוד שתי טבעות בשני קצות החשן בתחתיתו, וכנגדם שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה בראשו התחתון המחבר בחשב, טבעות החשן אל מול טבעות האפוד, שוכבים זה על זה, ומרכסן בפתיל תחוב בטבעות האפוד והחשן, שיהיה תחתית החשן דבוק לחשב האפוד ולא יהא נד ונגדל, הולך וחזור. **זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר** – תמשת מינים הללו שזורין בכל חוט וחוט. היו מרדדין את הזהב כמין טסים דקים, וקוצצין פתילים מהם, וטווין אותן חוט של זהב עם שש חוטיו של תכלת, וחוט של זהב עם שש חוטיו של ארגמן, וכן בתולעת שני וכן בשש; שכל המינין חוטן כפול ששה, וחוט של זהב עם כל אחד ואחד. ואחר כך שזור את כלם כאחד, נמצא חוטן כפול עשרים ושמונה. וכן מפרש במסכת יומא, ולמד מן המקרא הזה: "וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים לעשות בתוך התכלת ובתוך הארגמן" וגומר; למדנו שחוט של זהב שזור עם כל מין ומין. **מעשה חושב** – ככר פרשתי, שהיא אריגת שתי קירות שאין צורות שני עבריה דומות זו לזו.

שתי כתפת חברת יהיה־לו אל־שני קצותיו וחקר:

שתי כתפות וגומר – הסינר מלמטה. וחשב האפוד היא התגורה, וצמודה לו מלמעלה, דגמת סינר הנשים. ומגבו של פהן היו מחברות בחשב שתי חתיכות, כמין שתי רצועות רחבות, אחת כנגד כל פתח וכתף, וזוקפן על שתי כתפותיו עד שנקפלות לפניו כנגד התנה; ועל ידי חברון לטבעות החשן נאחזין מלפניו כנגד לבו, שאין נופלות, כמו שמפרש בענין. והיו זקופות והולכות כנגד כתפיו, ושתי אבני שם קבועות בהן, אחת בכל אחת. **אל שני קצותיו** – אל רחבו של אפוד, שלא היה רחבו אלא כנגד גבו של פהן, ונבהו עד כנגד האצילים שקורין קודי"ש, שנאמר: "לא יחגרו ביזע", אין חוגרין במקום זעה, לא למעלה מאציליהם ולא למטה ממתיניהם, אלא כנגד אציליהם. **וחקר** – האפוד עם אותן שתי כתפות האפוד, יסבר אותם במחט למטה בחשב; ולא יארגם עמו, אלא יארגם לבד ואחר כך מחברם.

וחשב אפדתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר:

וחשב אפדתו – וחקור, שעל ידו הוא מאפדו ומתקנהו לכהן ומקשטו. **אשר עליו** – למעלה בשפת הסינר היא התגורה. **כמעשהו** – כאריגת הסינר, מעשה חושב ומחמשת מינים, כך אריגת החשב, מעשה חושב ומחמשת המינים. **ממנו יהיה** – עמו יהיה ארוג, ולא יארגנו לבד ויסברנו.

ולקחת את־שתי אבני־שםם ופתחת עליהם שמות בני ישראל:

ששה משמתם על האבן האחת ואת־שמות הששה הנותרים על־האבן השנית כתולדתם:

כתולדתם – פסדר שנולדו: ראובן שמעון לוי יהודה דן ונפתלי על האחת, ועל השניה גד אשר יששכר זבולן יוסף ובנימין מלא, שכן הוא כתוב במקום תולדתו; עשרים וחמש אותיות בכל אחת ואחת.

<p>עוֹבֵד אוֹמֵן אֲבֹן טָבָא כְּתָב מְפָרֵשׁ כְּגִלְף דְּעִזְקָא תְּגַלּוּף יַת תְּרַמִּין אֲבִינָא עַל שְׁמֵהּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁקַעֲוֹן מִרְמָצֹן דְּדָהֵב תַּעֲבִיד יְתַהוּן:</p>	<p>מַעֲשֵׂה חֲרָשׁ אֲבֹן פְּתוּחֵי חֲתָם תְּפַתַּח אֶת־שִׁתִּי הָאֲבָנִים עַל־שְׁמֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסְבֹּת מִשְׁבָּצוֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם:</p>
---	--

מַעֲשֵׂה חֲרָשׁ אֲבֹן – מַעֲשֵׂה אֲמֵן שֶׁל אֲבָנִים. "חֲרָשׁ" זֶה – דְּבוּק הוּא לְתַבָּה שְׁלֹא חֲרָיו, וּלְפִיכָּהּ הוּא נְקוּד פֶּתַח בְּסוּפוֹ; וְכֵן: "חֲרָשׁ עֲצִים נֹטָה קוּ", חֲרָשׁ שֶׁל עֲצִים, וְכֵן "חֲרָשׁ בְּרוּז מַעֲצָד", כָּל אֵלֶּה דְּבוּקִים וּפְתוּחִים. פְּתוּחֵי חֲתָם – כְּתַרְגוּמוֹ, "כְּתָב מְפָרֵשׁ כְּגִלְף דְּעִזְקָא": חֲרוּצוֹת הָאוֹתוֹת בְּתוֹכָן, כְּמוֹ שְׁחוֹרְצִין חֲתָמֵי טַבְּעוֹת שֶׁהֵם לְחֲתָם אֲגָרוֹת, כְּתָב נֶכֶר וּמְפָרֵשׁ. עַל שְׁמֵת – כְּמוֹ בְּשֵׁמוֹת. מִסְבֹּת מִשְׁבָּצוֹת – מְקַפּוֹת הָאֲבָנִים בְּמִשְׁבָּצוֹת זָהָב. שְׁעוֹשֵׂה מוֹשֵׁב הָאֲבֹן בְּזָהָב כְּמִין גָּמָא לְמַדַּת הָאֲבֹן, וּמִשְׁקִיעָה בְּמִשְׁבָּצָת, נִמְצָאת הַמִּשְׁבָּצָת סוּבְכַת אֶת הָאֲבֹן סְבִיב; וּמְסַבֵּר הַמִּשְׁבָּצוֹת בְּכַתְּפוֹת הָאֲפוּד.

<p>וְתַשׁוּי יַת תְּרַמִּין אֲבִינָא עַל כְּתָפֵי אֵיפּוּדָא אֲבִינֵי דוּכְרָנָא לְבַנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִטּוּל אַהֲרֹן יַת שְׁמֵהּתַהוּן קְדָם יְיָ עַל תְּרִין כְּתָפוּהֵי לְדוּכְרָנָא:</p>	<p>וְשִׁמְתֵּ אֶת־שִׁתִּי הָאֲבָנִים עַל כְּתָפֵת הָאֲפֹד אֲבִינֵי זַכָּרֹן לְבַנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִשְׂא אַהֲרֹן אֶת־שְׁמוֹתֵם לְפָנָי יְיָ־הַנֹּהֵה עַל־שִׁתִּי כְּתָפָיו לְזַכָּרֹן:</p>
---	--

לְזַכָּרוֹן – שֶׁיְהֵא רוּאָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַשְּׂבָטִים כְּתוּבִים לְפָנָיו, וְיִזְכָּר צְדָקָתָם.
שְׁנֵי

<p>וְתַעֲבִיד מִרְמָצֹן דְּדָהֵב:</p>	<p>וְעֲשִׂיתָ מִשְׁבָּצוֹת זָהָב:</p>
--	--

וְעֲשִׂיתָ מִשְׁבָּצוֹת – מַעוּט מִשְׁבָּצוֹת שְׁתֵּים. וְלֹא פִרַשׁ לָהּ עֵתָה בְּפִרְשָׁהּ זֹו אֵלֶּא מְקַצֵּת צָרְפוֹ, וּבְפִרְשַׁת הַחֲשׁוֹן גּוֹמֵר לָהּ פְּרוּשׁוֹן.

<p>וְתַרְמִין תְּפִין דְּדָהֵב דְּכִי מִתְחַמֵּן תַּעֲבִיד יְתַהוּן עוֹבֵד גְּדִילוֹ וְתַמִּין יַת תְּפִינָא גְּדִילְתָא עַל מִרְמָצָתָא:</p>	<p>וְשִׁתִּי שְׁרַשְׁרַת זָהָב טָהוּר מִגְּבֻלַת תַּעֲשֵׂה אֹתָם מַעֲשֵׂה עֶבֶת וְנִתְתָּה אֶת־שְׁרַשְׁרַת הָעֶבֶתְתָּ עַל־הַמִּשְׁבָּצוֹת:</p>
--	--

שְׁרַשְׁרַת זָהָב – שְׁלִשְׁלָאוֹת. מִגְּבֻלַת – לְסוּף גְּבוּל הַחֲשׁוֹן תַּעֲשֵׂה אוֹתָם. מַעֲשֵׂה עֶבֶת – מַעֲשֵׂה קְלִיעַת חוּטִין, וְלֹא מַעֲשֵׂה נִקְבִים וּכְפָלִים כְּאוֹתָן שְׁעוֹשִׂין לְבוֹרוֹת. אֵלֶּא כְּאוֹתָן שְׁעוֹשִׂין לְעַרְדְּסְקָאוֹת שְׁקוּרִין אִינְצִינְשִׁיר "ש" בְּלַעַז. וְנִתְתָּה אֶת שְׁרַשְׁרַת – שֶׁל עֲבוֹתוֹת הָעֲשׂוּיוֹת מַעֲשֵׂה עֲבוֹת, עַל מִשְׁבָּצוֹת הַלָּלוּ. וְלֹא זֶה הוּא מְקוֹם צְנָאת עֲשִׂיתָן שֶׁל שְׁרַשְׁרוֹת, וְלֹא צְנָאת קְבִיעוֹתָן; וְאִין "תַּעֲשֵׂה" הָאֲמוּר כְּאִן לְשׁוֹן צְוּי, וְאִין "וְנִתְתָּה" הָאֲמוּר כְּאִן לְשׁוֹן צְוּי, אֵלֶּא לְשׁוֹן עֲמִיד; כִּי בְּפִרְשַׁת הַחֲשׁוֹן חוּזַר וּמְצִוָּהוּ עַל עֲשִׂיתָן וְעַל קְבִיעוֹתָן, וְלֹא נִכְתָּב כְּאִן, אֵלֶּא לְהוֹדִיעָה מְקַצֵּת צָרְף הַמִּשְׁבָּצוֹת שְׁצִנָּה לְעֲשׂוֹת עִם הָאֲפוּד. וְכַתָּב לָהּ זֹאת, לּוֹמֵר לָהּ: הַמִּשְׁבָּצוֹת הַלָּלוּ יִזְקְקוּ לָהּ; לְכַשְׁמַעֲשֵׂה שְׁרַשְׁרוֹת מִגְּבֻלוֹת עַל הַחֲשׁוֹן, תִּתְּנֵם עַל הַמִּשְׁבָּצוֹת הַלָּלוּ.

ס פְּרִשַׁת הַחֲשׁוֹן

<p>וְתַעֲבִיד חֲשׁוֹן דִּינָא עוֹבֵד אוֹמֵן כְּעוֹבֵד אֵיפּוּדָא תַּעֲבִידְנִיה דְּהָבָא תְּכִלָּא וְאַרְגָּוְנָא וְצַבַּע זְהוּרֵי וּבוּיץ שְׁזִיר תַּעֲבִיד יְתִיָּה:</p>	<p>וְעֲשִׂיתָ חֲשׁוֹן מִשְׁפָּט מַעֲשֵׂה חֲשָׁב כְּמַעֲשֵׂה אֲפֹד תַּעֲשִׂנוּ זָהָב תְּכִלָּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְנִשְׂשׁ מִשְׁזָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:</p>
--	---

חֲשׁוֹן מִשְׁפָּט – שְׁמִכְפָּר עַל קְלַקוּל הַדִּין. דְּבַר אַחַר: מִשְׁפָּט, שְׁמִכְבָּר דְּכָרְיוֹ וְהִבְטַחְתּוֹ אִמְתָּ, דִּירִישִׁינִימִינ"ט בְּלַעַז. שְׁהַמִּשְׁפָּט מִשְׁמַשׁ שְׁלִשָּׁה לְשׁוֹנוֹת: דְּכָרֵי טַעֲנוֹת בְּעֲלֵי הַדִּין, וּגְמַר הַדִּין, וְעִנְשׁ הַדִּין, אִם עִנְשׁ מִיָּתָה אִם עִנְשׁ מִכּוֹת אִם עִנְשׁ מִמוֹן; וְזֶה מִשְׁמַשׁ לְשׁוֹן בְּרוּר דְּכָרִים, שְׁמִפְרָשׁ וּמְכַבֵּר דְּכָרְיוֹ. כְּמַעֲשֵׂה אֲפוּד – מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב וּמְחַמֵּשׁ מִינִין.

<p>מְרוּבַע יְהִי עֵיף זַרְתָּא אוֹרְכִיָּה וְזַרְתָּא פּוּתִיָּיָה:</p>	<p>רְבוּעַ יְהִיָּה כְּפּוּל זַרְתָּ אַרְכּוֹ וְזַרְתָּ רְחִבּוֹ:</p>
---	--

זַרְתָּ אַרְכּוֹ וְזַרְתָּ רְחִבּוֹ – כְּפּוּל וּמִטְל לּוֹ לְפָנָיו כְּנֶגֶד לְבוֹ, שְׁנֵאָמַר: "וְהָיוּ עַל לֵב אַהֲרֹן"; תְּלוּי בְּכַתְּפוֹת הָאֲפוּד, הַבָּאוֹת מֵאַחֲזָרְיוֹ עַל כְּתָפָיו וּנְקַפּוֹת וַיּוֹרְדוֹת לְפָנָיו מַעַט. וְהַחֲשׁוֹן תְּלוּי בְּהֵן בְּשְׁרַשְׁרוֹת וּטַבְּעוֹת, כְּמוֹ שְׁמִפְרָשׁ בְּעַנְיָן.

<p>וְתַשְׁלִים בֵּיהּ אֲשֵׁלְמוֹת אֲבִנָא אַרְבַּעָא סְדְרִין דְּאֲבֹן טָבָא סְדְרָא קְדָמָה סְמָקוֹ יִרְקוֹ וּבְרָקוֹ סְדְרָא חַד:</p>	<p>וּמִלֵּאתָ בּוֹ מִלְּאֵת אֲבֹן אַרְבַּעָה טוֹרִים אֲבֹן טוֹר אָדָם פִּטְדָה וּבְרָקַת הַטוֹר הָאֶחָד:</p>
--	---

וּמִלֵּאתָ בּוֹ – עַל שֵׁם שְׁהָאֲבָנִים מִמִּלְּאוֹת גְּמוֹת הַמִּשְׁבָּצוֹת הַמְתַּקְנוֹת לָהֶן, קוֹרָא אוֹתָן בְּלִשׁוֹן מְלוֹאִים.

<p>וּסְדְרָא תְּנִינָא אֲזַמְרָגְדִין שְׁבִזִי וְסִבְהִלוֹם:</p>	<p>וְהַטוֹר הַשְּׁנַי נִפְךָ סְפִיר וְיִהְלֵם:</p>
---	---

<p>וּסְדְרָא תְּלִיתָאָה קְנִפִירֵי טְרַקִיָּא וְעִין עֵגְלָא:</p>	<p>וְהַטוֹר הַשְּׁלִישִׁי לְשֵׁם שָׁבוּ וְאַחְלָמָה:</p>
---	---

והטור הרביעי תרשיש ושהם וישפה משבצים זהב ויהיו במלואתם:
וסדרא רביעאה פרום ימא ובורלא ופנתירי מרמזון בדהב יהון באשקלמותהון:

משבצים זהב – יהיו הטורים. במלואתם – מקפים משבצות זהב בעמק, שעור שימתלא בעבי האבן. זהו לשון במלואתם, כשעור מלוי עבין של אבנים יהיה עמק המשבצות, לא פחות ולא יותר.

והאבנים תהלין על-שמת בני-ישראל שתים עשרה על-שמתם פתוחי חותם איש על-שמו תהלין לשני עשר שבט:
ואבניא יהון על שמת בני ישראל תרמא עשרי על שמתהון כתב מפרש פגלה דעזקא גבר על שמיא יהון לתרי עשר שבטין:

איש על שמו – כסדר תולדותם. סדר האבנים, אדם לראובן, פטדה לשמעון, וכן כלם.

ועשית על-החשן שרשת גבלת מעשה עבת זהב וטהור:
ותעביד על חושנא תפין מתחמן עובד גדילו דדהב דכי:

על החשן – בשביל החשן, לקבעם בטבעותיו, כמו שמפרש למטה בענין. שרשת – לשון שרשי אילן, המאחזיו לאילן להאחז ולהתקע בארץ. אף אלו יהיו מאחזיו לחשן, שבהם יהיה תלוי האפוד. והן שתי שרשרות האמורות למעלה בענין המשבצות. ואף "שרשרות" פתר מנחם בן סרוק לשון שרשים, ואמר שהרי"ש יתרה, כמו מ"ם שב"ש לשום" ומ"ם שב"ר יקם". ואיני רואה את דבריו, אלא "שרשרת" בלשון עברית כ"ש לשלשלת" בלשון משנה. גבלת – היא "מגבלות" האמור למעלה, שתתקעם בטבעות שיהיו בגבול החשן; שכל גבול – לשון קצה, אשומיי"ל בלע"ז. מעשה עבות – מעשה קליעה.

ועשית על-החשן שתי טבעות זהב ונתת את-שתי הטבעות על-שני קצות החשן:
ותעביד על חושנא תרמין עזקו דדהב ותמין ית תרמין עזקתא על תרין סטרי חושנא:

על החשן – לצרף החשן, כדי לקבעם בו. ולא יתכן לומר שתהא תחלת עשיתו עליו; שאם כן, מה הוא שחוזר ואומר: "ונתת את שתי הטבעות"? והלא כבר נתונים בו! הנה לו לכתב בתחלת המקרא: "ועשית על קצות החשן שתי טבעות זהב". ואף בשרשרות צריף אתה לפתר כן. על שני קצות החשן – לשתי פאות שנגד הצנאר, לימנית ולשמאלית, הבאים מול כתפות האפוד.

ונתתה את-שתי עבתת הזהב על-שתי הטבעת אל-קצות החשן:
ותמין ית תרמין גדילו דדהב על תרמין עזקתא בסטרי חושנא:

ונתתה את שתי עבתת הזהב – הן הן שרשרות גבלת הכתובות למעלה, ולא פרש מקום קבוען בחשן; עכשו מפרש לה שיהא תוחב אותן בטבעות. ומדע לה שהן הן הראשונות, שהרי בפרשת אלה פקודי לא הכפלו.

ואת שתי קצות שתי העבתת תתן על-שתי המשבצות ונתתה על-כתפות האפד אל-מול פניו:
ות תרמין גדילו דעל תרין סטרוהי תמין על תרמין מרמזתא ותמין על כתפי איפודא לקביל אפוהי:

ואת שתי קצות – של שתי העבותות, שני ראשיהם של כל אחת. תתן על שתי המשבצות – הן הן הכתובות למעלה, בין פרשת החשן ופרשת האפוד, ולא פרש את צרפן ואת מקומן. עכשו מפרש, שימתקע בהן ראשי העבותות התחובות בחשן, לימין ולשמאל, אצל הצנאר; שני ראשי השרשרת הימנית תוקע במשבצות של ימין; וכן בשל שמאל, שני ראשי השרשרת השמאלית. ונתתה – המשבצות. על כתפות האפוד – אחת בזו ואחת בזו. נמצאו בכתפות האפוד מחזיקין את החשן שלא יפל, ובהן הוא תלוי. ועדין שפת החשן התחוננה הולכת ובאה ונוקשת על פרסו ואינה דבוקה לו יפה; לכך הצרף עוד שתי טבעות לתחתיתו, כמו שמפרש והולך. אל מול פניו – של אפוד, שלא תמן המשבצות בעבר הכתפות שכלפי המעיל, אלא בעבר העליון שכלפי החוץ. והוא קרוי מול פניו של אפוד, כי אותו עבר שאינו נראה אינו קרוי פנים.

ועשית שתי טבעות זהב ושמת אתם על-שני קצות החשן על-שפתו אשר אל-עבר האפד ביתה:
ותעביד תרמין עזקו דדהב ותשוי יתהון על תרין סטרי חושנא על ספתיה דלעברא דאיפודא לגיו:

על שני קצות החשן – הן שתי פאותיו התחוננות, לימין ולשמאל. על שפתו אשר אל עבר האפד ביתה – הרי לה שני סימניו: האחד, שיתגם בשני קצות של תחתיתו, שהוא כנגד האפוד; שעליונו אינו כנגד האפוד, שהרי סמוך לצנאר הוא, והאפוד נתון על מתניו. ועוד נתן סימן, שלא יקבעם בעבר החשן שכלפי החוץ, אלא בעבר שכלפי פנים, שנאמר: ביתה. ואותו העבר הוא לצד האפוד, שחשב האפוד חוגרו לפהו, ונקפל הסינר לפני הפהו על מתניו, וקצת פרסו מכאן ומכאן עד כנגד קצות החשן, וקצותיו שוכבין עליו.

ועשית שתי טבעות זהב ונתתה אתם על-שתי כתפות האפוד מלמטה ממול פניו לעמת מחברתו ממעל לחשב האפוד:
ותעביד תרמין עזקו דדהב ותמין יתהון על תרין כתפי איפודא מלרע מלקביל אפוהי לקביל בית לופי מעלוי להמין איפודא:

על שתי כתפות האפוד מלמטה – שהמשבצות נתונות בראשי כתפות האפוד העליונים, הבאים על כתפיו כנגד גרונו ונקפלות ויורדות לפניו; והטבעות צוה לתן בראשן השני, שהוא מחבר לאפוד. והוא שנאמר: **לעצמת מחברתו**, סמוך למקום חבורן באפוד, למעלה מן התגורה מעט, שהמחברת לעצמת התגורה; ואלו נתונים מעט בגובה זקיפת הכתפות, הוא שנאמר: **ממעל לחשב האפוד**, והן כנגד סוף החשן. ונתן פתיל תכלת באותן הטבעות ובטבעות החשן, ורוכסן באותו פתיל לימין ולשמאל, שלא יהא תחתית החשן הולך לפנים וחוזר לאחור ונוקש על פרסו; ונמצא מושב על המעיל יפה. ממול פניו – בעבר החיצון.

וירכסו את החשן מטבעתו אל טבעת האפוד
בפתיל תכלת להיות על חשב האפוד ולא ינזח
החשן מעל האפוד:
ויחדון ית חושנא מעזקתיה לעזקת איפודא בחוטא
דתכילתא למהוי על המין איפודא ולא יתפרק
חושנא מעלוי איפודא:

וירכסו – לשון חבור; וכן "מרכסי איש", חבורי חבלי רשעים. וכן "והרכסים לבקעה": הרים הסמוכים זה לזה, שאי אפשר לירד לגיא שביניהם אלא בקשי גדול, שמתוך סמיכתו, הגיא זקופה ועמקה – יהיו לבקעת מישור ונוחה לילך. **להיות על חשב האפוד** – להיות החשן דבוק אל חשב האפוד. **ולא ינזח** – לשון נתוק. ולשון ערבי הוא, כדברי דונש בן לברט.

ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחשן המשפט
עלי לבו בבאו אל הקדש לזכרון לפני ה' הנה תמיד:
ויטול אהרן ית שמות בני ישראל בחשן דינא על
לביה במיעליה לקודשא לדוכרנא קדם יי תדירא:

ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התמים
והיו על לב אהרן בבאו לפני ה' הנה ונשא אהרן את
משפט בני ישראל על לבו לפני ה' הנה תמיד:
ותתין בחשן דינא ית אורינא וית תומינא ויהוין על
לבא דאהרן במיעליה לקדם יי ויטול אהרן ית דין
בני ישראל על לביה קדם יי תדירא:

את האורים ואת התמים – הוא כתב שם המפרש, שהיה נותנו בתוך כפלי החשן, שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו. ובמקדש שני היה החשן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחסר בגדים; אבל אותו השם לא היה בתוכו. ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנאמר: "ושאל לו במשפט האורים". **את משפט בני ישראל** – דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דבר או לא לעשות. ולפי מדרש אגדה, שהחשן מכפר על מעוטי הדיון, נקרא משפט על שם סליחת המשפט.

שלישי **פרשת המעיל**

ועשית את מעיל האפוד כליל תכלת:
ותעביד ית מעיל איפודא גמיר תכלא:
את מעיל האפוד – שהאפוד נתן עליו לתגורה. **כליל תכלת** – כלו תכלת, שאין מין אחר מערב בו.

והיה פיראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב מעשה
ארג פפי תתרא יהיה לו לא יקרע:
ויהי פומיה כפיל לגויה תורא יהי מקף לפומיה סחור
סחור עובד מחי כפום שרין יהי דלא יתבזע:

והיה פי ראשו – פי המעיל בגבהו, הוא פתיחת בית הצנאר. **בתוכו** – כתרגומו: "כפיל לגויה", כפול לתוכו להיות לו לשפה כפילתו. והיה מעשה אורג ולא במחט. **כפי תתרא** – למדנו שהשריונים שלהם פיהם כפול לתוכו. **לא יקרע** – כדי שלא יקרע. והקורעו עובר בלאו, שנה ממנן לאוין שבתורה. וכן: "ולא ינזח חשן"; וכן: "לא יסרו ממנו", הנאמר בבדי הארון.

ועשית על שוליו רמני תכלת וארגמן ותולעת שני
על שוליו סביב ופעמני זקב בתוכם סביב:
ותעביד על שפולוהי רמוני תכלא וארגונא וצבע
זהורי על שפולוהי סחור סחור וזגין דזקב ביניהוין
סחור סחור:

רמוני – עגלים וחלולים היו, כמין רמונים העשויים כביצת תרנגלת. ופעמוני זקב – זגין עם ענבלין שבתוכם. **בתוכם סביב** – ביניהם סביב, בין שני רמונים פעמון אחד, דבוק ותלוי בשולי המעיל.

פעמון זקב ורמון פעמון זקב ורמון על שולי המעיל
סביב:
זגא דזקבא ורמונא זגא דזקבא ורמונא על שפולי
מעילא סחור סחור:

פעמון זקב ורמון וגומר – פעמון זקב ורמון אצלו.

והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבאו אל הקדש
לפני ה' הנה ובצאתו ולא ימות:
ויהי על אהרן לשמשא וישתמע קליה במיעליה
לקודשא לקדם יי ובמפקיה ולא ימות:

ולא ימות – מכלל לאו אמה שומע הן: אם יהיו לו – לא יתחייב מיתה; הא אם יכנס מחסר אחד מן הבגדים הללו, חייב מיתה בידי שמים.

**וְעָשִׂיתָ צִיּוֹן זֶהָב טָהוֹר וּפְתַחְתָּ עָלָיו פְּתוּחֵי חֹתֶם
קֹדֶשׁ לִי-הִנֵּה:**
**וְתַעֲבִיד צִיצָא דְדָהָב דְּכִי וְתַגְלוֹף עָלוּהֵי כְּתָב מְפָרֵשׁ
קֹדֶשׁ לִי:**

ציין – כמין טס של זהב הנה, רחב שתי אצבעות, מקיף על המצח מאזן לאזן.

**וּשְׂמַתְּ אֹתוֹ עַל-פֶּתִיל תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל-הַמְצַנְפֹת אֵלַי
מִוֶּל פְּנֵי-הַמְצַנְפֹת יִהְיֶה:**
**וְתִשׁוּי יְתִיָּה עַל חוּטָא דְתַכִּילְתָּא וַיְהִי עַל מְצַנְפֹתָא
לְקַבִּיל אִפִּי מְצַנְפֹתָא יְהִי:**

על פתיל תכלת – ובמקום אחר הוא אומר: "ויתנו עליו פתיל תכלת"; ועוד פתיב פאן: והיה על המצנפות. ולמטה הוא אומר: "והנה על מצח אהרן", ובשחיטת קדשים שנינו: שעררו הנה נראה בין ציץ למצנפת, ששם מניח תפלוין; למדנו שהמצנפת למעלה בגובה הראש, ואינה עמקה להפנס בה כל הראש עד המצח, והציץ מלמטה. והפתילים היו בנקבים, ותלויין בו בשני ראשים ובאמצעו, ששה בשלשה מקומות הללו: פתיל מלמעלה, אחד מבחוץ ואחד מבפנים כנגדו. וקושר ראשי הפתילים מאחורי הערף שלשתן, ונמצאו בין ארבע הטס ופתילי ראשיו מקיפין את הקדקד, ופתיל האמצעי שבראשו קשור עם ראשי השנים, והולך על פני רחב הראש מלמעלה; נמצא עשוי כמין כובע. ועל פתיל האמצעי הוא אומר: והיה על המצנפת, והיה נותן הציץ על ראשו כמין כובע על המצנפת, והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל, והטס תלוי כנגד מצחו. ונתקצמו כל המקראות: פתיל על הציץ, וציץ על הפתיל, ופתיל על המצנפת מלמעלה.

**וְהָיָה עַל-מִצְחַח אַהֲרֹן וְנִשְׂא אַהֲרֹן אֶת-עֹוֹן הַקֹּדְשִׁים
אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל-מִתְנַת קֹדְשֵׁיהֶם וְהָיָה
עַל-מִצְחוֹ תָּמִיד לְרִצּוֹן לָהֶם לְפָנֵי י-הוָה:**
**וַיְהִי עַל בֵּית עֵינֹוהֵי דְאַהֲרֹן וַיְשׁוּל אַהֲרֹן יֵת עֹוֹתָא
קוּדְשִׁיא דִּיקְדִּישׁוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מִתְנַת קוּדְשִׁיהוֹן
וַיְהִי עַל בֵּית עֵינֹוהֵי תְדִירָא לְרַעְוָא לְהוֹן קְדָם יי:**

ונשא אהרן – לשון סליחה. ואף על פי כן אינו זן ממשעמו: אהרן נושא את המשא של עון, נמצא מסלק העון מן הקדשים. את עון הקדשים – לרצות על הדם ועל החלב שקרבו בטמאה, כמו ששנינו: איזה עון הוא נושא? אם עון פגול, הרי כבר נאמר: "לא ירצה"; ואם עון נותר, הרי נאמר: "לא יחשב". ואין לומר שיכפר על עון הפהן שהקריב טמא, שהרי עון הקדשים נאמר ולא עון המקריבים; הא אינו מרצה אלא להקשיר הקרבן. והנה על מצחו תמיד – אי אפשר לומר שיהא על מצחו תמיד, שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה; אלא תמיד לרצות להם, אפלו אינו על מצחו, שלא הנה פהן גדול עובד באותה שעה. ולדברי האומר: עודהו על מצחו מכפר ומרצה, ואם לאו – אינו מרצה, נדרש על מצחו תמיד: מלמד שמשמש בו בעודו על מצחו, שלא יסיה דעתו ממנו.

פְּרִשְׁת בַּגְדֵי הַפְּהָנִים

**וּשְׁבַצְתָּ הַפְּתִיחַ לְשֵׁשׁ וְעָשִׂיתָ מְצַנְפֹת לְשֵׁשׁ וְאַבְנֵט
תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה רָקֵם:**
**וְתַרְמִיץ פְּתוּנָא דְבוּצָא וְתַעֲבִיד מְצַנְפֹתָא דְבוּצָא
וְהַמִּין תַּעֲבִיד עוּבָד צִיּוֹר:**

ושבצת – עשה אותם משבצות משבצות, וכלם של שש.

**וּלְבַנֵי אַהֲרֹן תַּעֲשֶׂה כְּתָנִת וְעָשִׂיתָ לָהֶם אַבְנֵטִים
וּמַגְבָּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכַבֹּד וּלְתַפְאָרַת:**
וּלְבַנֵי אַהֲרֹן תַּעֲשֶׂה כְּתָנִת – אַרְבַּעַת בַּגְדִים הַלְלוּ וְלֹא יוֹתֵר: פְּתִיחַ, וְאַבְנֵט, וּמַגְבָּעוֹת הֵיא מְצַנְפֹת, וּמְכַנְסִים הַפְּתוּבִים לְמִטָּה בְּפִרְשָׁה.

**וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת-אַהֲרֹן אֶחָיִד וְאֶת-בְּנָיו אִתּוֹ
וּמִשְׁחַתָּ אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת-יְדָם וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְכִהְנֹו
לִי:**
**וְתַלְבִּישׁ יְתִהוֹן יֵת אַהֲרֹן אַחֻף וַיְתַ בְּנוֹהֵי עַמִּיָּה
וְתַרְבִּי יְתִהוֹן וְתַקְרִיב יֵת קוּרְבָּנֵהוֹן וְתַקְדִּישׁ יְתִהוֹן
וַיִּשְׁמְשׁוּן קְדָמַי:**

והלבשת אתם את אהרן – אותם האמורים באהרן: חשן ואפוד ומעיל, וכתנת תשבץ, מצנפת ואבנט, וציץ; ומכנסים הפתובים למטה בכלם. ואת בניו אתו – אותם הפתובים בהם. ומשחת אתם – את אהרן ואת בניו, בשמן המשחה. ומלאת את ידם – כל מלוי ידים, לשון חנוף; כשהוא נכנס לדבר להיות מחזק בו מאותו יום והלאה, הוא מלוי. ובלשון לעז, כשממנין אדם על פקידת דבר, נותן השליט בידו בית יד של עור שקורין גנט, ועל ידו הוא מחזיקו בדבר; וקורין לאותו מסיכה ריושטי"ר, והוא מלוי ידים.

**וְעָשִׂה לָהֶם מְכַנְסֵי-בָד לְכַסּוֹת בְּשָׂר עַרְוָה מִמִּתְנַים
וְעַד-יְרֵכֵם יִהְיוּ:**
**וְעַבִּיד לְהוֹן מְכַנְסִין דְבוּץ לְכַסָּא בְּשָׂר עַרְוָא
מִתְרַצִּין וְעַד יֵרְכֹן יִהְיוּ:**

ועשה להם – לאהרן ולבניו. מכנסי בד – הרי שמונה בגדים לכהן גדול, וארבעה לכהן קטן.

**וְהָיָה עַל-אַהֲרֹן וְעַל-בְּנָיו בְּבָאָם | אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד אִו
בְּגִשְׁתֶּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ לְשַׁרְת בְּקֹדֶשׁ וְלֹא-יִשְׂאוּ עֹוֹן
וּמָתוּ חֲקַת עוֹלָם לֹו וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו:**
**וַיְהוֹן עַל אַהֲרֹן וְעַל בְּנוֹהֵי בְּמִיעֵלְהוֹן לְמִשְׁכַּן זְמָנָא
אוּ בְּמַקְרְבֵהוֹן לְמַדְבַּחָא לְשִׁמְשָׂא בְּקוּדְשָׂא וְלֹא**

יִקְבְּלוּן חוֹבָא וְלֹא יָמוּתוּן קָנָם עָלַם לִיָּה וְלִבְנוּהִי בְּתֵרוּהִי:

וְהָיוּ עַל אֲהָרֹן – כָּל הַבְּגָדִים הָאֵלֶּה. עַל אֲהָרֹן – הָרְאוּיִין לוֹ. וְעַל בְּנָיו – הָאֲמֹרִים בֵּהֶם. בְּבֹאֵם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד – לַהֲיָכָל; וְכֵן לַמִּשְׁכָּן. וְנָתַן – הָאֵל לַמִּדְבָּר שֶׁהַמִּשְׁמָשׁ מְחַסֵּר בְּגָדִים בְּמִיתָה. חֻקַּת עוֹלָם לוֹ – כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "חֻקַּת עוֹלָם", הוּא גְזֵרָה מִיַּד וּלְדוֹרוֹת, לַעֲפֹב בּוֹ.

פְּרִשְׁת הַמְּלוֹאִים

רביעי

וְזֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר-תַּעֲשֶׂה לָּהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם לַכֹּהֵן וְדָוִן פִּתְגָמָא דְתַעֲבִיד לְהוֹן לְקַדְשָׁא יְתַהוֹן לְשִׁמְשָׁא לִי לְקַח פֶּר אֶחָד בּוֹ-בִּקְרָר וְאֵילָם שְׁנַיִם תְּמִימִים:

לְקַח – כְּמוֹ קַח. וְשְׁמֵי גְזֵרוֹת הֵן, אִסַּת שֶׁל קִיסָה וְאִסַּת שֶׁל לְקִיסָה, וְלָקַח פִּתְרוֹן אֶחָד. פֶּר אֶחָד – לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הַעֲגָל, שֶׁהוּא פֶּר.

וְלָחֶם מִצּוֹת וְחֵלֶת מִצַּת בְּלוּלַת בִּשְׁמֹן וְרִקְיָקִי מִצּוֹת מִשְׁחִים בִּשְׁמֹן סֶלֶת חֹטִים תַּעֲשֶׂה אֹתָם:

וְלָחֶם מִצּוֹת וְחֵלֶת מִצַּת וְרִקְיָקִי מִצּוֹת – הָרִי אֵלּוּ שְׁלֹשָׁה מִיָּנִין: רְבוּכָה וְחֵלוֹת וְרִקְיָקִין. לָחֶם מִצּוֹת הִיא הַקְּרוּיָה לַמִּטָּה בְּעֵנָן "חֵלֶת לָחֶם שְׁמֹן", עַל שֵׁם שְׁנוֹתָן שֶׁמֶן בְּרְבוּכָה כְּגַד הַחֵלוֹת וְהַרְקִיקִין. וְכָל הַמִּיָּנִין בָּאִים עֶשֶׂר עֶשֶׂר חֵלוֹת. בְּלוּלוֹת בִּשְׁמֹן – כְּשֶׁהֵן קָמַח יוֹצֵק בְּהוֹן שְׁמֹן וּבּוֹלָלוֹ. מִשְׁחִים בִּשְׁמֹן – אִסַּר אֶפְסָתוֹן מוֹשֶׁחַן כְּמִין כִּי שֶׁהִיא עֲשׂוּיָה כְּנֹ"ן שְׁלָנוּ.

וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל-סֶל אֶחָד וְהַקְּרַבְתָּ אֹתָם בְּסֶל וְאֶת-הַפֶּר וְאֶת שְׁנֵי הָאֵילָם:

וְהַקְּרַבְתָּ אֹתָם – אֵל חֹצֵר הַמִּשְׁכָּן בְּיוֹם הַקָּמַתוֹ.

וְאֶת-אֲהָרֹן וְאֶת-בְּנָיו תִּקְרִיב אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחֲצָתָ אֹתָם בַּמַּיִם:

וְרַחֲצָתָ – זֶה טְבִילַת כָּל הַגּוּף.

וְלַקְחָתָ אֶת-הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת-אֲהָרֹן אֶת-הַכֹּהֲנָתָ וְאֶת מַעֲיֵל הָאֵפֶד וְאֶת-הָאֵפֶד וְאֶת-הַחֹשֶׁן וְאֶפְדָּתָ לוֹ בַּחֹשֶׁב הָאֵפֶד:

וְאֶפְדָּתָ – קָשָׁט וּמִקְוֵן הַחֹגְרָה וְהַסִּינֵר סְבִיבוֹתָיו.

וְשִׁמְתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל-רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת-גִּזְרֵי הַקֹּדֶשׁ עַל-הַמִּצְנֶפֶת:

גִּזְרֵי הַקֹּדֶשׁ – זֶה הַצִּיץ. עַל הַמִּצְנֶפֶת – כְּמוֹ שֶׁפִּרְשֵׁתִי לַמַּעֲלָה: עַל יְדֵי הַפִּתִּיל הָאֲמָצְעִי וְשְׁנֵי פִתְלִיין שֶׁבְּרֹאשׁוֹ, הַקְּשׁוּרִין שֶׁלִּשְׁתֵּי מַאֲחֹרֵי הָעֶרְף – הוּא נוֹתֵנוּ עַל הַמִּצְנֶפֶת, כְּמִין כּוֹבַע.

וְלַקְחָתָ אֶת-שְׁמֹן הַמִּשְׁחָה וְיִצְקָתָ עַל-רֹאשׁוֹ וּמִשְׁחָתָ אֹתוֹ:

וּמִשְׁחָתָ אוֹתוֹ – אִף מְשִׁיחָה זֶה כְּמִין כִּי נוֹתֵן שְׁמֹן עַל רֹאשׁוֹ וּבֵין רִיסֵי עֵינָיו וּמְחַבְּרָן בְּאֶצְבָּעוֹ.

וְאֶת-בְּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כַּתְּנֹת:

וְחַגְרָתָ אֹתָם אֲבָנֵט אֲהָרֹן וּבְנָיו וְחַבְשָׁתָ לָהֶם מִגְבַּעֹת וְהִיָּתָה לָהֶם כְּהֵנָה לַחֻקַּת עוֹלָם וּמִלֵּאתָ גִזְ-אֲהָרֹן וְיַד-בְּנָיו:

וְהִיָּתָה לָהֶם – מְלוּי יָדַיִם זֶה, לְכַהֲנַת עוֹלָם. וּמִלֵּאתָ – עַל יְדֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. יַד אֲהָרֹן וְיַד בְּנָיו – בְּמִלּוּי וּפְקֻדַת הַכְּהֵנָה.

וְהַקְּרַבְתָּ אֶת-הַפֶּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְסִמְךָ אֲהָרֹן וּבְנָיו אֶת-יְדֵיהֶם עַל-רֹאשׁ הַפֶּר:

וְהַקְּרַיִב יְתַ תּוֹרָא לְקַדָּם מִשְׁכָּן זְמַנָּא וְיִסְמוּךְ אֲהָרֹן וּבְנוֹהִי יְתַ יְדֵיהוֹן עַל רִישׁ תּוֹרָא:

וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הַפֶּרֶךְ לִפְנֵי יְיָ־הַהוֹה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

וְתַכּוֹס יֵת תּוֹרָא קָדָם יְיָ בְּתַרְע מִשְׁפָּן זְמַנָּא:

פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד – בְּחֶצֶר הַמִּשְׁכָּן שֶׁלִּפְנֵי הַפֶּתַח.

**וְלִקְחַתָּ מִדָּם הַפֶּרֶךְ וְנִתְתָּה עַל־קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבָּעֶיךָ
וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפֹּךְ אֶל־יִסּוּד הַמִּזְבֵּחַ:**

**וְתַסֵּב מִדְּמָא דְתּוֹרָא וְתַתִּין עַל קַרְנֹת מִדְּבַחָא בְּאֶצְבָּעֶיךָ
וְיֵת כָּל דְּמָא תִּשְׁפּוֹךְ לִיסוּדָא דְּמִדְּבַחָא:**

עַל קַרְנֹת – לַמַּעֲלָה בְּקַרְנֹת מִמֶּשֶׁ. וְאֵת כָּל הַדָּם – שְׁנֵי הַדָּם. אֵל יִסּוּד הַמִּזְבֵּחַ – כַּמִּין בְּלִיטַת בֵּית קַבּוּל עֲשׂוּי לוֹ סָבִיב סָבִיב, לְאַחַר שֶׁעָלָה אִמָּה מִן הָאָרֶץ.

**וְלִקְחַתָּ אֶת־כָּל־הַחֵלֶב הַמְכֻסָּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת הַיִּתְרֹת
עַל־הַכֶּבֶד וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלִית וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עָלִיהֶן
וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ:**

**וְתַסֵּב יֵת כָּל תְּרַבָּא דְחִפֵּי יֵת גְּנָא וְיֵת חֲצָרָא דְעַל כְּבִדָּא
וְיֵת תְּרַתִּין כּוּלְנָן וְיֵת תְּרַבָּא דְעַל־יְהוֹן וְתַסִּיק
לְמִדְּבַחָא:**

הַחֵלֶב הַמְכֻסָּה אֵת הַקֶּרֶב – הוּא הַקְרוּם שֶׁעַל הַכֶּרֶס שֶׁקּוֹרִין טִייל"א. וְאֵת הַיִּתְרֹת – הוּא טְרַפְשָׁא דְכְּבִדָּא שֶׁקּוֹרִין אִיבדי"ש . על הַכֶּבֶד – אַף מִן הַכֶּבֶד יִטַל עִמָּה.

**וְאֶת־בֶּשֶׂר הַפֶּרֶךְ וְאֶת־עֲרוֹ וְאֶת־פְּרָשׁוֹ תִשְׂרֹף בְּאֵשׁ
מִחוּץ לַמִּחֲנֶה חֲטָאת הוּא:**

**וְיֵת בֶּשֶׂר תּוֹרָא וְיֵת מִשְׁפִּיה וְיֵת אוּכְלִיה תּוֹקִיד בְּנוֹרָא
מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא חֲטָאתָא הוּא:**

תִּשְׂרֹף בְּאֵשׁ – לֹא מְצִיבוּ חֲטָאת חִיצוֹנָה נִשְׂרֶפֶת אֲלָא זֶה.

**וְאֶת־הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח וְסָמְכוּ אֹהֶרָן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם
עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:**

**וְיֵת דְּכָרָא חַד תַּסֵּב וְיִסְמְכוּן אֹהֶרָן וּבְנֵיהֶי יֵת יְדֵיהֶן
עַל רִישׁ דְּכָרָא:**

**וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלִקְחַתָּ אֶת־דָּמּוֹ וְזָרַקְתָּ עַל־
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:**

**וְתַכּוֹס יֵת דְּכָרָא וְתַסֵּב יֵת דְּמִיה וְתַזְרוּק עַל מִדְּבַחָא
סְחור סְחור:**

וְזָרַקְתָּ – בְּכָלִי; אוֹחַז בַּמִּזְרֵק זֹזוּרֵק כְּגַד הַקְרוֹן, כְּדִי שִׁירָאָה לְכָאן וּלְכָאן. וְאִין קַרְבָּן טַעוּן מִתְנָה בְּאֶצְבַּע אֲלָא חֲטָאת בְּלַבַּד, אֲבָל שְׂאָר זְבָחִים אִינּוּן טַעוּינּוּן קַרְוֹן לֹא אֶצְבַּע, שְׁמַתּוּן דְּמָם מִחֲצֵי הַמִּזְבֵּחַ וּלְמַטָּה, וְאִינּוּ עוֹלָה בְּכַבֵּשׁ, אֲלָא עוֹמֵד בְּאָרְץ זֹזוּרֵק. סָבִיב – כֶּךָ מִפְּרָשׁ בִּשְׁחִיטַת קִדְשִׁים, שְׂאִין סָבִיב אֲלָא שְׁתֵּי מִתְנֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע: הָאֶחָת בְּקַרְוֹן זֹוִית זֹו, וְהָאֶחָת בְּקַרְוֹן שְׁכַנְגָּדָה בְּאֶלְכֶסוֹן, וְכָל מִתְנָה נִרְאִית בִּשְׁנֵי צַדֵּי הַקְרוֹן אֵילָף וְאֵילָף, נִמְצָא הַדָּם נִתּוּן בְּאַרְבַּע רוּחוֹת סָבִיב; לְכֶךָ קְרוּי סָבִיב.

**וְאֶת־הָאֵיל תִּנְתַּחַם לְנִתְחָיו וְרַחֲצָתָּ קַרְבּוֹ וּכְרַעְיוֹ וְנִתְתָּ
עַל־נִתְחָיו וְעַל־רֹאשׁוֹ:**

**וְיֵת דְּכָרָא תְּפַלִּיג לְאַבְרוּהֵי וְתַחֲלִיל גְּוִיָּה וּכְרַעוּיָּה
וְתַתִּין עַל אַבְרוּהֵי וְעַל רִישִׁיהָ:**

עַל נִתְחָיו – עִם נִתְחָיו, מוֹסֵף עַל שְׂאָר הַנִּתְחָיִם.

**וְהִקְטַרְתָּ אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶיהָ הוּא לִי־הוֹה
רִיחַ גִּיחֹת אִשָּׁה לִי־הוֹה הוּא:**

**וְתַסִּיק יֵת כָּל דְּכָרָא לְמִדְּבַחָא עֲלֵתָא הוּא קָדָם יְיָ
לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא קוּרְבָנָא קָדָם יְיָ הוּא:**

רִיחַ גִּיחֹת – נִסַּח רִיחַ לִפְנֵי, שְׂאִמְרִיתִי וְנַעֲשֶׂה רְצוֹנִי. אִשָּׁה – לְשׁוֹן אִשׁ, וְהִיא הַקְטַרַת אַבְרִים שֶׁעַל הָאִשׁ.
חַמִּישִׁי

**וְלִקְחַתָּ אֵת הָאֵיל הַשֵּׁנִי וְסָמְךָ אֹהֶרָן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם
עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:**

**וְתַסֵּב יֵת דְּכָרָא תְּנִינָא וְיִסְמוּךְ אֹהֶרָן וּבְנֵיהֶי יֵת יְדֵיהֶן
עַל רִישׁ דְּכָרָא:**

**וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלִקְחַתָּ מִדָּמּוֹ וְנִתְתָּה עַל־תְּנוּף אֲזֵן
אֹהֶרָן וְעַל־תְּנוּף אֲזֵן בְּנָיו הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן יָדָם
הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן רִגְלָם הַיְמָנִית וְזָרַקְתָּ אֶת־הַדָּם עַל־
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:**

**וְתַכּוֹס יֵת דְּכָרָא וְתַסֵּב מִדְּמִיה וְתַתִּין עַל רוּם אוּדְנָא
דְּאֹהֶרָן וְעַל רוּם אוּדְנָא דְּבְנֵיהֶי דְּיְמִינָא וְעַל אֵלִיוֹן
דְּדֵהוֹן דְּיְמִינָא וְעַל אֵלִיוֹן רִגְלֵהוֹן דְּיְמִינָא וְתַזְרוּק יֵת
דְּמָא עַל מִדְּבַחָא סְחור סְחור:**

תְּנוּף – הוּא הַסְחוּס, גְּדַר הָאֲמָצְעִי שֶׁבְּתוֹף הָאֲזֵן שֶׁקּוֹרִין טִינְרוּ"ם . בֶּהֱן יָדָם – הַגּוֹדֵל, וּבִפְרָק הָאֲמָצְעִי.

וּלְקַחְתָּ מִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְהִזִיתָ עַל־אֹהֶרֶן וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בְּגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ וְקִדַּשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבְגָדֵי בָנָיו אִתּוֹ:

וּתְסַב מִן דָּמָא דְעַל מִזְבְּחָא וּמִמִּשְׁחָא דְרַבּוּתָא וְתִידִי עַל אֹהֶרֶן וְעַל לְבוּשׁוֹהֵי וְעַל בְּנוֹהֵי וְעַל לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי עֲמִיָּה וְיִתְקַדַּשׁ הוּא וּלְבוּשׁוֹהֵי וּבְנוֹהֵי וּלְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי עֲמִיָּה:

וּלְקַחְתָּ מִן־הָאֵיל הַחֵלֶב וְהָאֵלֶּה וְאֶת־הַחֵלֶב וְהַמִּכְסֶּה אֶת־הַקָּרֶב וְאֶת יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֶת שְׂפָתֵי הַכֹּהֵן וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־יָהֳנוֹן וְאֶת שֹׁק הַיָּמִין פִּי אֵיל מִלֵּאִים הוּא:

וּתְסַב מִן דְּכָרָא תְּרַבָּא וְאֵלֵיתָא וְיִת תְּרַבָּא דְחָפִי יִת גְּנוּא וְיִת חֲצַר כְּבָדָא וְיִת תְּרַתִּין כּוּלְנֹן וְיִת תְּרַבָּא דְעַלִּיהוֹן וְיִת שְׂקָא דְיַמִּינָא אַרְי דְּכַר קוּרְבָּנָא הוּא:

הַחֵלֶב – זֶה חֵלֶב הַדְּדִיקִים אוֹ הַקִּבְּהָ. וְהָאֵלֶּה – מִן הַכֵּלִיּוֹת וּלְמִטָּה, כְּמוֹ שֶׁמֶפְרֵשׁ בְּנִיקְרָא, שְׁנֵאמַר: "לְעֻמַּת הַעֲצָה יְסִירָנָה", מִקּוֹם שֶׁהַכֵּלִיּוֹת יוֹעֲצוֹת. וּבְאֻמְרֵי הַפָּר לֹא נֶאמַר אֵלֶּיהָ, שְׁאִין אֵלֶּיהָ קִרְבָּה אֶלָּא בְּכַבֵּשׁ וּבְכַשֵּׁה וְאֵיל, אֲבָל שׁוֹר וְעִז אֵין טְעוּנִים אֵלֶּיהָ. וְאֶת שֹׁק הַיָּמִין – לֹא מְצִינוּ הַקְּטָרָה בְּשׁוֹק הַיָּמִין עִם הָאֻמְרִים אֶלָּא זֶה בַּלְבָּד. פִּי אֵיל מִלֵּאִים הוּא – שְׁלָמִים לְשׁוֹן שְׁלָמוֹת, שֶׁהַשְּׁלָמִים כּפֹל. מְגִיד הַכְּתוּב שֶׁהַמְּלוֹאִים שְׁלָמִים, שְׁמִשְׁמִים שְׁלוֹם לְמִזְבֵּחַ וְלַעֲבוֹד הַעֲבוֹדָה וּלְבַעֲלִים. לְכַד אֵנִי מְצָרִיכּוֹ הַחֲזָה לְהִיּוֹת לוֹ לְעוֹבֵד הַעֲבוֹדָה לְמִנָּה; וְזֶהוּ מִשָּׁה, שֶׁשְּׂמַשׁ בְּמְלוֹאִים. וְהַשָּׂאֵר אֲכָלוּ אֹהֶרֶן וּבְנָיו, שֶׁהֵם בְּעַלִּים, כְּמִפְרֵשׁ בְּעִנְיָן.

וּכְפָר לְחֵם אֶחָת וְחֵלֶת לְחֵם שֶׁמֶן אֶחָת וְרִקִּיק אֶחָד מִסַּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְיָ־הַהוּא:

וּפְתָא דְלַחִים תְּדָא וּגְרִיצָתָא דְלַחִים מִשַׁח תְּדָא וְאַסְפּוּג חַד מִסַּלָּא דְפִטִּירִיא דְקָדָם יְיָ:

וּכְפָר לְחֵם – מִן הַחֵלִוֹת. וְחֵלֶת לְחֵם שֶׁמֶן – מִמֵּין הַרְבּוּכָה. וְרִקִּיק – מִן הַרְקִיקִין; אֶחָד מִעֶשֶׂר שֶׁכָּכֵל מִין וּמִין. וְלֹא מְצִינוּ תְּרוּמַת לְחֵם הַבָּא עִם זֶבַח נִקְטָרָה אֶלָּא זֶה בַּלְבָּד, שֶׁתְּרוּמַת לְחֵם תּוֹדָה וְאֵיל גְּזִיר נְתוּנָה לְכַהֲנִים עִם חֲזָה נְשׁוּק; וּמִנָּה לֹא הִנָּה לְמִשָּׁה לְמִנָּה אֶלָּא חֲזָה בַּלְבָּד.

וְשִׁמְתָהּ הַכֹּל עַל כַּפֵּי אֹהֶרֶן וְעַל כַּפֵּי בְנָיו וְהִנֵּפְתָה אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְיָ־הַהוּא:

וְתִשׁוּי כּוּלָּא עַל יְדֵי אֹהֶרֶן וְעַל יְדֵי בְנוֹהֵי וְתָרִים יִתְהוֹן אַרְמָא קָדָם יְיָ:

עַל כַּפֵּי אֹהֶרֶן וּגְזִיר וְהִנֵּפְתָה – שְׁנֵיהֶם עֲסוּקִין בְּתְנוּפָה, הַבְּעַלִּים וְהַכֹּהֵן. הֵא פִי צִד? כִּהֵן מְנִיחַ יָדוֹ תַּחַת יָד הַבְּעַלִּים וּמְנִיחַ. וּכְזֶה הָיוּ אֹהֶרֶן וּבְנָיו בְּעַלִּים, וּמִשָּׁה כִּהֵן. תְּנוּפָה – מוֹלִיד וּמְבִיא לְמִי שֶׁאֲרַבַּע רוּחוֹת הַעוֹלָם שָׁלוֹן; וְתְנוּפָה מְעַכְבֵּת וּמְבַטֵּלַת פְּרָעֻגִיּוֹת וְרוּחוֹת רָעוֹת. תְּרוּמָה, מַעֲלָה וּמוֹרִיד לְמִי שֶׁהַשְּׂמִים וְאַרְצֵן שָׁלוֹן; וּמְעַכְבֵּת טְלָלִים רָעִים.

וּלְקַחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהַקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַה עַל־הָעֹלָה לְרִיחַ נִיחוּחַ לִפְנֵי יְיָ־הוּא אִשָּׁה הוּא לִי־הַהוּא:

וּתְסַב יִתְהוֹן מִיָּדָם וְתִסִּיק לְמִזְבְּחָא עַל עֹלְתָא לְאֶתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא קָדָם יְיָ קוּרְבָּנָא הוּא קָדָם יְיָ:

עַל הָעוֹלָה – עַל הָאֵיל הַרְאִשׁוֹן, שֶׁהַעֲלִיתָ עוֹלָה. לְרִיחַ נִיחוּחַ – לְנַחַת רוּחַ לְמִי שֶׁאֵמַר וְנַעֲשֶׂה רְצוֹנוֹ. אִשָּׁה – לְאִשׁ גִּתּוֹן. לֵה' – לְשִׁמוֹ שֶׁל מְקוֹם.

וּלְקַחְתָּ אֶת־הַחֲזָה מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים אֲשֶׁר לְאֹהֶרֶן וְהִנֵּפְתָה אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְיָ־הוּא וְהִנָּה לָהּ לְמִנָּה:

וּתְסַב יִת חֲדָיא מְדַכַר קוּרְבָּנָא דְלֹאֹהֶרֶן וְתָרִים יִתִּיה אַרְמָא קָדָם יְיָ וְיִהִי לָהּ לְחֵלֶק:

תְּנוּפָה – לְשׁוֹן הוֹלְכָה וְהוֹבָאָה, בְּלַעַז.

וּקִדַּשְׁתָּ אֹתָהּ חֲזָה תְּנוּפָה וְאֶת שֹׁק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים מֵאֲשֶׁר לְאֹהֶרֶן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו:

וּתְקַדִּישׁ יִת חֲדָיא דְאַרְמוּתָא וְיִת שְׂקָא דְאַפְרָשׁוּתָא דְאַתְרָם וּדְאַתְפָּרֵשׁ מְדַכַר קוּרְבָּנָא מִדְּלֹאֹהֶרֶן וּמִדְּלְבְנוֹהֵי:

וּקִדַּשְׁתָּ אֹתָהּ חֲזָה תְּנוּפָה וְאֶת שֹׁק הַתְּרוּמָה וּגְזִיר – קִדְשָׁם לְדוֹרוֹת, לְהִיּוֹת נוֹהֲגֵת תְּרוּמָתָם וְהִנֵּפְתָם כְּחֲזָה נְשׁוּק שֶׁל שְׁלָמִים; אֲבָל לֹא לְהַקְטִירָה, אֶלָּא וְיִהִי לְאֹהֶרֶן וּלְבָנָיו לְאֶלֶל. הוֹרֵם – לְשׁוֹן מַעֲלָה וּמוֹרִיד.

וְהִנָּה לְאֹהֶרֶן וּלְבָנָיו לְחֶק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פִּי תְרוּמָה הוּא וְתְרוּמָה יִהְיֶה מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזְבְּחֵי שְׁלָמֵיהֶם תְּרוּמָתָם לִי־הוּא:

וְיִהִי לְאֹהֶרֶן וּלְבְנוֹהֵי לְקִנְיָם עֹלָם מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַרְי אַפְרָשׁוּתָא הוּא וְאַפְרָשׁוּתָא יִהִי מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנְכַסַּת קוּדְשִׁיהוֹן אַפְרָשׁוּתָהוֹן קָדָם יְיָ:

לְחֶק עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – שֶׁהַשְּׁלָמִים לְבַעֲלִים, וְאֶת חֲזָה וְאֶת הַשֹּׁק יִתְנוּ לְכִהֵן. פִּי תְרוּמָה הוּא – חֲזָה נְשׁוּק הִנָּה.

ובגדי הקדש אשר לאהרן יהיו לבגיו אתריו
למשחה בהם ולמלא-בם את-ידם:

ולבושי קודשא דלאהרן יהיו לבנוהי בתרוהי
לרפאה בהון ולקרבא בהון ית קורבנהון:

לבגיו אתריו – למי שפא בגדלה אתריו. למשחה – להתגדל בהם; שיש משיחה שהיא לשון שררה, כמו: "לך נמתים למשחה", "אל תגעו במשיחי". ולמלא בם את ידם – על ידי הבגדים הוא מתלבש בכהנה גדולה.

שבעת ימים ילבשם הפהן תחתיו מבגיו אשר נבא
אל-אהל מועד לשרת בקדש:

שבועא יומין ילבשנון פהנא תחותיהי מבנוהי דייעול
למשפן זמנא לשמשא בקודשא:

שבעת ימים – רצופין. ילבשם הפהן – אשר יקום מבגיו תחתיו לכהנה גדולה, כשזמנוהו להיות פהן גדול. אשר נבא אל אהל מועד – אותו פהן המוכן לכנס לפני ולפנים ביום הכפורים, וזהו פהן גדול, שאין עבודת יום הכפורים פשרה אלא בו. תחתיו מבגיו – מלמד שאם יש לו לכהן גדול בן ממלא את מקומו, זמנוהו פהן גדול תחתיו. הפהן תחתיו מבגיו – מכאן ראיה, כל לשון "פהן" – לשון פועל, עובד ממש; לפיכך נגון תביר נמשך לפניו.

ונאת איל המלאים תקח ובשלת את-בשרו במקום
קדש:

ונת דכר קורבניא תסב ותבשיל ית בשריה באתר
קדיש:

במקום קדש – בתצר אהל מועד; שהשלמים הללו קדשי קדשים היו.

ואכל אהרן ובגיו את-בשר האיל ואת-הלחם אשר
בסל פתח אהל מועד:

ויכול אהרן ובנוהי ית בשר דכרא ונת לחמא דבסלא
בתרע משפן זמנא:

פתח אהל מועד – כל הקצר קרוי פן.

ואכלו אתם אשר כפר בהם למלא את-ידם לקדש
אתם ונר לא-יאכל פי-קדש הם:

וייכלון יתהון דאתפפר בהון לקרבא ית קורבנהון
לקדשא יתהון וחיילוני לא ייכול ארי קודשא אנון:

ואכלו אתם – אהרן ובגיו, לפי שהם בעליהם. אשר כפר בהם – להם, כל זרות ותעוב. למלא את ידם – באיל ולחם הללו. לקדש אותם – שעל ידי המלוואים הללו נתמלאו ידיהם ונתקדשו לכהנה. פי קדש הם – קדשי קדשים. ומכאן למדנו אזהרה לנר האוכל קדשי קדשים; שצמח המקרא טעם לדבר, משום דקדש הם.

ואם-יותר מבשר המלאים ומן-הלחם עדי-הבקר
ושרפת את-הנוותר באש לא יאכל פי-קדש הוא:

ואם ישתאר מבשר קורבניא ומן לחמא עד צפרא
ותוקיד ית דאשתאר בנורא לא יתאכיל ארי קודשא
הוא:

ועשית לאהרן ולבגיו פכה ככל אשר-צויתי אתכה
שבעת ימים תמלא ידם:

ותעביד לאהרן ולבנוהי כדון ככל דפקידית יתך
שבועא יומין תקריב קורבנהון:

ועשית לאהרן ולבגיו פכה – שנה הפתוב וכפל, לעכב, שאם חסר דבר אחד מפל האמור בענין – לא נתמלאו ידיהם להיות פהנים, ועבודתם פסולה. אתכה – כמו אותך. שבעת ימים תמלא וגומר – בענין הנה ובקרבנות הללו, בכל יום.

ופר חטאת תעשה ליום על-הכפרים וחטאת על-
המזבח בכפרך עליו ומשחת אתו לקדשו:

ותורא דחטאתא תעביד ליומא על כפוריא ותדפי על
מדבחה בכפרותך עלוהי ותרבי יתיה לקדשותיה:

על הכפורים – בשביל הכפורים, לכפר על המזבח מפל זרות ותעוב. ולפי שצאמר: "שבעת ימים תמלא ידם", אין לי אלא דבר הבא בשבילם, כגון האילים והלחם; אבל הבא בשביל המזבח, כגון פר שהוא לחטוי המזבח, לא שמענו? לכה הצרה מקרא זה. ומדרש תורת פהנים אומר: כפרת המזבח הצרה, שמא התנדב איש דבר גזול במלאכת המשכן והמזבח. וחטאת – ותדפי; לשון מתנת דמים הנתונים באצבע, קרוי חטוי. ומשחת אותו – בשמן המשחה. וכל המשיחות כמין כי

שבעת ימים תכפר על-המזבח וקדשת אתו והנה
המזבח קדש קדשים פלי-הנגע במזבח יקדש:

שבועא יומין תכפר על מדבחה ותקדיש יתיה ויהי
מדבחה קדש קודשין פל דיקרב במדבחה יתקדש:

והנה המזבח קדש – ומה היא קדשותו? פל הנגע במזבח יקדש; אפלו קרבן פסול שעלה עליו, קדשו המזבח להכשירו שלא ירד. מתוך שצאמר: פל הנגע במזבח יקדש, שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי, כגון דבר שלא היה פסולו בקדש, כגון הרובע והנרבע ומקצה ונעבד והטרפה וכיוצא בהן? תלמוד לומר: "ונה אשר תעשה" הסמוך אתריו; מה עולה ראויה, אף כל ראויה, שנראה לו ככר ונפסל משפא לעזרה, כגון הלז והיוצא והטמא, ושנשחט במחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו וכיוצא בהן.

פְּרִשְׁת הַתְּמִיד

וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל-הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁנַיִם לְיוֹם תְּמִיד: וְדִין דְּתַעֲבִיד עַל מִדְּבַחָא אֲמַרִּין בְּנֵי שָׁנָה תְּרִין לְיוֹמָא תְּדִירָא:

אֶת-הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרָבִים: יֵת אֲמַרָא חַד תַּעֲבִיד בְּצַפְרָא וְיֵת אֲמַרָא תְּנִינָא תַעֲבִיד בֵּין שְׁמַשְׂיָא:

וְעֶשְׂרוֹן סֹלֶת בְּלוּל בְּשֶׁמֶן כְּתִית רַבַּע הַהִין וְנֹסֶף רְבִיעֵת הַהִין יָיִן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד: וְעֶשְׂרוֹנָא סוּלְתָא דְפִיל בְּמִשַׁח כְּתִישָׁא רַבְעוֹת הִינָא וְנֹסְפָא רַבְעוֹת הִינָא חֲמָרָא לְאֲמַרָא חַד:

וְעֶשְׂרוֹן סֹלֶת – עֲשִׂירִית הַאיִפָּה, אַרְבַּעִים וְשָׁלֹשׁ בִּיצִים וְחֹמֶשׁ בִּיצָה. בְּשֶׁמֶן כְּתִית – לֹא לַחֻבָּה נֶאֱמַר כְּתִית, אֲלָא לְהַכְשִׁיר. לְפִי שְׁנַאֲמַר: "כְּתִית לְמֵאֹר", וּמִשְׁמַע לְמֵאֹר וְלֹא לְמִנְחוֹת; יְכוּל לְפַסְלוֹ לְמִנְחוֹת? תַּלְמוּד לּוֹמַר כָּאן, "כְּתִית". וְלֹא נֶאֱמַר "כְּתִית לְמֵאֹר" אֲלָא לְמַעַט מִנְחוֹת, שְׂאִין צְרִיד כְּתִית, שְׂאִף הַטְּחוּן בְּרַחֲמִים כְּשֶׁר בְּהֶן. רַבַּע הַהִין – שְׁלֹשָׁה לֵגִין. וְנֹסֶף – לְסַפְלִים, כְּמוֹ שְׁשֻׁנִינוּ בְּמַסְכַּת סִכָּה: שְׁנֵי סַפְלִים שֶׁל כֶּסֶף הָיוּ בְּרֵאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וּמִנְקָבִים כְּמִין שְׁנֵי חֲטָמִין דְקִינ. נוֹמֵן הֵינִן לְתוֹכוֹ, וְהוּא מְקַלֵּם וְיוֹצֵא דְרָךְ הַחֲטָם וְנוֹפֵל עַל גַּג הַמִּזְבֵּחַ, וּמִשָּׁם יוֹרֵד לְשִׁיתִין בְּמִזְבַּח בֵּית עוֹלָמִים; וּבְמִזְבַּח הַנְּחֻשֶׁת, יוֹרֵד מִן הַמִּזְבֵּחַ לְאַרְץ.

וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרָבִים כְּמִנְחַת הַבֶּקֶר וְכִנְסָפָה תַעֲשֶׂה-לָּהּ לְרִית גִּיחַח אִשָּׁה לִי-הִנֵּה: וְיֵת אֲמַרָא תְּנִינָא תַעֲבִיד בֵּין שְׁמַשְׂיָא כְּמִנְחַת צַפְרָא וְכִנְסָפָה תַעֲבִיד לָהּ לְאֶתְקַבְּלָא בְּרַעוּנָא קוֹרְבָנָא קְדָם יְיָ:

לְרִית גִּיחַח – עַל הַמְּנַחָה נֶאֱמַר, שְׁמַנְחַת נְסֻכִים כְּלֵה כְּלֵיל. וְסִדְרָא הַקְּרָבָתָן, הַאיִבְרִים בְּתַחֲלָה וְאַחַר כֶּף הַמְּנַחָה, שְׁנַאֲמַר: "עוֹלָה וּמִנְחָה".

עֲלַת תְּמִיד לְדַרְתִּיכֶם פֶּתַח אֶהְל־מוֹעֵד לְפָנַי י-הוָה עֲלַת תְּדִירָא לְדַרְיָכוֹן בְּתַרַע מִשְׁפָּן זְמַנָּא קְדָם יְיָ אֲשֶׁר אֲנֻעַד לָכֶם שְׁמָה לְדַבֵּר אֵלַיִךְ שָׁם: דְּאַזְמִין מִימְרֵי לְכוֹן תַּמָּן לְמַלְלָא עַמְדָּא תַּמָּן:

תְּמִיד – מִיּוֹם אֶל יוֹם, וְלֹא יִפְסִיק יוֹם בְּנִתִים. אֲשֶׁר אֲנֻעַד לָכֶם – כְּשֶׁאֲקַבֵּעַ מוֹעֵד לְדַבֵּר אֵלַיִךְ, שָׁם אֲקַבְּעֵנוּ לְבָא. וְיֵשׁ מְרַבּוּתֵינוּ לְמַדִּים מְכָאן, שְׁמַעַל מִזְבַּח הַנְּחֻשֶׁת הִנֵּה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַבֵּר עִם מְלִשָׁה מִשְׁהוּקָם הַמִּשְׁפָּן. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, מַעַל הַכַּפְרֵת, כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר: "וְדַבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפְרֵת"; וְאֲשֶׁר אֲנֻעַד לָכֶם הָאֲמוּר כָּאן אֵינּוּ אֲמוּר עַל הַמִּזְבֵּחַ, אֲלָא עַל אֶהְל מוֹעֵד הַנִּזְכָּר בְּמַקְרָא.

וְנַעֲדַתִּי שְׁמָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדִּי: וְאַזְמִין מִימְרֵי תַּמָּן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַתְקַדַּשׁ בִּיקְרִי:

וְנַעֲדַתִּי שְׁמָה – אֲתוֹנַעַד עִמָּם בְּדַבּוּר, כְּמַלְךָ הַקּוֹבֵעַ מְקוֹם מוֹעֵד לְדַבֵּר עִם עַבְדּוֹ שָׁם. וְנִקְדַּשׁ – הַמִּשְׁפָּן. בְּכַבְדִּי – שְׁתִּשְׁרָה שְׁכִינָתִי בּוֹ. וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה: אֵל תִּקְרִי בְּכַבְדִּי אֲלָא בְּמַכְבְּדִי, בְּמַכְבְּדִים שְׁלִי; כָּאן רַמַּז לּוֹ מִיַּת בְּנֵי אֶהְרֹן בְּיוֹם הַקָּמְתוֹ. וְזֶהוּ שְׁנַאֲמַר מִשָּׁה: "הוּא אֲשֶׁר דַּבֵּר ה' לְאִמֵּר בְּקִרְבִי אֶשְׂדֹשׁ"; וְהִיכֵן דַּבֵּר? וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדִּי.

וְקֹדֶשְׁתִּי אֶת-אֶהְל מוֹעֵד וְאֶת-הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת-אֶהְרֹן וְאֶת-בְּנָיו אֶקְדַּשׁ לְכַהֵן לִי: וְאַקְדִּישׁ יֵת מִשְׁפָּן זְמַנָּא וְיֵת מִדְּבַחָא וְיֵת אֶהְרֹן וְיֵת בְּנוֹהֵי אֶקְדִּישׁ לְשְׁמַשְׂיָא קְדָמִי:

וְשְׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִנֵּיתִי לָהֶם לֹא-לֵהִימ: וְאֲשִׁרִי שְׁכִינָתִי בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶהְיֶה לָהֶן לְאֵלָהּ:

וְיַדְעוּ כִּי אֲנִי י-הוָה אֶ-לֵהִיְלֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְּם מֵאַרְץ מִצְרַיִם לְשַׁכְנֵי בְּתוֹכְם אֲנִי י-הוָה אֶ-לֵהִיְלֶם: וְיַדְעוּן אַרְי אֲנָא יְיָ אֵלֵהֶן דְּאַפִּיקִית יְתֵהוּן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְאִשְׂרָאֵה שְׁכִינָתִי בִּינֵיהוּן אֲנָא יְיָ אֵלֵהֶן:

לְשַׁכְנֵי בְּתוֹכְם – עַל מְנַת לְשַׁכּוֹן אֲנִי בְּתוֹכְכֶם.

פְּרִשְׁת מִזְבַּח הַזֶּהָב שְׁבִיעִי

וְעֵשִׂית מִזְבֵּחַ מִקְטָר קְטָרֶת עֲצֵי שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: וְתַעֲבִיד מִדְּבַחָא לְאַקְטָרָא עֲלוֹהֵי קְטָרֶת בּוֹסְמִין דְּאַעִי שְׁטִין תַּעֲבִיד יְתִיהָ:

מִקְטָר קְטָרֶת – לְהַעֲלוֹת עֲלָיו קְטוֹר עֵשֶׂן סַמִּים.

אֲמָתָא אֲרָפּוּ וְאֲמָה רַחְבוֹ רְבוּעַ יִהְיֶה וְאֲמָתִים קִמְתּוֹ מִמֶּנּוּ קִרְנֵתָיו: אֲמָתָא אוֹרְפִיָּה וְאֲמָתָא פּוֹתִינְיָה מְרוּבַע יְהִי וְתִרְתִּין אֲמִין רוּמִיָּה מְנִיָּה קִרְנֵיהִי:

<p>וּתְחַפֵּי יְתִיָּה דָּהָב דְּכִי יֵת אֲגָרִיָּה וַיֵּת פּוֹתְלוּהִי סְחֹר סְחֹר וַיֵּת קַרְנוּהִי וַתַּעֲבִיד לִיה זִיר דְּדָהָב סְחֹר סְחֹר: את גגו – זה הָיָה לוֹ גג; אֲבָל מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה לֹא הָיָה לוֹ גג, אֲלָא מִמְּלָאִים חָלְלוּ אֲדָמָה בְּכָל חַנְיָתָם. זֵר זָהָב – סִימָן הוּא לְכַתֵּר כְּהֵנָּה.</p>	<p>וְצַפִּיתְּ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גִּגּוֹ וְאֶת־קִירְתּוֹ סָבִיב וְאֶת־קַרְנֹתָיו וְעָשִׂיתְּ לוֹ זֵר זָהָב סָבִיב:</p>
<p>וּתְרַתִּין עֲזֻקָּן דְּדָהָב תַּעֲבִיד לִיה מַלְרַע לְזִירִיָּה עַל תְּרַתִּין וַיִּנְתִּיָּה תַּעֲבִיד עַל תְּרִין סְטְרוּהִי וַיְהִי לְאַתְרָא לְאַרִיחָא לְמַטַּל יְתִיָּה בְּהוּן:</p>	<p>וּשְׁתִּי טַבְעוֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה־לּוֹ מִתַּחַת לְזֵרוֹ עַל שְׁתֵּי צַלְעוֹתָיו תַּעֲשֶׂה עַל־שְׁנֵי צַדָּיו וְהָיָה לְבָתִּים לְבָדִים לְשֹׂאת אֹתוֹ בְּהֶמָּה:</p>
<p>צַלְעוֹתָיו – כָּאֵן הוּא לְשׁוֹן וַיּוֹת, כְּתַרְגוּמוֹ; לְפִי שְׁנָאֲמַר: "עַל שְׁנֵי צַדָּיו", עַל שְׁתֵּי וַיּוֹתָיו שְׁבַשְׁנֵי צַדָּיו. וְהָיָה – מַעֲשֶׂה הַטְּבָעוֹת הָאֵלֶּה. לְבָתִּים לְבָדִים – בֵּית תְּהִנָּה הַטְּבָעַת לְבַד.</p>	
<p>וּתַעֲבִיד יֵת אַרִיחָא דְאַעִי שְׁטִין וַתְּחַפֵּי יֵתְהוּן דְּהָבָא:</p>	<p>וְעָשִׂיתְּ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שְׁטִים וְצַפִּיתְּ אֹתָם זָהָב:</p>
<p>וַתְּתִין יְתִיָּה קָדָם פְּרוּכְתָא דְעַל אַרְוֵנָא דְסִהְדוּתָא קָדָם כְּפּוֹרְתָא דְעַל סִהְדוּתָא דְאַזְמִין מִימָרִי לָךְ תַּמָּן:</p>	<p>וְנִתְתָּה אֹתוֹ לְפָנֵי הַפְּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־אֶרֶץ הָעֵזָת לְפָנֵי הַכְּפֹרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵזָת אֲשֶׁר אוֹעֵד לָךְ שְׁמָה:</p>
<p>לְפָנֵי הַפְּרֹכֶת – שְׁמָא תֹאמַר, מִשׁוּף מְכַנְגֵּד הָאֵרוֹן לְצַפּוֹן אוֹ לְדָרוֹם? תַּלְמוּד לֹמַר: "לְפָנֵי הַכְּפֹרֶת", מְכַנְגֵּן כְּנָגֵד הָאֵרוֹן מִבַּחוּץ.</p>	
<p>וַיִּקְטֵר עֲלָיו אֶהְרֹן קִטְרֵת סָמִים בַּבֶּקֶר בְּהִיטִיבוֹ אֶת־הַנֶּגֶר יְקִטִּירָנָה:</p>	<p>וַיִּקְטֵר עֲלָיו אֶהְרֹן קִטְרֵת סָמִים בַּבֶּקֶר בְּהִיטִיבוֹ אֶת־הַנֶּגֶר יְקִטִּירָנָה:</p>
<p>בְּהִיטִיבוֹ – לְשׁוֹן נִקְוֵי הַבְּזִיכִין שֶׁל הַמְּנוּחָה מִדְּשָׁן הַפְּתִילוֹת שְׁנֹשְׂרָפוּ בַלַּיְלָה; וְהָיָה מְטִיבֹן בְּכָל בֶּקֶר וּבֶקֶר. הַנֶּגֶר – לוּצִי"ש ׀ בְּלַעַז. וְכֵן כָּל גִּירוֹת הָאֲמוֹרוֹת בַּמְּנוּחָה, חוּץ מִמְּקוֹם שְׁנָאֲמַר שֵׁם הָעֵלָאָה, שֶׁהוּא לְשׁוֹן הַדְּלָקָה.</p>	
<p>וּבַהֲעֵלַת אֶהְרֹן אֶת־הַנֶּגֶר בֵּין הָעַרְבִים יְקִטִּירָנָה קִטְרֵת תַּמִּיד לְפָנֵי יְ-הוָה לְדֹרֹתֵיכֶם:</p>	<p>וּבַהֲעֵלַת אֶהְרֹן אֶת־הַנֶּגֶר בֵּין הָעַרְבִים יְקִטִּירָנָה קִטְרֵת בּוֹסְמִין תְּדִירָא קָדָם יְיָ לְדָרִיכוֹן:</p>
<p>יְבַהֲעֵלוֹת – כְּשִׁינְדְלִיקָם, לְהַעֲלוֹת לְהַבְתֵּן. יְקִטִּירָנָה – בְּכָל יוֹם: פָּרַס מִקְטִיר שְׁחֵרִית, וּפָרַס מִקְטִיר בֵּין הָעַרְבִים.</p>	
<p>לֹא תַעֲלֹ עֲלָיו קִטְרֵת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְגִסָּף לֹא תִסְכּוּ עֲלָיו:</p>	<p>לֹא תַעֲלֹ עֲלָיו קִטְרֵת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְגִסָּף לֹא תִסְכּוּ עֲלָיו:</p>
<p>לֹא תַעֲלֹ עֲלָיו – עַל מִזְבֵּחַ זֶה. קִטְרֵת זָרָה – שׁוּם קִטְרֵת שֶׁל נְדָבָה; כְּלֵן זָרוֹת לוֹ חוּץ מִזֶּה. וְעֹלָה וּמִנְחָה – וְלֹא עֹלָה וּמִנְחָה. עֹלָה, שֶׁל כְּהֵמָה וְעוֹרָ; וּמִנְחָה הִיא שֶׁל לֶחֶם.</p>	
<p>וּכְפָר אֶהְרֹן עַל־קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה מִדָּם חֲטָאת הַכֹּפָרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יְכַפֵּר עֲלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ־ קֹדָשִׁים הוּא לִי־הוָה:</p>	<p>וּכְפָר אֶהְרֹן עַל קַרְנֹתֶיהָ חֲדָא בְּשִׁתָּא מִדָּם חֲטָאת כְּפּוֹרִיא חֲדָא בְּשִׁתָּא יְכַפֵּר עֲלֹהִי לְדָרִיכוֹן קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין הוּא קָדָם יְיָ:</p>
<p>וּכְפָר אֶהְרֹן – מִמֵּן דָּמִים. אַחַת בַּשָּׁנָה – בְּיוֹם הַכְּפּוֹרִים. הוּא שְׁנָאֲמַר בְּאַחֲרֵי מוֹת: "וַיִּצָּא אֵל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לְפָנֵי ה' וְכַפֵּר עֲלָיו". חֲטָאת הַכְּפּוֹרִים – הֵם פֶּר וְשָׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכְּפּוֹרִים, הַמְּכַפְּרִים עַל טְמֵאת מִקְדָּשׁ וְקֹדֶשִׁין. קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים – הַמִּזְבֵּחַ מִקְדָּשׁ לְדַבָּרִים הַלְלוּ בְלִבְךָ, וְלֹא לְעַבּוֹדָה אַחֲרָת.</p>	

ו. גַּשׁ רָעָה אֲשֶׁר רָאִיתִי תַחַת הַשָּׁמַשׁ וְרַבָּה הִיא
עַל-הָאָדָם: אִישׁ אֲשֶׁר יִתּוֹנְלוּ הָאֱלֹהִים עֲשׂוֹ
וּנְכֹסִים וְכַבֹּוד וְאִינּוֹ חָסֵר לְנַפְשׁוֹ | מִכָּל אֲשֶׁר-
יִתְאַוֶּה וְלֹא-יִשְׁלִטְנוּ הָאֱלֹהִים לְאָכַל מִמֶּנּוּ כִּי
אִישׁ נֹכְרִי יֵאֱכְלֵנוּ זֶה הֶבֶל וְחֲלֵי רַע הוּא: אִם-
יֹולִיד אִישׁ מֵאֵה וְשָׁנִים רַבּוֹת יִחְלֶה וְרַב | שְׂיִהְיוּ
יְמֵי-שָׁנָיו וְנַפְשׁוֹ לֹא-תִשָּׁבַע מִן-הַטּוֹבָה וְגַם-
קְבוּרָה לֹא-תִהְיֶה לּוֹ אֲמַרְתִּי טוֹב מִמֶּנּוּ הַנֶּפֶל: כִּי-
בַהֶבֶל בָּא וּבַחַשְׁךָ יֵלֵךְ וּבַחַשְׁךָ שָׁמוּ יִכְסֶה: גַּם-
שָׁמֶשׁ לֹא-רָאָה וְלֹא יִדַּע גִּחַת לְזֶה מִזֶּה: וְאֵלּוֹ חָלָה
אֶלְף שָׁנִים פְּעֻמִּים וְטוֹבָה לֹא רָאָה הֲלֹא אֶל-מְקוֹם
אֶחָד הַכֹּל הוֹלֵךְ: וְכִלְעָמֵל הָאָדָם לִפְיָהוּ וְגַם-
הַנֶּפֶשׁ לֹא תִמְלָא: הֲכִי מֵה-יִוְתָר לְחַכְמָה מִן-הַפְּסִיל
מֵה-לְעַנִּי יוֹדֵעַ לַהֲלֹךְ גִּגְד הַחַיִּים: טוֹב מֵרָאָה
עֵינַיִם מִהֲלֹךְ-בְּנֶפֶשׁ גַּם-זֶה הֶבֶל וְרַעוּת רֹוֹחַ: מֵה-
שְׂהִיָּה כְּבֹר נִקְרָא שָׁמוּ וְנוֹדַע אֲשֶׁר-הוּא אָדָם
וְלֹא-יֻכַל לְדַיֵּן עִם שְׂתַקְיָה מִמֶּנּוּ: כִּי יִשְׁ-דְּבָרִים
הַרְבֵּה מֵרַבִּים הֶבֶל מֵה-יִתָּר לְאָדָם: כִּי מִי-יֹודֵעַ
מֵה-טוֹב לְאָדָם בְּחַיִּים מִסֵּפֶר יְמֵי-חַיֵּי הֶבֶל
וַיַּעֲשֶׂם כַּצֵּל אֲשֶׁר מִי-יִגִּיד לְאָדָם מֵה-יִהְיֶה
אַחֲרָיו תַּחַת הַשָּׁמַשׁ:

ז. טוֹב שֵׁם מִשָּׁמוֹן טוֹב וַיּוֹם הַמּוֹת מַיּוֹם הַיּוֹלְדוֹ:
טוֹב לְלֶכֶת אֶל-בַּיִת-אֲבָל מִלְּכַת אֶל-בַּיִת מִשְׁתֵּה
בְּאֲשֶׁר הוּא סוּף פְּלִי-הָאָדָם וְהַחַי יִתָּן אֶל-לִבּוֹ:
טוֹב פֶּעַס מִשְׂחֹק כִּי-בָרַע פָּנִים יִיטַב לֵב: לֵב
חֲכָמִים בְּבַיִת אֲבָל וְלֵב פְּסִילִים בְּבַיִת שְׂמִיחָה:
טוֹב לִשְׁמַע גְּעֵרַת חֲכָם מֵאִישׁ שֹׁמֵעַ שִׁיר
פְּסִילִים: כִּי כְּקוֹל הַסִּירִים תַּחַת הַסִּיר כֵּן שֹׁחַק
הַפְּסִיל וְגַם-זֶה הֶבֶל: כִּי הַעֲשֵׂק יְהוֹלֵל חֲכָם וַיֵּאבֵד
אֶת-לֵב מִתְּנָה: טוֹב אַחֲרִית דָּבָר מֵרֵאשִׁיתוֹ טוֹב
אַרְךָ-רוּחַ מִגְּבוּהַ-רוּחַ: אֶל-תִּבְהַל בְּרוּחְךָ לְכַעֲוֹס
כִּי כַּעֲס בְּחִיק פְּסִילִים יְנוּחַ: אֶל-תִּתְאַמֵּר מֵה הִיָּה
שְׂהִימִים הַרְאֵשִׁים הָיוּ טוֹבִים מֵאֵלֶּה כִּי לֹא
מִחֲכָמָה שְׂאֵלֶת עַל-זֶה: טוֹבָה חֲכָמָה עִם-נַחֲלָה
וְיִתָּר לְרֵאִי הַשָּׁמַשׁ: כִּי בְּצֵל הַחֲכָמָה בְּצֵל הַכֶּסֶף
וַיִּתְרוֹן דַּעַת הַחֲכָמָה תַּחֲנִיחַ בְּעֵלְיָה: רָאָה אֶת-
מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים כִּי מִי יוֹכַל לְתַלְּוֹן אֶת אֲשֶׁר
עוֹתוֹ: בְּיוֹם טוֹבָה הָיָה בְּטוֹב וּבְיוֹם רָעָה רָאָה גַּם

אֶת-זֶה לְעַמְתָּ-זֶה עֲשֵׂה הָאֱלֹהִים עַל-דְּבָרַת שְׂלֹא
יִמָּצֵא הָאָדָם אַחֲרָיו מֵאוֹמָה: אֶת-הַכֹּל רָאִיתִי
בְּיָמַי הַבְּלִי יֵשׁ צְדִיק אֲבָד בְּצַדִּיק וַיֵּשׁ רָשָׁע
מֵאֲרִיךְ בְּרַעְיוֹ: אֶל-תִּהְיֶה צְדִיק הַרְבֵּה וְאֶל-
תִּתְחַכֵּם יוֹתֵר לְמָה תִּשְׂוֹמֵם: אֶל-תִּרְשָׁע הַרְבֵּה
וְאֶל-תִּהְיֶה סְכָל לְמָה תִּמּוֹת בְּלֹא עֲתִד: טוֹב אֲשֶׁר
תִּתְחַזַּק בְּזֶה וְגַם-מִזֶּה אֶל-תִּנְחַח אֶת-יַגִּיד כִּי-יִרָא
אֶל-לֵהִים יֵצֵא אֶת-פִּלְמֵם: הַחֲכָמָה תַּעֲזוּ לְחַכְמָה
מַעֲשֵׂרָה שְׁלִישִׁים אֲשֶׁר הָיוּ בְּעִיר: כִּי אָדָם אֵין
צְדִיק בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֵׂה-טוֹב וְלֹא יִחַטָּא: גַּם
לְכָל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר יִדְבְּרוּ אֶל-תִּתָּן לִבְךָ אֲשֶׁר לֹא-
תִשְׁמַע אֶת-עַבְדְּךָ מִקְלָלְךָ: כִּי גַם-פְּעֻמִּים רַבּוֹת
יִדַּע לִבְךָ אֲשֶׁר גַּם-אַתָּה קִלְלַת אַחֲרִים: כִּלְ-זֶה
נִסִּיתִי בְּחֲכָמָה אֲמַרְתִּי אַחֲכָמָה וְהִיא רְחוּקָה
מִמֶּנּוּ: רְחוּקָה מֵה-שְׂהִיָּה וְעַמֵּק עַמֵּק מִי יִמָּצְאוּ:
כִּסְבוּתִי אֲנִי וְלִבִּי לְדַעַת וְלְתוֹר וּבִקְשׁ חֲכָמָה
וְחַשְׁבוֹן וְלְדַעַת רָשָׁע פְּסֵל וְהַסְכָּלוֹת הוֹלְלוֹת:
וּמוֹצֵא אֲנִי מִר מִמּוֹת אֶת-הָאִשָּׁה אֲשֶׁר-הִיא
מִצוּדִים וְחַרְמִים לִבָּה אֲסוּרִים יִדְיָה טוֹב לִפְנֵי
הָאֱלֹהִים יִמְלֹט מִמֶּנּוּ וְחוֹטָא יִלְכַד בָּהּ: רָאָה זֶה
מִצָּאתִי אֲמַרְהָ קִהֲלַת אַחַת לְאַחַת לְמִצָּא חַשְׁבוֹן:
כִּי-אֲשֶׁר עוֹד-בִּקְשָׁה נִפְשִׁי וְלֹא מִצָּאתִי אָדָם אֶחָד
מֵאֵלְף מִצָּאתִי וְאִשָּׁה בְּכָל-אֵלֶּה לֹא מִצָּאתִי: כִּלְבֵד
רָאָה-זֶה מִצָּאתִי אֲשֶׁר עֲשֵׂה הָאֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם
יִשָּׂר וְהִמָּה בִקְשׁוּ חַשְׁבֻנוֹת רַבִּים:

ח. מִי כִּהְחַכְמָם וּמִי יוֹדֵעַ פֶּשֶׁר דְּבַר חֲכָמַת אָדָם
תִּתְאִיר פָּנָיו וְעַז פָּנָיו יִשְׁנָא: אֲנִל פִּי-מִלֶּךְ שְׂמֹר וְעֵל
דְּבָרַת שְׂבוּעַת אֶל-לֵהִים: אֶל-תִּבְהַל מִפְּנֵי תִלְךָ
אֶל-תַּעֲמִד בְּדָבָר רַע כִּי כָל-אֲשֶׁר יִחַפֵּץ יַעֲשֵׂה:
בְּאֲשֶׁר דְּבַר-מִלֶּךְ שִׁלְטוֹן וּמִי יֵאמַר-לוֹ מֵה-
תַּעֲשֵׂה: שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יִדַּע דְּבַר רַע וְעַת
וּמִשְׁפָּט יִדַּע לֵב חֲכָם: כִּי לְכָל-חַפֵּץ יֵשׁ עַת
וּמִשְׁפָּט כִּי-רַעַת הָאָדָם רַבָּה עָלָיו: כִּי-אִינּוֹ יִדַּע
מֵה-שְׂהִיָּה כִּי פֹאֲשֶׁר יִהְיֶה מִי יִגִּיד לוֹ: אֵין אָדָם
שִׁלִּיט בְּרוּחַ לְכָלֹא אֶת-הַרוּחַ וְאֵין שִׁלְטוֹן בְּיוֹם
הַמּוֹת וְאֵין מִשְׁלַחַת בַּמִּלְחָמָה וְלֹא-יִמְלֹט רָשָׁע
אֶת-בְּעַלְיוֹ: אֶת-כָּל-זֶה רָאִיתִי וְנִתּוֹן אֶת-לִבִּי
לְכָל-מַעֲשֵׂה אֲשֶׁר נַעֲשֵׂה תַחַת הַשָּׁמַשׁ עַת אֲשֶׁר

שָׁלַט הָאָדָם בָּאָדָם לְרַע לוֹ: וּבָכֹן רָאִיתִי רְשָׁעִים
קֹבְרִים וְבָאוּ וּמִמָּקוֹם קְדוֹשׁ יִהְיוּ וַיִּשְׁתַּפְּחוּ
בְּעִיר אֲשֶׁר כִּי-עָשׂוּ גַם-זֶה הִבֵּל: «אֲשֶׁר אֵין-
נַעֲשֶׂה פִתְגָם מַעֲשֵׂה הָרַע הַמְהִיר עַל-כֵּן מָלֵא לֵב
בְּנֵי-הָאָדָם בָּהֶם לַעֲשׂוֹת רָע: «אֲשֶׁר חָטָא עֲשֵׂה
רָע מֵאֵת וּמֵאֲרִיךְ לוֹ כִּי גַם-יִוָּדַע אָנִי אֲשֶׁר יִהְיֶה-
טוֹב לִירְאֵי הָאֱ-לֹהִים אֲשֶׁר יִירָאוּ מִלְּפָנָיו: «וְטוֹב
לֹא-יִהְיֶה לְרָשָׁע וְלֹא-יֵאָרֶיךָ יָמִים כַּצֵּל אֲשֶׁר
אֵינְנוּ יִרְא מִלְּפָנָי אֱ-לֹהִים: «יִשְׁ-הִבֵּל אֲשֶׁר נַעֲשֵׂה
עַל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר | יֵשׁ צַדִּיקִים אֲשֶׁר מִגִּיעַ אֲלֵהֶם
כַּמַּעֲשֵׂה הָרְשָׁעִים וַיֵּשׁ רְשָׁעִים שִׁמְגִיעַ אֲלֵהֶם
כַּמַּעֲשֵׂה הַצַּדִּיקִים אֲמַרְתִּי שִׁגְם-זֶה הִבֵּל:
וַיִּשְׁבַּחְתִּי אָנִּי אֶת-הַשִּׁמְחָה אֲשֶׁר אֵין-טוֹב לָאָדָם
תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ כִּי אִם-לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׂמוּחַ וְהוּא
יִלְוֵנוּ בַעֲמָלוֹ יָמֵי חַיָּיו אֲשֶׁר-נִתְּן-לוֹ הָאֱ-לֹהִים
תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: «כֹּפֵאֲשֶׁר נִתְּתִי אֶת-לִבִּי לַדַּעַת חֲכָמָה
וְלִרְאוֹת אֶת-הָעֵנָן אֲשֶׁר נַעֲשֵׂה עַל-הָאָרֶץ כִּי גַם
בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה שָׁנָה בְּעֵינָיו אֵינְנוּ רֹאֵה: «וְרֹאִיתִי
אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂה הָאֱ-לֹהִים כִּי לֹא יוֹכֵל הָאָדָם
לְמַצּוֹא אֶת-הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר נַעֲשֵׂה תַחַת-הַשָּׁמֶשׁ
בְּשֵׁל אֲשֶׁר יַעֲמַל הָאָדָם לְבַקֵּשׁ וְלֹא יִמְצָא וְגַם
אִם-יֵאמֶר הִתְחַכֵּם לַדַּעַת לֹא יוֹכֵל לְמַצּוֹא:

ט «כִּי אֶת-כָּל-זֶה נִתְּתִי אֶל-לִבִּי וְלִבּוֹר אֶת-כָּל-זֶה
אֲשֶׁר הַצַּדִּיקִים וְהַחֲכָמִים וְעַבְדֵיהֶם בְּיַד
הָאֱ-לֹהִים גַּם-אֶהְבֶּה גַם-שִׂנְאָה אֵין יוֹדֵעַ הָאָדָם
הַכֹּל לְפָנֵיהֶם: «הֵפֵל כַּאֲשֶׁר לִפְלֵ מִקְרָה אֶחָד
לְצַדִּיק וְלָרָשָׁע לְטוֹב וְלַטָּהוֹר וְלַטָּמֵא וְלִזְבַּח
וְלֹאֲשֶׁר אֵינְנוּ זֹבַח כַּטָּטֵא הַנִּשְׁבָּע כַּאֲשֶׁר
שָׁבוּעָה יִרְא: «זֶה | רָע בְּכֹל אֲשֶׁר-נַעֲשֵׂה תַחַת
הַשָּׁמֶשׁ כִּי-מִקְרָה אֶחָד לִפְלֵ וְגַם לֵב בְּנֵי-הָאָדָם
מִלֹּא-רָע וְהוֹלְלוֹת בְּלִבָּבָם בְּחַיֵיהֶם וְאַחֲרָיו אֶל-
הַמֵּתִים: «כִּי-מִי אֲשֶׁר יִחַפֵּר אֶל כָּל-הַחַיִּים יֵשׁ
בְּטַחֲוֹן כִּי-לִלְבָב חַי הוּא טוֹב מִן-הָאָרְיָה הַמֵּת: «כִּי
הַחַיִּים יוֹדְעִים שְׂיָמָתוֹ וְהַמֵּתִים אֵינְם יוֹדְעִים
מֵאוֹמָה וְאֵין-עוֹד לָהֶם שִׁכָּר כִּי נִשְׁכַּח זְכָרָם: «גַּם
אֶהְבֶּתֶם גַּם-שִׂנְאָתְכֶם גַּם-קִנְיָתְכֶם כִּבֵּר אֲבָדָה וְחִלַּק
אֵין-לָהֶם עוֹד לַעֲוֹלָם בְּכֹל אֲשֶׁר-נַעֲשֵׂה תַחַת
הַשָּׁמֶשׁ: לָךְ אֶכֵּל בְּשִׁמְחָה לַחֲמֹךְ וְשִׂתָּה בְּלִב-טוֹב

וַיִּגְדֶּה כִּי כָבֹד רָצָה הָאֱ-לֹהִים אֶת-מַעֲשָׂיו: «בְּכָל-
עֵת יִהְיוּ בְגִדֵיךָ לְבָנִים וְשָׁמֶן עַל-רֹאשְׁךָ אֶל-
יַחֲסֹר: «רָאֵה חַיִּים עִם-אִשָּׁה אֲשֶׁר-אֶהְבֶּת כָּל-יָמֵי
חַיֵּי הַבְּלָה אֲשֶׁר נִתְּן-לָךְ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ כֹּל יָמֵי
הַבְּלָה כִּי הוּא חִלְקֶךָ בְּחַיִּים וּבַעֲמָלֶךָ אֲשֶׁר-אֶתָּה
עֹמֵל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: «כֹּל אֲשֶׁר תִּמְצָא נִדְּךָ לַעֲשׂוֹת
בְּכַחַךְ עֲשֵׂה כִּי אֵין מַעֲשֵׂה וְחִשְׁבוֹן וְדַעַת וְחֲכָמָה
בְּשִׂאוֹל אֲשֶׁר אֶתָּה הִלַּךְ שָׁמָּה: «שִׁבְתִּי וְרָאֵה
תַּחַת-הַשָּׁמֶשׁ כִּי לֹא לְקָלִים הַמְרוֹץ וְלֹא לְגִבּוֹרִים
הַמְלַחֲמָה וְגַם לֹא לַחֲכָמִים לָחֵם וְגַם לֹא לְנַבְנִים
עֲשֶׂר וְגַם לֹא לַיֹּדְעִים חֵן כִּי-עֵת וּפְגַע יִקְרָה אֶת-
כָּלֵם: «כִּי גַם לֹא-יִדַּע הָאָדָם אֶת-עֲתוֹ כַּדָּגִים
שִׁנְאָחֲזִים בְּמַצּוֹדָה רָעָה וּכְצַפְרִים הָאֲחֻזּוֹת בַּפֶּחַ
כָּהֶם יוֹקְשִׁים בְּנֵי הָאָדָם לַעֲת רָעָה כַּשִּׁתְּפוֹל
עֲלֵיהֶם פִּתְאֹם: «גַּם-זֶה רָאִיתִי חֲכָמָה תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ
וְגִדּוּלָה הִיא אֵלַי: «עֵיר קִטְוָה וְאֲנָשִׁים בָּהּ מַעֲט
וּבֹא-אֵלֶיהָ מְלֹךְ גָּדוֹל וְסָבַב אֶתָּה וּבָנָה עֲלֶיהָ
מִצּוֹדִים גְּדֹלִים: «וּמַצָּא בָּהּ אִישׁ מִסָּפֹן חֲכָם
וּמְלִטָּה-הוּא אֶת-הָעֵיר בְּחֲכָמָתוֹ וְאָדָם לֹא זָכַר אֶת-
הָאִישׁ הַמִּסָּפֹן הַהוּא: «וְאֲמַרְתִּי אָנִּי טוֹבָה חֲכָמָה
מִגִּבּוֹרָה וְחֲכָמַת הַמִּסָּפֹן בְּזוּלָה וְדַבְּרָיו אֵינְם
נִשְׁמָעִים: «דַּבְּרִי חֲכָמִים בְּנַחַת נִשְׁמָעִים מִזַּעֲקַת
מוֹשֵׁל בְּכַסִּילִים: «טוֹבָה חֲכָמָה מִכָּלִי קָרֵב וְחוֹטָא
אֶחָד יֵאבֵד טוֹבָה הַרְבֵּה:

י «זְבוּבֵי מוֹת יִבְאִישׁ יִבְיַע שָׁמֶן רוֹקַח יִקַּר מִחֲכָמָה
מִכָּבוֹד סִכְלוֹת מַעֲט: «לֵב חֲכָם לִימִינוֹ וְלֵב כָּסִיל
לְשִׁמְאֵלוֹ: «וְגַם-בְּדָרֶךְ כַּשִּׁסְכָּל הִלַּךְ לְבוֹ חֲסֹר
וְאָמַר לִפְלֵ סָכָל הוּא: «אִם-רוּחַ הַמוֹשֵׁל תַּעֲלֶה
עֲלֶיךָ מִקוֹמָךְ אֶל-תַּנְגַּח כִּי מִרְפָּא יִבִּית חֲטָאִים
גְּדוֹלִים: «יֵשׁ רָעָה רָאִיתִי תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ כַּשִּׁנְגָּה
שִׁיָּצָא מִלְּפָנָי הַשְּׁלִיט: «גִּתָּן הַסָּכָל בְּמַרוּמִים רַבִּים
וְעַשִׂירִים בַּשָּׁפֵל יֵשְׁבוּ: «רָאִיתִי עַבְדִּים עַל-סוּסִים
וְשָׂרִים הַלְכִים כַּעֲבָדִים עַל-הָאָרֶץ: «חֲפֹר גּוֹמֵץ בּוֹ
יָפוּל וּפְרֵץ גָּדֵר יִשְׁכְּנוּ נַחֲשׁ: «מִסִּיעַ אֲבָנִים יַעֲצֹב
בָּהֶם בּוֹקֵעַ עֲצִים יִסְכֹּן בָּם: «אִם-קָהָה הַבְּרָזֵל וְהוּא
לֹא-פָגִים קִלְקֵל וְחִילִים יִגְבֵּר וַיִּתְרוֹן הַכָּשִׁיר
חֲכָמָה: «אִם-יִשְׁוֶה הַנְּחָשׁ בְּלוֹא-לֶחֶשׁ וְאֵין יִתְרוֹן
לְבַעַל הַלְשׁוֹן: «דַּבְּרִי כִּי-חֲכָם חֵן וְשִׁפְתוֹת כָּסִיל

תְּבַלְעֵנּוּ: «תִּתְחַלֵּת דְּבַר־יִפְיֵהוּ סִכְלוֹת וְאַחֲרֵית פְּיֵהוּ הוֹלְלוֹת רַעָה: «וְהִסְכֵּל יַרְבֵּה דְבָרִים לֹא־יִדַע הָאָדָם מִה־שִׁיחֵיָהּ וְאִשֶּׁר יִהְיֶה מֵאַחֲרָיו מִי יִגִּיד לוֹ: «עֲמַל הַפְּסִילִים תִּיגַעְנּוּ אִשֶּׁר לֹא־יִדַע לְלַכֵּת אֶל־עִיר: «אִי־לָךְ אֶרֶץ שְׂמֵלֶכָךְ גַּעַר וְשָׂרִיף בִּבְקָר יֹאכְלוּ: «אִשֶּׁרֶךְ אֶרֶץ שְׂמֵלֶכָךְ בְּוַחֲוֹרִים וְשָׂרִיף בָּעֵת יֹאכְלוּ בַגְּבוּרָה וְלֹא בַשְּׂתִי: «בַּעֲצֵלְתֵימָם יִמָּךְ הַמְקַרָּה וּבַשְּׂפִלוֹת יִדָּם יִדְלָךְ הַבֵּית: «לְשִׁחוּק עֹשִׂים לָחֵם וְיֵין יִשְׁמַח חַיִּים וְהַפֶּסֶף יַעֲנֶה אֶת־הַכֹּל: «גַּם בְּמִדְעָךְ מְלֶךְ אֶל־תִּקְלָל וּבַחֲדָרֵי מִשְׁכַּבְךָ אֶל־תִּקְלָל עֲשִׂיר כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיךְ אֶת־הַקּוֹל וּבַעַל כְּנָפַיִם יִגִּיד דְּבָר:»

יא «שִׁלַּח לַחֲמֶךָ עַל־פְּנֵי הַיָּמִים כִּי־יָרֵב הַיָּמִים תִּמְצָאֵנּוּ: «תִּוַּחֲלֶק לְשִׁבְעָה וְגַם לְשִׁמוּנָה כִּי לֹא תִדַע מִה־יִהְיֶה רַעָה עַל־הָאָרֶץ: «אִם־יִמְלֹאוּ הָעַבִּים גֹּשֶׁם עַל־הָאָרֶץ יִרְיָקוּ וְאִם־יִפּוֹל עֵץ בְּדָרוֹם וְאִם בְּצָפוֹן מְקוֹם שִׁיפּוֹל הָעֵץ נָשֵׁם יִהְיֶה: «שִׁמְרֵ רֹחַ לֹא יִזְרַע וְרֹאֶה בְּעַבִּים לֹא יִקְצוֹר: «כֹּפֵאִשֶׁר אֵינֶךָ יוֹדֵעַ מִה־יִדְרֶךְ הָרוֹחַ כַּעֲצָמִים בְּבֶטֶן הַמְּלֵאָה כֹּכָה לֹא תִדַע אֶת־מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים אִשֶּׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הַכֹּל: «בִּבְקָר זָרַע אֶת־זֵרְעֶךָ וְלַעֲרֹב אֶל־תִּנַּח יִדְךָ כִּי אֵינֶךָ יוֹדֵעַ אִי זֶה יִכָּשֵׁר הַזֶּה אוֹ־זֶה וְאִם־שָׁנִיָּהֶם כְּאֶחָד טוֹבִים: «וּמִתּוֹךְ הָאֹר וְטוֹב לַעֲיִנִים לִרְאוֹת אֶת־הַשָּׁמַיִם: «כִּי אִם־שָׁנִים הַרְבֵּה יִחַיֶּה הָאָדָם בְּכֹלָם יִשְׁמַח וְיִזְכֹּר אֶת־יָמֵי הַחֹשֶׁךְ כִּי־הַרְבֵּה יִהְיֶה כָּל־שָׂבָא הַכֹּל: «שְׂמַח בְּחֹר בְּיִלְדוּתֶיךָ וְיִטִּיבֶךָ לִבְךָ בְּיָמֵי בְּחֹרוּתֶיךָ וְהִלָּךְ בְּדַרְכֵי לִבְךָ וּבְמַרְאֵי עֵינֶיךָ וְדַע כִּי עַל־כָּל־אֱלֹהִים יִבִּיאֶךָ הָאֱלֹהִים בְּמִשְׁפָּט: «וְהִסֵּר כָּעֵס מִלִּבְךָ וְהַעֲבֵר רַעָה מִבְּשָׂרֶךָ כִּי־תִילָצוֹת וְהַשְׁתַּרְוֹת הַכֹּל:

יב «וְזָכַר אֶת־בוֹרְאֶיךָ בְּיָמֵי בְּחֹרוּתֶיךָ עַד אִשֶּׁר לֹא־יִבְאֹו יָמֵי הַרְעָה וְהִקְיֵעוּ שָׁנִים אִשֶּׁר תֹּאמֵר אִי־לִי בָהֶם חֶפְצִי: «עַד אִשֶּׁר לֹא־תִחַשֵּׁךְ הַשָּׁמַשׁ וְהָאֹר וְהַיָּרֵחַ וְהַכּוֹכָבִים וְשָׁבוּ הָעַבִּים אַחַר הַגָּשֶׁם: «בַּיּוֹם שִׁיזְעוּ שִׁמְרֵי הַבַּיִת וְהַתְּעוֹתוּ אֲנָשֵׁי הַחֵיל וּבִטְלוּ הַטְּחָנוֹת כִּי מִלְּטוּ וְחָשְׁכוּ הָרְאוֹת בְּאַרְבּוֹת: «וְסִגְרוּ דְלָתִים בְּשׁוּק בְּשִׁפְלֵי קוֹל הַטְּחָנָה

וְיָקוּם לְקוֹל הַצִּפּוֹר וְיִשְׁחוּ כָּל־בְּנוֹת הַשִּׁיר: «גַּם מִגְבֵּה יִרְאוּ וְתַתְּחַתִּים בְּדָרֶךְ וַיִּנְאֵץ הַשָּׂקָד וַיִּסְתַּבֵּל הַחֲגָב וְתַפֵּר הָאֲבִיוֹנָה כִּי־הִלָּךְ הָאָדָם אֶל־בֵּית עוֹלָמוֹ וְסָבְבוּ בְּשׁוּק הַסּוּפְדִים: «עַד אִשֶּׁר לֹא־יִרְתֵּק חֶבֶל הַפֶּסֶף וְתִרְוִץ גִּלְתֵּי הַזֶּהָב וְתִשְׁבֵּר כֹּד עַל־הַמְּבוּעַ וְנִרְץ הַגְּלָגַל אֶל־הַבוֹר: «וַיִּשָּׁב הָעֶפְרַע עַל־הָאָרֶץ כְּשֶׁהִיָּה וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל־הָאֱלֹהִים אִשֶּׁר נִתְּנָה: «הַבֵּל הַבָּלִים אָמַר הַקּוֹהֵלֶת הַכֹּל הַבֵּל: «וַיִּתֵּר שִׁהְיָה קִהֵלֶת חֲכָם עוֹד לַמִּד־דַּעַת אֶת־הַעֵם וְאֵזֶן וְחִלָּךְ תִּקַּח מִשְׁלִים הַרְבֵּה: «בִּבְקִשׁ קִהֵלֶת לַמְצָא דְבַר־יִחְפֹּץ וְכַתּוּב יִשָּׁר דְּבַרִי אֱמֶת: «דְּבַרִי חֲכָמִים כְּדַרְבְּנוֹת וְכַמְשֻׁמְרוֹת נְטוּעִים בַּעֲלֵי אִסְפוֹת נִתְּנוּ מִרַעָה אֶחָד: «וַיִּתֵּר מִהֶמָּה בְּנֵי הַזֶּהָר עֲשׂוֹת סְפָרִים הַרְבֵּה אֵין לָךְ וְלֵהֵג הַרְבֵּה יִגַּעַת בְּשָׂר: «וּפֶה דְבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת־הָאֱלֹהִים יִרְאֵ וְאֶת־מִצְוֹתָיו שְׁמֹר כִּי־זֶה כָּל־הָאָדָם: «כִּי אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים יִבֵּא בְּמִשְׁפָּט עַל כָּל־נַעֲלָם אִם־טוֹב וְאִם־רָע:

הַלְבוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה פָּרָק ח

ה,א מִשָּׁה רַבְּנּוּ לֹא הֶאֱמִינוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי הָאוֹתוֹת שֶׁעָשָׂה: שֶׁהִמְאִמִּין עַל פִּי הָאוֹתוֹת יִשׁ בְּלִבּוֹ דְּפִי, שֶׁאֲפֹשֶׁר שִׁיעֲשֶׂה הָאוֹת בְּלֹאט וּבְשׁוֹף. אֵלֶּא כֹּל הָאוֹתוֹת שֶׁעָשָׂה בַּמִּדְבָּר, לְפִי הַצֵּרֶף עֲשָׂאן לֹא לְהַבִּיא רְאִיָּה עַל הַנְּבוּאָה: צֵרֶף לְהַשְׁקִיעַ אֶת הַמִּצְרַיִם, כָּרַע אֶת הַיָּם וְהַצְּלִילָם בּוֹ. צָרְכֵנוּ לְמוֹזוֹן, הוֹרִיד לָנוּ אֶת הַמָּן. צִמְאֵנוּ, בָּקַע לָהֶם אֶת הָאֵבָן. כִּפְרוּ בּוֹ עֲדַת כְּרַח, בְּלֹעַח אוֹתָם הָאֲרֶץ. וְכוּ, שָׁאֵר כֹּל הָאוֹתוֹת.

ה,ב וּבְמַח הֶאֱמִינוּ בּוֹ, בְּמַעֲמַד הַר סִינַי: שֶׁעֵינֵינוּ רְאוּ, וְלֹא זָר, וְאֶזְנֵינוּ שָׁמְעוּ, וְלֹא אַחַר הָאֵשׁ וְהַקּוֹלוֹת וְהַלְפִידִים. וְהוּא נִגַּשׁ אֶל הָעֶרְפֶּל, וְהַקּוֹל מְדַבֵּר אֵלָיו; וְאָנוּ שׁוֹמְעִים: מִשָּׁה, מִשָּׁה לָךְ אָמַר לָהֶם כֶּף וּפָה. וְכֵן הוּא אֹמֵר "פָּנִים בְּפָנִים, דְּבַר ה' עִמָּכֶם", וְנֹאמַר "לֹא אֶת אֲבֹתֵינוּ, פָּרַת ה' אֶת הַפְּרִיַת הַזֹּאת".

ה,ג וּמִנִּין שֶׁבְּמַעֲמַד הַר סִינַי לְבַדּוֹ, הִיא חֲרָאָה לְנְבוּאָתוֹ שֶׁהִיא אִמְתָּ שְׂאִין בּוֹ דְּפִי שֶׁנֹּאמַר "הִנֵּה אֲנִי בָּא אֵלָיְךָ בְּעַב הָעָנָן, בְּעַבּוֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְּרֵי עֲמֻהָ, וְגַם כֶּף יֶאֱמִינוּ לְעוֹלָם": מִכָּל שֶׁקֹּדֶם דְּבַר זֶה, לֹא הֶאֱמִינוּ בּוֹ נְאֻמָּנוֹת שֶׁהִיא עֹמְדַת לְעוֹלָם, אֵלֶּא נְאֻמָּנוֹת שִׁישׁ אַחֲרֶיהָ הֲרַחֵר וּמַחֲשָׁבַת.

ה,ד נִמְצְאוּ אֵלּוֹ שֶׁשָּׁלַח לָהֶם, הֵם הַעֲדִים עַל נְבוּאָתוֹ שֶׁהִיא אִמְתָּ, וְאִינוּ צָרִיף לַעֲשׂוֹת לָהֶם אוֹת: שֶׁהֵם וְהוּא אֶחָד בְּדַבָּר, כִּשְׁנֵי עֲדִים שָׂרְאוּ דְּבַר אֶחָד בִּיחַד שְׁכָל אֶחָד מֵהֶם עַד לְחִבְרוֹ שֶׁהוּא אֹמֵר אִמְתָּ, וְאִין אֶחָד מֵהֶם צָרִיף לְהַבִּיא רְאִיָּה לְחִבְרוֹ. כֶּף מִשָּׁה רַבְּנּוּ כֹּל יִשְׂרָאֵל עֲדִים לּוֹ אַחַר מַעֲמַד הַר סִינַי, וְאִינוּ צָרִיף לַעֲשׂוֹת לָהֶם אוֹת.

ה,ה וְזֶה הוּא שֶׁאֲמַר לּוֹ תְּקַדּוּשׁ כְּרוּךְ הוּא

בְּתַחֲלַת נְבוּאָתוֹ, כִּעֵת שֶׁנָּתַן לּוֹ הָאוֹתוֹת לַעֲשׂוֹתָן בְּמִצְרַיִם, וְאָמַר לּוֹ "וְשָׁמְעוּ, לְקַלְדִּי": יָדַע מִשָּׁה רַבְּנּוּ שֶׁהִמְאִמִּין עַל פִּי הָאוֹתוֹת, יִשׁ בְּלִבּוֹ דְּפִי וּמַחֲרַחֵר וּמַחֲשָׁב, וְהִיא נִשְׁמַט מִלִּילָה, וְאָמַר "וְהֵן לֹא יֶאֱמִינוּ לִי" עַד שֶׁהוֹדִיעוּ תְּקַדּוּשׁ כְּרוּךְ הוּא, שֶׁאֵלּוֹ הָאוֹתוֹת אִינָן אֵלֶּא עַד שִׁיעֲצֹאוּ מִמִּצְרַיִם; וְאַחַר שִׁיעֲצֹאוּ וַיַּעֲמְדוּ עַל הַר הַזֶּה, יִסְתַּלַּק הַתְּרַחֵר שֶׁמַּחֲרַחֵרִין אַחֲרֶיהָ, שֶׁאֲנִי נֹתֵן לָךְ כָּאֵן אוֹת שִׁיעֲדֵנוּ שֶׁאֲנִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּאִמְתָּ מִבְּתַחֲלָה, וְלֹא יִשְׁאֵר בְּלִבָּן הֲרַחֵר. וְהוּא שֶׁהַכֶּתוּב אֹמֵר "וְזֶה לָךְ הָאוֹת, כִּי אֲנִי שְׁלַחְתִּיךָ: בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם, מִמִּצְרַיִם, תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים, עַל הַר הַזֶּה".

ה,ו נִמְצְאָתָ אֹמֵר, שְׁכָל נְבִיא שִׁיעֲמַד אַחַר מִשָּׁה רַבְּנּוּ, אִין אָנוּ מִאֲמִינוֹן בּוֹ מִפְּנֵי הָאוֹת לְבַדּוֹ, כִּדִּי שֶׁנֹּאמַר אִם יַעֲשֶׂה אוֹת נִשְׁמַע לּוֹ לְכָל מַח שִׁיעֲמַר; אֵלֶּא מִפְּנֵי הַמַּצְוָה שֶׁאָנוּ מִשָּׁה בַּתּוֹרָה, וְאָמַר אִם נָתַן אוֹת, "אֵלָיו, תִּשְׁמָעוּן": כִּמוֹ שֶׁאָנוּ לְחַתֵּף תְּדַבֵּר עַל פִּי שְׁנֵי עֲדִים, וְאִף עַל פִּי שְׂאִין אָנוּ יוֹדְעִין אִם אִמְתָּ הַעִידוּ אִם שֶׁקֶר; כֶּף מַצְוָה לְשִׁמְעַ מִזֶּה הַנְּבִיא, אִם הָאוֹת אִמְתָּ אוֹ כִּבְשׁוֹף וְלֹאט.

ה,ז לְפִיכָף אִם עָמַד נְבִיא וַעֲשֶׂה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים גְּדוּלִים, וּבִקְשׁ לְהַכְחִישׁ נְבוּאָתוֹ שֶׁלְּמִשָּׁה רַבְּנּוּ אִין שׁוֹמְעִין לּוֹ; וְאָנוּ יוֹדְעִין בִּיחַד שֶׁאוֹתֵן הָאוֹתוֹת בְּלֹאט וּבְשׁוֹף הֵן, לְפִי שֶׁנְּבוּאָתָ מִשָּׁה רַבְּנּוּ אִינָה עַל פִּי הָאוֹתוֹת כִּדִּי שֶׁנִּצְרַף אוֹתוֹת זֶה לְאוֹתוֹת זֶה, אֵלֶּא כִּעֵינֵינוּ רְאִינֵיהָ וּבְאֶזְנֵינוּ שִׁמְעֵנֶיהָ, כִּמוֹ שֶׁשִּׁמְעַ הוּא.

ה,ח הֵא הֵא לְמַח הַדְּבַר דּוּמָחָה: לְעֲדִים שֶׁהַעִידוּ לְאָדָם עַל דְּבַר שְׂרָאָה בְּעֵינֵינוּ, שֶׁאִינוּ כִּמוֹ שְׂרָאָה שֶׁאִינוּ שׁוֹמְעַ לָהֵן, אֵלֶּא יוֹדַע כִּינֵיאִי שֶׁהֵן עֲדֵי שֶׁקֶר.

ה,ט לְפִיכָף אִמְרָה תּוֹרָה שְׂאֵם בָּא הָאוֹת

והמופת, "לא תשמע, אל דברי הנביא ההוא":
שחרי זה בא אלך באות ומופת, להכחיש מה
שראית בעיניך; והואיל ואין אנו מאמינין
במופת, אלא מפני המצוה שצונו משה, היאך
נקבל מאות זה שפא להכחיש נבואתו
של משה, שראינו וששמענו.

הלכות יסודי התורה פרק ט

ט, א דבר ברור ומפורש בתורה, שהיא מצוה
עומדת לעולם ולעולמי עולמים: אין לה לא
שני, ולא גרעון ולא תוספת, שנאמר "את כל
הדבר, אשר אנכי מצוה אתכם אתו תשמרו,
לעשות: לא תסף עליו, ולא תגרע ממונו";
ונאמר "והנגלת לנו ולבנינו, עד עולם לעשות,
את כל דברי התורה הזאת". הא למדת שכל
דברי תורה, מצוין אנו לעשותן עד עולם; וכן
הוא אומר "חקת עולם לדורתיכם", ונאמר "לא
בשמים, היא". הא למדת שאין נביא רשאי
לחדש דבר, מעתה.

ט, ב לפיכך אם יעמד איש, בין מישראל בין
מן האמות, ויעשה אות ומופת ויאמר שה'
שלחו להוסיף מצוה, או לגרע מצוה, או לפרש
במצוה מן המצוות פרוש שלא שמענו ממושה,
או שאמר שאותן המצוות שנצטוו בהן
ישראל אינן לעולם ולדורי דורות אלא מצוות
לפי זמן היו הרי זה נביא שקר, שחרי בא
להכחיש נבואתו של משה; ומיתתו בחנק, על
שהיך לדבר בשם ה' אשר לא צוהו, שהוא
ברוך שמו צוה למשה שהמצוה הזאת "לנו
ולבנינו, עד עולם", ו"לא איש אל ויביב".

ט, ג אם פו, למה נאמר בתורה "נביא אקים
להם מקרב אחיהם" לא לעשות דת הוא בא,
אלא לצוות על דברי התורה, ולהזהיר העם
שלא יעברו עליה, כמו שאמר האחרון שבהם

"זכרו, תורת משה עבדי".

ט, ד וכן אם צונו בדברי הרשות, כגון לנו
למקום פלוני או אל תלכו, עשו מלחמה חיום
או אל תעשו, בנו חומה זו או אל תבנה מצוה
לשמע לו; והעובר על דבריו חייב מיתה בידי
שמים, שנאמר "והיה, האיש אשר לא ישמע
אל דברי, אשר ידבר, בשמי אנכי, אדרש
מעמו". וכן נביא שעבר על דברי עצמו,
והפוש נבואתו חייב מיתה בידי שמים;
ובשלתן נאמר "אנכי, אדרש מעמו".

ט, ה וכן אם יאמר לנו הנביא שנודע לנו שהוא
נביא, לעבר על אחת מכל מצוות האמורות
בתורה או על מצוות הרבה, בין קלות בין
חמורות, לפי שעה מצוה לשמע לו. וכן למדנו
מחכמים הראשונים, מפני השמועה: בכל, אם
יאמר לך נביא עבר על דברי תורה, פאלהו
בהר הכרמל, שמע לו חוץ מעבודה זרה. והוא,
שיהיה הדבר לפי שעה כגון אליהו בהר
הכרמל, שהקריב עולה בחוץ, וירושלים
נבחרה, והמקריב בחוץ חייב פרת. ומפני
שהוא נביא, מצוה לשמע לו; וגם בזה נאמר
"אליו, תשמעו".

ט, ו ואלו שאלו את אליהו ואמרו לו, נעקר מה
שפתוב בתורה "פן תעלה עלתיה, בכל מקום,
אשר תראה" היה אומר לא, אלא המקריב
בחוץ לעולם חייב פרת, כמו שצוה משה; אבל
אני חיום אקריב בחוץ בדבר ה', כדי להכחיש
נביאי הפעל.

ט, ז ועל הדרך הזאת, אם צונו כל הנביאים
לעבר לפי שעה, מצוה לשמע להם; ואם אמרו
שהדבר נעקר לעולם מיתתו בחנק, שהתורה
אמרה "לנו ולבנינו, עד עולם". וכן אם עקר
דבר מדברים שלמדנו מפני השמועה, או
שאמר בדין מדיני תורה שה' צוה לו שחדין

בְּךָ הוּא וְהִלְכָה בְּדַבְרֵי פְלוֹנֵי הָרִי זֶה נְבִיא שְׁקֵר, וַיַּחֲנֹק אֶת עַל פִּי שֶׁעָשָׂה אוֹת: שְׁחָרִי בָּא לְהַכְחִישׁ תּוֹרַת שְׁאַמְרָה "לֹא בַשְּׁמַיִם, הִיא". אֲבָל לְפִי שְׁעָה, שׁוֹמְעִין לוֹ בְּכָל.

ט, ח בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרָיִם, בְּשֶׁאֵר מַצּוֹת; אֲבָל בְּעִבּוּרָה זָרָה אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, וְאֶפְלוּ לְפִי שְׁעָה. וְאֶפְלוּ עָשָׂה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים גְּדוּלִים, וְאָמַר שֶׁה' צִוְּהוּ שְׁתַּעֲבֹד עִבּוּרָה זָרָה הַיּוֹם בְּלִבְךָ, אוֹ בְּשֶׁעָה זֹו בְּלִבְךָ הָרִי זֶה דְּבַר סָרָה עַל ה'; וְעַל זֶה צִוְּהָ הַפְּתוּב וְאָמַר "וּבָא הָאוֹת וְהַמוֹפְתִים... לֹא תִשְׁמַע... כִּי דְבַר סָרָה עַל ה' אֱלֹהֵיכֶם": שְׁחָרִי זֶה בָּא לְהַכְחִישׁ נְבוּאָתוֹ שְׁלֹמִשָׁה. וְלִפִּיכָךְ גִּדַע בּוֹדְאֵי שְׁחָוָא נְבִיא שְׁקֵר, וְכָל שֶׁעָשָׂה בְּלֹאט וּבְשׁוֹף עָשָׂה; וַיַּחֲנֹק.

הַלְבוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה פִּרְקֵי י

י, א כָּל נְבִיא שֶׁיַּעֲמֹד לָנוּ וַיֹּאמֶר שֶׁה' שְׁלַחוּ, אֵינּוּ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת אוֹת כְּאֶחָד מֵאוֹתוֹת מִשָּׁה רַבְּנּוּ אוֹ כְּאוֹתוֹת אֱלֹהֵי וְאֱלִישֶׁע, שֵׁישׁ בְּחֵן שְׁנַיִ מְנַחֵגוֹ שְׁלַעוּלָם; אֵלֹא הָאוֹת שְׁלוֹ שֶׁיֵּאמַר דְּבָרִים הַעֲתִידִין לְהִיֹּת בְּעוֹלָם, וַיֵּאמְנוּ דְּבָרָיו, שְׁנֵאמַר "וְכִי תֵאמַר, בְּלִבְכֶם: אֵיכָה גִדַע אֶת הַדְּבַר...".

י, ב לְפִיכָךְ בְּשִׁיבוֹא אָדָם הָרְאוּי לְנְבוּאָה בְּמִלְאָכוֹת ה', וְלֹא יָבוֹא לְהוֹסִיף וְלֹא לְגַרֵעַ, אֵלֹא לַעֲבֹד אֶת ה' בְּמַצּוֹת הַתּוֹרָה אֵין אוֹמְרִין לוֹ קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם אוֹ חֲחִיה מֵת וּבִיּוֹצֵא בְּאֵלָיו, וְאַחַר כֵּן נֵאמְרִין בְּךָ. אֵלֹא אוֹמְרִין לוֹ, אִם נְבִיא אַתָּה, אָמַר לָנוּ דְּבָרִים הַעֲתִידִין לְהִיֹּת; וְהוּא אוֹמֵר, וְאֵנּוּ מַחֲסִיִּם לוֹ לְרֵאוֹת הֵיבּוֹאוּ דְּבָרָיו: אִם לֹא יָבוֹאוּ, וְאֶפְלוּ נֶפֶל דְּבַר אֶחָד קָטָן בִּידוּעַ שְׁחָוָא נְבִיא שְׁקֵר.

י, ג וְאִם בָּאוּ דְּבָרָיו בְּלָם, וְהָיָה בְּעִינֵינוּ נֵאמְרֵן וּבּוֹדְקִין אוֹתוֹ פְּעָמִים חֲרִיבָה. אִם נִמְצְאוּ דְּבָרָיו

בְּלָם נֵאמְרִין, הָרִי זֶה נְבִיא אֱמֶת, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר בְּשִׁמּוּאֵל, "וַיִּדַע, כָּל יִשְׂרָאֵל, מִדָּן, וְעַד בְּעַר שָׁבַע: כִּי נֵאמְרֵן שְׁמוּאֵל, לְנְבִיא לֵה".

י, ד וְהִלּוּא הַמְּעוֹנְנִים וְהַקּוֹסְמִים אוֹמְרִין מַה עֲתִיד לְהִיֹּת, וּמַה הַפְּרָשׁ בֵּין הַנְּבִיא וּבֵינָם אֵלֹא שֶׁהַמְּעוֹנְנִים וְהַקּוֹסְמִים וּבִיּוֹצֵא בְּחֵן, מְקַצֵּת דְּבָרֵיהֶן מִתְקַיְּמִין וּמְקַצֵּתֵן אֵין מִתְקַיְּמִין: כְּעִנְיֵן שְׁנֵאמַר "וַיַּעֲמֵדוּ נָא וַיִּוֹשִׁיעֵךְ הַכְּרִי שְׁמַיִם, הַחַיִּים בְּבוֹכָבִים, מוֹדְעִים לְחַדְשִׁים, מִאֲשֶׁר יָבֹאוּ עָלֶיךָ" "מִאֲשֶׁר", וְלֹא כָּל אֲשֶׁר. וְאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִתְקַנֵּם מִדְּבָרֵיהֶם כְּלוּם, אֵלֹא יִטְעוּ בְּכָל, כְּעִנְיֵן שְׁנֵאמַר "מִפֶּר אֶתוֹת בְּדִים, וְקוֹסְמִים יְהוּלֵל".

י, ה אֲבָל הַנְּבִיא כָּל דְּבָרָיו קַיְּמִין, שְׁנֵאמַר "כִּי לֹא יִפֹּל מִדְּבַר ה' אֲרֻצָּה". וְכֵן הוּא אוֹמֵר "הַנְּבִיא אֲשֶׁר אֶתוֹ חֵלּוֹם, יִסְפֵּר חֵלּוֹם, וְאֲשֶׁר דְּבָרֵי אֶתוֹ, יִדְבַר דְּבָרֵי אֱמֶת: מַה לְתַבֵּן אֶת הַפֶּר, נֵאֵם ה'" כְּלוּמַר שֶׁדְּבָרֵי הַקּוֹסְמִים וְהַחֲלוּמוֹת כְּתִבֵּן שְׁנֵתְעַרֵב בּוֹ מְעַט פֶּר, וְדְבַר ה' כְּפֶר שְׂאִין בּוֹ תִבֵּן כָּלֵל.

י, ו וּבְדְבַר הַזֶּה הַבְּטִיחַ הַפְּתוּב וְאָמַר, שְׁאוֹתֵן הַדְּבָרִים שְׁמוֹדִיעִין הַמְּעוֹנְנִים וְהַקּוֹסְמִים לְאֵמוֹת וּמְבִיבִין הַנְּבִיא יוֹדִיעַ לָכֶם דְּבָרֵי הָאֱמֶת, וְאֵין אַתֶּם צָרִיכִין לְמַעֲוִן וְקוֹסֵם וּבִיּוֹצֵא בּוֹ: שְׁנֵאמַר "לֹא יִמְצֵא כֶּה, מְעַבִּיר כְּנוֹ וּבִתּוֹ בְּאֵשׁ... כִּי הַגּוֹיִם הֵאֱלָה... נְבִיא מְקַרְבֵּךְ מִאֲחֵיךָ...".

י, ז הֵא לְמִדַּת שְׂאִין הַנְּבִיא עוֹמֵד לָנוּ, אֵלֹא לְהוֹדִיעֵנוּ דְּבָרִים הַעֲתִידִים לְהִיֹּת בְּעוֹלָם, מִשְׁבַּע וְרַעַב מִלְחָמָה וְשְׁלוֹם וּבִיּוֹצֵא בְּחֵן; וְאֶפְלוּ צָרִפִּי יְחִיד מוֹדִיעַ לוֹ, כְּשִׁאֵל שְׁאֵבְדָה לוֹ אֲבָדָה וְהִלֵּךְ לְנְבִיא לְהוֹדִיעוֹ מְקוּמָה. וּבִיּוֹצֵא בְּאֵלָיו הַדְּבָרִים, הוּא שְׁיֵאמַר הַנְּבִיא לֹא שְׁיַעֲשֶׂה דַת אַחֲרַת, אוֹ יוֹסִיף מַצּוּחַ אוֹ יִגְרַע.

י, ח דברי הפרענות שהנביא אומר, כגון שיאמר פלוני ימות או שנה פלונית שנת רעב או מלחמה וכיוצא בדברים אלו אם לא עמדו דבריו, אין בזה הכחשה לנבואתו; ואין אומרים הנה דבר דברת ולא בא: שהקדוש ברוך הוא "ארף אפים ורב חסד, ונחם על הרעה"; ואפשר שעשו תשובה ונסלח להם כצנשי נינוה, או שתלה להם בחזקתה.

יט אבל אם הכטיח על טובה ואמר שיהיה כן וכן, ולא באה הטובה שאמר בידוע שהוא נביא שקר: שכל דבר טובה שיגזר האל, אפילו על תנאי אינו חוזר. הא למדת, שבדברי הטובה בלבד יבחן הנביא.

יז הוא שירמיהו אומר בתשובתו לחנניה בן עזריה, פשהיה ירמיה מתנבא לרעה וחנניה לטובה. אמר לו חנניה, אם לא יעמדו דברי אין בזה ראיה שאני נביא שקר; אבל אם לא

יעמדו דבריה, יודע שאתה נביא שקר: שנאמר "אך שמע נא את הדבר הזה".

יח נביא שהעיד לו נביא אחר שהוא נביא חרי זה בחזקת נביא, ואין זה השני צריך חקירה: שחרי משה רבנו העיד לחושוע, והאמינו בו כל ישראל קדם שיצעה אות. וכן לדורות.

יט נביא שנודעה נבואתו והאמינו דבריו פעם אחר פעם, או שהעיד לו נביא, והיה חולף בדרכי הנבואה אסור לחשב אחריו ולהרהר בנבואתו, שמא אינה אמת. ואסור לנסותו יותר מדי, ולא נהיה חולכים ומנסים לעולם: שנאמר "לא תנסו, את ה' אלהיכם, כאשר נסיתם, במסח", שאמרו "היש ה' בקרבנו". אלא מאחר שנודע שזה נביא, יאמינו וידעו כי ה' בקרבם; ולא ירהרו ולא יחשבו אחריו, כענין שנאמר "וידעו, כי נביא היה בתוכם".

הלכות דעות

יש בכללן אחת עשרה מצוות המש מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פסוק: להדמות בדרך; להדבק בידעיו; לאהב את רעים; לאהב את הגרים; שלא לשנא אחיב; להזכיר; שלא לחלפן פניב; שלא לענות אמללים; שלא לחלף רכיל; שלא לנקם; שלא לגטר. ובאר כל המצוות האלו בפסקים אלו.

הלכות דעות פרק א

א, א דעות הרבה יש לכל אחד ואחד מפני אדם, וזו משנה מזו ורחוקה ממנה ביותר: יש אדם שהוא בעל המה, בועס תמיד; ויש אדם שדעתו מישבת עליו, ואינו בועס כלל ואם פעם, יבעס פעם מעט בכמה שנים. ויש אדם שהוא גבה לב ביותר, ויש שהוא שפל רוח עד מאוד. ויש שהוא בעל תאוה, לא תשבע נפשו מחלף בתאוה; ויש שהוא טהור גוף ביותר, לא יתאוה אפילו לדברים מעוטים שהגוף צריך להם.

א, ב ויש בעל נפש רחבה, שלא תשבע נפשו

מכל ממון העולם, כענין שנאמר "אהב כסף לא ישבע כסף"; ויש מקצר, שדין אפילו דבר מועט שלא יספק לו, ולא ירדף לחשיג כל צרכו.

א, ג ויש שהוא מסתגף עצמו ברעב וקובץ על ידו, ואינו אוכל פרוטה משלו אלא בצער גדול; ויש שהוא מאכד כל ממנו בידו, לדעתו. ועל דרכים אלו שאר כל הדעות, כגון מהולל ואונן, וכילי ושוע, ואכזרי ורחמן, ורף לבב ואמיץ לב, וכל כיוצא בהן.

א, ד ויש בין כל דעה ודעה רחוקה ממנה בקצה האחר, דעות בינוניות זו רחוקה מזו.

וכל הדעות יש מהן דעות שהן לאדם מתחלת בריתו, לפי טבע גופו; ויש מהן דעות שטבעו שלאדם זה מכוון ועתיד לקבל אותם, במהרה יתר משאר הדעות; ויש מהן שאינן לאדם מתחלת בריתו, אלא למד אותן מאחרים או שנפנה להן מעצמו, לפי מחשבה שעלתה בלבו או ששמע שזו הדעה טובה לו ובה ראוי לילך, והנהיג עצמו בה עד שנקבעה.

אם שני קצוות הרחוקות זו מזו שפכל דעה ודעה, אינן דרך טובה; ואין ראוי לו לאדם ללכת בהן, ולא ללמדן לעצמו. ואם מצא טבעו נוטה לאחת מהן, או מוכן לאחת מהן, או שפכר למד אחת מהן, ונחג בה יחזיר עצמו למוטב וילך בדרך הטובים, והיא דרך הישרה.

אם הדרך הישרה היא מדה בינונית שפכל דעה ודעה, מפל דעות שיש לאדם; והיא הדעה שהיא רחוקה משני הקצוות רחוק שונה, ואינה קרובה לא זו ולא לזו. ולפיכך צוה חכמים הראשונים שיהא אדם שם דעותיו תמיד, ומשער אותן ומכוון אותן בדרך האמצעית, כדי שיהא שלם.

אם כיצד לא יהיה בעל חמה נוח לבטם, ולא כמת שאינו מרגיש; אלא בינוני: לא יבטם אלא על דבר גדול שראוי לבטם עליו, כדי שלא יעשה פיוצא בו פעם אחרת.

אם וכן לא יתאווה אלא לדברים שהגוף צריך להם ואי אפשר לחיות בזולתן, כענין שנאמר "צדיק אבל, לשבע נפשו". וכן לא יהא עמל בעסקו אלא להשיג דבר שצריך לו לחיי שעה, כענין שנאמר "טוב מעט, לצדיק". ולא יקבץ ידו ביותר, ולא יפזר כל ממונו, אלא נותן צדקה כפי מסת ידו, ומלזה בראוי למי שצריך. ולא יהא מהולל ושוחק, ולא עצב ואונן, אלא שמח כל ימיו בנחת, בספר פנים יפות. וכן

שאר דעותיו. ודרך זו, היא דרך החכמים. אם כל אדם שדעותיו פלן דעות בינוניות ממצעות, נקרא חכם; ומי שהוא מדקדק על עצמו ביותר ויתרחק מדעה בינונית מעט לצד זה או לצד זה, נקרא חסיד.

אם כיצד: מי שיתרחק מגובה הלב עד הקצה האחרון, ויהיה שפל רוח ביותר נקרא חסיד; וזו היא מדת חסידות. ואם נתרחק עד האמצע בלבד, ויהיה ענו נקרא חכם; וזו היא מדת חכמה. ועל דרך זו, שאר כל הדעות. וחסידים הראשונים היו מטיין דעות שלהן מדרך האמצעית כנגד שתי הקצוות: יש דעה שמטיין אותה כנגד הקצה האחרון, ויש דעה שמטיין אותה כנגד הקצה הראשון; וזה הוא לפנים משורת הדין.

אם יא ומצוין אנו ללכת בדרכים אלו הבינוניים, והם הדרכים הטובים והישרים, שנאמר "והלכת, בדרךיו". כך למדו בפרוש מצוה זו: מה הוא נקרא חנון, אם אתה היה חנון; מה הוא נקרא רחום, אם אתה היה רחום; מה הוא נקרא קדוש, אם אתה היה קדוש. ועל דרך זו קראו הנביאים לאל בכל אותן הפנויות, ארץ אפים ורב חסד צדיק וישר תמים גבור וחק וכוונצא בהן להודיע שאלו דרכים טובים וישרים הם, וחיב אדם להנהיג עצמו בהן ולהדמות כפי כוחו.

אם כיצד ירגיל אדם עצמו בדעות אלו עד שיקבעו בו יעשה וישנה וישלש במעשים שעושה על פי הדעות האמצעיות, ויחזר בהן תמיד, עד שיהיו מעשיהן קלים עליו ולא יהיה בהם טרח, ויקבעו הדעות בנפשו.

אם יג ולפי שהשמות האלו שנקרא בהן היוצר, הן הדרך הבינונית שאנו חייבין ללכת בה, נקראת דרך זו, דרך ה'. והיא שלמדה אברהם

אבינו לבניו, שנאמר "פי ידעתיו, למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו, ושמרו דרך ה', לעשות צדקה ומשפט".

איר ויהולך בדרך זו, מביא טובה וברכה לעצמו, שנאמר "למען, הביא ה' על אברהם, את אשר דבר, עליו".

הלכות דעות פרק ב

בא חולי הגוף, טועמים המר מתוק והמתוק מר. ויש מן החולים מי שמתאנה ותאב למאכלות שאינן ראויין לאכילה, כגון העפר והפחם, ושונא המאכלות הטובים, כגון הפת והבשר הטוב. לפי רב החלי. כך בני אדם שנפשותיהם חולות, מתאנים ואוהבים הדעות הרעות; ושונאים הדרך הטובה, ומתעצלים ללכת בה, והיא כבדה עליהן למאוד, לפי חלום. וכן ישעיהו אומר באנשים הללו, "הוי האמרים לרע טוב, ולטוב רע: שמים חשף לאור ואור לחשף, שמים מר למתק ומתק למר". ועליהם נאמר "העזבים, ארחות ישר ללכת, בדרךי חשף".

בב ומה היא תקנת חולי נפשות ילכו אצל החכמים, שהם רופאי הנפשות, וירפאו חלים ברעות, שמלמדו אותם עד שיחזירום לדרך הטובה. והמפירים ברעות הרעות שלהם, ואינם הולכים אצל החכמים לרפא אותם עליהם אמר שלמה, "ומוסר, אוילים בזה".

בג וכיצד היא רפואתם: מי שהוא בעל חמה אומרים לו להנהיג עצמו שאם חפה וקלל, לא ירגיש כלל, וילך בדרך זו זמן מרבה, עד שתעקר החמה מלבו. ואם היה גבה לב ינהיג עצמו בבזיון הרבה, וישב למטה מן הכל, וילבש בלוי סחבות המבזין את לובשיהו, וכיוצא בדברים אלו: עד שיעקר גבה הלב

ממנו, ויחזר לדרך האמצעית, שהיא דרך הטובה; ולכשיחזר לדרך האמצעית, ילך בה כל ימיו.

בד ועל קו זה יעשה בשאר כל הדעות: אם היה רחוק לקצה האחד, ירחיק עצמו לקצה השני, וינהג בו זמן מרבה עד שיחזר לדרך הטובה, והיא מדה בינונית שבכל דעה ודעה.

בה ויש דעות שאסור לו לאדם לנהג בהן בבינונית, אלא יתרחק עד הקצה האחר והוא גבה הלב, שאין הדרך הטובה שיהיה האדם ענו בלבד, אלא שיהיה שפל רוח, ותהיה רוחו נמוכה למאוד. ולפיכך נאמר במשה רבנו "ענו מאד", ולא נאמר ענו בלבד. ולפיכך צוו חכמים, מאד מאד הוי שפל רוח. ועוד אמרו שכל המגביה לבו כפר בעיקר, שנאמר "ורם לבבך; ושכחת את ה' אלהיך". ועוד אמרו בשמחה האית ביה גסות הרוח, ואפלו מקצתה.

בו וכן הפעם, דעה רעה היא עד למאוד; וראוי לאדם שיתרחק ממנה עד הקצה האחר, וילמד עצמו שלא יבעם, ואפלו על דבר שראוי לבעם עליו. ואם רצה להטיל אימה על בניו ובני ביתו, או על הצפור אם היה פרנס, ורצה לבעם עליהם, כדי שיחזרו למוטב וראה עצמו בפניהם שהוא פועם כדי ליסרם, ותהיה דעתו מישבת בינו לבין עצמו, באדם שהוא מדמה איש בשעת בעסו, והוא אינו פועם.

בז אמרו חכמים הראשונים, כל הפועם, כאלו עובד עבודה זרה. ואמרו שכל הפועם אם חכם הוא, חכמתו מסתלקת ממנו, ואם נביא הוא, נבואתו מסתלקת ממנו. בעלי פעם, אין חיייהם חיים; לפיכך צוו להתרחק מן הפעם, עד שינהיג עצמו שלא ירגיש אפלו לדברים המכעיסים. וזו היא הדרך הטובה, ודרך

הצדיקים: הן עלוביו, ואינן עולביו; שומעין
חרפתם, ואינן משיביו; עושין מאהבה,
ושמחין ביסורים. עליהם הכתוב אומר,
"ואהביו, בצאת השמש בגברתו".

בה לעולם ירבה אדם בשתיקה, ולא ידבר אלא
בדבר חכמה או בדברים שהוא צריך להן לחיי
גופו. אמרו על רב תלמיד רבנו הקדוש, שלא
שח שיחה בטלה כל ימיו וזו היא שיחת רב
כל אדם. ואפלו בצרפי הגוף, לא ירבה אדם
דברים. ועל זה צוו חכמים ואמרו, כל המרבה
דברים, מביא חטא; ואמרו לא מצאתי לגוף
טוב, אלא שתיקה.

בט וכן בדברי תורה ובדברי חכמה יהיו דברי
החכם מועטים, ועניניהם מרבים. והוא שצוו
חכמים ואמרו, לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך
קצרה. אבל אם היו הדברים מרבים והענין
מועט, הרי זו סבלות; ועל זה נאמר "פי בא
החלום, ברב ענין; וקול בסיל, ברב דברים".

בי סוג לחכמה, שתיקה. לפיכך לא ימחר
לחשיב, ולא ירבה לדבר; וילמד לתלמידים
בשובה ונחת, בלא צעקה, בלא אריכות לשון.
הוא ששלמה אומר, "דברי חכמים, בנחת
נשמעים".

ביא אסור לאדם להנהיג עצמו בדברי חלקות
ופתוי. ולא תהיה אחת בפיה ואחת בלב, אלא
תוכו כבדו; והענין שבלב, הוא הדבר שפפה.
ואסור לגנוב דעת הפריות, ואפלו דעת הגוי.

ביב פיצד לא ימכר לגוי בשר נבלה בכלל
שחוטתה, ולא מנעל שלמתה במקום מנעל
שלשחוטתה. ולא יסרב בתברו שיאכל אצלו,
והוא יודע שאינו אוכל, וירבה לו בתקרבת,
והוא יודע שאינו מקבל; ויפתח לו חביות
שהוא צריך לפתח אותן למכרו, כדי לפתותו
שבשכיל כבודו פתח. וכן כל פיוצא בזה.

אפלו מלה אחת שלפתי ושלגנבת הדעת,
אסורה; אלא שפת אמת ורוח נכון, ולב טהור
מכל עמל והנות.

ביג לא יהיה אדם פעל שחוק והתל, ולא עצב
ואינן אלא שמח. כך אמרו חכמים, שחוק
וקלות ראש מרגילין לערות. וצווי שלא יהא
אדם פרוץ בשחוק, ולא עצב ומתאבל; אלא
מקביל את כל האדם בסבר פנים יפות.

ביד וכן לא יהיה פעל נפש רחבה, נכהל להון,
ולא עצל וכטל ממלאכה, אלא פעל עין טובה:
מעט עסק, ועוסק בתורה; ואותו המעט שהוא
חלקו, ישמח בו. ולא יהיה לא פעל קטטה ולא
פעל קנאה, ולא פעל תאוה ולא רוץ אחר
הכבוד. כך אמרו חכמים, הקנאה והתאוה
והכבוד, מוציאין את האדם מן העולם. כללו
שלדבר ילך במדה הפינננית שפכל דעה ודעה,
עד שיהיו כל דעותיו מכוננות באמצעות; והוא
ששלמה אומר, "וכל דרכו יפנו".

הלכות דעות פרק ג

גא שמוא יאמר אדם, הואיל והתאוה והכבוד
וכיוצא בהן דרך רעה הן ומוציאין את האדם
מן העולם, אפרש מהן ביותר ואתרחק לצד
האחרון, עד שלא יאכל בשר ולא ישתה יין
ולא ישא אשה ולא ישב בדירה נאה ולא ילפש
מלבוש נאה אלא השק והצמר הקשה וכיוצא
בהן, כגון פומרי אדום גם זו דרך רעה היא,
ואסור לילך בה.

גב המחלף בדרך זו, נקרא חוטא; הרי הוא
אומר בנזיר, "וכפר עליו, מאשר חטא על
הנפש"; אמרו חכמים, ומה אם נזיר שלא פרש
אלא מן היין, צריך כפרה המונע עצמו מכל
דבר, על אחת במה וכמה.

גג לפיכך צוו חכמים שלא ימנע אדם עצמו

אלא מדברים שמנעה התורה בלבד, ולא יהיה אוסר עצמו בנדריים ובשבועות על דברים המתירים. כך אמרו חכמים, לא הייך מה שאסרה תורה, אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים.

ג, ד ובכלל הזה, אלו שמתענין תמיד אינן בדרך טובה, ואסרו חכמים שיהא אדם מסוגר עצמו בתענית. ועל כל הדברים האלו וכיוצא בהן, צוה שלמה ואמר, "אל תהי צדיק הרבה, ואל תתחכם יותר: למה, תשומם".

ג, ה צריך האדם שיבזן כל מעשיו, בלב, כדי לידע את השם ברוך הוא, בלבד; ויהיה שבתו וקומו ודבורו, הכל לעמת זה הדבר. פיצד פשישא ויתן או יעשה מלאכה לטל שבר, לא יהיה בלבו קבוצ ממוזן בלבד, אלא יעשה דברים הללו כדי שימצא דברים שהגוף צריך להן, מאכילה ושתייה ושיבת בית ונשיאת אשה.

ג, ו וכן פשיאכל וישתה ויבעל, לא ישים על לבו לעשות דברים הללו, כדי להנות בלבד, עד שנמצא שאינו אוכל ושותה אלא המתוק לחך ויבעל כדי להנות; אלא ישים על לבו שיאכל וישתה, כדי להברות גופו ואבריו בלבד. לפיכך לא יאכל כל שחחך מתאנה, כמו הקלב והחמור, אלא יאכל דברים המועילים לו, אם מרים אם מתוקים. ולא יאכל דברים הרעים לגוף, אף על פי שהן מתוקים לחך.

ג, ז פיצד: מי שהיה בשרו חם לא יאכל בשר ולא דבש ולא ישתה יין, בענין שאמר שלמה דרך משל "אכל דבש הרבות לא טוב", ושותה מי העלשין, אף על פי שהוא מר: שנמצא שהוא אוכל ושותה דרך רפואה בלבד כדי שיבריא ויעמד שלם, הואיל ואי אפשר לאדם לחיות אלא באכילה ושתייה.

ג, ח וכן פשיבעל, לא יבעל אלא כדי להברות גופו וכדי לקיים את הורע; לפיכך אינו פועל כל זמן שיתאנה, אלא בכל עת שידע שהוא צריך להוציא שכבת זרע כמו דרך הרפואה, או לקיים את הורע.

ג, ט המנהיג עצמו על פי הרפואה אם שם על לבו שיהיה כל גופו ואבריו שלמים חזקים בלבד, ושיהיו לו בנים עושין מלאכתו ועמליו לצרכו אין זו דרך טובה. אלא ישים על לבו שיהא גופו שלם חזק, כדי שתהיה נפשו ישרה לדעת את ה', שאי אפשר שיבין וישתכל בהכמות, והוא חולה או אחד מאבריו פוצע; וישים על לבו שיהיה לו בן, אולי יהיה חכם וגדול בישראל.

ג, י נמצא המחלה בדרך זו כל ימיו בלן, עובד את ה' תמיד, אפילו בשעה שנשוא ונותן, ואפילו בשעה שפועל מפני שמחשבתו בכל, כדי שימצא צרכיו עד שיהיה גופו שלם לעבד את ה'.

ג, יא ואפילו בשעה שהוא ישן, אם ישן לדעת כדי שתנוח דעתו עליו, וינח גופו כדי שלא יחלה, ולא יוכל לעבד את ה' והוא חולה. נמצאת שינה שלו, עבודה למקום ברוך הוא. ועל ענין זה צוה חכמים ואמרו, וכל מעשיו, יהיו לשם שמום; והוא שאמר שלמה בהכמותו, "בכל דרכיך דעהו".

הלכות דעות פרק ד

ד, א הואיל והוית הגוף בריא ושלם, מדרכי ה' הוא, שחרי אי אפשר שיבין או ידע, והוא חולה צריך אדם להרחיק עצמו מדברים המאבדין את הגוף, ולהנהיג עצמו בדברים המבררים המחלימים; ואלו הן:

ד, ב לעולם לא יאכל אדם, אלא פשהוא רעב;

ולא ישתה, אלא פשהוא צמא. ואל ישחה נקביו, ואכלו רגע אחד, אלא כל זמן שצריך להשתין או להסך את רגליו, יעמוד מיד.

דג לא יאכל אדם עד שתתמלא פרסו, אלא יפחת כמו רביע משבעתו. ולא ישתה מים בתוך המזון, אלא מעט ומזוג ביין; וכשיתחיל המזון להתאכל במעי, שותה מה שהוא צריך לשתות. ולא ירבה לשתות מים, אכלו פשיתאכל המזון. ולא יאכל עד שיבדק עצמו יפה יפה, שפמא יהיה צריך לנקביו.

ד, לא יאכל אדם, עד שיהלך קדם אכילה עד שיתחיל גופו לחם, או יעשה מלאכה, או יתיגע פיגע אחר. כללו שלדבר יענה גופו וייגע בכל יום בבקר עד שיתחיל גופו לחם, וישקט מעט עד שיתישב נפשו, ואוכל. ואם רחץ בחמין אחר שפיגע, חרי זה טוב; ואחר כך שותה מעט, ואוכל.

ד, לה לעולם פשיאכל אדם, ישב במקומו או יטה על שמאל. ולא יחלף ולא ירפב ולא ייגע ולא יזעזע גופו ולא יטיל, עד שיתאכל המזון שפמעיו; וכל המטיל אחר אכילתו או שפיגע, חרי זה מביא על עצמו חלאים רעים וקשים.

ד, חיום וחלילה, ארבע ועשרים שעות. די לו לאדם לישן שלישון, שהוא שמונה שעות; ויחיו בסוף הלילה, כדי שיהא מתחלת שינתו עד שתעלה השמש שמונה שעות, ונמצא עומד ממטתו, קדם שתעלה השמש.

ד, לא יישן אדם לא על פניו, ולא על ערפו, אלא על צדו בתחלת הלילה על צד שמאל, ובסוף הלילה על צד ימין. ולא יישן סמוך לאכילה, אלא ימתין אחר אכילה כמו שלוש או ארבע שעות. ולא יישן ביום.

ד, דברים המשלשלין את בני מעים, כגון ענבים ותאנים ותתים ואגסים ואבטיחים ומעי

הקשואים ומעי המלפפונות אוכל אדם אותם בתחלה, קדם אכילה. ולא יערבם עם המזון, אלא שותה מעט עד שיצאו מבטן העליון; ואוכל מזונו. ודברים שהן מאמצין את בני מעים, כגון רמונים ופרישין ותפוחים וקרסטמלין אוכל אותם תכף למזונו, ולא ירבה מהן.

ד,ט פשירצה אדם לאכל בשר עוף ובשר בהמה פאחד, אוכל בתחלה בשר העוף; וכן פיצים ובשר עוף, אוכל בתחלה פיצים; בשר בהמה דקה ובשר בהמה גסה, אוכל בתחלה בשר הדקה: לעולם יקדים אדם דבר הקל, ומאחר הכבד.

ד,י בימות החמה אוכל מאכלים הקרים, ולא ירבה בתבלין, ואוכל את החמין; ובימות הגשמים אוכל אכלין החמין, ומרבה בתבלין, ואוכל מעט מן החרדל ומן החלתית. ועל דרך זו, חולף ועושה במקומות הקרים ובמקומות החמים בכל מקום ומקום, פראוי לו.

ד,יא יש מאכלות שהן רעים ביותר עד מאוד, וראוי לאדם שלא לאכלן לעולם כגון הדגים הגדולים המלוחים הישנים, והגבנה המלוחה הישנה, והכמהין והפטרויות, והבשר המליח הישן, ויין מגתו, ותבשיל ששהה עד שנדרף ריחו, וכל מאכל שריחו רע או מר ביותר: חרי אלו לגות, כמו סם המות.

ד,יב ויש מאכלות שהן רעים, אבל אינם כמו הראשונות לרע; לפיכך ראוי לאדם שלא לאכל מהן אלא מעט ואחר ימים הרבה, ולא ירגיל עצמו להיות מזונו מהם או לאכלם עם מזונו תמיד כגון דגים גדולים, וגבנה וחלב ששהה אחר שנחלב ארבע ועשרים שעות, ובשר שורים גדולים ותישים גדולים, והפול, והעדשים, והספיר, ולחם שעוררים, ולחם מצות,

והחריב, והחציר, והבצלים, והשומים, והחרדל, והצנון: כל אלו מאכלות רעים הן.
דיג אין ראוי לאדם לאכל מאלו אלא מעט עד מאד, ובימות הגשמים; אבל שלא בימות הגשמים, לא יאכל מהן כלל. והפול והעדשים בלבד אין ראוי לאכלן, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים. והדלועין, אוכלין מהן מעט בימות החמה.

דיג ויש מאכלות שהן רעים, ואינן כמו אלו; והם עוף המים, ובני יונה הקטנים, והתמרים, ולחם קלוי בשמן או לחם שנלוש בשמן, והסלת שנפז אותה כל צרכה עד שלא נשאר בה ריח מרסן, והציר והמרים. אין ראוי להרבות מאכילת אלו; ואדם שהוא חכם וכושב את יצרו, ולא ימשך אחר תאוותיו ולא יאכל מפל הנזפרים פלוג, אלא אם נצרך להם לרפואה חרי זה גבור.

דטו לעולם ימנע אדם עצמו מפרות האילנות, ולא ירבה מהן אפלו יבשים, ואין צריך לומר רטבים; אבל קדם שיתבשרו כל צרכו, חרי הן לגוף פחורבות. וכן החרובים, רעים לעולם. וכן הפרות החמוצין רעים, ואין אוכלין מהן אלא מעט בימות החמה ובמקומות החמין. והתאנים והענבים והשקדים טובים לעולם, בין רטבים בין יבשים, ואוכל אדם מהן כל צרכו; אבל לא יתמיד אכילתן, אף על פי שהן טובים מפל פרי האילנות.

דטז הדבש והיין, רע לקטנים ויפה לזקנים, וכל שכן בימות הגשמים. וצריך אדם לאכל בימות החמה, שני שלישי מה שהוא אוכל בימות הגשמים.

דיז לעולם ישתדל אדם שיהיו מעיו רפין כל ימיו, ויהיה קרוב לשלשול מעט. וזה כלל גדול ברפואה שכל זמן שהראי נמנע או יצא בקשי,

חללים רבים באים.

דיח ובמה ירפה אדם מעיו, אם נתאמצו מעט אם היה בחור יאכל בפקר בפקר מלוחים שלוקים מתבלים בשמן ובמרים ובמלח, בלא פת; או ישתה מי שלק שלתרדין או פרוג בשמן ומלח ומרים. ואם היה זקן ישתה דבש מזוג במים חמין בפקר, וישחה כמו ארבע שעות, ואחר כך יאכל סעודתו. יעשה כן יום אחר יום, שלוש או ארבע ימים אם צרך לכה, עד שירפו מעיו.

דיט ועוד כלל אחר אמרו בכריאת הגוף: כל זמן שאדם מתעמל ויגע הרבה ואינו שבע, ומעיו רפים אין חלי בא עליו וכוהו מתחזק, ואפלו אכל מאכלות הרעים; וכל מי שהוא יושב לבטח ואינו מתעמל, או מי שמושחה נקביו או מי שמועיו קשים אפלו אכל מאכלות טובים ושמר עצמו על פי הרפואה, כל ימיו יהיו מבאובים וכוהו תשש. ואכילה גסה לגוף כל אדם כמו סם המות, והיא עיקר לכל חללים.

דיכ רב החללים הבאים על האדם, אינן אלא מפני מאכלים רעים, או מפני שהוא ממלא בטנו ואוכל אכילה גסה, אפלו ממאכלים טובים. הוא ששלמה אומר בחכמתו, "שמר פיו, ולשונו שמר מצרות, נפשו" כלומר שומר פיו מלאכל מאכל רע או מלשבע, ולשונו מלדבר אלא בצרכיו.

דיכא דרך הרחיצה שיפנס אדם למרחק משבעה ימים לשבעה ימים; ולא יפנס סמוך לאכילה ולא פשהוא רעב, אלא פשיתחיל המזון להתעכל. ורוחץ כל גופו בחמין שאין הגוף נכוה בהן, וראשו בלבד בחמין שהגוף נכוה בהן. ואחר כך ירחץ גופו בפושרין, ואחר כך בפושרין מן הפושרין, עד שירחץ בצונן; ולא יעביר על ראשו כלל, לא פושרין

ולא צונן. ולא ירחיק בצונן, בימות הגשמים. ולא ירחיק עד שיזיע ויפרד כל גופו, ולא ירחיק במרחיק; אלא פשיזיע ויפרד גופו, וישתטף ויצא.

ד, כב ובדק עצמו קדם שיכנס למרחיק, ואחר שיצא, שמא יהא צריך לנקביו. וכן בודק אדם עצמו תמיד קדם אכילה ואחר אכילה, וקדם בעילה ואחר בעילה, וקדם שייגע ויתעמל ואחר שייגע ויתעמל, וקדם שיישן ובשיעור: הכל עשרה.

ד, כג פשיצא אדם מן המרחיק, ילבש בגדיו ויכסה ראשו בפית החיצון, כדי שלא תשלט בו רוח קרה; ואפלו בימות החמה, צריך להזהר. וישחה אחר שיצא עד שתתישב נפשו וינח גופו ותסור החמימות, ואחר כך יאכל. ואם ישן מעט פשיצא מן המרחיק, קדם אכילה חרי זה יפה עד מאוד.

ד, כד לא ישתה אדם מים קרים פשיצא מן המרחיק, ואין צריך לומר שלא ישתה במרחיק. ואם צמא פשיצא ואינו יכול למנע עצמו, יערב המים ביין או בדבש וישתה. ואם סך בשמן במרחיק בימות הגשמים אחר שישתטף, חרי זה טוב.

ד, כה לא ירגיל אדם עצמו לתקוץ דם תמיד, ולא יקוץ דם אלא אם היה צריך לו ביותר; ולא יקוץ לא בימות החמה ולא בימות הגשמים, אלא ביומי ניסן ומעט ביומי תשרי. ומאחר חמשים שנה, לא יקוץ בלל. ולא יקוץ אדם דם ויכנס למרחיק, ביום אחד; ולא יקוץ ויצא לדדה, ולא ביום שיבוא מן הדדה. ויאכל וישתה ביום החקזה, פחות ממה שהוא רגיל; וינח ביום החקזה, ולא יתעמל ולא יטיל.

ד, כו שכבת זרע, היא בוח הגוף וחייו ומאור העינים; וכל זמן שתצא ביותר, הגוף בולח

וכוחו בולח וחייו אובדים. הוא שאמר שלמה בהקמתו, "אל תתן לנשים חילד; ודרכיה, למחות מלכין".

ד, כז כל השטוף בבעילה זקנה קופצת עליו, וכוחו תשש ועיניו כהות וריח רע נודף מפיו ומשחייו; ושער ראשו ונפות עיניו וריסי עיניו נושר, ושער זקנו ושחייו ושער רגליו רובה; ושניו נופלות. והרבה פאבים חוץ מאלו פאין עליו.

ד, כח אמרו חכמי הרופאים, אחד מאלה מת בשאר חלאים; והאלה, מרב התשמיש. לפיכך צריך אדם להזהר בדבר זה, אם רצה להיות בטובה. ולא יבעל אלא פשימצא גופו פריא וחזק ביותר, והוא מתקשה הרבה שלא לדעתו, ומסיח עצמו לדבר אחר, ותקשוני בשחיה; וימצא כבד ממתניו ולמטה ובאלו חוטי הפיצים נמשכים, ובשרו חם. זה צריך לבעל, ורפואה לו שיבעל.

ד, כט לא יבעל אדם והוא שבע, ולא רעב אלא אחר שיתאכל המזון במעיו. ויבדק נקביו קדם בעילה, ואחר בעילה. ולא יבעל מעומד ולא מיושב, ולא בבית המרחיק ולא ביום שיכנס למרחיק, ולא ביום הקזה, ולא ביום יציאה לדדה או ביאה מן הדדה; לא לפניחם, ולא לאחריהם. ד, ל כל המנהיג עצמו בדרכים אלו שחזרינו, אני ערב לו שאינו בא לידי חלי כל ימיו, עד שיזקין הרבה וימות, ואינו צריך לרפוא; ושיחיה גופו שלם ועומד על בריו, כל ימיו אלא אם פן היה גופו רע מתחלת פרייתו, או אם היה רגיל במנהג מן המנהגות הרעים מתחלת מולדתו, או אם תבוא מפת דבר או מפת בצורת לעולם.

ד, לא וכל המנהגות הטובים האלו שאמרנו, אין ראוי לנהג בהן אלא הפריא. אבל החולה,

או מי שאחד מאבריו חולה, או מי שנהג מנהג
רע שנים רבות יש לכל אחד ואחד מהן דרכים
אחרים ומנהגות פני חלו, כמו שיתבאר
בספרי הרפואות; ושנוי וסת, תחלת כל חלי.

ד, לב כל מקום שאין בו רופא אחד הבריא
ואחד תחלה, אין ראוי לו לזוז מפל הדברים
שאמרנו בפרק זה: שכל אחד מהן, לאחרית
טובה הוא מביא.

ד, לג כל עיר שאין בה עשרה דברים האלו, אין
תלמיד חכמים ראוי לדור בתוכה; ואלו הן
רופא, ואמן, ובית המרחץ, ובית הפסא, ומים
מצויין בגזן נהר או מעין, ובית הכנסת,
ומלמד תינוקות, ולבלר, וגבאי צדקה, ובית
דין מבין וחובשין.

<p>22 FEB</p>	<p>ראשון Sunday</p>	<p>ה 5</p>	<p>בבלי: מנחות מב ירושלמי: גיטין לג תוספתא: תרומות ב נ"ך: קהלת ו רמב"ם: יסודי התורה ח</p>	<p>נץ החמה..... 6:40 סו"ז קר"ש - גר"א... 9:24 סו"ז תפלה - גר"א... 10:19 צה"כ לשיטת ר"ת... 6:52</p>	<p>עלות השחר... 5:27 סו"ז קר"ש - פג"א... 8:48 סו"ז תפלה - פג"א... 9:55 שקיעה..... 5:39</p>
<p>23 FEB</p>	<p>שני Monday</p>	<p>ו 6</p>	<p>בבלי: מנחות מג ירושלמי: גיטין לד תוספתא: תרומות ג נ"ך: קהלת ז רמב"ם: יסודי התורה ט</p>	<p>נץ החמה..... 6:39 סו"ז קר"ש - גר"א... 9:23 סו"ז תפלה - גר"א... 10:19 צה"כ לשיטת ר"ת... 6:53</p>	<p>עלות השחר... 5:26 סו"ז קר"ש - פג"א... 8:47 סו"ז תפלה - פג"א... 9:55 שקיעה..... 5:40</p>
<p>24 FEB</p>	<p>שלישי Tuesday</p>	<p>ז 7</p>	<p>בבלי: מנחות מד ירושלמי: גיטין לה תוספתא: תרומות ד נ"ך: קהלת ח רמב"ם: יסודי התורה י</p>	<p>נץ החמה..... 6:38 סו"ז קר"ש - גר"א... 9:23 סו"ז תפלה - גר"א... 10:18 צה"כ לשיטת ר"ת... 6:54</p>	<p>עלות השחר... 5:25 סו"ז קר"ש - פג"א... 8:47 סו"ז תפלה - פג"א... 9:54 שקיעה..... 5:41</p>
<p>25 FEB</p>	<p>רביעי Wednesday</p>	<p>ח 8</p>	<p>בבלי: מנחות מה ירושלמי: גיטין לו תוספתא: תרומות ה נ"ך: קהלת ט רמב"ם: דעות א</p>	<p>נץ החמה..... 6:36 סו"ז קר"ש - גר"א... 9:22 סו"ז תפלה - גר"א... 10:17 צה"כ לשיטת ר"ת... 6:55</p>	<p>עלות השחר... 5:23 סו"ז קר"ש - פג"א... 8:46 סו"ז תפלה - פג"א... 9:53 שקיעה..... 5:42</p>
<p>26 FEB</p>	<p>הגוישי Thursday</p>	<p>ט 9</p>	<p>בבלי: מנחות מו ירושלמי: גיטין לו תוספתא: תרומות ו נ"ך: קהלת י רמב"ם: דעות ב</p>	<p>נץ החמה..... 6:35 סו"ז קר"ש - גר"א... 9:21 סו"ז תפלה - גר"א... 10:17 צה"כ לשיטת ר"ת... 6:56</p>	<p>עלות השחר... 5:22 סו"ז קר"ש - פג"א... 8:45 סו"ז תפלה - פג"א... 9:53 שקיעה..... 5:43</p>
<p>27 FEB</p>	<p>ששי Friday</p>	<p>י 10</p>	<p>בבלי: מנחות מז ירושלמי: גיטין לח תוספתא: תרומות ז נ"ך: קהלת יא רמב"ם: דעות ג</p>	<p>נץ החמה..... 6:33 סו"ז קר"ש - גר"א... 9:20 סו"ז תפלה - גר"א... 10:16 צה"כ לשיטת ר"ת... 6:57</p>	<p>עלות השחר... 5:20 סו"ז קר"ש - פג"א... 8:44 סו"ז תפלה - פג"א... 9:52 שקיעה..... 5:44</p>
<p>Candle Lighting 5:27 הגדרת הדלקת הנרות</p>					
<p>28 FEB</p>	<p>שב"ק Shabbos</p>	<p>יא 11</p>	<p>בבלי: מנחות מח ירושלמי: גיטין לט תוספתא: תרומות ח נ"ך: קהלת יב רמב"ם: דעות ד</p>	<p>Shabbos Zachor נץ החמה..... 6:32 סו"ז קר"ש - גר"א... 9:19 סו"ז תפלה - גר"א... 10:16 צה"כ לשיטת ר"ת... 6:59</p>	<p>תצוה, זכור עלות השחר... 5:19 סו"ז קר"ש - פג"א... 8:43 סו"ז תפלה - פג"א... 9:52 שקיעה..... 5:46</p>
<p>Shabbos Ends 6:59 זמן מוצש"ק</p>					

סיי ווי אזוי א איד זעט נאר אויס, דארף ער זיך שטענדיג האלטן פרייליך, ער קען זיך פרייען בלויז מיט דעם אז ער איז פאשאפן געווארן אלס איד און ער איז נישט קיין גוי. (שיחות הר"ן סימן מ"ג)